

ספר
שער
הבטחון

המבואר
'אברהם אוהבי'

והוא ביאור משולב קצר ותמציתי
להבנת דבריו הקדושים של בעל
חובות הלבבות

בצירוף קונטרס
פסוקי אמונה ובטחון
להרה"צ
ר' יעקב מאיר שכטר שליט"א

מנחם אב תש"פ לפ"ק
שנת "ותגדל חסדך אשר עשית עמדי"

כל הזכויות שמורות

להערות והארות

ובן לרכישת הספר:

ניתן לפנות למשפחת

עקשטיין

רח' החוזה מלובלין 37/6

ביתר עילית

025718392

נדפס בארץ ישראל

על נייר שאין בו ח"ו חשש

חלול שבת

עימוד וכריכה:

י. גרוס

0527644765

לזכרון עולם

נפלה עטרת ראשנו ותפארתנו

ספר זה עם ביאור

'אברהם אוהבי'

נדפס לעילוי נשמת

אבינו מורינו רוענו פארנו, מהמזד נפשינו

איש האמונה והבטחון

הרה"ח ר' אברהם ב"ר אליעזר דוד זצ"ל

עקשטיין

נלב"ע בליל תענית אסתר תשע"ט

ולעילוי נשמת אמונו

האשה הצדקנית מרת

רייזל לאה ע"ה

בת הרה"צ ר' לוי הכהן רבינוביץ זצוק"ל

בעל מעדני השולחן

נלב"ע י"ד מרחשון תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

יהי ספר זה לעילוי נשמתם המהורה,

ומשמיי מרומים ימליצו טוב בעדינו

ובעד כל יוצ"ח.

YAAKOV MEIR SHECHTER

President "Keren Or" Institutions

JERUSALEM

21 Shimon Rokaach St. Tel. 972-2-6264619

יעקב מאיר שכטער

נשיא מוסדות "קרן אור"

בעיריית ירושלים תכבי"א

רח' שמעון רוקח 21 י-ם טל. 02-6264619

מכתב חיזוק במידת הבטחון

בעזה"ת מנחם אב תש"פ

הנה כבר נודעה גדולת מעלת הבטחון בהשי"ת שהיא שלימות האמונה, כמו שאני רגיל להביא מהחזון איש זי"ע (בספר אמונה ובטחון) שם נאמר כי הבטחון היא אמונה למעשה, והבטחון הוא המשען הנפלא לאדם בכל עת ובכל שעה ומשגב לו לעתות בצרה, והיא העצה הנפלאה לקרבת אלקים לי טוב.

ובכל העתים והזמנים זקוק האדם לבטחונו בישועת ה', ובפרט בימינו אלה, שזקוקים לישועות גדולות הן ברוחניות והן בגשמיות, בפרט שההסתרה כהיום גדולה מאד, שנתקיים בנו ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא, וכמובא בספרים שבזמננו, זמן עקבתא דמשיחא ירדו טומאת דור המבול ודור ההפלגה לעולם, ואף בגשמיות הוכבד עולינו עד למאד, וזקוקים אנו לרפואות וישע רב מאבינו אב הרחמן.

והעצה האחת היא לבטוח בה' אלקי ישראל, כי ממנו הכל ורק בידו להושיע, ובודאי מי שיתגבר היום במידת הבטחון רווח והצלה יעמוד לו בתשועת עולמים הן ברוחניות והן בגשמיות, כמו שיעצונו חכמינו ז"ל (סוטה מט) אחר שמנו בפרטות את כל מה שיעבור על ישראל בעקבתא דמשיחא, כל הצרות והעקתין בישין – מאירים דבריהם באמרם "על מי לנו להשען על אבינו שבשבמים".

וגדול וחשוב הוא עד מאד לענין חיזוק הבטחון הלימוד ב"שער הבטחון" בספה"ק חובת הלכבות, וכן התפרסמה סגולת הקדמונים לומר פסוקי הבטחון, ואף אני אודה להשי"ת שזיכני ללקט בקונטרס מיוחד פסוקי בטחון, ובודאי דבר גדול הוא לזכות את ישראל הלימוד בחוה"ל בשער הבטחון ואמירת הפסוקים הנ"ל, לחיזוק בטחונם בה' אלקי ישראל עד עולם.

חיים אלעזר ווייס

רב אב"ד לכל מקהלות האשכנזים

ביתר עילית

יום כ' לסדר "על פי ה'"

ראיתי הגליונות מעשי ידיו להתפאר של האברך המופלא והמופלג שקדן עצום, ה"ה הגאון ר' שליט"א, הלא הוא פי' על 'שער הבטחון' לבעל חובות הלככות, מסודר שורה תחת שורה כדי להקל על הלומד כדוגמת התהלים שי למורא.

ודבר בעתו מה טוב, דבזמן האחרון נתרבו הרבה הלומדים בשער הבטחון, וכדי שהלימוד יהיה באיכות, בהבנה, הפי' הזה שהוא מלוקט מהרבה ספרים ומתומצת בלשון קצר וזך, יועיל הרבה להכניס בטחון בהי"ת בלב פנימה.

וברכתי ברכת הדיוט שיתקבלו הדברים והפי' בבתי מדרשות ובליבות ישראל.

הכוה"ח לכבוד התוה"ק

ולומדיה בטהרה

א. י. א. א. א. א. א. א. א. א. א. א.

גמליאל הכהן רבינוביץ (ראפפורט)

ר"מ בישיבת המקובלים "שער השמים"

נכד הש"ך והרמ"א זיע"א

מה"ס "טיב התשובה" "טיב הכוונות"

"טיב התהילות" "טיב התורה" "טיב התפילה"

"טיב ההגדה" "טיב העבודה"

רח"י הרב משה חגיו 2 טל 5385344-02

בעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד יום א' י"ג תמוז תש"פ פפעה"ק

הביא לפני שאר בשרי הרה"ג ת"ח מופלג ומרביץ תורה בישיבת
נעימות התורה, הלא הוא הרב שליט"א

ספר 'שער הבטחון המבואר' והוא כשמו כן הוא ביאור ופירוש
מילולי על שער הבטחון של רבינו הגדול בעל חובות הלבבות,
אשר כידוע דבריו הק' בשער הבטחון הם מרפא לנפש וכמים
קרים על נפש עיפה, ובפרט עכשיו שהרב הנ"ל תרגמו ופירשו
וקרא שמו 'אברהם אוהבי' ע"ש אביו חתן אבי מורי זצ"ל.

והרי שולחן לפנינו ערוך ומוכן לאכול, וראוי שכל א' יעסוק בזה
ובפרט ביזמנינו הצריכים מאוד חיזוק לכל המאורעות בבטחון
לה' יתברך וספרו החשוב בודאי יסייע לזה.

ואברכו בברכת כהן שפיצו מעיינותיו חוצה ויאמר מילתא
דתקבל, ורבים יהנו מאורו.

הכותב וחותם בידידות למשפחה

בכל הכבוד כראוי

גמליאל הכהן רבינוביץ

פתח דבר

ישמחו הבוטחים ויעלזו המאמינים בה', שהרי לא שייך שמחה אמיתית כאן בעולם הזה זולת מי שחי חיי אמונה ובטחון, בפרט בדור נפלא זה – דור עקבתא דמשיחא, וכפי שכבר אמר רבינו מוהר"ן מברסלב זצוק"ל שלפני ביאת המשיח ירד מבול של אפיקורסות לעולם ורק מי שיחזיק עצמו באמונה יוכל לעמוד נגד כל הכפירות שיהיה בדור זה.

ברוך ה' וזיכנו ה' שרואים כיצד בדור זה התרבה ביותר הלימוד והעיסוק בעניני אמונה ובטחון מאחר וכל בר דעת מבין שאין שום עצה ותחבולה נגד כל מאורעות הזמן, אלא חיי אמונה ובטחון בהשי"ת, שאז זוכה האדם לחיות חיים טובים ומאושרים בכל מה שיעבור עליו, הן כשטוב לו – יודע שהכל מאתו יתברך ואינו מתגאה בעצמו לומר שמעשיו הביאו לו את הצלחתו, והן כשח"ו רע לו – מתחזק ביותר ומאמין שכל מה שעושה לו ה' הכל לטובתו, ואינו נשבר בקרבו ולא נעצב ברוחו מכך שאינו הולך לו כרצונו, אלא מבטל רצונו שיהיה כרצון השי"ת ומודה ומשבח לה' על כל מה שקורה עימו, ואינו פוסק מלהתפלל ולבקש מלפניו בהכנעה כעבד לרבו בלא לדחוק את השעה, והחי באמונה ובטחון בוודאי רואה ישועות עצומות ברוחניות ובגשמיות, ומרגיש "קרבת א-לוקים לי טוב".

זכינו וספרים רבים המדברים מעניני אמונה ובטחון הפכו לנחלת הכלל, ובעיקר החיבור הקדוש '**שער הבטחון**' לבעל חובות הלבבות, שמלמד את האדם כל יסודות הבטחון והאמונה בהשי"ת, שעצם העיסוק בספר זה מביא על האדם שפע של ישועות ברוחניות ובגשמיות וכפי שהעידו צדיקים רבים והובאו דבריהם בספר זה, אך, הרווח הגדול ביותר שזוכה העוסק בספר זה, הוא עצם קנין מידת הבטחון בשלימות, שאז זוכה האדם לחיות חיי בטחון, והוא המאושר ביותר עלי אדמות.

מכיון שרבים וטובים רוצים ללמוד כסדר **'שער הבטחון'** שכאמור מסוגל במאוד לפרנסה בשפע ולישועות בכלל, אך כבר הובא במשנה ברורה (אור"ח סימן א' ס"ק י"ג) דברי המג"א בענין סגולת אמירת פרשת המן, שאין די באמירה אלא שיתבונן מה שהוא אומר, וסגולת פרשת המן הוא ע"י שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית, וכדכתיב: "המרבה לא העדיף והממעט לא החסיר", להורות שאין רבוי ההשתדלות מועיל מאומה. אם כן גם בסגולה זו של לימוד **'שער הבטחון'** בוודאי שיעקר הסגולה הוא, ללמוד ולהבין ובכך לקנות את מידת הבטחון, שע"ז ממשיך האדם על עצמו ישועות לרוב, לכן התעוררתי לפרש ביאור קל ופשוט לדבריו הקדושים למען יוכל הקורא לרוץ בלימודו, ואף להבין את דבריו הקדושים.

ובודאי שנשגב מאתנו להבין דבריו הקדושים על בורים, וא"א לומר שרבינו הק' התכוון בדבריו דוקא לביאור זה, ואין ביאור הדברים אלא בגדר אפשר, ואבקש מן קדם שמיא שלא אכשל ואזכה לכוון בביאורי שיהיה בתכלית האמת והדיוק.

לסיום הנני להודות להשי"ת על שזיכני להוציא לאור ליקוט זה ויה"ר שיתרבו הלומדים בעניני בטחון ואמונה, ויזכו כל הלומדים לראות ישועות ברוחניות ובגשמיות, בני חיי ומזוני רויחי, סיעתא דשמיא וכל טוב.

בנוסף הנני להודות לכל מי שסייע בעדי בליקוט זה, בראשונה אהלל ואודה את יוצרי ובוראי על עזרתי בחיים נוות ביתי תליט"א, שבמסירות נפש עוסקת בעול הבית ובנוסף עזרה לי רבות בהגהת וניקוד הביאור, וכן לביתי בכורתי היקרה שערכה הגהה לשונית לביאור זה.

בהזדמנות זו הנני להביע ברכה לאימי מורת שתחי' לאויו"ט, בת הרה"צ ר' לוי הכהן רבינוביץ זצוק"ל בעל מעדני השולחן, וכן למורי חמי הרה"ח ר' אליעזר אינגבר שליט"א ולחמותי שתחי', ולאמה מרת אסתר מרקובסקי שתחי', שיזכו לשנים ארוכות ובריאות, אושר ועושר, ויזכו לראות בנים ובני בנים ובני נינים עוסקים בתורה ובמצוות, יראי שמים, בעלי אמונה ובטחון בשלימות.

ליקטתי בחסדי ה' שנת תשי"פ לפ"ק

סגולת לימוד "שער הבטחון"

סגולת לימוד "שער הבטחון"

סגולה לפרנסה

הרה"ק רבי שלמה ליב מטיטשין ז"ל אמר בשם הרה"צ אדמו"ר משינאנוע זצ"ל שאמר בשם הרה"צ מאפטא זצלה"ה שסגולה לפרנסה ללמד 'שער הבטחון' ב'חובות הלכות'. (ספר ברכה שלמה, ערך פרנסה)

סגולה לכל הישועות

אמר הגאון המפרסם רבי נפתלי אמשטרדם זצ"ל שהיה מגדולי תלמידי מאורן של ישראל ר' ישראל סלנטר זצ"ל שמקבל בשם הגאון מוילנא זצ"ל סגולה לכל הישועות ללמד ב'שער הבטחון' שבספר הקדוש 'חובות הלכות' והלמוד בעצמו מסגל לישועה. (ספר

זכרון יעקב יוסף מערכת ל')

סגולה לישועה

סגולה מדורות קודמים ללמד מדי יום ביומו עשר שורות לכל הפחות ב'שער הבטחון' מהספר הקדוש חובות הלכות, ולחזור עליהם ארבע פעמים. (בשם המקבל

ר' יהודה זרחיה הלוי סגל זצ"ל)

גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת לְמַדוּ בַּסֵּפֶר הַקָּדוֹשׁ "חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת"

רַבֵּנוּ יְהוּדָה בֶּן הַרְאִ"שׁ

רַבֵּי יְהוּדָה בֶּן הַרְאִ"שׁ ז"ל, צָנָה לְבָנָיו אַחֲרָיו: "תִּרְגְּלוּ עִצְמֵכֶם לְלַמֵּד בַּסֵּפֶר 'חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת' וְסֵפֶר הַיִּשָּׁר, וּבְאַגְרַת הַתְּשׁוּבָה לְרַבֵּנוּ יוֹנָה, וְכִיּוֹצֵא בָהֶם". (צִנְאָת גְּאוּנֵי יִשְׂרָאֵל חֵלֶק ב')

רַבֵּנוּ תָם

בְּהַקְדַּמַת סֵפֶר הַיִּשָּׁר לְרַבֵּנוּ תָם אֵיתָא: "רְאִיתִי סְפָרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים בְּעֵינֵי עֲבוּדַת הָא-ל, כְּגוֹן סֵפֶר חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת לְהַחְסִיד רַבֵּנוּ בַּחַיִּי ז"ל, גַּם אֲנִי חֲלִיתִי כְּאֶחָד מֵהֶם אֲלֵיהֶם נִמְשַׁלְתִּי, כִּי קוֹיִתִי בְּקֶרְאֵם סְפָרִים הֶלְלוּ אוּלַי יִפְנַע לְבָבְם הָעָרֶל וְכוּ'".

מֵעֵינֵי הַדְּבָר לְמַתְבוֹנֵן לְרֵאוֹת מְכָאן כִּי גַם רַבֵּנוּ תָם הָיָה לּוֹמֵד אֶת סֵפֶר חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת. (דַּעַת תּוֹרָה לְהַגְאוּן רַבֵּי יְרוּחָם

מִמִּיר זצ"ל כִּי תִבֵּא עִמּוֹ נ"ה).

רַבְּנּוֹ הַרַמ"ק

רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדוֹבֵירוֹ ז"ל: "תִּקְוֶה לְמִידַת גְּאוּה וְכַעַס, שְׂיִרְגִיל אָדָם עֲצֵמו וַיִּדְבּוֹק לְלִמּוּד בְּחֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת' בְּשַׁעַר הַפְּנִיעָה תְּמִידִין כְּסִדְרָן". (תִּמְרֵי דְבִנְיָה)

רַבְּנּוֹ הָאֵר"י

הַעִיד הַגַּה"ק רַבִּי מֵאִיר פֶּאֶפִּירֶשׁ ז"ל בְּהִנְהָגוֹת הָאֵר"י ז"ל: "וְתִקְרָא בְּכָל יוֹם קְרִיאָה אַחַת מִסְפַּר חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת". (אוֹר צְדִיקִים - הַלְּכוֹת ת"ת אוֹת כ"ז)

וְכֵן הַעִיד רַבִּי יִצְחָק ב"ר מֹשֶׁה יִשְׂרָאֵל ז"ל לַהֲדִין מְשׁוּעָרִין: "וְהִנֵּה הַקְּדוֹשׁ הָאֵר"י ז"ל הֵטִיל חֵיּוֹב זֶה עַל תְּלִמִּידָיו לְלִמּוּד בְּזֶה הַסְּפָר מִיַּדֵּי יוֹם בְּיוֹם, לְעוֹרֵר לְבָבוֹת לְאֵל נוֹרָא וְאֵים". (בְּהַקְדָּמָתוֹ לְחֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת)

מָרְן הַבֵּית יוֹסֵף

הַמַּגִּיד אָמַר לְמָרְן הַבֵּית יוֹסֵף: "הֵאֵי קְצוּרָא דְחֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת חַד זִמְנָא בִּירְחָא בְּכָל יוֹם פּוֹרְתָא" הֵינוּ: שְׂיִרְאָה לְסִיִּם קְצוּר חֻבּוֹת הַלְּבָבוֹת פְּעַם אַחַת בְּחֻדֶּשׁ עַל יַדֵּי שְׂיִלְמַד בְּכָל יוֹם מְעַט. (סֵפֶר מַגִּיד מִיִּשְׂרָיִם, פְּרָשַׁת צו)

הסכמה משמים

הבה נתבונן אם היינו מוצאים בבית הכנסת ספר אלמוני, ללא שמצוין בו שם המחבר, אך היתה עליו הסכמה של רבי עקיבא איגר, היתה לנו ספק על טיבו של הספר ההוא, בודאי שלא, אם היינו מוצאים ספר שהיה מעטר בהסכמה של הרשב"א, בודאי שהיינו מנשקים את הספר ברחם ומתחילים ללמד בו, והנה המגיד שהתגלה ל'בית יוסף' אמר לו שילמד כל יום בספר "חובות הלכות" כלומר, שהקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו העניק הסכמה לספר, ולכן התועלת שאפשר לקבל ממנו היא נוראה. (עלינו לשבת, במדבר עמ')

(שפ"ב)

בעל 'מעיל צדקה'

רבי יונה לאנדסופר ז"ל בעל 'מעיל צדקה' בצנאָתו: "וצריך האדם להתדבק מאד בספר 'חובות הלכות' אשר משם יקח פנימיות המדות המובחרות לעבודת ה' ברוך הוא וברוך שמו, וצריך להעמיק בו יותר ממה שיעמיק האדם בלמוד נגעים ואהלות ושיטות עמקות, לגדל פנימיותו ודקותו". (פנפי יונה - בראש הספר)

הבעל שם טוב

רַבְּנוּ יִשְׂרָאֵל הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל: (הוֹבֵא בְּצוּאָתוֹ שֶׁל אֶחָד מִתְלַמְּדָיו הַק') "בְּכָל יוֹם וְיוֹם תִּלְמְדוּ סִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים, פְּגוֹן 'חֹבּוֹת הַלְּבָבוֹת' רֵאשִׁית חֲכָמָה שֶׁל"ה וּשְׂאָר סִפְרֵי מוֹסֵר הַקְּדָמוֹנִים דְּוָקָא, פִּי לֹא תִבְנֶנוּ מִסִּפְרֵי הַצְּדִיקִים שֶׁהָיוּ בְּזִמְנֵנוּ פֶּלֶל וְכָלֵל אִם לֹא קִבְּלֵתֶם דְּבָרֵי מוֹסֵר הַקְּדָמוֹנִים בְּלִבְבְּכֶם בְּאַמֶּת, וְכִךָ קִבְּלֵתִי מֵאֲדָנִי מוֹרֵי וְרַבִּי, וּמֵאֲדָ מֵאֲדָ אֲנִי מְזַהֵר אֶתְכֶם עַל זֶה, וְכָל דְּבָרֵי דְּבָרֵי קִבְּלָהּ". (דְּרָכֵי יִשְׂרָיִם - אוֹת ז')

ר"ש מניקלשבורג

רַבִּי שְׁמַעֲלֶקָה מְנִיקֶלְשְׁבוֹרְג ז"ל: "וְיִלְמַד בְּסִפְרֵי מוֹסֵר הַמְּצוּיִים, רֵאשִׁית חֲכָמָה וְ'חֹבּוֹת הַלְּבָבוֹת'". (הַנְּהָגוֹת

הַרַה"ק מְנִיקֶלְשְׁבוֹרְג)

בעל ה'נועם אלימלך'

הַרַה"ק רַבְּנוּ אֱלִימֶלֶךְ מְלִיזֶנְסֶק זצ"ל בַּעַל הַ'נְּעֵם אֱלִימֶלֶךְ': "וְיַעֲסֶק בְּאִמָּה וּבִירְאָה בְּאִיזָה סִפְרֵי מוֹסֵר בְּכָל יוֹם, בְּרֵאשִׁית חֲכָמָה, בִּשְׁל"ה, וְ'חֹבּוֹת הַלְּבָבוֹת'.

(נְעֵם אֱלִימֶלֶךְ - הַנְּהָגוֹת הָאָדָם אוֹת ד')

רבי פנחס מקוריץ

רבי פנחס מקוריץ ז"ל: "הזהיר את העולם ללמד ספר 'חובות הלכות'". (אמרי פנחס - למוד התורה ס"ז)

רבי פנחס מקוריץ ז"ל "למד אלה פעמים ספר הקדוש 'חובות הלכות'", ורק אז זכה למה שזכה". (הגר"ש וואזנר ז"ל בשם מו"ר המהר"ם מלובלין ז"ל - בהסכמתו לפרוש 'לב טוב')

הגאון מוילנא

הגאון מוילנא ז"ל: "היה מחבב ספר מנורת המאור, וספר 'חובות הלכות'". (סדור הגר"א 'אשי ישראל' - הג' אהלי חיים)

הסבא מלכוויץ

הרה"ק הסבא קדישא מלכוויץ ז"ל: "עד שנסעתי לצדיקים היה הרבי שלי ה'חובות הלכות'". (אבקות רוכלים - פ"י אות פ"ג)

החתם סופר

מִרְנַן ה'חֲתָם סוֹפֵר' ז"ל: "וְרֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה', עַל כֵּן לָמַד לְפָנֵיהֶם (לְפָנַי תִּלְמִידוֹ) קוּדֵם כָּל שְׁעוֹר כְּמוֹ רֵבַע שָׁעָה מִסֵּפֶר 'חֻבּוֹת הַלְּבוֹת', כִּדִּי לְהִלָּחֵב לְבָם בְּיִרְאֵת ה', וְכִמְעַט כָּל מוֹסְרָיו וְהִנְהִיגוּתוֹ הָיוּ מְדַבְּרֵי

הספר הקדוש הזה, וכן חפץ שתלמידיו יעסקו בו בימי בחרותם, למען יקבעו להם דרך בעבודת השם יתברך, וכן נהגו אחריו בניו ותלמידיו הק' בכל תפוצות ישראל". (עדות נכדו ר' שלמה סופר ז"ל - ספר חוט המשולש דף כ"ט:)

בעל 'אשל אברהם'

רבי אברהם דוד מבוטשאטש ז"ל בעל 'אשל אברהם' העיד שעוד בנערותו היה ספר 'חובות הלבבות' שגור על לשונו בעל פה. (תולדות הגה"ק מבוטשאטש)

ה'בני יששכר'

רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ל: "ומי שירצה להמציא מזור לנפשו מחלי הנפש הלזו, יעין היטיב בדברי הרופא הממחה לרפאות חליי הנפשות, הוא הרב בעל 'חובות הלבבות', הפך והפך בדבריו ואל תט ימין ושמאל". (אגרא דכלה - פרשת דברים)

הרבי מקוצק

רבי מנחם מנדל מקוצק ז"ל: החשיב מאד את ספר 'חובות הלבבות', והיתה תקופה שלמד שעור קבוע עם בנו רבי דוד ז"ל בספר זה. (עמוד האמת - עמ' רמ"ח)

ה'צמח צדק'

הרה"ק בעל 'צמח צדק': הִיָּה לומד בכל יום לפני תפילת מנחה בספר 'חובות הלכות' במשך עשרים רגעים, ובשער הכניעה היו הדפים משחרים". (אוצר

ספורי חב"ד)

בעל ה'דברי חיים'

הרה"ק בעל 'דברי חיים' מצאנו: "ובספרי הקדמונים, הינו ה'חובות הלכות'... אני לומד בהם מנעורי, וכל פעם אני מוצא בהם חדשות". (חמדה גנוזה - אות קמ"ג)

הרב מליסקא

הרה"ק רבי צבי הירש מליסקא: "ואחר תפלת ערבית הִיָּה לומד בבית מדרשו בכל ערב ברבים פרק משניות על הסדר, ואחר כך למד בספר 'חובות הלכות', והִיָּה מאריך בלמוד החובות הלכות, והִיָּה רגיל לומר שהחובות הלכות מכניע את היצר עם השכל". (דרכי

הישר והטוב)

בעל 'מנוחה וקדשה'

רבי ישראל איסר מפאניוועז ז"ל בעל 'מנוחה וקדשה': "באמת העקר הוא לזרז, ליחד בכל יום איזה

עת ללמד ספרי מוסר מעבדי ה' צדיקים וחסידים אשר מעולם אנשי ה', ספר 'חובות הלבבות' משער הבטחון עד סופו, ומי שלא למד שער הבטחון ושער יחוד המעשה ממנו, לא ראה מאורות מימיו". (מנוחה

וקדשה דף כ"ח)

בעל 'קהלות יעקב'

הגאון ר' יעקב ישראל קניבסקי ז"ל בעל 'קהלות יעקב': "הן נודע בשערים שערי צדק יקר רוממות קדשת הספה"ק 'חובות הלבבות', כי הוא זה השער לעבודת ה' צדיקים יבואו בו, ממנו יסוד ממנו בינה, ודעת קדושים לשיעבודא דאורייתא, לעקרי ושרשי עבודת השם יתברך. ומי שלא ראה מאורות דברי הקדושים של ה'חובות הלבבות', הרבה יחסר לו מפנים בטירת הקודש". (בהסכמתו לפרוש 'לב טוב')

בעל 'שבט הלוי'

הגאון הגר"ש וואזנר ז"ל בעל 'שבט הלוי': "ואיך אפשר לזכות לבקשת מידת האמת אם לא על ידי למוד 'חובות הלבבות'". (בהסכמתו לפרוש 'לב טוב')

סגלת מידת הבטחון

אי אפשר להרע לו

”בטחו בה’ עדי עד” - כל ימי האדם צריך הוא להתחזק בהקדוש ברוך הוא, ולהיות בטחוננו בו. מי ששם בטחוננו בהקדוש ברוך הוא פראוי, לא יכולים להרע לו כל העולם. (זהר פרשת וארא)

גם לרשע מועיל הבטחון

כתיב: ”רבים מכאובים לרשע, והבוטח בה’ חסד יסובבנו”, רבי אליעזר ורבי תנחום בשם רבי ירמיה: אפילו רשע ובוטח בה’, חסד יסובבנו. (ילקוט שמעוני - תהלים ל”ב)

עוד יאמר ”בטח בה’ ועשה טוב” כלומר, אף על פי שאין בידך מעשים ותדע בעצמך שאתה רשע, עם כל זה בטח בה’, כי הוא בעל רחמים וירחם עליך. כמו שכתוב: ”ורחמיו על כל מעשיו”, על כן אמר בתהלה, ”בטח בה’”, כלומר בין שתהיה צדיק בין שתהיה

רָשַׁע בָּטַח בַּה', וְאַחַר כֵּן אָמַר, "וַעֲשֵׂה טוֹב". (רמב"ן
הָאֱמוּנָה וְהַבְטָחוֹן פָּרָק א')

בַּעַל הַבְטָחוֹן אֵינוֹ נִעְנֵשׁ בְּשׁוֹם אָפֶן

הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְדוֹשׁ אָמַר: לְבַעַל הַבְטָחוֹן הַגָּדוֹל
אֵי אֶפְשָׁר לְהַעֲנִישׁ אוֹתוֹ בְּשׁוֹם אָפֶן מִן הַשָּׁמַיִם. וְאִם
צָרִיכִים לַעֲנֹשׁ אוֹתוֹ בְּאִיזָה דָּבָר, אֲזִי לוֹקְחִים מִמֶּנּוּ
מִדַּת הַבְטָחוֹן, וּמִמִּילָא יְכוּלִים לְהַעֲנִישׁ אוֹתוֹ, אָבֵל אִם
הוּא פָקַח וּמִתְחַזֵּק עֲצָמוֹ בַּבְטָחוֹנוֹ אֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת
לוֹ שׁוֹם דָּבָר. (עֲדַת צַדִּיקִים)

עֵקֶר נְתִינַת הַתּוֹרָה – מִדַּת הַבְטָחוֹן

"עֵקֶר נְתִינַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל הוּא כְּדֵי שִׁישִׁימוּ בְטָחוֹנָם
בַּה'. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁיִמוּ בְּאֵלֵקִים כְּסֶלֶם וּגוֹ", וְגַם כֵּן
לְסַפֵּר אַחַר כֵּן לְבַנְיָהֶם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "לְמַעַן יִדְעוּ דוֹר
אַחֲרוֹן". וְהוּא – לְפִי שֶׁעֵקֶר הַכֹּל הוּא הַבְטָחוֹן הַשָּׁלֵם,
וְהוּא כָּלֵל כָּל הַמְצוּוֹת". (בְּאוֹר הַגֵּר"א מִשְׁלִי כ"ב י"ט)

בְטָחוֹן – עֵקֶר הַכֹּל

"בְטָחוֹן וְהִסְתַּפְּקוּת הֵמָּה כָּלֵלִים לְכָל הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת,
וְהֵם הַפֶּךָ תַּאֲוָה וְחִמְדָּה, וְעֵקֶר הַכֹּל הוּא הַבְטָחוֹן. וּמִי

שְׁהוּא מְחַסֵּר בְּטָחוֹן אֵין תּוֹרָתוֹ מִתְקִים בִּידוֹ". (אָבֵן שְׁלֵמָה

לְהַגְאוֹן מוֹיִלְנָא, פ"ג סעיף א')

לְהֶאֱמִין שֶׁהַקַּב"ה רוֹצֵה לְהַשְׁפִּיעַ

כְּשֶׁאָדָם מִתְפַּלֵּל עַל פְּרִנְסָה לְהַשִּׁי"ת, צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל
בְּכוֹנָה זו, שְׁיִוְתֵר מִמָּה שֶׁהֶעֱגֵל רוֹצֵה לִינוֹק, הַפְּרָה
רוֹצֵה לְהִנִּיק, נִמְצָא שֶׁהוּא צֶעַר גָּדוֹל לְמַעְלָה, כִּי מִשֵּׁם
רוֹצֵה לְהַשְׁפִּיעַ הֶרְבֵּה. וְזֶה סוּד "כָּל הַמְּשִׁתֵּף שֵׁם שָׁמַיִם
בְּצִעְרוֹ כּוֹפֵלִין לוֹ פְּרִנְסָתוֹ". (אִמְרֵי פְּנִיחַס)

הַבְּטָחוֹן עוֹשֶׂה כָּלִי לְקַבֵּל הַשְׁפַּע בְּזִמְן הָרְאוּי

וְזֶהוּ בְּחִינַת מַעְלַת הַבְּטָחוֹן, כִּי הַבְּטָחוֹן הוּא בְּחִינַת
הַסְּתַכְּלוּת שֶׁמִּסְתַּכֵּל וְצוֹפֶה בְּעֵינָיו לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַד,
וּבוֹטַח בּוֹ, בְּבְחִינַת: "עֵינַי כָּל אֵלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ". כִּי עַל
יְדֵי הַהַסְּתַכְּלוּת בְּבְטָחוֹן, גַּם כֵּן עוֹשֶׂה כָּלִי, דְּהִינּוּ גְבוּל
וְזִמְן, כִּי הַהַשְׁפָּעָה יוֹרֶדֶת מִלְּמַעְלָה תְּמִיד, אֲךָ שֶׁהִיא
בְּלֹא זִמְן כִּי לְפַעְמִים דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ לוֹ עֲכָשׁוּ יְבוֹא בְּשִׁתִּים
אוֹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אֲךָ עַל יְדֵי הַסְּתַכְּלוּת בְּבְטָחוֹן עוֹשֶׂה
לְהַשְׁפָּעָה גְבוּל וְזִמְן, שֶׁתְּבוֹא הַשְׁפַּע בְּעֵת וְזִמְן שֶׁהוּא

צָרִיךְ. (לְקוּטֵי מוֹהַר"ן - ע"ו)

הבוטח מונגן מכל הצרות

מי שבטוח בהשם יתברך, הקדוש ברוך הוא מצילו
מכל צרות ובפרט מהריגה.

על ידי בטחון אין אדם צריך לחברו, גם אין אדם
מכלימו.

מי שיש לו בטחון, לא יתקצרו ימיו. (ספר המדות - בטחון)

פּרַנְסַתּוֹ רוֹדֶפֶת אַחֲרָיו אֶפִּילוּ בְּחֲדָרֵי חֲדָרִים

אם יאמין באמת שהכל מאת ה' הוא, ומה שיגזר עליו
שישתכר ביום זה, לא ימלט מהיות לו זה, אפילו אם
היה מתחבא בחדרי חדרים היתה זאת רודפת אחריו
ומשיגתו על ידי סבות שונות. וכמו שאנו רואים
בחוש, אשר דבר המוכן לאדם זה, ממילא יבוא אליו
לביתו על ידי גלגולים שונים אשר לא יבוא כלל בשכל

האדם. (באר מים חיים - פרשת נח)

ממשיך שפע ולא יחסר לו כל טוב

אם האדם יודע מעוט ערכו, ומאמין באמונה שלמה
שבילתי אפשרי לעשות גדולה או קטנה אם ה' לא
צוה... אז נתבטלו כל הגבורות והדינים, ואז גורם

להמשיך שפע ברכה ממקור החסד שלא יחסר לו כל
טוב ממנה. (בת עין - פְּרֶשֶׁת ויגֹש)

וְאָמַר בְּזֵה הַלְשׁוֹן: נָאֵר בְּטָחוֹן!

כִּי בְּאַמַּת אֲפִילוֹ עֲכָשׁוּ בְּגִלוֹת הַמֶּר הַזֶּה וּבְדַחְקוֹת
הַפְּרִנָּסָה וּבַפֶּרֶט עוֹצֵם הַדַּחְקוֹת שֶׁל הָעֲנִיִּים וְהָאֲבִיוֹנִים,
אֵף עַל פִּי כֵּן אֵין עֶצָה וְתַחֲבוּלָה כִּי אִם בְּטָחוֹן חֲזָק.
וְכִמּוֹ שֶׁשִּׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ שֶׁאָמַר בְּזֵה הַלְשׁוֹן: נָאֵר
בְּטָחוֹן! (רַק בְּטָחוֹן!) כִּי גַם עֵתָה בְּעֵצֶם הַדַּחְקוֹת ה'
יִתְבָּרַךְ זָן וּמִפְרִנָּס וּמְכַלְכֵּל אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד דְּבַר יוֹם
בְּיוֹמוֹ, כִּי לִית יוֹם דְּלִית בּוֹ טוֹב, וּמֵאֵן דְּבָרָא יוֹמָא בָּרָא
מְזוּנָא. וְכִמּוֹ שֶׁכְּתוּב: "בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמָס לָנוּ
הָאֵל יִשׁוּעָתָנוּ סֵלָה." (לִיקוּטֵי הַלְכוֹת - הַלְכוֹת פְּקוּדוֹן ה' כ"ט)

שַׁעַר הַבְּטָחוֹן
בְּתִיָּחָה

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן

בבטחון על האלהים יתברך לבדו.

טעם סמיכות שער הבטחון לשער עבודת האל-לוקים.

אָמַר הַמְּחַבֵּר: מִפְּנֵי שְׁקִרָם מֵאֲמָרֵנוּ בְּחֵיב קִבְּלַת
אָמַר הַמְּחַבֵּר, מֵאַחַר שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמֵאֲמַר הַקּוֹדֵם עֲנִין חֵיב קִבְּלַת
עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים, רָאִיתִי לְהֵבִיא אַחֲרָיו מַה שֶּׁהוּא
עַל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עֲלֵינוּ, מִן הַרְאִי לְהַסְמִיךְ אֵלָיו מַה שֶּׁנִּצְרָךְ
צָרִיךְ יוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים לְעוֹבֵד הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ,
בְּיוֹתֵר מִכָּל הַדְּבָרִים לְצָרֶךְ הָעוֹבֵד אֶת ה' יִתְבָּרַךְ,
וְהוּא – הַבְּטָחוֹן עָלָיו בְּכָל דְּבָרָיו, בְּעִבּוֹר מַה שֶּׁיֵּשׁ בּוֹ
וְהוּא, לְבִטָּח עָלָיו יִתְבָּרַךְ בְּשִׁלְמוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בְּמִדַּת
מִן הַתּוֹעֲלוֹת הַגְּדוֹלוֹת בְּעֲנִין הַתּוֹרָה וּבְעֲנִין הָעוֹלָם.
הַבְּטָחוֹן תּוֹעֵלֶת גְּדוֹלָה. (א) בְּעֲנִין הַתּוֹרָה. (ב) בְּעֲנִי הָעוֹלָם הַזֶּה.

כַּעַת מְפָרֵשׁ מַה הַתּוֹעֵלֶת שֶׁיֵּשׁ בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן בְּעֲנִי הַתּוֹרָה
וְהַמְצִיאוֹת, שֶׁעַל יְדֵי שְׁבוּטָה בַּה' זוֹכֶה לְמִנוּחַת הַנֶּפֶשׁ וּמְמִילָא
יְכוּל לְקוֹם הַתּוֹרָה וְהַמְצִיאוֹת. מֵאִידָךְ, מִי שֶׁאֵינוּ בּוֹטָח בַּה', אֲזִי אֵין
לוֹ מִנוּחַת הַנֶּפֶשׁ מִשּׁוּם שֶׁה' מְסִיר הַשְּׁגָחַתוֹ מִמּוֹנּוֹ וּמְמִילָא צְרוּת
וְדִינִים שׁוֹלְטִים בּוֹ.

וְתוֹעֲלוֹתָיו בּוֹ בְּתוֹרָתוֹ, מֵהֵן – מְנוּחַת נַפְשׁוֹ וּבְטָחוֹנוֹ
וְהַתּוֹעֵלֶת שֶׁיֵּשׁ לְבַעַל הַבְּטָחוֹן לְהַשְׁגָּתוֹ בְּתוֹרָה, שֶׁזוֹכֶה לְמִנוּחַת
עַל אֱלֹהָיו יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁהָעֶבֶד חַיֵּב לְבִטָּח עַל אֲדוֹנָיו,
הַנֶּפֶשׁ וּבּוֹטָח בַּה' יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁעֶבֶד בּוֹטָח בְּאֲדוֹנָיו,

מפני שאם איננו בוטח באלהים – בוטח בזולתו, ומי משום שאם אין האדם בוטח בה' הרי שבוטח בזולתו, ומי שבוטח בזולת יי' – מסיר האלהים השגחתו מעליו שבוטח בכת אחר אזי מסיר ה' השגחתו ממנו ומשאיר ומניח אותו ביד מי שבטח עליו, ויהיה כמי שנאמר אותו ביד מי שבטח עליו. ומתקיים בו הפסוק: כי שתי בו: (ירמיה ב, יג) כי שתים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור רעות עשו עם ישראל, שעזבו את ה' מקור השפע מים חיים לחצב להם בארות בארות נשפרים, ואמר: הטוב, ובנוסף הלכו וחרפו בורות שבורים שאינם מכילים מים. וכן (תהלים קו, כ) וימירו את כבודם בתבנית שור אכל עשב, כתוב: החליפו בני ישראל במדבר את ה' בעשית עגל אוכל עשב. ואמר הכתוב: (ירמיה יז, ז) כרוך הנגר אשר יבטח ביי' וכן אמר הכתוב: מברך האדם שבוטח בה' שאז ה' מגן והיה יי' מבטחו, ואמר: (תהלים מ, ה) אשרי הנגר אשר שם ומשגיח עליו. וכתוב: מאשר האדם אשר בוטח רק בה' יי' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב, ואמר: (ירמיה ואינו פונה לאנשים בעלי זרוע שפונים לשקר. וכתוב: מקלל האדם י, ה) ארור הנגר אשר יבטח באדם ושם בשר זרעו ומן אשר בוטח באדם ומצפה שאנשים יעזרוהו ומסיר את לבו יי' יסור לבו. מלבטוח בה'.

אם יבטח האדם בהכמתו, סופו שיגע לריק ויחלש כוחו ולא ישיג הפצו.

ואם יבטח על חכמתו ותחבולותיו וכת גופו ואם יבטח האדם בהכמתו ובתחבולותיו ובכת גופו

וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, יִינַע לְרִיק, וַיַּחְלֹשׁ כַּחוֹ, וְתִקְצַר
 וּבִהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, אָזִי יִתְיַגַע בְּחַנֵּם וַיַּחְלֹשׁ כַּחוֹ וְלֹא יִשְׁיַג אֶת
 תַּחְבוּלוֹתוֹ מִהִשְׁיִג חֲפָצוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: (איו"ב ה,
 חֲפָצוֹ עַל יְדֵי הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ, כְּמֵאֵמַר הַפְּתוּב בְּאִיּוֹב: הַחֲכָם נִכְשֵׁל
 יג) לְכַד חֲכָמִים בְּעֶרְמָם, וְאָמַר: (קהלת ט, יא) שְׁבַתִּי וְרָאָה
 וְנוֹפֵל כְּשֹׁאֵינוֹ בּוֹטֵחַ בִּה'. וְכָתִיב: יִשְׁבַּתִּי וְהִתְבוֹנַנְתִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה
 תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי לֹא לַקְּלָיִם הַמְּרוּזִין וְלֹא לַגְּבוּרִים
 וְרֵאִיתִי שֹׁאֵין אָדָם קַל וּמְהִיר יוֹדֵעַ לְרוּזִין, וְאֵין הַגְּבוּר מִנְצֵחַ בַּמִּלְחָמָה,
 הַמִּלְחָמָה וְגַם לֹא לַחֲכָמִים לֶחֶם, וְאָמַר: (תהלים לד, יא)
 וְאֵין הַחֲכָם מִתְפָּרֵס מִחֲכָמָתוֹ. וְכָתִיב: גְּבוּרִים כְּאֲרִיזוֹת הַתְּרוֹשָׁשִׁי וְרַעֲבוּ
 בְּפָרִים רָשׁוּ וְרַעֲבוּ וְדָרְשׁוּ יְיָ לֹא יַחְסְרוּ כָּל טוֹב.
 לֶחֶם, וְאֵלּוֹ צְדִיקִים הַמְּבַקְשִׁים פְּרִנְסָתָם מִה' לֹא יַחְסֹר לָהֶם שׁוֹם טוֹבָה.

הַבוֹטֵחַ בְּעֶשְׂרוֹ, סוֹפוֹ שְׁיוּסַר מִמֶּנּוּ לְזוּלוֹתוֹ וַיִּמְנַע מִמֶּנּוּ לְהִנּוֹת
 מִהַכְּסֵף וַיִּתְּנוּ שֶׁהִמְמוֹן יִהְיֶה לְרַעְתּוֹ.

וְאִם יִכְטַח בְּרַב עֲשָׂרוֹ, יוֹסַר מִמֶּנּוּ וַיִּשְׁאָר לְזוּלוֹתוֹ,
 וְאִם יִבְטַח הָאָדָם בְּעֶשְׂרוֹ יִנְטַל מִמֶּנּוּ הָעֶשֶׂר וַיִּנְתֵּן לַחֲבֵרוֹ.
 כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: (איו"ב כו, ט) עֲשִׂיר יִשְׁכַּב וְלֹא יֵאָסֵף
 וְכִפִּי שִׁכְתוּב: הָאָדָם שׁוֹכֵב בְּעֶשְׂרוֹ וּבְטָרֵם פּוֹתַח אֶת עֵינָיו בְּבִקֵּר
 עֵינָיו פָּקַח וְאֵינְנוּ, וְאָמַר: (משלי כג, ד) אַל תִּינַע לְהָעֶשֶׂר
 וּכְבֹר נִלְקַח מִמֶּנּוּ כָּל עֲשָׂרוֹ. וְכָתִיב: אַל תִּתְיַגַע לְמִצּוֹא עֶשֶׂר, וּמִמֵּאֲמָצִיף
 מִבִּינְתֶּךָ חֲדָל, וְאָמַר: (משלי כג, ה) תִּתְעִיף עֵינֶיךָ כּוֹ וְאֵינְנוּ,
 לְהָעֶשֶׂר חֲדָל. וְכָתִיב: בְּזִמּוֹן קֶצֶר כִּהְרִף עֵינִי, וְהִנֵּה כָּל עוֹשֶׂרֶךָ
 וְאָמַר: (רמיה יז, יא) בְּחֲצֵי יָמוֹ יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִתְּיָה נָבֶל,
 אֵינְנוּ. וְכָתִיב: הָאָדָם בְּצַעֲרֵירוֹתָו יִפְסִיד כָּל עֲשָׂרוֹ, וְנִמְצָא בְּזַקְנָתוֹ הוּא מִבְּזָה.
 אוֹ תִמְנַע מִמֶּנּוּ הַנְּאֹתוֹ כּוֹ, כְּאֲשֶׁר אָמַר הַחֲכָם: (קהלת
 וּלְפַעֲמִים יִמְנַע מִמֶּנּוּ לְהִנּוֹת מִמֶּמוֹנוֹ, וְכִמֵּאֵמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: יֵשׁ שְׁלֹא

וְלֹא יִשְׁלִיטֵנוּ הָאֱלֹהִים לֶאֱכֹל מִמֶּנּוּ, וַיְהִי אֲצִלוֹ
 יְתֵן ה' לַעֲשִׂיר כֹּחַ לֶאֱכֹל וְלִהְנוֹת מֵעֲשָׂרוֹ וְהִמָּמוֹן יִהְיֶה אֲצִלוֹ לִפְקֻדוֹן
 פְּקֻדוֹן שְׂשׂוּמֵר אוֹתוֹ מִן הַפְּגָעִים עַד שִׁישׁוּב לְמִי שֶׁהוּא
 עַל מְנַת שִׁישְׁמֵרָנוּ מִכָּל נֶזֶק, עַד שִׁיתֵן ה' אֶת הַמָּמוֹן לְמִי שֶׁהוּא רְאוּי
 רְאוּי לוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: (קהלת ב, כו) וְלִחוּטָא נָתַן עֵינָיו לְאַסְף
 לוֹ. וּכְדִכְתִּיב: לְאֲדָם הַחוּטָא נוֹתֵן לוֹ ה' כֹּחַ וְעֵצָה, לְהַרְוִיחַ וְלְאַסְף מִמּוֹן, וְכֵן
 וְלִכְנוּם לְתַת לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים, וְאָמַר: (איוב כ, יז) יְכִין
 זֶה עַל מְנַת שִׁיעֵבֵר לְמִי שֶׁטוֹב בְּעֵינַי ה'. וְכֵן כְּתִיב: הַעֲשִׂיר יְכִין מִלְבוּשׁ
 וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֶסֶף נָקִי יַחֲלֵק. וְאִפְשָׁר שִׁיְהִי הַמָּמוֹן
 וְהַצַּדִּיק יִלְבָּשׁוּ, וְכֶסֶפוֹ יִתְחַלֵּק לְנָקִי מִחֻטָּא. וְלִפְעָמִים שֶׁסִּבַּת
 סִּבַּת רָעָתוֹ וְאִבְדֵן נִפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב: (קהלת
 עֲשָׂרוֹ יִהְיֶה בְּשִׁבִיל לְאַבְדּוֹ. וְכִפִּי שֶׁנֶּאֱמַר: שִׁישׁ רָעָה כְּאוֹבָה
 ה' יֵשׁ רָעָה חוֹלָה רְאִיתִי תַּחַת הַשָּׁמַשׁ עֲשָׂר שָׁמוֹר
 שֶׁרְאִיתִי בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁאֲדָם מִתְעַשֵּׂר וְכֵן רְכוּשׁוֹ שָׁמוֹר
 לְבַעֲלָיו לְרָעָתוֹ.
 אֲצִלוֹ לְהִרְעֵ לוֹ.¹

הבוטח בה' אינו מצפה לקבל טובות מאיש, ולכן אינו מתחנף
 ולא מפחד מהם.

ומהם – שהבוטח באלהים יביאנו הבטחתו עליו שלא
 עוד תועלת של הבוטח בה', שעל ידי שבוטח בהשם יתברך, לא
 יעבד זולתו, ושלא יקנה לאיש, ולא ייחל לבני אדם,
 יעבד לאחר ולא יצפה לתגמול מאיש וגם לא יחכה שאדם יושיעו,
 ולא יעבדם להתרצות אליהם, ולא יחניף להם, ולא
 וממילא לא יתאמץ להיות מרצה להם ולא יתחנף להם ואף לא

1. וכגון שלא נהנה מכל ממונו אלא אחרים ירשוהו ממנו, או שבעבור העשר
 העלילו עליו המלשינים ונמצא מיסר ביסורים. (ע"פ המצודות דוד).

יִסְכִּים עִמָּהֶם כְּבִלְתִּי עֲבוֹרַת הָאֱלֹהִים, וְלֹא יִפְחִידוּהוּ
יִסְכִּים לְמַעֲשֵׂיהֶם הַמִּנְגִּדִים לְרִצּוֹן ה', וְלֹא יִפְחַד שְׂמָא יִרְיעוּ
עֲנִינָם, וְלֹא יִירָא מִמְחֻלְקוֹתֵם, אֲבָל יִתְפַּשֵּׁט מִבְּגָדֵי
לו, וְלֹא יִתִּירָא מֵהֶם אִם יִחְלְקוּ עָלָיו, אֲלֵא יִתְרוֹחַק מִלְּקַבֵּל מֵהֶם
טוֹבוֹתֵם וְטָרַח הוֹדְאָתֵם וְחוֹבַת תְּגֻמוֹלָם, וְאִם יוֹכִיחַ
טוֹבָה, שְׂלֵא יִצְטַרֵּף לְטָרַח בְּשִׁבְלֵם וְלִגְמַל לָהֶם. וּבְאִם יִצְטַרֵּף
אוֹתֵם לֹא יוֹהַר בְּכַבוֹדֵם, וְאִם יִכְלִימִם לֹא יִבוֹשׁ מֵהֶם,
לְהוֹכִיחֵם, יוֹכִיחֵם פְּדִין בְּלִי לִפְחַד שְׂמָא אִינוּ מְכַבְּדִם אוֹ שְׂמָא
וְלֹא יִיפֹחַ לָהֶם הַשְּׂקָרָה, כְּמוֹ שְׂאֲמַר הַנְּבִיא: (ישעיה ג,
מב'ישם, וְלֹא יִצְדִּיק אֶת עוֹלָתָם. וְכִמְאֲמַר הַנְּבִיא: מִכִּיֵּן שְׂאֲנִי יוֹדַע
ו) וְאֲדַנִּי אֱלֹהִים יַעֲזֹר לִי עַל בֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי עַל בֵּן
שֶׁה' עוֹזֵר לִי, לְכֵן לֹא הִתְבַּיַּשְׁתִּי מֵאָדָם וְהִקְשִׁיתִי אֶת פְּנֵי
שְׂמִתִּי פְּנֵי כַחֲלָמִישׁ וְאֲדַע כִּי לֹא אִבוֹשׁ, וְאָמַר: (חזקאל
כסלע, בִּידִיעָה שְׂאִין לְהִתְבַּיַּשׁ מֵאָדָם. וְכִתִּיב: אֵל תִּירָא
ג,ו) אֵל תִּירָא מֵהֶם וּמִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא, וְאָמַר: (חזקאל
מאנְשִׁים הַחוּטָאִים וּמִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּפְחַד. וְכִתִּיב: מִדְּבָרֵיהֶם
ג,ו) מִדְּבָרֵיהֶם אֵל תִּירָא וּמִפְּנֵיהֶם אֵל תִּחַת, וְאָמַר:
אֵל תִּפְחַד וּמֵאִמַּת פְּנֵיהֶם אֵל תִּירָא. וְכִתִּיב:
(ירמיה א, ח) אֵל תִּירָא מִפְּנֵיהֶם, וְאָמַר: (ירמיה א, יז) אֵל תִּחַת
אֵל תִּפְחַד מֵהֶם שְׂמָא יִזְיָקוּ לָךְ. וְכִתִּיב: אֵל
מִפְּנֵיהֶם, וְאָמַר: (חזקאל ג, ט) כְּשִׁמִּיר חוֹק מִצֵּר נִתְתִּי
תִּתִּירָא מֵהֶם. וְכִתִּיב: כְּמוֹ תוֹלַעַת שְׂמִיר שְׂחָזַק יוֹתֵר מִסְּלַע, כִּף
מִצְחָךְ לֹא תִירָא אוֹתֵם וְלֹא תִחַת מִפְּנֵיהֶם.
תַּעֲמַד נֶגֶד הַרְשָׁעִים, אֵל תִּפְחַד מֵהֶם וְאֵל תִּרְעַד מִפְּנֵיהֶם.

אפילו האדם היודע ליצר כסף מברזל, וממילא נראה לעין שהוא מאשר ביותר, שהרי משיג בקלות כל הון דעלמא, ככל זאת הבוטח בה' טוב ממנו בעשר מעלות.

ומתן - שהבוטח באלהים יביאהו בטחונו לפנות עוד תועלת של הבוטח בה', שעל ידי בטחונו בה' יוכל לפנות את לבו מעניני העולם, וליחד לבבו לעניני העבודה, לבו מכל עסוקי העולם הזה ולהתפנות רק לעבודת ויהיה דומה במנוחת נפשו ורחב לבו ומעוט דאגתו ה', ויהיה דומה ברוגע נפשו וברחב לבו² ובמעוט טרדתו לעניני עולמו לבעל האלפימיה, והוא היודע להפך בעניני העולם הזה, לאומן האלפימיה שהוא יודע להפך הפסך לזהב, והנחשת והברזל לכסף, על ידי חכמה כסף לזהב, ונחשת ושאר מתכות לכסף, על ידי חכמות ומעשה. ועוד - כי הבוטח באלהים, יש לו עליו יתרון ופעלות מסוימות, ובכל זאת הבוטח בה' טוב וחסוב ממנו בעשרה דברים.
בעשרה דברים.

הבוטח אינו נמנע ממנו מזונו בשום זמן ומקום.

תחלתם, שבעל הכימיה צריך לדברים מיוחדים המעלה הראשונה - שבעל הכימיה צריך למלאכתו כלים

2. בפרוש 'מרפא לנפש' פרש שעקר בלבול האדם מלמוד התורה הוא מחמת שדואג תמיד על פרנסתו, אבל מי שבוטח בה' ואינו דואג, זוכה למנוחת הנפש ויכול ללמד ולקנות תורה. וב'פת לחם' הוסיף, שעל ידי מנוחת נפשו זוכה שלבבו רחב לקבל חכמה הרבה, וכמו שנאמר בשלמה, "ויתן א-לוקים חכמה לשלמה... ורחב לב".

למלאכה, לא יגמר לו דְּדָבָר וּזְלָתָם, וְלֹא יִמָּצֵאם בְּכָל מִיחָדִים שֶׁבְלַעֲדֵיהֶם אֵינוֹ יָכוֹל לִיצֵר כְּסָף, וְלַפְעָמִים שְׂיַחֲסֵר עֵת וּבְכָל מְקוֹם, וְהַבּוֹטֵחַ בְּאֱלֹהִים – מִרְפוּ מְבַטֵּחַ לוֹ לוֹ כְּלֵי מְסָיִם. אֲבָל הַבּוֹטֵחַ בֵּה' מְבַטֵּחַ לוֹ מְזוֹנוֹ דְּדָרָה כָּל מְכַל סִבָּה מִסְפּוֹת הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר הַפְּתוּב: (דְּבָרִים מִיַּי אֹפְנִים וְאִמְצָעִים, וְכִמְאֵמֶר הַפְּתוּב: שֶׁה' הֶאֱכִילָךְ 'מִן' לְמַעַן הוֹדִיעָךְ כִּי לֹא עַל הַלְּחֵם לְבַדּוֹ יַחֲיֶה הָאָדָם ת.ג.) בְּשִׁבִיל שֶׁתִּדַּע שְׂאִין חַיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם תְּלוּי בְּמִזוֹן חוּמְרֵי, אֲלֵא עַל כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי יִי יַחֲיֶה הָאָדָם, כִּי הַסְפּוֹת אֵינָן פִּי מַה שְׂיִגְזֹר ה' יוֹכֵל הָאָדָם לְהַתְקִיִם, וְהֶאֱמָצָעִים לְפָרְנָסוֹ אֵינוֹ נִבְצָרוֹת מִמֶּנּוּ בְּכָל עֵת וּבְכָל מְקוֹם, כִּאֲשֶׁר יִדְעָתָ נִמְנָע מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ בְּשׁוֹם זְמַן וּמְקוֹם. וְכִפִּי שֶׁהִיָּה עִם אֱלֹהֵי שֶׁקָּבַל מִדְּבַר אֱלֹהֵי עִם הָעוֹרְבִים, וְעִם הָאִשָּׁה הָאֲלֻמָּנָה וְעִנְתָּ מְזוֹן עַל יְדֵי הָעוֹרְבִים, וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְבָּרְכָה עַל יְדֵי אֱלֹהֵי, וְהַעוּגָה רְצָפִים וְצַפְחַת הַמַּיִם, וְדָבָר עוֹבְדֵיהוּ עִם הַנְּבִיאִים, וְהַמַּיִם שֶׁהוּבְאוּ לְאֱלֹהֵי,³ וְכִמְעַשֶׂה עוֹבְדֵיהָ עִם הַנְּבִיאִים שֶׁהִחְבִּיא שְׂאֵמֶר: (מְלָכִים א יח, ג) וְאַחַבָּא מִנְּבִיאֵי יִי מֵאָה אִישׁ מֵאָה נְבִיאִים מִפְּנֵי אֵיזָבֵל שֶׁלֹּא תַהֲרֹגֶם וּפְרָנְסֶם וְהֶאֱכִילֶם לַחֵם

3. בְּאֵר הַמְּשֻׁגָּחִים ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שֶׁלְכַאוּרָה מַה הָרְאִיה מִהַנְּבִיאִים שֶׁהֵם זְכוּ לְנִסִּים גְּלוּיִים, אֲלֵא שֶׁהָאֵמֶת הוּא שְׂאִין שׁוֹם חֲלוּק בְּזוּה, רַק שְׂאֵצֵל הַנְּבִיאִים הִיָּה בְּגִלּוּי וְאֶצְלֵינוּ הוּא בְּנִסְתֵּר, וְכִמוֹ שֶׁמִּצָּא הַקְּב"ה עֲצָה אִיף לְכַלְכֵּל אֶת אֱלֹהֵי עַל יְדֵי עוֹרְבִים כֵּן יִמְצָא עֲצָה וְדָרָה אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכִמוֹ שְׂאֵצֵל אֱלֹהֵי הִיָּה בְּגִלּוּי שֶׁפְּרָנְסָתוֹ בָּאָה לוֹ יִשָּׁר מִיַּד הַשֵּׁם וְתִבְרָה, כֵּן צְרִיף כָּל אֶחָד לְבַטֵּחַ שִׂיד ה' תְּבוּא גַם עָלָיו לְכַלְכְּלוֹ וּלְפָרְנָסוֹ. וְזוֹהוּ כָּלל בְּכָל הַעֲנִינִים הַגְּשָׁמִיִים שֶׁל הָאָדָם, שְׂאִין שׁוֹם הַפְּרֵשׁ בֵּין זְמַנּוֹ לְכָל הַגְּדוּלִים הַנּוֹצְרִים בְּתַנ"ךְ, כִּי הַשְּׂגַחַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ פְּרוּשָׁה עַל כָּל הַחַיִּים בְּשׁוּה, רַק שֶׁלַּפְעָמִים הוּא בָּא בְּגִלּוּי וְלַפְעָמִים הוּא בְּהִסְתֵּר. (סֵפֶר חֻקְרֵי ל.ב).

חַמְשִׁים חַמְשִׁים אִישׁ בַּמַּעֲרָה וְאֶכְלָלָם לֶחֶם וּמַיִם,
 ומים חמשים איש בכל מערה. וכת"ב: גבורים כאריות התרוששו
וְאָמַר: (תהלים לד, יא) **כְּפִירִים רָשׁוּ וְרָעִבוּ וְדָרְשׁוּ יְיָ לֹא**
 ורעבו ללחם, ואלו צדיקים המבקשים פרנסתם מה' לא חסר
יַחְסְרוּ כָּל טוֹב, וְאָמַר: (תהלים לד, י) **יִרְאוּ אֶת יְיָ קִדְשׁוּ בִּי**
 להם שום טובה. וכת"ב: היו יראים את ה' עמ"י הקדושים, שהרי
אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו.
 לא חסר כלום ליראי ה'.

הבוטח בה' הוא מוגן מכל פגע ונזק.

וְהַשְׁנִי, כִּי בַעַל הַכִּימְיָה צָרִיךְ לְמַעֲשִׂים וְלַמְלָאכּוֹת,
 המעלה השניה – שבעל הכימיה צריך לכלים ולמלאכה
לֹא יִשְׁלַם לוֹ חֶפְצוֹ זוּלָתָם, וְאֶפְשָׁר שְׂיִמִּיתוּהוּ רִיחָם
 שבלעדיהם לא יוכל להשיג פרנסתו, ולפעמים שריח ועשן
וְעֵשָׁנָם, עִם הַתְּמִידָה הַעֲבוּדָה וְאֶרֶךְ הַיְגִיעָה בָּהֶם לִילָה
 המלאכה יגרם לו למות, מאחר שיתמיד בעבודה ויתגעע בו יומם
וְיוֹמָם. וְהַבּוֹטֵחַ בָּאֵל – בְּבִטְחָה מֵהַפְּגָעִים, וְלִבּוֹ בְּמִוֶּחֶ
 ולילה. אבל הבוטח בה' הוא מוגן מכל פגע ונזק, ומבטח שלא
מִמְּצָא תְּרָעוֹת, וְכָל אֲשֶׁר יִבּוֹאֵנוּ מֵאֵת הָאֱלֹהִים יִהְיֶה
 יגיע אליו שום רע, וכל אשר יקרה לו הוא מאמין שהוא מה'
לוֹ לְשִׁשׁוֹן וּלְשִׁמְחָה, וּמִרְפוּ בֵּא אֱלֹוֹ בְּמִנוּחָה וְהַשְׁקֵט
 ולכן הוא תמיד שש ושמח, ומזונו מגיע אליו ברוגע ובשלוה.
וְשִׁלוּהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב: (תהלים כג, ב) **בְּנְאוֹת דָּשָׂא יִרְבִּיצֵנִי**
 כדכת"ב: כרועה שמושיב צאנו במקום דשא ומים לאכול
עַל מֵי מְנַחֹת יִנְהַלֵּנִי.
 ולשתות, כך יוליכני ה'.

הבוטח בה' אינו מתירא משום אדם.

וְהַשְׁלִישִׁי, כִּי בַעַל הַבִּימָיָה אֵינוֹ מֵאֲמִין עַל סוּדוֹ –
 המעלה השלישית – שבעל הבימיה נזהר מלספר סוד מלאכתו לאחר, משום
זולתו, מיראתו על נפשו. והבוטח באלהים איננו
 שמתירא שלא ישיגו את גבולו ויפסיד פרנסתו, אבל הבוטח בה' אינו מתירא
ירא משום אדם בכטחוננו, אבל הוא מתפאר בו, כמו
 משום אדם מאחר שבוטח בה', ולא עוד אלא שמתפאר בקו. וכפי
שאמר דוד המלך עליו השלום: (תהלים נו, יב) באלהים
שאמר דהמע"ה: בה' אני בוטח, ולכן איני מפחד מקלום, שהרי
בטחתי לא אירא מה יעשה אדם לי.
 לא יוכל שום אדם להזיקיני.

הבוטח בה' חיו רגועים בלי פחד.

והרביעי, כי בעל הבימיה אינו נמלט מהזמין מהזהב
 המעלה הרביעית – שבעל הבימיה לפעמים שמכין זהב
והפסח הרבה לעת צרכו, או שלא יזמין מהם כלום,
 וכסף הרבה לעת הצורך, ולפעמים שאינו מכין אלא מעט
אלא כפי שישפיק לזמן מועט. ואם יזמין ממנו הרבה,
 כפי מה שצריך לזמן מועט. ובאפן שמכין הרבה
יהיה כל ימיו מפחד על נפשו שלא יאבד ממנו במיני
 חי כל ימיו בפחד שמא יאבד ממנו ממונו באפן
סבות האבדה, ולא ישקט לבו ולא תנוח נפשו מפחדו
 מסים, כמו כן לא יהיה שקט בלבו ולא ינוח נפשו מפחדו מהמלך
עליו – מהמלך והעם. ואם לא יזמין מהם אלא למלאות
 והעם שיקחו את רכושו. וגם באפן שמכין רק מעט כסף
מחסורו זמן מעט, אפשר שיבצר ממנו המעשה בעת
 וזהב לזמן מועט, יתכן וימנע ממנו ליצר עוד כשיצטרך

הצדק הגדול אליו, מפני המנע סבה מסבותיו ממנו. מאד לכה מפני סבה מסוימת, נמצא שדואג תמיד, אבל והבוטח באלהים במחוננו חזק באלהים שיטריף אותו הבוטח בה', בטחוננו חזק בה' שיפרנסנו כרצונו, בזמן כרצונו בעת שירצה ובמקום שירצה, כאשר יטריף שירצה ובמקום שירצה, כפי שמפרנס ה' את העבר העבר ברחם אמו והאפרוח בתוך הביצה, אשר אין ברחם אמו, ואת האפרוח שבתוך הביצה אף שאין בה מקום מפלש להפנים אליו ממנו דבר מחוצה, שם פתח שדרכו אפשר להכניס משהוא מבחוץ, וכפי והעוף באויר, והדגים במים, והנמלה הקטנה עם שמפרנס ה' את העוף באויר ואת הדג במים ואת הנמלה הקטנה אף חלישותה, ויבצר הטורף מהארי – עם תקפו בקצת שחלשה מאד, ומנגד לפעמים ימנע מזון מהארי אף שהוא חזק מאד. הימים, כמו שפיתוב: (תהלים לו, יא) בפירים רשו ורעבו כדכתוב: גבורים כאריות התרוששו ורעבו ללחם, ואלו צדיקים ורדשי יי לא יחסרו כל טוב, ואמר: (משלי יג) לא ירעיב המבקשים פרנסתם מה' לא חסר להם שום טובה. ואמר: לא יי נפש צדיק, ואמר: (תהלים לו, כה) נער הייתי גם זקנתי ירעיב ה' נפש צדיק. ואמר: צעיר הייתי וגם זקנתי, ולא ראיתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. מימי שצדיק נעזב וזרעו מחזרים אחר לחם.

הבוטח בה' גם אנשים גדולים יראים ממנו.

והחמישי, שבעל הכימיה תחת יראה ופחד על המעלה החמישית – שבעל הכימיה חי תמיד ביראה ופחד מלאכתו מן הגדול ועד הקטן שבעם. והבוטח מפל אדם שלא יתגלה מלאכתו, אבל הבוטח בה' גם אנשים

באלהים – ייראוהו הגדולים ונכבדי בני אדם, אף גדולים וחסובים יראים ממנו, וכל בעלי החיים והאבנים החיות והאבנים מבקשים רצונו, כמו שנאמר במזמור שבבריאה מבקשים לעשות רצונו. כדכתיב: במזמור ישב (תהלים צא, א) ישב בסתר עליון עד אחריתו, ואמר: (איובה, בסתר עליון עד סוף המזמור. וכתיב: משש צרות שיהיו יט-כ) בישש צרות יצילך ובשבע לא יגע בך רע, ברעב בעולם יצילך, וגם הצרה השביעית לא יגיע אליך, בעת רעב הצילך פרה ממנות, עד סוף הענין.
ממנות, וממשיך לפרט שם שאר הצרות שימנע ממך.

הבוטח בה' בטוח ומגן מכל המכאובים והמחלות.

והששי, שבעל הפימיה אינו בטוח מהחליים והמדוים, המעלה הששית – שבעל הפימיה אינו בטוח שלא יבוא שמערבבין עליו שמחתו בעשרו, ואינם מניחין אותו לידי חלי וכאב באפן שיתכן שיפריעוהו מלשמוח בעשרו להנות ממה שיש לו, ולא להתענג במה שהשיגה ולא נניחוהו להנות ממה שיש לו ולהתענג ממה שהשיגה ירו. והבוטח ביי' – בטוח מן המדוים והחליים, אלא ידו. אבל הבוטח בה', בטוח ומגן מכל המכאובים והמחלות, אלא על הרהר הכפרה או על הרהר התמונה, כמו שכתוב: אם פן יבואו אליו לכפרתו או לקיבול שכר בעולם הבא. כדכתיב: (ישעיה מ, ה) ויעפו נערים ויגעו ובחורים בשול יבשלו, גם נערים יתעפפו ויחלשו, ובחורים יהיו נכשלים, ואמר: (ישעיה מ, לא) וקני יי' יחליפו כה, ואמר: (תהלים לו, ז) ואלו הבוטחים בה' יתחדש ויתחזק כחם. וכתיב: חזקם פי ורועות רשעים תשכרנה וסומך צדיקים יי'. ותקפם של הרשעים ישבר, ומסיע ה' לצדיקים.

הבוטח בה' לא ימנע ממנו מזונו בכל זמן ובכל מקום שיהיה, עד סוף ימיו.

והשביעי, שבעל הכימיה אפשר שלא יגיע אל מזונו המעלה השביעית – שבעל הכימיה יתכן שלא יוכל להשיג במה שיש אצלו מן הזהב והכסף, מפני שלא יהיה מזון על ידי הזהב והכסף שברשותו, שהרי לפעמים שלא האכל נמצא בעירו בקצת העתים, כמו שנאמר: **יהיה מצוי אוכל בעירו וכפי שהיה בעת חרבן בית המקדש** (חוקאל ז, ט) **בספם פחוצות ישליכו, ואמר:** (צפניה א, יח) **גם** שהשליכו בספם לחוץ. וכתוב: **שגם כספו ורכושו הרב של בספם גם זהבם לא יוכל להצילם. והבוטח ביה לא** האדם לא יגן עליו להצילו מגזרת ה'. אבל הבוטח בה', לא **יפצר ממנו מזונו בכל עת ובכל מקום עד סוף ימיו,** ימנע ממנו מזונו בכל זמן ובכל מקום שיהיה, עד סוף ימיו.

כמו שנאמר: (איוב ה, כ) **ברעב פדה ממות, ואמר:** (תהלים כמו שנאמר: בעת רעב הצילה ממות. וכתוב: ה' מנהיג אותי כנ, א) **י רעי לא אחסר, ואמר:** (תהלים לו, ט) **לא יבשו בעת** ובטוח אני שלא יחסר לי כלום. וכתוב: הבוטחים בה' לא יתבישו

רעה ובימי רעבון ישפעי.

ולא ינזקו בעת צרה וגם בימי רעב יהיו שבעים.

הבוטח בה' הוא בטוח במקום מגוריו ברוגע ושלחה.

והשמיני, שבעל הכימיה איננו מתעבב בשום מקום, המעלה השמינית – שבעל הכימיה משנה מקום מגוריו מדי מיראתו שפא יתגלה סודו. והבוטח באלהים – כבטחה פעם, כיון שמתירא שפא יתגלה סודו. אבל הבוטח בה', הוא **בארצו, ובמנוחת נפש במקומו, כמו שכתוב:** (תהלים לו) **בטוח במקום מגוריו ברוגע ושלחה.** כדכתוב: היה בוטח בה'

ג) כְּמַח בִּי וַעֲשֵׂה טוֹב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אֱמוּנָה, וְאָמַר:
וַעֲשֵׂה רַק טוֹב, וְכָף תִּשְׁכּוֹן בְּאֶרֶץ וְתִתְפָּרַס בְּיִשְׂרָאֵל. וּכְתִיב:
(תהלים לו, כט) צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁכְּנוּ לְעַד עַלְיָהּ.
צַדִּיקִים יִזְכּוּ לְרֵשֶׁת אֶת הָאֶרֶץ וַיְדוּרוּ בָּהּ לְנֶצַח.

הבוטח בה' ילוהו שכר בטחונו בה' בעולם הזה ובעולם הבא.

וְהַתְּשִׁיעִי, שְׁבַעַל הַכִּימָיָה לֹא תִלְוֶנּוּ הַכִּימָיָה שְׁלוֹ
הַמַּעֲלָה הַתְּשִׁיעִית – שְׁבַעַל הַכִּימָיָה אֵין עֶסֶק הַכִּימָיָה מְלוֹהָ
בְּאַחֲרִיתוֹ, וְלֹא יִשְׁיֵג בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְזוֹלַת הַבְּטָחוֹן
אוֹתוֹ בְּמוֹתוֹ, וְגַם בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵינוֹ מְשִׁיג עַל יְדוֹ אֲלֵא שְׁלֵא
מִן הַרְיֵשׁ וְהַצָּרָף לְבָנֵי אָדָם. וְהַבּוֹטֵחַ בִּי יִלְוֶנּוּ גְמוּלָה
יַעֲנִי וְלֹא יִצְטָרֵף לְבָנֵי אָדָם. אֲבָל הַבּוֹטֵחַ בֵּה', יִלוּהוּ שְׂכָר
בְּמַחְזוֹנוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: (תהלים
בטחוננו בה' בעולם הזה ובעולם הבא. כְּדַכְתִּיב: שֶׁהַבּוֹטֵחַ
לְבָנֵי) וְהַבּוֹטֵחַ בִּי חֶסֶד יִסּוּבְכְּנוּ, וְאָמַר: (תהלים לא, כ) מָה
בֵּה' מְסַבֵּב בְּרַב חֶסֶדִים. וּכְתִיב: כַּמָּה מְרַבֵּה הַשְּׂכָר הַטוֹב
רַב מוֹכֵף אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאֵיךָ.
שְׁגַנְזַת עֲבוּר יִרְאֵי ה'.

הבוטח בה' יגדל חשיבותו בעיני הקריות ויכבדוהו.

וְהַעֲשִׂירִי, שְׁבַעַל הַכִּימָיָה, אִם יוֹדַע עֲנִינּוֹ, תִּתְיַח סִבַּת
הַמַּעֲלָה הַעֲשִׂירִית – שְׁבַעַל הַכִּימָיָה אִם יוֹדַע סוּדוֹ לְאַחֲרִים
מוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׂמֵה שֶׁהוּא מְשַׁתְּדֵל וְמוֹרַח בּוֹ הַפָּדָה
הַרִי שִׁיגְרוּ עָלָיו מִיָּתֵהּ, דְּכִינּוֹן שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַרְמָה וְזִיוִף
הַנְּהַגַת הָעוֹלָם, וּמִנְהִיג הַכֹּל יִשְׁלִיט עָלָיו מִי שְׂמִימִיתָהוּ
הַקִּב"ה יִתְּנֶהוּ בְּיַד אַחֲרִים שְׂמִימִיתוּהוּ לְאַחַר שִׁיִּתְּגַלֶּה סוּדוֹ,
כְּשֶׁאֵינוֹ יוֹדַע לְהַעֲלִים אֶת סוּדוֹ. וְהַבּוֹטֵחַ בִּי – כְּאֲשֶׁר
כְּעוֹנֵשׁ עַל שְׂמִרְמָה בְּנֵי אָדָם, אֲבָל הַבּוֹטֵחַ בֵּה' כְּשִׁיִּתְּגַלֶּה

יָרַדע בַּמַּחֲנוֹנוֹ יִגְדַל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וַיִּכְבְּדוּהוּ בְּפְנֵי אָדָם, בְּטַחֲנוֹ בַּה' אֲזִי יִגְדַל חֲשִׁיבוֹתוֹ בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וַיִּכְבְּדוּהוּ, וַיִּרְצוּ וַיִּתְפָּרְכוּ בְּקִרְבָּתוֹ וּבְרֵאֲיוֹתוֹ, וַיְהִי גֹרֵם לְתַקְנַת עִירוֹ לְהִיּוֹת בְּקִרְבָּתוֹ וּלְרֵאוֹתוֹ, וְעַל יְדוֹ יְהִי תוֹעֵלֶת וּבִרְכָה לְעִירוֹ, וְלְדַחֲוֹת הַפְּנָעִים מֵעַל אַנְשֵׁי מְקוֹמוֹ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: וּבִזְכוּתוֹ יִדְחָה הַפְּגָעִים מִתּוֹשְׁבֵי עִירוֹ. כְּדַכְּתִיב: שֶׁהַצַּדִּיק מִגֵּן (משלי י, כה) וְצַדִּיק יִסּוֹד עוֹלָם, וּבְעֵינֵי לֹאֵשׁ בְּצוֹעֵר. על כל העולם, וכפי שלוט הגן על צוער שלא יִהְפָּכוּהוּ.

סבום עֶשֶׂר מַעֲלוֹת שֵׁישׁ לְבוֹטַח בַּה' יוֹתֵר מִבַּעַל הַפִּימְיָה שִׁיּוֹדֵעַ לְהַפְּךָ מִתְּבוֹת לְכֶסֶף.

(א) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה צָרִיךְ לְכַלֵּם מִיְחָדִים לְמַלְאֲכָתוֹ, וְהַבוֹטַח בַּה' אֵינוֹ צָרִיךְ לְכַף, וּמִזֹּנוֹ מִבְּטַח לוֹ בְּכָל מִינֵי דְרָכִים.

(ב) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה יִתְכַן שְׁמַלְאֲכָתוֹ יִגְרֵם לוֹ לְמוֹת, וְהַבוֹטַח בַּה' הוּא מוֹגֵן מִכָּל פְּגַע וְנֶזֶק.

(ג) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה מִתְיַרָא לְגַלּוֹת סוּדוֹ שֶׁלֹא יִשְׁיגוּ גְבוּלוֹ, וְהַבוֹטַח בַּה' אֵינוֹ מִתְיַרָא מֵאָדָם.

(ד) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה חַי תָּמִיד בְּדִאֲגוּת שֶׁלֹא יֵאָבֵד מִמְּנוֹ מִמְּוֹנוֹ, וְהַבוֹטַח בַּה' חַי בְּרוּגֵעַ וְשֶׁלְוָה.

(ה) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה הוּא תָּמִיד בְּפֶחַד שֶׁלֹא יִתְגַּלֶּה מְלֵאכָתוֹ הָאֲסוּרָה, וְהַבוֹטַח בַּה' בְּלֵם יְרֵאִים מִפְּנֵיו וְכָל הַבְּרִיאָה מִבְּקָשִׁים לַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ.

(ו) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה אֵינוֹ בְּטוּחַ שֶׁלֹא יְבוֹא לְחַלֵּי וּכְאֵב בְּאֶפֶן שֶׁלֹא יוּכַל לְהִנָּחֵת מֵעֶשְׂרוֹ, וְהַבוֹטַח בַּה' בְּטוּחַ וּמִגֵּן מִכָּל הַמְּכַאֲבִים וְהַמַּחְלוֹת.

(ז) שֶׁבַעַל הַפִּימְיָה יִתְכַן שֶׁלֹא יוּכַל לְהִשְׁיֵג מְזוּן עַל יְדֵי עֶשְׂרוֹ, כְּגוֹן בְּזִמְן רָעָב, וְהַבוֹטַח בַּה' לֹא יִמְנַע מִמְּנוֹ מִזֹּנוֹ בְּכָל עֵת וּבְכָל מְקוֹם.

ח) שבעל הכימיה משנה מגוריו מידי פעם מחשש שיתגלה סודו, והבוטח בה' בטוח במקום מגוריו ברוגע ושלום.

ט) שבעל הכימיה אין עסקו מלווה ומסיע לו לאחר מותו, והבוטח בה' ילווה שכן בטחוננו בעולם הזה ובעולם הבא.

י) שבעל הכימיה אם יודע סודו שעוסק במרמה הרי שיגזרו עליו מיתה, והבוטח בה' פשיתגלה בטחוננו יגדל חשיבותו בעיני הבריות.

הבוטח בה' כשיש לו מומן מהפש לקיים בו מצוות ואינו טרוד לשמור המעות ומשיג כל התועלת שיש לאדם על ידי המומן בלי שום טרדות המחשבה.

ומתועלת הבטחון ביי בענין התורה, כי הבוטח ביי, ויש עוד מעלה על ידי הבטחון בה' לגבי קיום התורה, והוא אם הוא בעל מומן, ימהר להוציא חובות האלהים שהבוטח בה' אם יש לו מומן ימהר להוציא ממונו הן עבור מצוות וחובות בני אדם מממונו בנפש חפצה ורוח נדיבה. שבינו למקום, והן עבור מצוות שבינו לבריות בחפץ לב ובנדיבות. ואם איננו בעל מומן, יראה כי חסרון המומן טובה ואם אין לו מומן הרי הוא מבין שחסרון המומן הוא טובה מטובות המקום עליו, מפני שנמתלקו מעליו החובות מאת הבורא עבורו,⁵ שעל ידי כך מסלק ממנו החוב לעשות

4. כגון מצות צדקה.

5. יש להבין מדוע ישמח העני בכך שאינו צריך לקיים מצות צדקה? אלא שהעני שאין לו במה לקיים מצות צדקה, עצם הרצון שרוצה לתת ואין לו, נחשב לו כאלו עשה חסד וצדקה עם העניים וזכה בעבור זה לשכר רב מאת ה', מאידך, לעשיר קשה ביותר לצאת ידי חובת מצות צדקה, שהרי קשה לזכות לעניים הגונים ולצאת

שהוא תיב בהם לאלהים ולבני אדם בעבורו, ומעומד בממון רצון ה' הן כלפי ה' והן בצדקה לבני אדם וכן אינו מרדף לבו בשמירתו והנהגתו, כמו שנאמר על אחד טרוד כיצד לשמור המעות ומה לעשות בהם. וכפי שמספר מן החסידים – שהיה אומר: המקום יצילני מפזור על חסיד אחד שהיה מתפלל לה' שיצילהו מפזור הנפש, הנפש. אמרו לו: מה הוא פזור הנפש? אומר: שהיה ושאלוהו מה פונתו בתפלה זו? ענה להם שלא יהיה לי ממון בראש כל נהר ובראש כל קריה, והוא מה ממוני מפזר בנמלים ובערים שונות וטרידוני, ועל שאמרו וברונם לברכה, (משנה אבות ב, ז) מרבה נכסים זה אמרו חז"ל: המרבה נכסים מרבה דאגות, וכן מרבה דאגה, ואמרו: (משנה אבות ד, א) איזהו עשיר השמח אמרו איזהו עשיר השמח בחלקו, ואלו הבוטה בחלקו. והבוטה ביי – ישיג תועלת הממון, רצוני בה' ישיג את כל התועלת שיש לאדם על ידי הממון לומר פרנסתו, ותמנע ממנו מרדת המחשבה של בעל דהינו פרנסתו, בלי שום טרדות המחשבה שיש לבעל הממון והתמדת דאגתו לו, כמו שאמר החכם: (קהלת הממון שדואג תמיד. וכמו שאמר שלמה המע"ה: רגועה ה, יא) מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל שנתו של העובד לפרנסתו בין אם מרויח מעט או הרבה, והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון.

אבל רבוי הונו של העשיר אינו מניח לו לישון.

הבוטח בה' מבין שהממון שברשותו הוא רק מפקד אצלו מאת
ה' ולכן אינו מתגאה בעשרו ואין כמונו גורם לו להתרחק מה'
חס ושלום ואם מגיע אליו הפסד אינו מתעצב אלא מודה לה'
שלקח ממנו פדיונו.

ומהן - פי הבוטח ביי לא ימנענו רב הממון מפטח
עוד תועלת לבוטח בה', שגם אם יהיה לו ממון רב ימשיך לבטח
ביי, מפני שאיננו סומך על הממון, והוא בעינינו
בה', משום שאינו סומך על ממונו שיעזרהו, אלא מבין שהממון
כפקרון צנה להשתמש בו על פנים מיוחדים ובענינים
הפקד אצלו מאת ה' על מנת שישתמש בו באופנים מסוימים
מיוחדים לזמן קצוב. ואם יתמיד קיומו אצלו לא יבעט
ולמטרות מסוימות ולזמן מסוים, ואף אם יתקיים הממון בידו זמן רב
בעבורו, ולא יזכיר טובתו למי שצנה לתת לו ממנו,
לא ימרד משום כך בה' וגם לא יתגאה בתרומתו מממונו לאחרים
ולא יבקש עליו גמול הודאה ושבת, אבל הוא מודה
ולא יבקש על כך גמול, ולא ירצה שיודו וישבחו אותו, ולהפך הוא
לבוראו יתברך אשר שמהו סבה לטובות. ואם יאבד
מודה לבורא ית' אשר זכהו להיות שליח להיטיב, וכן אם יפסיד
הממון ממנו לא ידאג ולא יאבל לחסרונו, אף הוא
את ממנו, אינו דואג ואינו מתעצב מחסרון ממנו אלא מודה לה'
מודה לאלהיו בקחתו פקדונו מאתו, באשר הודה
שלקח פקדונו ממנו, כפי שהודה לו בעת שקבל ממנו המעות,
בנתינתו לו, וישמח בחלקו, ואיננו מבקש הוזהר וזולתו,
ובנוסף הוא שמח תמיד בחלקו ואינו מבקש להזיק לאחר, ואינו
ולא יחמד אדם בממונו, כמו שאמר החכם: (משלי יג, כה)
חומד בממון אחרים. כפי שאמר שלמה המע"ה: צדיק אוכל ממה

צדיק אבל לשבע נפשו.

שיש לו בשביל להשביע נפשו.

עד כאן תועלת הבטחון בעולם הבא, וכעת מבאר התועלת במדת הבטחון לגבי העולם הזה.

הבוטח בה' אינו מתרוצץ אחר ממונו, וחי בבטחון ובשלחה בעולם הזה.

אך תועלות הבטחון בעולם, מהן – מנוחת הלב מן והתועלת שיש בבטחון בעולם הזה. שיש לו מנוחת הלב מכל דאגות הדאגות העולמיות, ותשלחה מנוד הנפש וצער עולם הזה, וזוכה לשלחה ורוע, מאחר שאינו מתרוצץ אחר מזונו לחסרון תאוותיה הגופיות והוא בהשקט ובבטחה ואינו מצטער מכך שחסר לו תאוות עולם הזה, וחי בשקט ובבטחון ובשלחה בעולם הזה, כמו שכתוב: (ירמיה יז) ברוך הגבר ושלחה בעולם הזה. כמו שכתוב: מברך האדם שבוטח בה' שאז ה' מגן אשר יבטח ביי' והיה יי' מבטחו, ואמר: (ירמיה יח) והיה ומשגים עליו. וכתוב: הבוטח בה' יזכה להיות כמו עץ הנטוע על יד בעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו. המים, שלפלי מים יתפשטו שרשיו.

הבוטח בה' אינו צריך לחפש פרנסתו במקום רחוק, ויש לו מנוחת הנפש.

ומהן – מנוחת הנפש מלכת בדרךים הרחוקים, וכן זוכה בעל הבטחון למנוחת הנפש, ואינו צריך לחפש אשר היא מכלה הגופות וממחרת השלמת ימי פרנסתו במקום רחוק, דבר המחליש את הגוף ומקצר את החיים, כמו שנאמר: (תהלים קב, כד) ענה בדרך בחי קצר החיים. כמו שנאמר: ענו אותי בגלות וגרמו לקצר את ימי. ונאמר על אחד מן הפרושים כי הלך אל ארץ ומספר על עובד ה' מהפרושים, שנסע לארץ רחוקה

רחוקה לבקש הטורף בתחלת פרישותו, ופגע אדם
 לחפש פרנסה כשהיה עדין בתחלת פרישותו, ופגש
 אחד מעובדי בוכבים בעיר אשר הלך אליה, אמר לו
 שם בעובד בוכבים אחד, אמר לו הפרוש לגוי:
 הפרוש: כמה אתם בתכלית הערוזן ומעוטה ההכנה
 אתם חיים כמו עורים ובלי דעת, מאחר שאתם
 בעבודתכם לבוכבים, אמר לו האמנושי: ומה אתה
 עובדים לבוכבים, ענה לו הגוי: ולמי הנך עובד?
 עובד? אמר לו הפרוש: אני עובד הבורא, היכול,
 אמר לו הפרוש, אני עובד את הבורא שהוא כל
 המכלכל, האחד, המטריף, אשר אין כמוהו, אמר לו
 יכול, ומפרנס לבד ואין כמוהו, אמר לו הגוי:
 האמנושי: פעלך סותר את דברך, אמר לו הפרוש:
 מעשיך סותרים את דברך, שאלו הפרוש מדוע?
 והיאך? אמר לו: אלו היה מה שאמרת אמת, היה
 ענה לו: שאם זה אמת מה שאמרת הרי שהיה
 מטריף בעירך כמו שהטריף הנה, ולא היית מורח
 יכול ה' לזונק בעירך ולא היית צריך לטרח
 לבוא אל ארץ רחוקה כזאת. ונפסקה טענת הפרוש,
 ולנסע למקום רחוק כזה, וניצח הגוי בטענתו את
 ושם לארצו, וקבל הפרישות מן העת ההיא ולא יצא
 הפרוש, וחזר לעירו, ומאז קבל עליו פרישות

מעירו אחר כך.

ולא יצא יותר מעירו.⁶

6. וצ"ע מהא דאיתא סוף פרק איזהו נשך (ב"מ דף ע"ה) שלשה צועקין ואינו נענין,
 ואחד מהם, 'מאן דביש ליה בהאי מתא ולא אזיל למתא אחריתא', הרי שטוב לנסע
 למקום אחר כשקשה לו? ותרג' בספר חקרי לב, שיש הגדל בין הנוסע בשביל

הבוטח בה' אינו צריך לעבודות ומלאכות קשות, ואינו עובד במקומות שיש בהם סכנה, אלא עובד במה שמתאים לו, באופן שיהיה לתועלתו ושיוכל לקיים התורה והמצוות.

וימתן - מנוחת הנפש והגוף מן המעשים הקשים וכן זוכה למנוחת הנפש והגוף מעבודות קשות, ומלאכות והמלאכות המיגעות את הגוף, ופורש מלעבד אצל המלכים, מאחר המלכים וחקיהם וחמם אנשיהם. והבוטח ביי הוא שנתון בסכנה מחמת עונשו, וכיון שבוטח בה' מחפש לעבוד תובע מסבות הטרה מה שיש בו יותר מנוחה לגופו לפרנסתו בעבודה המתאימה לו ביותר ושיש בו יותר מנוחה לגופו, ושם טוב לו, ופנאי ללבו, ומה שהוא מפיק יותר ושנותן לו שם טוב ושלבו יותר פנוי, ושיצליח על ידו לקיים כל לחובות תורתו עם יתר אמונתו, כי הסבה לא תוסף המצוות והחובות שיש לו כלפי הש"ת, ומאמין שהשתדלותו לו בחקו ולא תחפרהו ממנו מאומה, אלא בגזרת בפרנסה לא תוסף לו יותר בממונו ואף לא יחסר לו כלום מחמת

פרנסתו לבין המעתיק דירתו למקום אחר, כיון שהנסיעה למרחקים מפריעה ומבלבלת את מצבו הרוחני, וע"ז דבר רבנו כאן שהפירוש אינו נוסע למרחקים לבקש פרנסתו, כיון שאינו אלא מפריע לו לעבודת ה', מה שאין כן להעתיק דירתו לעיר אחרת אין זה מפריע לעבודת ה' ומצבו הרוחני ישאר בעיר אחרת כמו בעיר שהוא נמצא שם, וכן פרש המהרש"א שם ששנוי מקום מקרע גזר דינו של אדם. ומ"מ יש להעיר שמצאנו הרבה צדיקים שנסעו לבקש מעות במקומות רחוקים, ויש לדון כל דבר לגופו, שיש חלוק בין הנוסע בשביל צרכי עצמו ובשביל צרכים גשמיים, לבין דברים רוחניים והחזקת תורה.

הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים עה, ז-ח) כִּי לֹא זָה לְמַעַט אִם יִגְזֹר ה'. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: שְׁלֹא תִגְיַע הַיְשׁוּעָה ⁷ לֹא מִמְזִרְח מְמוּזָא וּמִמְעָרֵב וְלֹא מִמְדַּבֵּר הָרִים, כִּי אֱלֹהִים שִׁפְט וְלֹא מִמְעָרֵב, וְלֹא מִהַמְדַּבֵּר וְהַהָרִים, אֲלֵא הַכֹּל מֵאֵת ה' שֶׁהוּא זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים, וְאָמַר: (תהלים כג, ב) **בְּנֵאוֹת דָּשָׁא בְּמִשְׁפָּטוֹ מִשְׁפִּיל וּמְרוֹמָם כְּרָצוֹנוֹ. וְנֶאֱמַר: כְּרוּעָה שְׁמוֹשִׁיב צֹאנֹו יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מִנְחֹות יִנְחֵלֵנִי.**
בְּמִקּוֹם דָּשָׁא וּמִים לְאֶכּוֹל וְלִשְׁתּוֹת, כֶּף יוֹלִיכֵנִי ה'.

הבוטח בה' כשאינו מצליח במסחרו וכן כשיחלה בגופו ח"ו אינו מצטער, בידעו שהוא נתון בידי אביו הדואג לכל מחסורו ורוצה בטובתו.

וימתן - מעוט צער נפשו במסחרו, ואם תתעכב עוד מתועלת הבטחון, שאינו בצער מאי הצלחתו במסחר, ואף אם לא **אצלו פרקמטיא, או אם לא יוכל לגבות חובו, או יצליח למכור כל סחורתו, וכן אם לא יצליח לגבות חובותיו, וכן אם יחלה אם יפגעו חלי בגופו, מפני שהוא יודע כי הבורא בגופו ח"ו, לא יצטער מכה, כיון שיודע שהבורא ית' מסדר יתברך מתקן ענינו יותר ממנו, ובוחר לו טוב יותר כל צרכיו ומחפש להיטיב לו יותר ממה שהוא דואג ממה שהוא בוחר לעצמו, כמו שנאמר: (תהלים סב, ו) אֵךְ לְעִצְמוֹ. פְּדַכְתִּיב: רַק לֵה' אֲנִי מִמֵּתִין שְׁיוֹשִׁיעֵנִי לְאֱלֹהִים דּוֹמֵי נַפְשִׁי כִּי מִמֶּנּוּ תִקְנָתִי.**
כִּינֵן שֶׁהוּא כָּל תִּקְנָתִי.

7. "ממוזא" הינו מקום יציאת השמש שהוא מזרח.

הבוטח בה' שרוי תמיד בשמחה, ואף בשלא הולך לו כפי שרוצה.

ומהן - שמחתו בכל ענין שיצתק אליו, ואם יהיה
 עוד תועלת, שהבוטח בה' שמח תמיד בכל מצב, ואף אם
בנגד טבעו, מפני בטחונו באלהים שלא יעשה לו
 יקרהו דבר שאינו כרצונו, מפני שבטח בה' שעושה לו רק
אלא הטוב לו בכל ענין, באשר תעשה האם החומלת
 מה שטוב לו בכל דבר ודבר, וכפי שהאם מחמת שמרחת על
לבנה פרחי צתו וחתולו וקשירתו והתרתו על פרחו,
 בנה רוחצת אותו ומחלתת וקושרת ומתירה לו אף כשאינו
כמו שאמר דוד עליו השלום: (תהלים קלא, ב) אם לא שירתו
 רוצה, וכמאמר דהמע"ה: הנחתי בשתיקה את נפשי לבטח
ודוממתי נפשי בנמל עלי אמו בנמל עלי נפשי.
 בך כתינוק הבטוח שאמו תאכילנו כך גם נפשי.

הקדמה ל-ז' פרקים המופיעים בשער הבטחון, על מה מדבר
 בכל פרק.

ובין שבארתי מתועלות הבטחון באלהים והנאותיו
 ומאחר שבארתי הרבה מהתועלות שיש לבוטח בה',
בתורה ובעולם מה שנודמן לי, אבאר עתה מענין
 והנאה שיש לו הן בתורה והן בעניני העוה"ז כפי שהשגתי,
הבטחון שבעה דברים. אחד מהם, מה הוא הבטחון.
 אבאר פעת בענין הבטחון שבעה דברים. 1 - מהו בטחון.
והשני, בסבות הבטחון על הפרואים. והשלישי,
 2 - הסבות שדרךן נקבע במי יש בטחון. 3 - לבאר
בבאור ההקדמות אשר בעבורן יתחייב הבטחון
 מדוע חייבים לבטח רק בה', ושרצון ה' שהאדם יעסק
באלהים, וחייב העסק בסבות. והרביעי, בבאור
 וישתדל לפרנסתו. 4 - לבאר הדברים שבהם יש לבטח

הַדְּבָרִים אֲשֶׁר בָּהֶם יִהְיֶה הַבְּטָחוֹן, וְחַיִּיב שִׁבְחוּ וַיִּגְנוּתוּ
 בָּהֶם, וּבָהֶם יִהְיֶה הַבּוֹטָח מִשִּׁבְחָה, וּמִתִּי הַבְּטָחוֹן הוּא
 בָּהֶם. וְהַחֲמִישִׁי, בְּהַפְרָשׁ שֵׁשׁ בֵּין עֵסֶק הַבּוֹטָח בְּאֱלֹהִים
 גִּנְאִי. 5 - הַהֶבְדָּלִים שֵׁשׁ בֵּין הַמְּשַׁתְּדֵל לַפְּרִנְסָתוֹ וַיִּחַד
 בְּסִבּוֹת הַפְּרָתָה, וּבֵין עֵסֶק מִי שְׂאִינוּ בּוֹטָח בְּאֱלֹהִים
 עִם זֹאת בּוֹטָח בָּהֶם, לְבֵין הַמְּשַׁתְּדֵל לַפְּרִנְסָתוֹ וְאִינוּ
 בָּהֶם. וְהַשֵּׁשִׁי, בְּבֵאוֹר אֶפְנֵי חַיִּיב גִּנְוֹת דַּעַת הָאוֹמְרִים
 בּוֹטָח בָּהֶם. 6 - לְבֵאוֹר מִדּוּעַ יֵשׁ לְגִנְוֹת אֶת אוֹתָם הָאוֹמְרִים
 בְּאֲרִיכוֹת הַתְּאוּוֹת בְּעוֹלָם, וּמְיֻחָלִים נִפְשׁוֹתָם בְּקִבְלַת
 שְׂמֻקָּדָם יֵשׁ לְעֵסֶק בְּעִנְיַי עוֹה"ז, וְטוֹעֲנִים שֶׁחִפְצִים לְקַבֵּל עַל
 עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בְּשִׁינְיָעוֹ לְחִפְצָם בּוֹ, וְהֵם בְּעֲלֵי
 עֲצָמָם עֲבוֹדַת ה' וְכִּי לְאַחַר שִׁיְהִיָּה לָהֶם כָּל פְּרִנְסָתָם, וְהֵם מְכַנְיִים
 הַמְּשַׁבְּחוֹת. וְהַשְּׁבִיעִי, בְּמַפְסְדֵי הַבְּטָחוֹן בְּאֱלֹהִים,
 בְּשֵׁם בְּעֲלֵי הַמְּשַׁבְּחוֹת. 7 - מֵהֶם הַדְּבָרִים שֶׁמְרַחֵק הָאָדָם מִלְּבַטּוֹחַ
 וְכָל מֵה שֶׁצָּרִיךְ לְדַבֵּר בְּעִנְיַן הַבְּטָחוֹן, וְלְקַצֵּר בְּחֻלְקָיו.
 בָּהֶם, וְעוֹד שְׂאָר עִנְיָנִים בְּעִנְיַן מִדַּת הַבְּטָחוֹן, וְקִיצוֹר חֻלְקֵי הַבְּטָחוֹן.

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן
פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

בפרק זה מבאר גדר מדת הבטחון בה', דהיינו שבטוח בכל לבו
שה' יעשה מה שטוב ונכון ביותר עבורו, והוא רגוע ושליו ואינו
דואג כלל.

אך מהות הבטחון היא מנוחת נפש הבוטח, ושיהיה
באור ענין בטחון הוא מנוחת הנפש של הבוטח, וזהו על ידי
לבו סמוך על מי שבטח עליו שיעשה הטוב והנכון לו
שבכל לבו הוא סומך על מי שבטח בו, שיעשה מה שטוב ונכון
בענין אשר יבטח עליו, כפי יכלתו ורעתו במה שמפיק
ביותר עבורו באותו ענין שבטח עליו, כפי יכלתו וכפי מה
מוכתו. אבל העקר – אשר בעבורו יהיה הבטחון מן
שיודע שהם לטובתו, ועקר עבודת הבטחון שרק בהיותה יוכל
הבוטח, ואם יפקד לא ימצא הבטחון, הוא שיהיה
לבטח באותו שבוטח בו ובלעדו לא יהיה בוטח בו, הוא, שיהיה
לבו בטוח במי שיבטח בו שיקיים מה שאמר, ויעשה
בטוח בכל לבו שאותו שבוטח בו יקיים מה שאמר, ויעשה לו כל
מה שערב, ויחשב עליו הטוב במה שלא התנה לו
מה שהתחייב ואף יעשה לו טובות בדברים שלא הבטיח לו ולא
ולא ערב עשוהו, שיעשהו נדבה וחסד.
התחייב לעשותם, והכל בתורת נדבה וחסד.

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן
פֶּרֶק שֵׁנִי

7 תנאים הדרושים שבגללם יבטח האדם בזולתו.

אף הסבות אשר בהן יתכן הפסחון מהבטיח על הסבות שבגללם יהיה האדם בוטח על אחד מהברואים

הברואים הן שבע.

הם שבע.

אחת מהן, הרחמים והחמלה והאהבה, כי האדם הראשון, מדת הרחמים והחמלה והאהבה, דהינו, שאם בשהוא יודע בחברו שהוא מרחם וחומל עליו, יבטח יודע האדם בחברו שהוא מרחם וחומל עליו אזי יבטח בו בו ותנוח נפשו עליו בכל מה שיטריחהו מעניניו. ויסמוך עליו שימלא חפצו בכל מה שירצה.

והשנית, שיהיה יודע בו עם אהבתו, שאיננו מתעלם השנית, אם יודע שאותו חבר שאוהבו לא יתעלם מלעזר לו, ממנו ולא מתעצל בחפצו, אבל הוא יודע בו שהוא ולא יתעצל מלמלא חפצו, וברור לו שחברו משתדל ורוצה משתדל ומספים לעשותו. כי אם לא יתברר לו ממנו ביותר לעזור לו, אזי יבטח בו, מפני שאם לא יהיה ברור לאדם כל זה, לא יהיה בטחוננו עליו שלם, מפני שהוא יודע בחברו דברים אלו, הרי שלא יבטח עליו בלב שלם, דיוודע התעלמותו ורפיונו בחפצו. וכאשר יתקבצו לבטיח שמתעלם ומתעצל מלמלא חפצו, ורק כאשר יהיה ברור לבוטח ממי שבטח בו שתי מדות אלה – גדל רחמנותו עליו, שיש בחברו שבוטח עליו שתי מדות אלו, דהינו, שמרחם עליו, ורב השגחתו על עניניו, יבטח בו מבלי ספק.

ושמשיגים על כל עניניו אזי יבטח בו בברור.

והשלישית, שיהיה חזק לא ינצח באשר הוא חפץ, השלישית, שיהיה חזק באפן שלא ינצחהו איש מלבצע ולא ימנעוהו מונע מעשות בקשת הבוטח. כי אם יהיה מה שרוצה, ולא יפריעוהו שום עכוב מלעשות מה שהבוטח חלש, לא ישלם הבטחון עליו, אף על פי שנתברר בו רוצה, מפני שאם יהיה חלש, אזי לא יבטח עליו בשלמות, שהוא מרחם ומשגיח – מפני המנע דברים ממנו ברב ואפילו שהוא מרחם ומשגיח עליו, מפני שחושש שימנע הענינים. וכאשר יתקבצו בו שלש המדות האלה, ממנו לבצע עבורו רצונו מסבות שונות, ורק כשיהיה בו כל יהיה הבטחון עליו יותר ראוי.

הג' מדות הנ"ל יבטח בו כראוי.

והרביעית, שיהיה יודע באפני תועלת הבוטח עליו, הרביעית, שידע חברו מה מועיל ביותר עבור מי שבוטח עליו, ושלא ולא יעלם ממנו מה שהוא טוב לו בנסתר ובנראה, יעלם ממנו מה הכי טוב עבורו, הן בנסתר והן לפי הנראה לעין, ומה שייטב בו ענינו. כי אם לא ידע כל זה, לא תנוח שעל ידם יהיה טוב לו בכל עניניו, שאם לא יהיה חברו בקי נפש הבוטח עליו. וכאשר יתקבצו לו בו דעתו בכל זה, לא יסמוך הבוטח עליו, ורק כשיהיה בו ידיעה בתועלותיו, ויכלתו בהם, ורב השגחתו עליהן, בתועלותיו, ויהיה לו יכלת להשיגם, ויהיה משגיח עליו וחקלתו עליו, יחזק בטחונו בו מבלי ספק.

ויחמל עליו, אזי יתחזק בבטחונו בו בברור.

והחמישית, שיהיה מתיחד בהנהגת הבוטח עליו מתחלת החמישית, שיהיה אותו חבר שבוטח עליו מנהיגו מאז שנוצר,

הוֹיָתוּ וְגִדְלוּ וַיִּנְקוּתוּ וַיִּנְעֲרוּתוּ וּבְחֲרוּתוֹ וַיִּשְׁיִשׁוּתוֹ
מֵאֵז יְמֵי עֲבוּרוֹ וַיְמִי יִנְיָקוֹתוֹ וַיְמִי נְעֲרוּתוֹ, בְּחֲרוּתוֹ, בְּגֲרוּתוֹ
וּזְקָנָתוֹ עַד תְּכַלִּית עֵינָיו. וּבְשִׁיתְכָרְרָךְ כָּל זֶה מִמֶּנּוּ
וּזְקָנָתוֹ עַד סוֹף יָמָיו, וְרַק כְּשִׁיחָה בְרוּר לְבוֹטֵחַ שְׁחִבְרוּ הִנְהִיגוּ
לְבוֹטֵחַ, יִתְחַיֵּב שְׁתַּנּוּחַ נִפְשׁוֹ עָלָיו, וַיִּשְׁעֵן עָלָיו, בְּעֶבֶד
מֵאֵז שְׁנוּצָר, וְדַאי שִׁסְמַךְ עָלָיו וַיְהִי נִשְׁעָן עָלָיו, מִשׁוּם שֶׁכָּבַר
מֵה שֶׁקָּרַם לוֹ עָלָיו מִן הַמּוֹכּוֹת הַעוֹדְפוֹת וְהַתּוֹעֲלוֹת
קִבַּל מִמֶּנּוּ טוֹבוֹת בְּיֹתֵר מִמֵּה שֶׁצָּרִיךְ, וְגַם טוֹבוֹת הַנִּמְשָׁכִים
הַמִּתְמַדְדוֹת, וַיְהִי זֶה מְחַיֵּב חֻזְקַת כְּמַחֲנוּנוֹ בּוֹ.
בְּתַמִּידוֹת, שֶׁכָּל זֶה מְחַיֵּב לְבִטָּחַ חֻזְקַת בְּאִישׁ זֶה.

וְהַשְּׁשִׁית, שִׁיחָה עֵינָיו הַבוֹטֵחַ כְּלוֹ מְסוּר בְּיָדוֹ, וְלֹא יוּכַל
הַשְּׁשִׁית, שִׁיחָה כָּל עֵינָיו הָאֵדָם מְסוּרִים בְּיַד חֲבֵרוֹ, בְּאִפְּן שֶׁלֹּא יוּכַל
אָדָם לְהַזִּיקוֹ וּלְהוֹעִילוֹ, וְלֹא לְהַטִּיב אֵלָיו וְלֹא לְדַחֲוֹת
אִישׁ לְהַזִּיקוֹ וְלֹא לְהוֹעִיל לוֹ וְלֹא לְהִטִּיב לוֹ וְלֹא לְמַנוּעַ מִמֶּנּוּ נֶזֶק,
נֶזֶק מֵעָלָיו, זוּלָתוֹ, בְּעֶבֶד הָאִסוּר, אֲשֶׁר הוּא כְּבִית הַבּוֹר
אֲלֵא אִם כֵּן יִהְיֶה בְרִשׁוֹת חֲבֵרוֹ הַבוֹטֵחַ עָלָיו, וַיְהִי כָּל הַבְּרוּאִים, כְּעֶבֶד
בְּרִשׁוֹת אֲדוֹנָיו. וּבְשִׁיחָה הַבוֹטֵחַ בְּרִשׁוֹת מִי שֶׁכָּמַח עָלָיו
שֶׁהוּא מְסוּר בְּיַד אֲדוֹנָיו, וּכְשִׁיחָה מִי שֶׁבוֹטֵחַ בְּרִשׁוֹת חֲבֵרוֹ הַבוֹטֵחַ
עַל הָעֵינָן הַזֶּה, יִהְיֶה יוֹתֵר רְאוּי לְכַמַּח עָלָיו.
עָלָיו בְּאִפְּן הַנִּלְיָה רְאוּי בְּיֹתֵר לְבִטָּחַ עָלָיו.

וְהַשְּׁבִיעִית, שִׁיחָה מִי שֶׁכָּמַח עָלָיו בְּתַכְלִית הַנְּדִיבוֹת
הַשְּׁבִיעִית, שִׁיחָה אוֹתוֹ חֲבֵר שֶׁבוֹטֵחַ עָלָיו אֵין סוֹף בְּנְדִיבוֹתוֹ
וְהַחֲסֵד, לְמִי שֶׁרְאוּי לוֹ וּלְמִי שֶׁאֵינּוּ רְאוּי לוֹ, וְתִתְּיָה
וּבַחֲסֵדוֹ, הֵן לְמִי שֶׁרְאוּי לְכַף וְהֵן לְמִי שֶׁאֵינּוּ רְאוּי לְכַף, וַיְהִי
נְדִיבוֹתוֹ מִתְמַדְדוֹת וְחֲסֵדוֹ נִמְשָׁךְ, לֹא יִכְרַת וְלֹא יִפְסַק.
נְדִיבוֹתוֹ בְּתַמִּידוֹת, וְחֲסֵדוֹ יִהְיֶה נִמְשָׁךְ לֹא יִגְמַר וְלֹא יִפְסַק,

ומי שנקבצו בו כל המדות האלה, עם כל מה שהזכרנו ורק במי שיש בו כל מדות טובות אלו, בנוסף לכל המעלות קודם לזה, נשלמו הנאי הבטחון בו, והתחייב היודע זה שהזכרו מקדם, הרי שנשלמו בו כל התנאים הצריכים למי מִמֶנּוּ לְבַטַח בו, וְשֶׁתְּנוּחַ נַפְשׁוֹ עָלָיו בְּגִלּוּיָו וּבְנִסְתָּרוֹ, שְׁבוּטָחִים בו, וּמְחַיֵּב מִי שְׂיֻדַּע מֵאִישׁ זֶה לְבַטַח וְלִסְמוֹךְ עָלָיו בְּלִבּוֹ וּבְאַבְרָיו, וְלִהְיוֹת אֵלָיו, וְלִרְצוֹת בְּגִזְרוֹתָיו, בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר, בְּלִבּוֹ וּבְאַבְרָיו, וְלִמְסוֹר עֲצָמוֹ אֵלָיו, וְלִקְבַל וְלָדוֹן אוֹתוֹ לְטוֹב בְּכָל דֵּינָיו וּמַפְעָלָיו.
גְּזֻרוֹתָיו וְלָדוֹן אוֹתוֹ לְטוֹב בְּכָל פְּסָקָיו וּמַעֲשָׂיו.

סכום 7 סבות שבגללם יהיה האדם בוטח בזולתו.

(א) שיהיה אותו אֶחָד מְרַחֵם וְחוֹמֵל עַל מִי שְׁבוּטַח בו.

(ב) שיהיה משגיח על כל עניניו ולא יתעלם מלעזר לו.

(ג) שיהיה חזק באפן שלא יהיה דָּבָר שִׁיפְרִיעַ לוֹ מִלְעֲשׂוֹת חִפְצוֹ שֶׁל הַבוּטַח בו.

(ד) שיהיה אותו אֶחָד בְּקִי וְיֹדֵעַ תְּמִיד מַה מוֹעִיל בְּיִתְרָה עֵבוֹר מִי שְׁבוּטַח בו.

(ה) שיהיה מנהיגו ומכיר באותו שבוטח בו מאז שנולד ומקדם לכן.

(ו) שיהיה פלוֹ מְסוֹר בְּיַד מִי שְׁבוּטַח בו בְּאִפְּן שֶׁלֹא יוּכַל אֶחָד לְהַזִּיקוֹ אוֹ לְהִיטִיב לוֹ בְּלִי רְשׁוֹתוֹ.

(ז) שיהיה אותו אֶחָד אֵינן סוֹף בְּנִדְבִיבוֹתוֹ וְחִסְדָּיו גַּם לְמִי שְׂאִינּוֹ רְאוּי לְכַד.

כעת בא להסביר שאין כל ז' מעלות אלו קיימים אלא בהשם
יתברך בלבד, ולכן השכל מתייב שייבטח האדם רק בהשם יתברך.

וּבְאֲשֶׁר נִחְקַר עַל אֱלֹהֵי הַשְּׁבָעָה תִּנְאָיִם, לֹא נִמְצְאוּ
וְהָיָה כְּשִׁנְחַפֵּשׂ אֶחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל אֱלוֹי הַשְּׁבָעָה תִּנְאָיִם, הָרִי שְׁלֹא
כָּלֵל בְּבְרוּיָאִים, וְנִמְצְאוּ בָלֵם – בְּבוּרָא יִתְעַלָּה. שְׁהוּא
שִׁיף שִׁימְצָא בְּבְנֵי אָדָם, אֵלֶּא בְּבוּרָא יִתְבְּרָךְ וְיִתְעַלָּה, שְׁהוּא מְרַחֵם
מְרַחֵם עַל בְּרִיּוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: (תהלים קמ, ח) רַחֲמוּם וְחַנּוּן
עַל כָּל הַבְּרִיּוֹת. כְּדָכְתִּיב: ה' מְרַחֵם וְחַנּוּן בְּחַנּוּם. וְכַפִּי שְׁאָמַר
יְי, וְאָמַר: (יונה, יא) וְאֲנִי לֹא אֲחֹס עַל נִינּוּהַ הָעִיר הַגְּדוּלָּה.
ה' לִיוֹנָה, כִּי צַד לֹא אֲרַחֵם עַל נִינּוּהַ שְׁהִיא עִיר גְּדוּלָּה. וְכֵן אֵינּוּ
וְשְׁאִינּוּ מִתְעַלֵּם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב: (תהלים קכא, ד) הִנֵּה לֹא יָנוּם
מִתְעַלֵּם מִבְּרִיּוֹתָיו, כְּדָכְתִּיב: ה' לֹא מִפְּסִיק מִלְּהַשְׁגִּיחַ עַל עַם
וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל. וְשְׁהוּא חָכֵם וְלֹא יִנְצַח, כְּמוֹ
יִשְׂרָאֵל בְּתַמִּידוֹת. וְכֵן הוּא יוֹדֵעַ בְּחֻכְמָתוֹ אֵת כָּל מַחְסוֹרָנּוּ וְאֵין
שְׁכָתוּב: (איוב ט, ד) חָכֵם לֵכָב וְאֲמִיץ כַּח מִי הַקָּשָׁה אֱלוֹי
מִי שִׁינְצָחוּ. כְּדָכְתִּיב: ה' שְׁהוּא בַּעַל הַחֻכְמָה וְהַגְּבוּרָה מִי הוּא
וְיִשְׁלֵם, וְאָמַר: (דברי הימים א כב, יא) לָךְ יְי הַגְּדוּלָּה וְהַגְּבוּרָה
שְׁעַמַּד כְּנִגְדּוֹ וְנִשְׂאָר שְׁלֵם. וְכָתִיב: מִמֶּה ה' כָּל הַגְּדוּלָּה וְהַחֹזֶק
וְהַתְּפָאֲרָת וְהַנְּצַח וְהַהוֹד, וְכָתִיב: (צפניה ג, יז) יְי אֱלֹהֵיךְ
וְהִפִּי וְהַנְּצָחוֹן וְהַהֲדָר. וְכָתִיב: ה' א-לוֹקִים שְׁשׁוֹכֵן אֶצְלֶךָ הוּא
כְּקַרְבְּךָ גְּבוּר יוֹשִׁיעַ. וְשְׁהוּא מִתִּיחַד כְּהַנְּהַגַת הָאָדָם
בַּעַל הַגְּבוּרָה וּבִידּוֹ לְהוֹשִׁיעַךְ. וְהוּא יְחִיד הַמְּנַהֵיג אֵת הָאָדָם מִתְּחִלַּת
מִתְּחִלַּת עֲנִינּוֹ וְהַתְּחִלַּת גְּדוּלוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: (דברים לב,
יְצִירְתּוֹ בְּבֶטֶן אִמּוֹ וּמִתְּחִלַּת יְצִיאָתוֹ בְּעוֹלָם. כְּמוֹ שְׁנֵאמַר: הָרִי ה' הוּא אָבִיךָ
(ו) הָלוֹא הוּא אָבִיךָ קִנְיֶךָ הוּא עֵשֶׂךָ וְיִכְנָנְךָ, וְאָמַר: (תהלים
שְׁקִנָּה אוֹתְךָ לוֹ לְעַם כְּשֶׁהוּצִיאָךְ מִמִּצְרַיִם וְהוּא עֲשָׂה אוֹתְךָ לְעַם סְגוּלָּה.

עָלֶיךָ נִסְמַכְתִּי מִבֶּטֶן מִמְעַי אֲמִי אֶתָּה גּוֹזֵל, וְאָמַר:
 וּכְתִיב: אֲנִי נִסְמַךְ וְנִשְׁעַן עָלֶיךָ מֵאֵז שְׁנוֹלְדָתִי, וּמִבֶּטֶן אֲמִי אֶתָּה
 (איוב י') הֲלֹא בְּחֶלֶב תִּתִּיכֵנִי וּבְנֹכַחַת תִּקְפִּיאֵנִי, וְיִשְׁאָר
 הוֹצֵאתָנִי. וּכְתִיב: הֲרֵי כְּשִׁיצֶרֶת אוֹתִי נוֹזֵלִי כְּחֶלֶב, וְאַחַר כֵּךְ כְּמוֹ גְבִיעַה
 הָעֵנָן. וְשִׁתּוֹעֲלָתוֹ וְהוֹקוּ אֵינָם בְּרִשׁוֹת אָדָם, כִּי אִם
 יִבְשֶׁה הַקֶּרֶשֶׁת אוֹתִי. וְהִכַּח לְהוֹעִיל אוֹ לְהִזִּיק אֵינּוּ בְּנִמְצָא בְּשׁוּם אָדָם אֲלֵא
 בְּיַד הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (איכה ג, לו - לח)
 בְּיַד שׁוֹלֵל הַבּוֹרֵא יִתְעַלֶּה לְבַדּוֹ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: מִיֵּהוּ הָאָדָם שֶׁאֲמַר וְהִתְקַיֵּם
 מִי זֶה אָמַר וְתִהְיֶה אֲדֹנָי לֹא צָוָה מִפִּי עֲלִיזוֹן לֹא תֵצֵא
 דְּבוּרוֹ, אִם לֹא שֶׁה' צָוָה שִׁיְהִי כֵּךְ, מֵאַתָּה ה' לֹא נִגְזַר רַע אוֹ טוֹב אֲלֵא הָאָדָם
 הֲרַעוֹת וְהַטּוֹב, וְאָמַר: (ישעיה מ, ח) יִכַּשׁ חֲצִיר נָבֵל צִיץ
 בְּמַעֲשָׂיו גּוֹרֵם כֵּךְ. וּכְתִיב: כְּמוֹ שֶׁעָשָׂב מִתְיַבֵּשׁ וְהַפֶּרֶחַ נוֹבֵל כֵּךְ הַבֶּטָחַת בְּנִי
 וְדַבַּר אֱלֹהֵינוּ יִקּוּם לְעוֹלָם, וְאָמַר: (ישעיה מ, ז) אֲכַנּוּ חֲצִיר
 אָדָם לְשׂוֹא, אֲבָל הַבֶּטָחַת ה' קִיָּמַת לְעַד. וּכְתִיב: בְּנִי אָדָם דּוֹמִים לְעָשָׂב
 הָעֵם. וּכְכֹר הַתְּבַרֵּר הָעֵנָן הַזֶּה בְּמֵאֵמַר הַשְּׁלִישִׁי מִן
 שְׁנוֹבֵל. וּכְכֹר הַתְּפַרֵּשׁ דָּבָר זֶה בְּמֵאֵמַר ג', שֶׁעַר 'עֲבוּדַת הָאֱ-לוֹקִים', שִׁישׁ
 הַסֶּפֶר הַזֶּה כְּמֵה שִׁישׁ כּוֹרֵי, וְשֶׁנֶּדְרִיבוֹתוֹ כּוֹלְלֵת וְחִסְדּוֹ
 לְהַקְבֹּה בְּלִי סוּף, וּבָרַב טוֹבוֹ הוּא מִפְּרִנָּס לְכָל הַבּוֹרֵאִים וְגוֹמֵל חֶסֶד לְכָל
 סוּבֵב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קמה, ט) טוֹב יִי לְכָל וְרַחֲמֵיו
 הָעוֹלָם. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ה' מִיֵּטִיב⁹ לְכָל־ם, וּמְרַחֵם עַל כָּל¹⁰ יְצוּרָיו.
 עַל כֵּן מַעֲשָׂיו, וְאָמַר: (תהלים קלו, כה) נִתֵּן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר
 וּכְתִיב: הוֹדוּ לַה' הַנּוֹתֵן לָחֶם לְכָל בְּרִיּוֹתָיו, וְלַעֲוֹלָם נִמְשָׁךְ עֲלֵינוּ
 כִּי לְעוֹלָם חֶסֶדּוֹ, וְאָמַר: (תהלים קמה, מז) פּוֹתַח אֶת יַדּוֹ
 חֶסֶדּוֹ. וּכְתִיב: אֶתָּה ה' פּוֹתַח אֶת יַדּוֹ וּמִפְּרִנָּס לְכָל בְּעַל חֵי כְּפִי

9. וְאֵף לְרִשְׁעִים, (מלבי"ם).

10. וְאֵף עַל בְּעַלֵי חַיִּים (רד"ק).

וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן. וְהַשְׁכֵּל גּוֹזֵר בְּהַקְבִּץ אֱלֹהִים
 רְצוֹנוֹ וְצָרְכָיו. וְאִמָּנָם הַשְׁכֵּל הַפְּשוּט מְחַיֵּב שְׁכַל הַשְּׁבָעָה תְּנָאִים
 הַשְּׁבָעָה עֲנִינִים בְּבוֹרָא יִתְעַלָּה מִבְּלִתֵּי הַנְּבָרָאִים, לְבֵן
 נִמְצָאִים רַק בְּבוֹרָא יִתְעַלָּה, וְאִינוּ בְּנִמְצָא בְּשׁוּם נְבָרָא, מְכַל מְקוּם
 הַבְּאִתִּי אֵלֹו הַפְּסוּקִים מִן הַפְּתוּב לְזַכְרוֹן בְּלִבְךָ.
 הַבְּאִתִּי הַפְּסוּקִים מִהַפְּתוּבִים רַק לְמַעַן יִזְכְּרוּ הַדְּבָרִים.

וּבְאֲשֶׁר יִתְבָּרַר זֶה לְאָדָם וְתִתְחַזַּק הַפְּרָתוֹ בְּאַמְתָּת
 וּבְאֲשֶׁר יִהְיֶה בְּרוּר לְאָדָם, וְתִתְחַזַּק יְדִיעָתוֹ בְּמִצִּיאוֹת חֶסֶד ה' לְכָל,
 חֶסֶד הַבְּוֹרָא, יִבְטַח בּוֹ, וְיִמָּסַר אֱלֹיוֹ, וְיִנְיִחַ הַנְּהַגְתּוֹ
 אֲזִי יִבְטַח בּוֹ, וְיִשְׁלִיף עֲצָמוֹ אֱלֹיוֹ, וְיִרְצֶה שְׂרָק הַקֶּבֶ"ה יְנַהִיגוֹ, וּפְשִׁירַע
 עָלָיו, וְלֹא יִחְשְׁדֵהוּ בְּדִינּוֹ, וְלֹא יִתְקַצֵּף עָלָיו בְּחִירָתוֹ לוֹ,
 לוֹ ח"ו לֹא יִחְשַׁד שְׁנַעֲשֶׂה עוֹל בְּדִינּוֹ, וְלֹא יִכְעַס עָלָיו מִה שֶׁבָּחַר לוֹ ה'
 כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד עָלָיו הַשָּׁלוֹם: (תְּהִלִּים קמ"ו, יג) כּוֹס יִשׁוּעוֹת
 לְחַלְקוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דְּהַמַּע"ה: כּוֹס יַיִן אָבִיא לְנֶסֶף בְּבִיהַמ"ק לְקַרְבֵּן
 אֲשָׁא וּבָשָׂם יַיִן אֶקְרָא, וְאָמַר: (תְּהִלִּים קמ"ז, ג-ד) צָרָה וַיִּגְזֹן
 תּוֹדָה וּבָשָׂם ה' אֶקְרָא לְהוֹדוֹת לוֹ. וּכְתִיב: אַף פְּשִׁישׁ לִי צָרָה וְצַעַר אֲנִי
 אֲמַצָּא וּבָשָׂם יַיִן אֶקְרָא.
 פּוֹנָה וְקוֹרָא לֵה' שְׁיוֹשִׁיעֵנִי.

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן
פֶּתַח שְׁלֵיטָה

בפרק זה מביא המחבר חמש דברים שעל האדם להאמין בהם,
ועל ידי זה יוכל האדם לבטח בה' בלב שלם.

אף ההקדמות, אשר בברורן ואמתתן ישלם לאדם
אלו ההקדמות, שעל ידי שאדם מבררם ומאמין בהם, אזי יהיה שלם
הבטחון באלהים, הן חמש.
בבטחוננו בה', והן חמש ההקדמות.

אחת מהן, שיאמין ויתברר אצלו התקבצות השבעה
הקדמה ראשונה, שיאמין ויהיה ברור לאדם שקל הז' תנאים
ענינים באלהים, אשר בהתקבצם כמי שבוטחים בו,
דלעיל נמצאים אצל ה', וכאמור, שמי שיש לו כל ז' תנאים אלו
יתכן לבטח עליו. וכבר זכרתי והעירותי עליהם
אפשר לבטח ולסמוך עליו, וכבר הזכירו לעיל והובאו ראיות לכך
כמה שנודמן לי מן הכתוב, והם.
כפי שנודמנו לי מהפסוקים, ואלו הן:

כעת חוזר על הז' תנאים, ולעיל הוכיח על פי הפסוקים וכעת על
פי השכל.

הראשון, שהבורא יתברך מרחם על האדם יותר מכל
התנאי הראשון, שהבורא ית' מרחם על כל אדם באפן שאין מי שמרחם
מרחם, וכל רחמים וחמלה שיהיו מזולתו עליו, בלם
יותר ממנו, ואפילו כשיש עוד מי שמרחם אזי הרחמנות נמשכת מכח
הם מרחמי האל וחמלתו, כמו שאמר הכתוב: (דברים יג,
רחמנותו ית' שמשפיע לו, וכדכתיב: ה' יתן בלבך מדת הרחמים, ובזכות
(יח) **ונתן לך רחמים ורחמך והרבה.**
זה ירחם עליך וירבה אותך.

והשני, כי הבורא יתעלה לא יעלמו ממנו אפני תועלת התנאי השני, שהבורא ית' לא יסתר ממנו הדברים שיהיו האדם, והדין נותן זה, מפני שהוא אחד ממעשיו, ואין לתועלת האדם, והשכל מחייב כה, שהרי האדם נוצר על ידו, מי שיודע באפני תקנות העשוי והפסדו, ובפגעים ואם פן אין מי שיקי כיצד הדרך לתקנו ומה יכול לגרם המשיגים אותו ובאפני מחלתו וארוכותו – יותר להפסידו או להזיקו, ומה יגרם לו שיחלה ומה רפואתו, יותר מעושהו. ואם יהיה זה נמצא בעושים מבני אדם, ממי שבראו. ואם דבר זה פשוט כלפי כל דבר הנעשה על ידי אשר לא יחדשו במעשיהם וולתי צורה מקרית, אף אדם, אף שאין בלח אדם לברא דבר חדש אלא ליצר דבר זמני, השרש והצורה העצמית אין להם בהם שום תחבולה אבל החמר והצורה אין לאדם שום כח ואפשרות לברא דבר ולא יכלת לתדשם, ואשר חדש שרש האדם וצורתו זה או לחדשו, אם פן הקב"ה אשר ברא את חמר האדם ואת ותכונתו וסדר חבורו – הוא החכם היודע פענני צורתו וטבעו ואפן חבורו עם הנפש, רק הוא החכם שיודע תועלותיו ונזקיו והטוב לו בעולמו ואחריתו בלי מהן תועלותיו ונזקיו, ומה טוב לו בעולם הזה ובעולם הבא ספק, כמו שכתוב: (ישעיה מ"ו) אני יי אלהיך מלמדך באפן ברור. וכדכתיב: אני ה' מלמדך כיצד להתנהג כדי להועיל להועיל מדריכה בדרך תלך. ואמר: (משלי ג, יב) כי את לך, ומוליכה בדרך ישרה. וכתוב: את מי שה' אוהב אותו הוא אשר יאהב יי יוכיח וכאב את בן ירצה.

מוכיח, וכפי שאב מעניש את בנו מחמת שאוהבו.

וְהַשְׁלִישִׁי, כִּי הַבּוֹרָא יִתְפָּרֵד חֲזָק מִכָּל חֲזָק, וְדַבְּרוּ
הַתְּנַאי הַשְּׁלִישִׁי, שֶׁהַבּוֹרָא יִת' חֲזָק מִכָּל חֲזָק שֶׁבְּעוֹלָם, וְאִפְּלוּ דְבָרֵינוּ
נִגְזָר מִכָּל דְּבָר, וְאִין מִשִּׁיב דִּינּוּ. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (תְּהִלִּים
וְהִבְטַחְתוּ עֲצוּמִים מִכָּל דְּבָר, שֶׁהָרִי אֵין מִי שֶׁיְּכֹל לְבַטֵּל דִּינוֹ, כְּמוֹ
קְלָה, ו) **כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ יִי עֲשֶׂה, וְאָמַר:** (ישעיה נה, יא) **כִּן יִהְיֶה**
שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל מָה שֶׁרוֹצֶה ה' עוֹשֶׂה וְאֵין מִי שֶׁיַּעֲקֹב בְּעֵדּוֹ. וְכִתִּיב: כָּל דְּבָרֵינוּ
דְּבָרֵינוּ יֵצֵא מִפִּי לֹא יִשׁוּב אֵלַי רִיקָם כִּי אִם עֲשֶׂה
ה' שֶׁנֶּאֱמָרוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לֹא יִתְבַטְּלוּ מִבְּלֵי שִׁיתְקִים, אֲלָא הַכֹּל יִתְקַים

אֵת אֲשֶׁר חָפְצָתִי.

בְּמִלּוֹאֵם כְּפִי רְצוֹנוֹ יִת'.

וְהַרְבִּיעִי, כִּי הוּא מוֹשְׁגִיחַ עַל הַנְּהַגְתּוֹ בְּנֵי הָאָדָם בְּלָם,
הַתְּנַאי הַרְבִּיעִי, שֶׁה' מוֹשְׁגִיחַ וּמְנַהֵיג כָּל צָרְכֵי הָאָדָם בְּלָם, לֹא
לֹא יִנְיָחֵם, וְלֹא יִתְעַלֵּם מֵהֶם, וְלֹא יִסְתֵּר מִמֶּנּוּ דְּבָר
יַעֲזוּב אוֹתוֹ וְלֹא יַעֲלִים עֵינָיו מִצָּרְכָיו, וְלֹא יַעֲלֵם מִמֶּנּוּ שׁוֹם דְּבָר
מֵהֶם מִקְּמִנָם וְעַד גְּדוּלָם, וְלֹא יִשְׁפִּיחֵהוּ דְּבָר אֵת
קָטָן וְגָדוֹל מִצָּרְכֵי הָאָדָם, וְלֹא יִשְׁכַּח אוֹתוֹ מִחֲמַת עֶסְקוֹ בְּדַבְּר
דְּבָר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (ישעיה מ, כו) **לָמָּה תֹאמַר יַעֲקֹב וְתִדְבַר**
אֲחֵר. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָמָּה יֹאמְרוּ בְּנֵי יַעֲקֹב, וְלָמָּה יִתְלוּנְנוּ עַמִּי שֶׁה'
יִשְׂרָאֵל נִסְתָּרָה דְּרָכֵי מִיִּי וּמֵאֱלֹהֵי מוֹשְׁפָטֵי יַעֲבֹר.
נִסְתָּר וְאֵינוֹ מוֹשְׁגִיחַ עֲלֵינוּ, וְחִזַּר בּוֹ מִמֹּשְׁפָטוֹ לְהִיטִיב לָנוּ. וְכִתִּיב:
וְאָמַר: (ישעיה מ, כח) **הֲלוֹא יִדְעַתְּ אִם לֹא שָׁמַעְתָּ אֱלֹהֵי**
הֲלֹא אֶתָּה יוֹדֵעַ וְגוֹדֵאֵי שָׁמַעְתָּ שֶׁה' קִיָּם לְעוֹלָם, וְהוּא בְּרָא אֶת
עוֹלָם יִי בּוֹרָא קְצוֹת הָאָרֶץ לֹא יִיעַף וְלֹא יִינַע אֵין חֶקֶר
כָּל הָעוֹלָם מִקְּצֵה אֶל קְצֵה, וְהַכֹּל בְּלֵי עֵינֵי אוֹ יִגִּיעַה, וְאֵין סוּף

לְתַבּוּנָתוֹ.

לְחֻקְמֹתוֹ.

והחמישי, שאין ביד אחד מהברואים להועיל את התנאי החמישי, שאין כח ביד שום נברא לא להיטיב ולא נפשו ולא להזיקה, ולא לזולתו, כי אם ברשות הבורא להזיק, לא לעצמו ולא לאחרים, אלא אם יהיה ברשות ותפדה. כי העבד פשייתה לו יותר מאדון אחד, ויהיה הבורא ית', שהרי עבד שיש לו כמה אדונים וביד כל אחד כל אחד מהם יכול להועילו, לא יתכן לו לבטח על מהם להיטיב עמו, לא שיף שיבטח העבד על אדון מסים אחד מהם, מפני שמקוה התועלת מכל אחד מהם. מתוך אדוניו, כיון שמצפה לקבל תועלת מכלם, ובאם יהיה ואם יהיה אחד מהם יכול על תועלתו יותר משאריתם, לאדון אחד יכלת להיטיב לו יותר משאר אדוניו, פשוט יהיה חזק בטחונו בו כפי יכלתו, אף על פי שהוא שיבטח באדון זה יותר, כפי שיש ביכלתו להיטיב עמו, ואף בוטח בשאריתם. ואם לא יוכל להועילו ולהזיקו, על פי שבוטח גם בשאר אדוניו. ובאם לא יוכלו להיטיב עמו ולהזיקו רק אדון אחד בלבד, בודאי שיבטח רק באדון זה מפני שאינו מקוה תועלת מזולתו. ובין פשייתו לבדו, שהרי אינו מצפה לקבל טובה מאדון אחר. כמו כן אם האדם שלא יועילנו ולא יזיקנו אחד מהנבראים אלא ירגיש האדם שלא ייטיב לו ולא יזיק לו שום נברא, אלא אם ברשות הבורא ותפדה, ישוב לבו מיראתם ותקנתם, כן יהיה ברשות הבורא, יפסיק לפחד מהם ושוב לא יצפה ויבטח על הבורא לבדו. כמו שנאמר: (תהלים קמו, ג) אל לטובתם, ויהיה בוטח רק על הבורא לבד. כמו שנאמר: אל

תְּבַטְחוּ בַּנְּדִיבִים בְּכֵן אָדָם שְׂאִין לוֹ תְּשׁוּעָה.
תְּבַטְחוּ בַּעֲשִׂירִים שְׁהָרִי בֶן אָדָם אֵין בְּכַחוּ לְהוֹשִׁיעַ.

וְהַשְּׂשִׁי, שְׂיַדַע רַב טוֹב הָאֱלֹהִים עַל הָאָדָם, וּמָה
הַתְּנָאֵי הַשְּׂשִׁי, שְׂיַדַע הָאָדָם גְּדַל הַטּוֹבוֹת שְׂמִיטִיב ה' עַל
שְׂהַתְחִיל אוֹתוֹ כּוּ מְרַב הַחֶסֶד וְהַטּוֹבָה, מִכְּלִי שְׂיִתְּיָהּ
הָאָדָם, וְשָׂרֵשׁ כָּל הַטּוֹבוֹת הוּא מִגְּדַל חֶסֶד וּרְצוֹנוֹ לְהִיטִיב
רְאוּי אֶצְלוֹ לְכָה, וְלֹא לְצַרְךָ שְׂיִתְּיָהּ אֱלִיּוֹ, אִךְ נִדְבָה
אִךְ שְׂאִין הָאָדָם רְאוּי לְכָה, וְלֹא מִשׁוּם שְׂה' צָרִיךְ לְכָה,
וְטוֹבָה וְחֶסֶד, בְּאֲשֶׁר בְּאָרְנוֹ בְּשַׁעַר הַבְּחִינָה מִן הַסֵּפֶר
אֶלָּא בְּתוֹרַת נִדְבָה וְטוֹבָה וְחֶסֶד, וְכַפִּי שְׂנִתְּבָאָר בְּשַׁעַר
הַזֶּה, וּכְמוֹ שְׂאָמַר דָּוִד עָלָיו הַשְּׁלוֹם: (תְּהִלִּים מו, ו) רַבּוֹת
הַבְּחִינָה בְּסֵפֶר זֶה. וְכַפִּי שְׂאָמַר דָּוִד הַמַּע"ה: מְרַבִּים הֵם
עֲשִׂיתָ אֶתְּהָ יי אֱלֹהֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמַחֲשַׁבְתֶּיךָ אֱלִינּוּ אֵין
הַחֶסֶדִים שְׂעֲשִׂיתָ עִמָּנוּ ה', נִסִּיךָ וּרְצוֹנְךָ לְהִיטִיב לָנוּ אֵין
עָרַךְ אֱלִיךָ אֲנִידָה וְאֲרַבְּרָה עֲצָמוֹ מִסֵּפֶר.

לְהֵם דְּמִיּוֹן, וְאֵי אֶפְשָׁר לְסַפְּרֵם מַחֲמַת רַבּוּיָם.

וְהַשְּׂבִיעִי, שְׂיִתְּבָרַר אֶצְלוֹ, כִּי יֵשׁ לְכָל הַתְּהוּיּוֹת שְׂבַע עוֹלָם
הַתְּנָאֵי הַשְּׂבִיעִי, שְׂיִתְּיָהּ בְּרוּר אֶצְלֵ הָאָדָם שְׂכָל דְּבַר הַנִּמְצָא
הַזֶּה מִעֲצָם וּמִקְרָה גְּבוּל יְדוּעַ, וְלֹא יוֹסִיף וְלֹא יִגְרַע
בְּעוֹלָם הַזֶּה יֵשׁ לוֹ גְּדַל יְדוּעַ, וְלֹא יִתְּגַדַּל וְלֹא יִתְּמַעַט מִמָּה
עַל מָה שְׂגִוֵּר הַבוּרָא יִתְּבָרַךְ בְּכַמּוֹתוֹ וְאִיכוֹתוֹ וּזְמַנּוֹ
שְׂגִזֵּר הַשֵּׁם יִתְּבָרַךְ, כִּי צַד יִתְּיָהּ בְּגִדְלוֹ וּבְאִיכוֹתוֹ, זְמַנּוֹ וּמִקּוּמוֹ,
וּמִקּוּמוֹ, אֵין מְרַבָּה לְמָה שְׂגִוֵּר בְּמַעוֹמוֹ – וְלֹא מִמַּעַט
וְאֵי אֶפְשָׁר לְהַרְבּוֹת עַל מָה שְׂגִזֵּר ה' שְׂיִתְּיָהּ מַעַט, וְכֵן אֵי אֶפְשָׁר
מִמָּה שְׂגִוֵּר בְּרַבּוֹתוֹ – וְלֹא מֵאַחַר לְמָה שְׂגִוֵּר לְהַקְּדִימוֹ
לְמַעַט בְּדַבַּר שְׂגִזֵּר ה' שְׂיִתְּיָהּ הַרְבָּה, וְאֵי אֶפְשָׁר לְאַחַר דְּבַר

– ולא מקדים למה שגזר לאחריו. ומה שיהיה מן שגזר להקדים, ולא להקדים דבר שגזר לאחריו, ואם יהיה תדברים על ההפך מזה הוא הנגזר אשר קדם בתחלת דבר שישתנה מצורתו, הרי זה משום שפך גזר עליו ה' בתחלת הידיעה, אלא שלכל הגזרות הקודמות בידיעת צירתו, ומה שלא נברא מתחלה כף אלא נשתנה אחר כף יש הבורא סבות, ולסבות סבות.

לכך סבות, ולסבות קדמו עוד סבות.¹¹

אין בכח האדם לשנות את הקים בעולם, אלא הכל מאת השם יתברך.

ומי שאינו מבין עניני העולם יחשב, כי הספה ואדם שאינו בר דעת להבין סדר הנהגת השי"ת, חושב שמי שיצר

11. בפ"י 'בתורתו יהגה', צין לדברי בעל ה'שומרי אמונים' (ח"א קצ"א) וז"ל: ולכן אפילו אם יש לו איזה פרנסה מאיזה סבה וחלפה ועברה הסבה, אל יתלה פרנסתו חס ושלום בהסבה, כי אז כאלו עובד להסבה חלילה, כמוכא בספרי יראים הקדושים, רק תדע כי הקב"ה ב"ה וב"ש סבת כל הסבות, ואם תתבטל זו הסבה של פרנסה, יש לו להקב"ה אלה אלהים בלי שעור דרכים אחרים לפרנס אותה, עכ"ל. עוד צין שם, מה שאיתא בספר תקנת השבים, שהביא את דברי השמות רבה פ"א סימן ל"ב על הפסוק 'ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים', וזה לשונו: וכי מצרי היה משה וכו', משל לאחד שנשכו הערוד והיה רץ לתן רגליו במים, נתנו לנהר וראה תינוק אחד שהוא שוקע במים ושלח ידו והצילו, אמר לו התינוק אלולי אתה כבר הייתי מת, אמר לו לא אני הצלתיה אלא הערוד שנשכני וברחתי הימנו הוא הצילי, כך אמרו בנות יתרו למשה ישר כחך שהצלתנו מיד הרועים, אמר להם משה אותו מצרי שהרגתי הוא הציל אתכם, ולכך אמרו לאביהן איש מצרי, כלומר מי גרם לזה שיבא אצלנו, איש מצרי שהרג, עכ"ל. הרי שלמדונו חז"ל היאך צריכה להיות ההסתכלות על החיים, לא לתלות בסבה האחרונה אלא לראות את הסבה שקדמה לסבה עד השם יתברך סבת כל הסבות.

המתחדשת מחיבת שנוי הענינים והתפכותם מענין דבר חדש בעולם, מעשיו הם אלו שהצליחו ליצר את הדבר, אך אל ענין. והסבה חלושה ונקלה מהיות ממנה שנוי או האמת שאין בכח האדם החלש לשנות או להחליף את המצב הקיים חלוף בעצמם, באשר נראה הנרגיר האחד מן החטה בעולם, אלא הכל מאת השי"ת, וכפי שגרגיר אחד של חטה מצמיח מצמיח שלש מאות שבלים, ובכל שבלת שלשים 300 שבלים שבכל אחת מהן 30 גרעינים, הרי שגרעין אחד גרגרים, ויהיה הנרגיר האחד סבה לעשרת אלפים מצמיח כעשרת אלפים גרעינים, האם יחשב אדם שזה או קרוב להם. היעלם, כי כח הנרגיר חלוש מעשות מכח הגרעין החלש, ודאי שאין זה מכחו כלל, וכן כמות זו, וכן שאר הנרגרים הנורעים והנמועים. וכן הוא בשאר גרעיני הזרעים והאילנות, וכן במציאות נאמר בהיות האדם ושאר החיים מטפת הזרע, וכמו האדם ושאר בעלי חיים שנוצרים מדבר קל וחלש, וכן בן היות הדג הגדול מביצת הדג עם קטנותה. יצירת הדג הגדול מביצה קטנה.

אין בכח האדם להקדים או לאחר, וכן להרבות או למעט, שלא כרצונו יתברר.

ומדת הנפש להקדים מה שאחר הכורא יתעלה, ואם האדם מטריד עצמו להקדים דבר שהכורא יתברר אחרו, או ולאחר מה שהקדים, ולהרבות מה שהמעייט, לאחר דבר שה' הקדימו, וכן להרבות דבר שיש ממנו מעט בעולם, ולהמעייט מה שהרבה, מקנני העולם, מבלי סבב אל או להמעייט דבר שיש ממנו הרבה בעולם. אם אין עושהו על מנת לקיים

קיום מצות עבודתו וקבול תורתו, חלישות התורה, מצוות ה' ולעבדו וללמד תורתו, הרי שמועט אצלו ההבנה שה' יודע הכל, באמתת ידיעתו, וסכלות מהבין טובות הנהגתו. ואין הוא מבין בשכלו שהקדוש ברוך הוא מבקש טובתו.

וּכְבֹר רָמּוֹ הַחֶכֶם אֶל הָעֵינַיִן הַזֶּה בְּמֵאֲמָרוֹ: (קהלת ג, א) לְכָל וּדְבַר זֶה רָמְזוּ שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בְּמִשְׁלֵי: שְׁלָכַל דְּבַר קְבוּעַ זְמַן, וְלִכְל זְמַן וְעַת לְכָל חֶפְצֵי תַחַת הַשָּׁמַיִם, וְאַחַר כֵּן זָכַר מֵהֶם חֶפְצוֹ שֶׁל אָדָם קְבִיעַ ה' זְמַן שִׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם, וּמִפְּרֵט שָׁם 28 דְּבָרִים עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה עֵינַיִם. וְהוּא מֵה שְׁאָמַר: (קהלת ג, ב) עַת שְׁלָכְלָם זְמַן מִדִּיק כְּפִי שֶׁגִזַר הַבּוֹרָא, וּכְדַכְתִּיב: יֵשׁ זְמַן לְלֵדַת וְזְמַן לְלֵדַת וְעַת לָמוֹת, עַד אָמַר: (קהלת ג, ח) עַת מְלַחֵמָה וְעַת מְתֵי לָמוֹת, וּמִמְשִׁיף שָׁם, יֵשׁ זְמַן מְלַחֵמָה וְזְמַן שְׁלוֹם, וְכֵן הִלְאָה. שְׁלוֹם, וְאָמַר: (קהלת ט, יא) כִּי עַת וּפְנֵעַ יִקְרָה אֶת כָּלָם, וּכְתִיב: שְׁכָפִי הַזְּמַן וְהַמְצִיאוֹת שֶׁה' קְבִיעַ כֵּן יִקְרָה לְכָלָם. וּכְתִיב: שֶׁה' וְאָמַר: (קהלת ה, ז) כִּי גְבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ שְׁמֵר וּגְבוּהִים עָלֵיהֶם. גְּבוּהַ מַעַל כָּל הַגְּבוּהִים בְּיוֹתֵר וּמִשְׁגִּיחַ וּמַעֲנִישׁ הַרְשָׁעִים כְּשִׁנְתֵּם מֵלֵא וְהַלִּיכוֹת דֵּינֵי הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה יוֹתֵר נַעֲלָמוֹת וְעַמְקוֹת סָאֲתָם, וְהִנְהִיגַת וּמִשְׁפָּטֵי הַבּוֹרָא יֵת' בְּעוֹלָם, נְעָלָם וְעַמֵּק וְנַעֲלָה וְעַלְיוֹנוֹת מַהֲנִיעַ אֶל יְדִיעַת חֲלֻקֵיהֶן – כָּל שְׁכֵן בְּלָלֶן, בְּיוֹתֵר מִהַשְׁגַּת הָאָדָם אֶפְלוּ בְּמַקְצֵת, וְכָל שְׁכֵן לְהִבִּין כָּל הִנְהִיגָתוֹ. וּכְבֹר אָמַר הַפְּתוּב: (ישעיה נה, ט) כִּי נִבְחָהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ בֵּן כְּדַכְתִּיב: כְּפִי שֶׁהַשָּׁמַיִם גְּבוּהַ וְרַחוּק מֵהָאָרֶץ, כֵּן גְבוּהַ וְרַחוּק מֵעֵשִׂי נִבְחָהוּ דְרָכֵי מִדְרָכֵיכֶם וּמַחְשַׁבְתֵּי מַחְשַׁבְתֵּיכֶם. ה' מִדְרָכֵי בְנֵי אָדָם, וְרַצוֹנוֹתֵי מִרְצוֹן בְּנֵי אָדָם.¹²

12. וממילא אין אנו מסגלים להבין ולו במעט את הנהגתו ומעשיו של השי"ת, ועלינו רק להתחזק באמונה שכל מה שעושה ה' הכל לטובתנו.

עקר הבטחון שיהיה גם בלב, דהינו שיאמין ויבטח בלב שלם,
ולא שיאמר רק בפיו שהוא בוטח.

והתקדמה השנית, שידע ויתברר אצלו, כי הבורא
ההקדמה השניה, שידע האדם ברור שהבורא ית' מביט
יתברך משקיף עליו, ואין נעלם ממנו נגלהו ונסתרו,
עליו בתמידות, ולא נעלם ממנו מעשי האדם, הגלויים
וצפונים ונראהו, ואם בטחונו באלהיו בלב שלם אם
והנסתרים, וכן מה שבלב האדם בנסתר ובגלוי, ויודע באם
לא, באשר אמר הכתוב: (תהלים צד, יא) **י ידע מחשבות**
בוטח בו בלב שלם או לא. וכמאמר הכתוב: ה' יודע ומכיר
אדם כי המה הבל, ואמר: (משלי כד, יב) **הלא תבן לבות**
את כל מחשבותיו של האדם, שכלם לריק. וכתוב: הרי ה'
הוא יבין, ואמר: (מלכים א ת, לט) **כי אתה ידעת לבדך**
בוטח לבבות ויודע ומבין הכל. וכתוב: כי רק אתה ה' לבד
את לבב כל בני האדם. וכשיתברר זה לבושה, אין
מכיר ויודע מה שבלב בני אדם. וכשהיה ברור זה לבושה,
ראוי לו למען, שהוא בושה באלהים יתעלה בבורו,
אין ראוי שיאמר בפיו שהוא בושה בהש"ת ובאמת אינו
מבלי שיבטח עליו בלבו ובמצפוניו, ויהיה כמעלת מי
בוטח עליו בלבו ובפנימיותו, שאז הוא בדרגת אלו שאמר
שנאמר עליהם: (ישעיה כט, יג) **כפיו ובשפתיו כפרוני ולבו**
עליהם הנביא: בפיהם ובדבורם הם מכבדים את ה', אבל

רחק ממני.

בלבם הם רחוקים ממנו.

יסוד הבטחון הוא שייבטח אף ורק בהש"ת בלבד, דאם בוטח גם בעוד אנשים או בעוד גורמים שיעזרוהו אזי מסיר הש"ת השגחתו ממנו.

והתקדמה השלישית, שייחד אלהיו בבטחונו בו כמה ההקדמה השלישית, שיהיה בטחונו אף ורק בהש"ת בכל שהוא חייב לבטח בו, ואל ישתף זולתו עמו, ויבטח מה שחייב לבטח בו, ולא יסמך ויבטח בעוד אמצעי או בעוד עליו ועל אחד מהברואים, ויפסד בטחונו באלהיו אדם, שאם כן נפסד ממנו הבטחון בה', משום שסומך גם בהשתתף זולתו עמו. וכבר ידעת מה שנאמר באסא על אמצעי נוסף, וכידוע מה שכתוב באסא מלך יהודה, – עם חסידותו, עת שפסד על הרופאים, דכתיב: (דברי שאף שהיה צדיק סמוך גם על הרופאים. כדכתיב: וגם בהיות הנמים-ב טו, יב) וגם בחליו לא דרש את יי כי ברופאים, אסא חולה לא דרש רק את ה', אלא סמוך גם ברופאים, ונענש על זה, ואמר הכתוב: (ירמיה יז, ז) ברוד הגבר ונענש על כך. וכתוב: מברך האדם שבוטח בה' שאז ה' מגן אשר יבטח ביי והיה יי מבטחו. ומן הידוע, כי מי ומשגיח עליו, וכפי שידוע שמי שממנה שני אנשים או יותר שיימנה מפני אדם שני ממנים או יותר לעשות דבר, לבצע משימה מסוימת, אזי לא תבצע המשימה בשלמות, מנויו מפסד, כל שכן מי שכתח על האלהים וזולתו, כל שכן מי שיחד עם בטחונו בה' בוטח גם באמצעי נוסף, שישתד בעמו עם בטחונו בה' בוטח גם באמצעי נוסף, שסותר בקף את מה שבוטח בה', ומשום כך לא יושיעו ה' מה שכתח עליו, כמו שאמר: (ירמיה יז, ה) ארור הגבר במה שרוצה להושע. וכפי שכתוב: מקלל האדם אשר בוטח

**אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בֶּשֶׂר וְרַעוּ וּמִן יְיָ יִסוּר לְבוֹ.
בְּאָדָם וּמִצִּפָּה מֵאֲנָשִׁים שִׁיעֲזָרוּהוּ וּפְנֵה לְבוֹ מִלְבָּטוּחַ בַּה'.**

על הבוטח בה' להשתדל במאד לקיים את כל מצוות ה' שצונו,
דאם עובר על רצונו יתברך לא יועיל לאדם מה שבוטח בו.

**וְהִתְקַדַּמָּה הַרְבִּיעִית, שִׁתְהִיָּה הַשְּׁגָחָתוֹ חֻזְקָה
הַהִתְקַדַּמָּה הַרְבִּיעִית, שִׁיְהִיָּה הָאָדָם מְשֻׁגָּח וּמִשְׁתַּדֵּל בְּמֵאד מֵאד
וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ גְּדוֹלָה לְקַיֵּם מֵה שִׁחִיבוֹ בּוֹ הַבוֹרָא
לְקַיֵּם אֶת כָּל מַה שִּׁחִיב אוֹתָנוּ הַבוֹרָא, לְעַבְדּוֹ, וּלְקַיֵּם מִצְוֹת
מְעַבְדוֹתָיו, וְלַעֲשׂוֹת מִצְוֹתָיו, וְלִהְיוֹת מֵאֲשֶׁר הוֹחִירוֹ
עֲשֵׂה, וְלִשְׁמֹר מִלְעֵבֵר עַל אֲסוּרֵי לֹא תַעֲשֶׂה, בְּדִיוֹק כָּפִי שֶׁהוּא
מִמֶּנּוּ, כָּפִי מַה שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ שִׁיְהִיָּה הַבוֹרָא מִסְּכִים
רוּצָה וּמִבְּקֵשׁ מֵה' שִׁיִּסְכִּים לְהַעֲנוֹת לְבִקְשָׁתוֹ בְּמַה שְׁבוֹטֵחַ
לוֹ בְּמַה שֶׁהוּא בּוֹטֵחַ עָלָיו בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ
עָלָיו. וְכִמְאֹמֶר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: שֶׁרְצוֹנוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם צְרִיכִים
זְכוּרָנָם לְבִרְכָה: (מִשְׁנֵה אֲבוֹת ב, ד) עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כְּרְצוֹנְךָ כְּדִי
לְהִיּוֹת כָּפִי מַה שֶׁה' רוּצָה וְדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ, וְאִז גַּם ה' יַעֲשֶׂה אֶת
שִׁיעֲשֵׂה רְצוֹנְךָ כְּרְצוֹנוֹ. בְּטֵל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ כְּדִי
רְצוֹן הָאָדָם, וְעַל הָאָדָם לְבַטֵּל אֶת רְצוֹנוֹתָיו הַמְּגֻדָּדוֹת לְרְצוֹן ה',
שִׁיִּבְטֵל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנְךָ, וְאָמַר הַפְּתוּב:
כְּדִי שְׁגַם ה' יִבְטֵל אֶת רְצוֹנוֹ שִׁיְהִיָּה כְּרְצוֹן הָאָדָם. וְכַתִּיב: הִיָּה
(תְּהִלִּים ל, ג) כְּטֵחַ בֵּינִי וְעֲשֵׂה מִזֵּב שָׁכֵן אֶרֶץ וְרַעַה אִמּוֹנָה,
בוֹטֵחַ בַּה' וְעֲשֵׂה רַק טוֹב וְכֵן תִּשְׁכּוֹן בְּאֶרֶץ וְתִתְפָּרַס בְּיִשְׂרָאֵל.
וְאָמַר: (אִיכָה ג, כה) מִזֵּב יְיָ לְקַוּוֹ לְנַפְשׁוֹ תִּדְרָשׁנוּ.
וְכַתִּיב: מִיֵּטִיב ה' לְבוֹטֵחַ בּוֹ וְלִמִּי שְׁדוֹרֵשׁ אֶת ה'.**

אָבֵל מִי שִׁיבְטַח עַל הַבּוֹרָא – וְהוּא מְמַרָה אוֹתוֹ,
אָבֵל אָדָם הַבוֹטֵחַ בֵּה' וּמִנְגִיד אֵינּוּ מְקִיִּים אֶת רְצוֹנוֹ, הֲרִי
בְּמָה הוּא סְכָל, וְכַמָּה דַעְתּוֹ חֲלוּשָׁה וְהַכְרָתוֹ, כִּי
הוּא חֹסֵר שְׂכָל, וַיִּדְיַעְתּוֹ וְהַכְרָתוֹ בֵּה' מוֹעֲטֵת, שְׁהָרִי אִם
הוּא רוֹאֵה, כִּי מִי שֶׁנִּתְמַנֶּה לוֹ מְבַנֵּי אָדָם עַל דְּבָר,
הֵיךְ אָדָם שֶׁמֵּנְהוּ אֶחָד לַעֲשׂוֹת דְּבָר מֵה וּכְגוֹן לְהַתְעַסֵּק
בְּשֶׁהוּא מְצִינָה אוֹתוֹ לְהַתְעַסֵּק בְּצַדִּיק מְצַרְכִּיו, אוֹ
בְּעַסְקִיו, אוֹ שֶׁהִזְהִירוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת דְּבָר מְסִיִּים, וְהוּא עֹבֵר
מִזְהִיר אוֹתוֹ מִדְּבָר, וַיַּעֲבֵר עַל מְצוּתָיו, וַיִּגְיַע לְמַמְנָה
עַל דְּבָרָיו וְנוֹדַע עַל כֶּף לְאוֹתוֹ מְמַנָּה, הֲרִי שֶׁבְּגִלָּל כֶּף בְּיַדְאֵי
עָבְרוּ עַל מְצוּתוֹ, כִּי יִהְיֶה הַסֶּפֶה הַחֲזוּקָה לְהַמְנִיעַ מִמֶּנּוּ
שְׁלֵא יַעֲשֶׂה לוֹ כַּעֲת אֶת מְבַקְשׁוֹ מִמֶּנּוּ אִף שֶׁבְטַח בּוֹ, כֹּל
הַעֲשׂוֹת מֵה שֶׁבְטַח עָלָיו בּוֹ. כֹּל שֶׁכֵּן – מִי שֶׁעֹבֵר
שֶׁכֵּן שְׁמִי שֶׁעֹבֵר עַל תּוֹרַת ה' וּמְצוּתָיו, אֲשֶׁר הַבְּטִיחַ שְׂכָר
עַל חֲקֵי הָאֱלֹהִים וּמְצוּתָיו, אֲשֶׁר יַעֲד וְהַעִיד עֲלֵיהֶם,
לְמִי שֶׁמְקִיִּמָם וְעוֹנֵשׁ לְמִי שֶׁעוֹבֵר עֲלֵיהֶם, שֶׁכֵּל תִּקְוֹתוֹ
שֶׁתִּהְיֶה תּוֹחֵלֶת הַבּוֹטֵחַ עָלָיו נִכְוָה – בְּשִׁימְרָהוֹ, וְלֹא
בֵּה' הִיא שְׂקָרִית, מֵאַחַר שֶׁעוֹבֵר עַל דְּבָרָיו, וְשׁוֹב לֹא יִהְיֶה
יִהְיֶה רָאוּי לְהַקְרָא בְּשֵׁם בּוֹטֵחַ בְּאֱלֹהִים, אִף הוּא כְּמוֹ
רָאוּי לְהַקְרָא בּוֹטֵחַ בֵּה', וְהֲרִי הוּא כְּמוֹ שֶׁאִמַר הַכְּתוּב:
שֶׁאִמַר הַכְּתוּב: (אִיוב כו, ח-ט) כִּי מֵה תִּקְנֹת חֲנֹף כִּי יִכְבָּע
שְׁמָה כֹּל רְצוֹנוֹ שֶׁל הַרְשָׁע שֶׁמִּתְחַנֵּף וְגוֹזֵל? שֶׁה' יִתֵּן לוֹ אֶת
כִּי יִשָּׁל אֵלֹהֵי נַפְשׁוֹ, הַצַּעֲקָתוֹ יִשְׁמַע אֵל, וְאָמַר: (יִרְמְיָה
נִפְשׁוֹ וְנִצִּילוֹ, אָבֵל, הֲאִם יִשְׁמַע ה' צַעֲקָתוֹ? וּכְתִיב: הֲאִם
יִתֵּן הַגָּנֵב רֹצֵחַ וְנָאֵף וְהַשֹּׁבַע לְשִׁקָּר, וְאָמַר: (יִרְמְיָה ג' י'
יִתֵּן שֶׁאָדָם שֶׁגֹּנֵב וְרוֹצֵחַ וְנֹאֵף וְנִשְׁבַּע לְשִׁקָּר, יָבֹא אַחֵר

ובאתם ועמדתם לפני פני ה' הזה אשר נקרא שמי
 כן לעמוד לפני ה' בבית המקדש ששם ה' נקרא עליו?
 עליו, ואמר: (וימנה, יא) המערת פּרָצִים תִּהְיֶה הַבַּיִת הַזֶּה
 וכתוב: האם כמערה של רשעים נחשב בעיניהם בית המקדש
אשר נקרא שמי עליו.
 ששם ה' נקרא עליו?

אין כל חדש פחת השמש, ומה שאנו רואים דברים שנשמתים
 ונתחדשים בעולם, הכל בגזרת ה' שדבר זה יהיה כך.

והתקדמה החמישית, שיתפאר אצלו, כי השלמת
 ההקדמה החמישית, שיהיה ברור אצל האדם שדברים
 הדברים המתחדשים בעולם הזה לאחר היצירה,
 שנשפנו ונתחדשו בעולם הזה לאחר הבריאה, הוא על
 הוא בשני דברים. אחד מהם, גזרות הבורא יתעלה
 ידי אחד מב' סבות. א) מחמת גזרת הבורא ית' ורצונו
 וחפצו ביציאתם אל גבול ההווה. והשני, סבות
 שיהיו בעולם. ב) מחמת סבות וגורמים שחלקם
 ומצועים, מהם קרובים ומהם רחוקים, ומהם נגלים
 קרובים לגמר הדבר וחלקם רחוקים, יש מהם גלויים
 ומהם נסתרים, וכלם רצים להשלים מה שנגזר הוותרו
 ויש מהם נסתרים, וכלם ממהרים לבצע את מה שגזר ה' שיהיה
והראותו בעזר האלהים להם על זה.

במצאות ויתגלה בעולם, והכל נעשה בעזרתו יתברך.¹³

13. החלוק בין ב' סבות אלו, דבסיבה א' מסביר שיש דברים שמתחדשים בפעם
 אחת מגזירתו יתברך, ולא על ידי סבות והשתלשלות, וכגון המוצא מציאה או
 שנפלו לו מעות בירושה. ובסיבה ב' באר דיש דברים שמתחדשים בעולם על ידי
 סבות וגורמים שונים כפי מה שגזר ה' יתברך.

וּדְמִיּוֹן הַסְּבוֹת הַקְּרוֹבוֹת, כְּהוֹצָאת הַמַּיִם מִמַּעַמְקֵי
 וְהַמָּשָׁל לְהַבִּין מֵהוּ סְבוֹת קְרוֹבוֹת, כְּגוֹן הַשּׁוֹאֵב מַיִם מִבוֹר עֶמוֹק
 הָאָרֶץ בְּגִלְגָל כְּכֵלִים הַמַּעֲלִים אֶת הַמַּיִם מִן הַבְּאֵר,
 עַל יְדֵי גִלְגַל שֶׁמְחַבֵּר אֵלָיו כְּלִים שֶׁדֹרְכֵם מַעֲלִים הַמַּיִם מִהַבְּאֵר, שֶׁהַדְּלִי
 וְסִפְתּוֹ הִרְחוֹקָה, הָאָדָם – שֶׁהוּא קוֹשֵׁר הַבְּהֵמָה אֶל
 הוּא הַגּוֹרֵם הַקְּרוֹב לְהַבְּאֵת הַמַּיִם, וְהַגּוֹרֵם הִרְחוֹק לְכַף הוּא הָאָדָם,
 הַגִּלְגָל, וּמְנִיעֵתוֹ לְהַעֲלוֹת הַמַּיִם מִתַּחְתִּיּוֹת הַבְּאֵר
 שֶׁהוּא קוֹשֵׁר אֶת הַבְּהֵמָה וּמוֹלִיכָה כְּדֵי שִׁיסְתּוֹבֵב הַגִּלְגַל וְיַעֲלוּ הַמַּיִם
 אֶל פְּנֵי הָאָרֶץ. אִךְ הַסְּבוֹת אֲשֶׁר בֵּין הָאָדָם וְהַכְּלִים,
 מִתַּחְתִּית הַבוֹר לְמַעַלָּה לְאָרֶץ, וְהַגּוֹרְמִים הַנוֹסְפִים שֶׁבֵּין הָאָדָם
 מִצּוֹעִים בֵּין שְׁנֵי הַדְּבָרִים, וְהֵם הַבְּהֵמָה וְהַעֲנוּלִים,
 וְהַדְּלִי הֵם מַחְבְּרִים בֵּין ב' הַגּוֹרְמִים, וְכַגּוֹן הַבְּהֵמָה וְהַגִּלְגָלִים
 שֶׁמְנִיעַ קִצְתָם אֶת קִצְתָם, וְהַחֲבָל. וְאִם יִקְרָה פָּנַע
 שֶׁאֶחָד מִסּוֹבֵב אֶת חֲבֵרוֹ וְאֶת הַחֲבָל, וּבְאֵם יִתְקַלְקַל אֶחָד מִן
 לְאַחַת מִן הַסְּבוֹת הַנּוֹכְרוֹת, לֹא יִגְמַר הָעֵינַן הַמְּכֻוֵן
 הַגּוֹרְמִים הַנּוֹכְרִים, הֲרִי שְׁלֹא יִתְבַצֵּעַ פְּעֻלַת שְׂאִיבַת הַמַּיִם, וְכֵן
 בָּהֶם. וְכֵן שְׂאֵר הַמַּעֲשִׂים הַיּוֹצְאִים אֶל גְּבוּל הַחַוִּיָּה,
 הוּא בְּשֵׂאֵר הַפְּעֻלוֹת הַנּוֹעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם, שֶׁבְּאֻמַּת אֵין פְּעֻלָּתָם עַל
 לֹא יִתְקַבְּצוּ מִן הָאָדָם וְזוּלָתוֹ, כִּי אִם בְּגוֹרַת הָאֱלֹהִים
 יְדֵי הָאָדָם אוֹ דָבָר אַחֵר אֲלֵא בְּגוֹרַת ה', וּבְאֻמַּצְעוֹת הַסְּבוֹת
 וְהוֹמָנְתוֹ הַסְּבוֹת – אֲשֶׁר בָּהֶן הַנְּמָרָם, כְּמוֹ שֶׁאָמַר:
 שִׁגְרוּ שֶׁדֹרְכֵם יִתְבַצֵּעַ הַפְּעֻלָּה, וְכִפִּי שֶׁאֻמְרָה חֲנָה בְּתַפְלָתָה,
 (שְׁמוֹת א-ב, ג) וְלֹא נִתְבְּנוּ עֲלֵלוֹת, וְאָמַר: (וַיְמַיָּה לֵב, יט) גְּדֹל
 שְׁלֵה' מְנוּי וְנִדוּעַ כָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם. וְכִתִּיב: עֲצַת ה' גְּדֹלָה,
 הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָיָה, וְאָמַר: (מְלָכִים א-יב, טו) כִּי הִיתָה סִבָּה
 וְגָבְהוּ מַעֲשָׂיו מֵהַשְּׂגָתָנוּ. וְכֵן רַחֲבָעַם לֹא שָׁמַע לְעֲצַת הַזְּקֵנִים, מֵאַת

מעם יי. ואם תהי'ינה הסבות נעדרות בכלל, לא תנמר
ה', כדי שלא יהיה מלך על כל עמ"י. ואם לא יהיו אותם גורמים, הרי
יציאת דבר מן הפעלות הטבעיות אל גדר התהי'ה.
שלא יתבצע יצירת דברים חדשים בעולם על פי הטבע.

וכאשר נסתכל בצריך האדם לסבב ולהתנגל לנמר
וכשיתבונן האדם יראה, שצריך האדם לסבות וגורמים שדרכס
עניניו, נמצאהו בראות העין. כי הצריך אל המזון,
יוכל לבצע את רצונותיו וכנראה בחוש, שהרצה לאכול אף
בשיושם לפניו המאכל בראוי לו, אם לא יתנגל
שיניחו לפניו מאכל המתאים לו, מכל מקום אם לא יעשה
לאכלו בהגבהתו אל פיו ולעסו, לא ישבר רעבונו. וכן
פעלה ויכניס את האוכל לפיו וילעס ויבלע הרי שלא ישבע,
הצמא בצרכו אל המים. וכל שכן אם ימנע המאכל
וכן לגבי מי שצמא וצריך לשותות מים. וכל שכן שאם לא יפעל
ממנו עד שיתנגל לתקנו בטחינה ולישה ואפיה
האדם להכין את האוכל פראוי ע"י שיטחן החטים וילוש ויאפה
והדומה לזה. ויותר גלגול מזה וקשה, אם יצטרך
הרי שלא יהיה לו, וביותר יהיה נמנע ממנו האוכל אם צריך גם
לקנותו ולתקנו. ויותר מזה עוד – אם לא יודמנו לו
לקנותו, וגם להכינו. ועוד יותר מכך אם אין לו מעות לקנות
הדמים שיקנה אותו בהם, ויצטרך לגלגול ולסבוב
את צרכי מאכלו, שאז צריך להגיע לפעלות רבות יותר ממה
גדול ממה שזכרנו קדם, שישתבר בדמים, או שיימכר
שהזכר מקדם, כיון שצריך לעבוד או למכור דברים שמשתמש
מה שהוא צריך לו מחפצים וקנינים, וכיוצא בהם.
בהם, וחפצים ורכוש, כדי שיהיה לו מעות.

מדוע קבע הקדוש ברוך הוא שיש לעשות השתדלות בשביל להשיג פרנסתו.

והעלה אשר בעבודה חייב הבורא את האדם לתור והטעם שבגללה קבע הקב"ה בבריאה שיש לאדם לעשות ולסבב על סבות הטרף ושאר מה שהוא צריך אליו פעולות והשתדלות כדי להשיג פרנסה, וכן כל מה שצריך, הוא לשני פנים.
מחמת ב' סבות,

טעם א', לנסותו אם יבחר בטוב וישתדל בדרך המתר.

אחד מהם, מפני שחייבה החכמה בחינת הנפש בעבודת הראשון, מפני שבחכמתו ית' רוצה שיהיה לאדם בחירה באם האלהים – ובהמרותו, בחן אותה במה שמראה זה לעבדו, או ח"ו לעבור על רצונו, ומנסהו בדבר זה לראות ממנה, והוא, הצורך והחסרון אל מה שהוא חויץ לה כיצד יתנהג האדם, ולכן ברא את האדם פשהוא צריך לדברים ממאכל ומשתה ומלבוש ומעון ומשגל, וצוה אותם חיצונים, וכגון מאכל ומשתה ומלבוש ובית ואשה, וצוה לתור עליהם, להביאם בסבות המוכנות להם, על לאדם להשיג דברים אלו על ידי גורמים שהכין וקבע לכו פנים מיוחדים ועתים ידועים. ומה שגזר הבורא שיגמר בדרך התר, ובזמן המתר, ורק מה שגזר ה' שיגיע לאדם, יוכל לאדם מהם, יגמר וישלם בהשלמת הזדמנות הסבות. להשיגם בשלמות ע"י הפעולות והסבות שקבע, ודבר שלא גזר ואשר לא גזר לו להגמר בהם, לא יגמר, וימנעו ממנו שישגיג האדם, הרי שלא יוכל להשיגו ע"י שום גורם, וכך

הסבות. ונתבררו ממנו העבודה והעברה בפונה מתברר באם האדם עובד ה' או עובר על דבריו ח"ו, כשרואים ובבחינה לאחת מהנה מבילתי האחרת, ויתחייב אחר באיזה אופן בוחר האדם להשיג מבקשו, ולפי מעשיו יקבל זה הגמול והענש, ואפילו לא גמר בהם המעשה. שכן או עונש, ואפילו אם בסוף לא יצא רצונו לפעל¹⁴.

טעם ב', שלא יהיה פנוי לחטא.

והשני, כי אלו לא הצרך האדם למרח ולחזור ולסבב והטעם השני, כיון שאם לא היה האדם טרוד להסתובב על מנת להבאת מרפו, היה בועט ורודף אחר העברות, ולא להשיג פרנסה, היה מורד בה' ורץ לעברות, ולא היה משגיח היה משגיח על מה שהוא חייב בו על טובת האלהים לעשות רצון ה' כפי שחייב, מאחר שה' מיטיב עמו. כדכתיב: יש עליו, כמו שנאמר: (ישעיה ה, יב) והיה כגור ונבל תהא אשר משמחים עצמם בכלי שיר שונים ומרבים בשתיית יין, ולתורה וחליל ויין משתייהם ואת פעל יי לא יביטו ומעשה ומצוות ה' אינם פונים, ובגדלתו של ה' אינם מביטים. וכתיב: ידיו לא ראו, ואמר: (דברים לב, טו) וישמן ישרון ויבעט השמינו עמ"י והצליחו ומשום כף מרדו בה'. ומזכירם: שמנת

14. ומבאר כאן יסוד, שאף על פי שהעוה"ז הוא עולם המעשה, אין הפי' שיגמור המעשה, אלא יתחיל במעשה אפילו לא יגמור, כי האמת הוא שהעקר הוא מצפון הלב במה הוא בוחר, אבל מבלי מעשה אי אפשר לדעת עומק הלב, וא"כ אם יש מעשה אפילו נמנע ממנו הגמול מבלי אשמתו, נחשב כאלו שנגמור. כמו כן אם בחר בתחלת חייו לעשות הטוב, אפילו מת לפני זמנו מקבל שכר כאלו עבד הרבה, ומעתה עד כמה החובה רבה לכל אחד שיתחיל לדברים גדולים, ואף אם יבצר ממנו גמור המעשה, מפל מקום שכרו כאלו יצא לפעל כל מחשבותיו. (חקרי לב)

שְׁמִנְתָּ עֲבֵיתָ כְּשִׁית וַיִּמַּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ. וְאָמְרוּ וְכִרְוֹנָם וְנַעֲשֶׂת עֲבָה עַד שְׁנַת־כַּסֶּת בְּשִׁמּוֹ, וְעִזְבֹת אֶת ה' שֶׁעֲשָׂאָךְ לְעַם. לְבָרְכָהּ: (משנה אבות ב, ב) יָפָה תִּלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֲרִיץ וְאָמְרוּ חז"ל: טוֹב לְאָדָם שִׁילְמַד תּוֹרָה וְגַם יַעֲסֵק וַיַּעֲבֹד לְפָרְנִסְתּוֹ, שִׁיִּנְיַעַת שְׁנֵיהֶם מִשְׁבַּחַת עוֹן, וְכָל תּוֹרָה שְׂאִין עִמָּה שְׁעַל יְדֵי שְׁיִהְיֶה טְרוּד בְּפָרְנִסְתּוֹ לֹא יָבֹא לְיַדֵי חֲטָא, וְהַלּוּמַד בְּלִי מְלֶאכֶה סוּפָה בְּמִלָּה וְגוֹרְרַת עוֹן. וְכָל שְׂכָן מִי שְׂאִין לְעַסֵּק בְּמֶלֶאכֶה סוּפּוֹ שִׁיתְבַּטֵּל וַיִּכְשַׁל בְּעוֹנוֹת, וְכָל שְׂכָן מִי שֶׁגַם לֹא חֵלֵק בְּאַחַת מֵהֶן, וְלֹא שָׁם לְבוֹ עַל אַחַת מֵהֶן. אינו עוסק בתורה וגם לא במלאכה שיבוא ח"ו לידי חטא.

וְהָיָה מִחֲמַלַת הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה עַל הָאָדָם, שֶׁהַטְרִידוֹ וְלָכֵן, מִחֲמַת רַחֲמָנּוֹתוֹ שֶׁל הַבּוֹרָא יִת' עַל הָאָדָם, מְטְרִידוֹ בְּעִנְיַי עוֹלָמוֹ וְאַחֲרִיתוֹ לְהִתְעַסֵּק כָּל יְמֵי חַיָּיו בְּזוֹה, שִׁיתְעַסֵּק בְּעִנְיַי עוֹה"ז ועוה"ב מִשָּׁה כָּל יְמֵי חַיָּיו, וְכֵן לֹא יִחַפֵּץ וְלֹא יִבְקֹשׁ מַה שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לוֹ וְלֹא יוּכַל לְהַשְׁיִיגוֹ בְּדַבְרִים שְׂאִינוֹ חַיֵּב לָהֶם, וְגַם כִּדֵי שְׁלֹא יוּכַל לְהַשְׁיִיג בְּשִׁכְלוֹ בְּשִׁכְלוֹ, כְּמוֹ עִנְיַי הַהִתְחַלָּה וְהַתְּכַלָּה, כְּמוֹ שְׂאָמַר מַה שְׁהֵיָה קוּדָם הַבְּרִיאָה וּמַה שְׁיִהְיֶה לְאַחֲרֶיהָ, וְכַפִּי שְׂאָמַר הַחֲכָם: (קהלת ג, יא) גַּם אֶת הָעֵלָם נָתַן בְּלִפְנֵי מַבְלֵי אֲשֶׁר שְׁלַחֲמַע"ה שְׁה' נָתַן חֲכָמָה בְּלֵב הַבְּרוּאִים שִׁיִּדְעוּ לְהַסְתַּדֵּר לֹא יִמְצֵא הָאָדָם אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים בַּעוֹה"ז, אֲבָל לֹא יוֹתֵר מִכֵּן, כִּדֵי שְׁלֹא יִחַתֵּר הָאָדָם לְדַעַת מַעֲשֵׂי מַרְאֵשׁ וְעַד סוּף.

ה' קודם הבריאה ולאחריה.

עד כאן הסביר ב' סבות מדוע צריך האדם לטרח לפרנסתו,
 א) לנסותו אם יבחר בטוב. ב) שלא יהיה פנוי לחטא.
 כעת מפרש שהדבוק בה' ואינו רץ אחר תענוגי עוה"ז אין בו את
 ב' הסבות וממילא פרנסתו בנקל ואינו צריך להשתדל אחריה.

וְאִם הוּא מְגַבֵּר עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים, וּבוֹחֵר בְּיִרְאָתוֹ,
 ובאם האדם מתגבר לעבודת ה' ובוחר לירא מפניו, ובוסח בו
 ובוסח בו בעניני תורתו ועולמו, וסר מן הדברים
 בעניניו הרוחניים והגשמיים, ומתרחק מדברים המגנים, ורצונו
 המגנים, ובוסף למדות הטובות, לא יבעט במנוחה,
 רק לקנות מדות טובות, ואינו מורד בה' כשטוב לו, ואינו פונה
 ולא יטה אל השלחה, ולא ישיאהו היצה, ולא יפת
 להנות מהעוה"ז כפי שמשכנעו היצה"ר, ואינו מתפתה אחר טרדות
 בכשפי העולם, יסתלק מעליו טרח הגלגול והסבוב
 עוה"ז,¹⁵ אזי זוכה שה' מסיר ממנו הטרחות וההשתדלויות בסבות
 בהבאת טרפו, מפני הסתלקות שני הפנים הנזכרים
 להשגת פרנסתו, ומדוע? מפני שאין בו את ב' הסבות דלעיל. א)
 מעליו, הבחינה, והבעיטה בטובה, ויבואהו טרפו בלי
 לנסות האדם אם יבחר בטוב. ב) שלא יבעט מרב טובה. ולכן ימצא
 טרח ובלי יגיעה, כפי ספוקו ומזונו, כמו שכתוב:
 פרנסתו בלא טרחה וגיעה ויהיה מזונו וכל צרכיו ברוח. וכדכתבי:
לא ירעיב יי נפש צדיק. (משלי, ג)

שלא ימנע ה' כלום מצרכיו של הצדיק.

15. בפ"י פת לחם באר, שהמכניס עצמו לעסקים גדולים ומתמלא בטרדות עוה"ז,
 זה מכנה בשם 'כשפים', כיון שדומה להעוסק בכשופים שמכניס עצמו לדברים
 מסכנים שיכולים להזיקו, וכגון להכניס באש ולצלול במים, כה גם הטרוד בעניני
 עוה"ז, שכל ימיו כעס ומכאובים ומסכן עצמו בשביל הממון.

כיצד יתכן שישנם צדיקים שאין להם פרנסה, ומאידה, ישנם
רשעים שפרנסתם ברוח?

ואם יאמר האומר: הנה אִנְחֵנוּ רואים מקצת צדיקים
ואם ישאל אדם הא כיצד רואים אִנְחֵנוּ, שישנם צדיקים שאין מזמן
לא יודמן להם מרפם אלא אחרי העמל והיגיעה, ורבים
להם פרנסתם אלא לאחר עמל ויגיעה, ומאידה, ישנם רבים העוברים
מאנשי העברות בשלוח, וחייהם פטוב ובנעימים.
עברות בשאט נפש, וחיים חיי תענוגי עוה"ז? יש לומר לו שתמיהה
נאמר, כי כבר קדמו הנביאים והחסידים לחקר על
זו כבר קדמו בזה הנביאים והחסידים להבין ענין זה, ומצאנו ששאל
זה הענין, מהם מי שאמר: (רמיה יב, א) מדוע דרך רשעים
נביא אחד כיצד יתכן שהרשע מצליח בדרךיו? ואחר שאל למה אני
צלחה. ואמר האחר: (חבקוק א, ג) למה תראני און ועמל
רואה גזל ומרמה, ואתה ה' רואה כיצד גזלים וחומסים אותי, והרשע
תביט ושרד וחמם לנגדי ויהי ריב ומדון ישא, ואמר:
העושה עמי מריבה מצליח ומתקיים. וכתוב: שהרשע מסובב ושולט על
(חבקוק א, ד) כי רשע מבתיר את הצדיק, ואמר: (חבקוק א, ג)
הצדיק. וכתוב: שלפעמים שה' שותק אף שהרשע בולע ומזיק לצדיק.
תחריש כבלע רשע צדיק ממונו, ואמר אחר: (תהלים עג, יב)
וכן שאל אחר: הנה הרשעים חיים בשלוח תמידית ומשיגים עשר רב.
הנה אלה רשעים ושלוי עולם השגנו חיל, ואמר: (תהלים
וכתיב: ואני לחנם טהרתי לבבי ממחשבות רעות ונקיתי ידי מעוון
עג, יג-יד) אך ריק זכיתי לבבי וארחץ בנקיון כפי, ואהי
גזל, שהרי למרות זאת אני נגוע ומכה כל היום ומוכיחים ומיסרים
נגוע כל היום ותזכחתי לבקרים, ואמר אחר על אנשי
אותי מידי בקר. וכן אמר הנביא מלאכי לאנשי דורו: יש רשעים שמונסים את ה'

ד'ר"ו: (מלאכי ג, טו) גם בָּחֲנוּ אֱלֹהִים וַיִּמְלֵטוּ, וְהִרְבֵּה בָזָה. וְחוֹטְאִים לִפְנֵי וּבְכָל זֹאת נְצוּלִים מִהֶעֱנָשׁ, וְכֵן הִרְבֵּה פְסוּקִים כִּי־צֵא בָהֶם.

אֲדָ הַנִּיחַ הַנְּבִיא הַתְּשׁוּבָה בְּבֵאוֹר עֲלֵת זֶה, מִפְּנֵי שְׁעֵלֵת וּבְאֻמַּת שְׁפָרְשׁוּ הַנְּבִיאִים מִלְתַּרְץ וּלְבָאֵר שְׂאֵלָה זֹו, מִפְּנֵי שְׁסִבַּת כָּל אֶחָד מִן הַצְּדִיקִים הַנְּבַחְנִים, וְכָל אֶחָד מִן הַרְשָׁעִים כָּל אֶחָד מִן הַצְּדִיקִים הַסּוֹבְלִים בַּעוּה"ז וְכֵן סִבַּת כָּל הַרְשָׁעִים שֶׁהֵם בְּמִזְבֵּחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה, זֹוֹלַת עֲלֵת הָאֲחֵרָה, לָבֵן שְׁטוֹב לָהֶם בַּעוּה"ז אִינֶם דּוֹמִים זֶה לְזֶה¹⁶, וְלָכֵן הֵעִיד עַל זֶה הָעִיר עַל זֶה בְּאֻמְרוֹ: (דְּבָרִים כַּמ, כח) הַנִּסְתַּרְתָּ לִּי אֱלֹהֵינוּ מִשֶּׁה רַבְּנוּ בַתּוֹרָה: הָעוֹבֵר עַבְרָה בְּסִתְרָה' יִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְהָעוֹבֵר וְהַנְּגַלְתָּ לָנוּ וּלְבְנֵינוּ, וְאָמַר הַחֶכֶם בְּרוּמָה לְזֶה: (קֹהֵלָה בְּגִלּוּי עֲלֵינוּ וְעַל בְּנֵינוּ מוֹטֵל לְהַעֲנִישׁוֹ. וְאָמַר שְׁלֹמֹה ע"ה כְּעֵין ה, ז) אִם עֵשֶׁק רָשׁ וְגוֹל מִשְׁפָּט וְצָדֵק תִּרְאֶה בְּמִדְיָנָה זֶה, שְׂאֵם יֵשׁ גָּזֵל הָעֲנִי וְעוֹוֹת הַדִּין וְהַיֶּשֶׁר, אֵל תִּתְּפֹלֵא כְּשִׁתְּרָאָה אֵל תִּתְּמָה עַל הַחֶפְזִין, וְאָמַר הַכֶּתוּב: (דְּבָרִים לֵב, ד) הַצּוֹר פְּרַעֲנוֹת בָּאָה עַל פִּי חֶפְצוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְכַתִּיב: ה' הַחֲזֵק שְׁלֹם בְּכָל תָּמִים פְּעָלוֹ כִּי כָּל דְּרָכָיו מִשְׁפָּט. מַעֲשָׂיו, וְכָל הַנְּהַגְתּוֹ הוּא עַל פִּי מִשְׁפָּט יֵשֶׁר.

ה' סבות מדוע ישנם צדיקים שאין להם פרנסה.

וְעַם כָּל זֶה רְאִיתִי לְבָאֵר בְּעֵינַי הַזֶּה מַה שֶּׁהָיָה בּוֹ בְּכָל זֹאת בְּחֻרְתִּי לְבָאֵר עֵינַי זֶה בְּאֻפֵּן שִׁי־סִבֵּיר אֶפְלוּ בְּמַעַט תְּמִיחָה

16. פְּרוּשׁ, שְׂאִין תִּרוּץ לְתַרְץ עֵינַי זֶה מְדוּעַ יֵשׁ צְדִיק וְרַע לּוֹ וְרָשָׁע וְטוֹב לּוֹ בְּאֻפֵּן שֶׁהַתּוֹרָץ יִהְיֶה שׁוֹה כְּלָפִי כָּל הָאֲנָשִׁים, וְזֹאת מִחֻמַּת שִׁישׁ סִבּוֹת רַבּוֹת לְדַבֵּר זֶה וְאֶצֶּל כָּל אֶחָד הַטַּעַם וְהַסִּבָּה לְכָךְ אַחֲרַת מִזְלוֹתוֹ.

מַעַט הַסִּפָּקָה. וְאָמַר, כִּי הַפְּנִים אֲשֶׁר בְּעִבְרָם יִמְנַע
 זו, וְהַסִּבֵּר לְכֹה: א) לַפְּעָמִים הַסִּבָּה שֶׁבִּגְלָלוּ מוֹנֵעַ ה' מֵהַצְּדִיק אֶת
מֵהַצְּדִיק הַזֶּה מִנֶּחֱמָה מִרְפּוֹ עַד שִׁיטְרַח עָלָיו וַיִּבְחַן בּוֹ,
 פְּרִיָּסְתוֹ עַד שִׁיטְרַח עִבּוּרוֹ אִף שֶׁמֵּבִיא בְּכֹף אֶת הַצְּדִיק לִיְדֵי נִסְיוֹן,
אֲפֹשֶׁר שִׁיחִיָּה עִוֵּן שֶׁקָּדַם לוֹ, הַתְּחִיב לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ
 דִּיתְכֹּן שִׁישׁ בּוֹ עוֹוֹן שֶׁעָשָׂה בְּעֵבֶר וְלָכֵן נִעְנַשׁ בְּכֹף כְּדֵי לְנַקּוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ
עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (מְשִׁלֵּי י"א, ל"א) הֵן צְדִיק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ
 עוֹוֹן. כְּדַכְּתִיב: שֶׁה' מַעְנִישׁ אֶת הַצְּדִיק בַּעוֹה"ז. ב) לַפְּעָמִים הַסִּבָּה
שִׁיחִיָּה עַל דְּרֹךְ הַתְּמוּרָה בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
 הִיא, כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שְׂכָרוֹ בַּעוֹה"ב. כְּדַכְּתִיב: שֶׁה' מַצְעֵר וּמְנַסֵּה אוֹתָךְ
 (דְּבָרִים ת, ט"ז) לְהִיטִיבָהּ בְּאַחֲרֵי־תֶדֶךְ. וַיֵּשׁ שִׁיחִיָּה לְהִרְאוֹת
 כְּדֵי שִׁינַּחֵל לְהִיטִיב לָךְ אַחֵר שֶׁתַּעֲמִד בְּנִסְיוֹן. ג) לַפְּעָמִים הַסִּבָּה הִיא
סִבְלָו וְהַסְּפָרְתוֹ הַטּוֹבָה בְּעִבּוּדַת הַבּוֹרָא יִתְפָּרֵךְ, כְּדֵי
 כְּדֵי לְהִרְאוֹת לְכָל גְּדֻלַּת הַצְּדִיק שֶׁאִף שֶׁסּוּבֵל יִסּוּרִים הוּא מִמְּשִׁיךְ
שִׁילְמָדוֹ בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּדְעֵת מַעֲנִין אִיּוֹב. וַיֵּשׁ
 לְעִבּוּד אֶת בּוֹרָאוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה יִלְמְדוּ מִמֶּנּוּ שֶׁאֵר בְּנֵי אָדָם, וְכַפִּי
שִׁיחִיָּה לְרִשְׁעֵי אֲנָשֵׁי דוֹרוֹ, וַיִּבְחָנֵהוּ הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה
 שֶׁנִּסְהוּ ה' לְאִיּוֹב. ד) לַפְּעָמִים שֶׁאוֹתוֹ צְדִיק נִחְשָׁב כְּרִשְׁעֵי לְאֲנָשֵׁי
בְּעִנֵּי וּבְרִישׁ וּבְחֻלָּאִים לְהִרְאוֹת חֲסִידוֹתָיו וְעִבּוּדָתוֹ
 דוֹרוֹ, וּמְנַסֵּהוּ ה' בְּעִנֵּי, בְּדִלּוֹת וּבְחֻלָּאִים, כְּדֵי לְהִרְאוֹת אֶת צְדָקְתוֹ
לְאֱלֹהִים מִבְּלַעֲדֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (יִשְׁעִיָּה נ"ג, ד) אֲבָן
 וְעִבּוּדָתוֹ אֶת ה' בְּאֶפֶן נִעְלָה יוֹתֵר מֵהֶם. כְּדַכְּתִיב: שֶׁבְּאַמַּת הַחֹלִי
חֲלִינּוּ הוּא נִשְׂא וּמִכְּאִבֵּינוּ סִבְלָם. וַיֵּשׁ שִׁיחִיָּה, מִפְּנֵי
 וְהִיִּסּוּרִים שִׁישׁ לְצְדִיק הוּא מִשּׁוֹם עִבּוּרֵי אֲנָשֵׁי דוֹרוֹ. ה) לַפְּעָמִים
שֶׁאִינְנוּ מִקְּנֵא לְאֱלֹהִים לְקַחַת תְּרִין מֵאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ,
 הַסִּבָּה מִפְּנֵי שֶׁאֵין הַצְּדִיק מוֹחָה בְּאֲנָשֵׁי דוֹרוֹ הַרְשָׁעִים לְמַעַן ה',

כְּמוֹ שִׁידְעַתָּ מַעֲנִין עָלַי וּבְנִיּוֹ, שֶׁאָמַר בָּהֶם הַפְּתוּב:
 וְכִמוֹ שֶׁעָלֵי הַכֹּהֵן נֶעֱנַשׁ עַל שְׁלֹא מַחָה בְּבְנָיו, וְאָמַר עֲלֵיהֶם הַנְּבִיא:
 (שְׁמוּאֵל-א ב, לו) **וְהָיָה כָּל הַנּוֹתֵר בְּבֵיתְךָ יָבֹוא לְהַשְׁתַּחֲוֹת**
 כָּל הַכֹּהֲנִים שִׁישְׁאָרוּ בְּבֵית עָלַי יִהְיוּ עֲנִיִּים, עַד שִׁיִּבְקָשׁוּ לַעֲבֹד
לוֹ לְאַגֹּרֶת בָּסֶף וּכְכַר לֶחֶם.
 תַּמּוּרַת מִטְּבַע פְּחוּתָהּ וּכְכַר לֶחֶם.

ו' סבות מדוע לפעמים הרשע מצליח ופרנסתו ברוח.

אֲכַל טוֹבַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ עַל הַרְשָׁע, יִישׁ שֶׁתִּהְיֶה בְּעַבְדוֹ
 וְכֵן הַסִּבָּה שֶׁלְּפַעֲמִים ה' מְטִיב עִם הַרְשָׁע הוּא, (א) מִשּׁוּם שִׁישׁ
טוֹבָה שֶׁקָּדְמָה לוֹ, וַיִּמְלְחוּ הָאֱלֹהִים עָלֶיהָ בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 בְּיָדוֹ מִצְוָה שֶׁעָשָׂה בְּעֵבֶר וּמִקְבֵּל עַל זֶה שֶׁכָּרוּ בַּעוֹה"ז. וְכִמוֹ
כְּמוֹ שֶׁאָמַר: (דְּבָרִים ו, י) וּמִשְׁלָם לְשֹׁנְאָיו אֵל פְּנֵיו לְהֶאֱכִידוֹ,
 שֶׁאָמַר הַפְּתוּב: שֶׁה' מְשַׁלֵּם לַרְשָׁע בְּחַיָּיו אֶת שְׁכָרוֹ וּבְכָף מֵאֲבָדוֹ
וְתִרְגְּמוּ בּוֹ הָרֵאשׁוֹנִים: וּמִשְׁלָם לְסַנְאֹתָי מִבּוֹן דֵּי אֲנֹנִן
 מִהַעוֹלָם הַבֵּא, וְתִרְגְּמוּ בְּאוֹנְקְלוֹס: וּמִשְׁלָם לְשׁוֹנְאָיו טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה,
עֲבָדִין קַדְמוֹתָי בְּחַיָּיהוֹן לְאוֹבְדֵיהוֹן. וַיִּישׁ שֶׁתִּהְיֶה עַל
 עַל הַמִּצְווֹת שֶׁעָשָׂה בְּחַיָּיו, כְּדֵי לְהַפְסִידֵם מִהַעוֹלָם הַבֵּא. (ב) לְפַעֲמִים
דֶּרֶךְ הַפְּקָדוֹן אֲצִלוֹ, עַד שִׁיתֵּן לוֹ הָאֵל יִתְבָּרַךְ בֵּין צַדִּיק
 הַעֹשֶׂה שֶׁאֲצִל הַרְשָׁע הוּא רַק מִפְּקֵד אֲצִלוֹ כְּדֵי שִׁיִּגִיעַ לְבָנוֹ שֶׁהוּא
יִהְיֶה רֵאשִׁי לָהּ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: (איוב כו, יז) יָכִין וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ,
 צַדִּיק וְרֵאשִׁי לָכֶף. וּכְדַכְתִּיב: הַרְשָׁע מְכִין בְּגַד וְהַצַּדִּיק לּוֹבֵשׁוֹ.
וְאָמַר: (קֹהֶלֶת ב, כו) וְלַחֹמָטָא נָתַן עֲנִיָּן לְאַסְפָּה וְלַכְּנוֹם לְתַת
 וְכַתִּיב: וְאֵת הַחֹמָטָא מַעֲנִישׁ ה' שְׁעוֹסֵק בְּצַבִּירַת הוֹן רַב, וּבִסּוֹף
לְטוֹב לְפָנַי הָאֱלֹהִים. וְאַפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה הַסִּבָּה הַגְּדוֹלָה
 יִתְנַהוּ ה' בְּיַד מִי שֶׁטוֹב בְּעֵינָיו. (ג) לְפַעֲמִים הַסִּבָּה הַעֲקָרִית

שפסבות מותו ורעתו, כמו שכתוב: (קהלת ה, יב) עֲשֹׂר לעוֹשְׂרוֹ הוּא, שעי"ז ימות או יגיע לו רע. כדכתיב: יש עֲשֹׂר שְׁמוֹר לְבַעְלָיו לְרַעְתּוֹ. וְאִפְשָׁר שִׁתְּהִיָּה, לְהֶאָרִיךְ שְׁמוֹר אֲצֵל בְּעָלָיו עַל מְנַת לְהַרְעֵ לּוֹ. (ד) לפעמים שהסבה הבורא יתעלה לו עד שישוב ויהיה ראוי לה, כמו לכה, כיון שהקב"ה מאריך אף, אולי ישוב אליו ויהיה ראוי שידעת מענין מנשה. ויש שתהיה, לחסד שקרם לעוֹשְׂרוֹ, וכפי שמנשה המלך חזר בתשובה בסופו. (ה) לפעמים אכיו, והיה ראוי להטיב לבנו בעבורו, כמו שאמר הסבה, לגמל חסד לאביו שהיה צדיק, וה' מטיב לבנו בזכותו, ליהוא בן נמשי: (מלכים ב, י, ל) בְּנֵי רַבְעִים יֵשְׁבוּ לָךְ עַל כְּפֵי שְׁאֵמַר ה' לַיהוּא בֶן נִמְשִׁי, בְּזִכּוֹת שֶׁהֵיִת צְדִיק תִּזְכֶּה לְד' כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל, וְאָמַר: (משלי כ, ז) מִתְהַלֵּךְ בְּתַמּוֹ צְדִיק מַלְכִים מִצְאָצְאִיָּה. וכתב: המתנהג בתמימות ובישר הרי הוא אשרי בניו אחריו, ואמר: (תהלים לו, כה) נֶעַר הָיִיתִי גַם צְדִיק, וְאֲשֵׁרֵי בְנָיו הֵהוּלְכִים בְּדַרְכָּיו. וכתב: מאז היותי נער ועד זקנתי ולא ראיתי צדיק נעוֹב וזרעו מִבְּקֶשׁ לְחֵם. ויש פעת שכבר זקנתי, מעודי לא ראיתי צדיק בלי פרנסה, ושרעו שתהיה לנפוט אנשי התרמית והמצפונים הרעים, מבקשים מזון. (ו) לפעמים הסבה לכה, כדי לנסות את אלו בנשהם רואים זה ממחרים לסור מעבודת הבורא, שמראים עצמם כצדיקים, ובפנימיותם הם רשעים וכשוראים וחסים להתרצות אל אנשי הרשע וללמד ממעשיהם, שהרשע מצליח, מיד פונים מלעבד לה' וממחרים להתחבר ויתברר הנבר לאלהים, ויראה הנאמן בעבודתו, לרשעים ללמד ממעשיהם, ובכה יתברר מיהו הרמאי, ומיהו בסבלו – עת ששולטין בו ומבישין אותו, ויקבל שכר הנאמן לה' אפלו כשסובל מכף ששולטים עליו ומבישים אותו,

מהבורא יתעלה על זה, במו שידעת מענין אליהו עם
ויקבל שכר מהבורא ית' על כה, וכידוע ממה שסבלו אליהו
איזבל וירמיהו עם מלכי דורו.
 מאיזבל, וירמיהו מהמושלים בזורו.

עד כאן פרש ה' סבות מדוע לפעמים צדיקים פרנסתם דחוקה,
 וכן ו' סבות מדוע לפעמים הרשע מצליח ופרנסתו ברוח.

לאחר שאמר שיש לכל אדם להשתדל לפרנסתו בגזרת הבורא
 ית', (למעט צדיקים מסוימים כמוכא לעיל) בא לומר כיצד ידע
 האדם במה להתעסק.

וביון שהתברר חיוב הגלגול על הסבות על בני אדם,
 לאחר שנתברר לעיל, שחיב האדם להשתדל על ידי אמצעים לפרנסתו, נבאר
נבאר עתה כי אין כל אדם חיב לחזור על כל סבה
 פעת שאין על האדם חיוב לעסק ולטרוח דוקא בכל עסוק שבא לידו, אלא בידו
מסבות הפורה, כי הסבות רבות, מהן נקלות שפירחן
 הבחירה במה לעסק, כיון שיש הרבה אמצעים, חלקם קלים שאין בהם הרבה
מעט – בסחורה בחנות או מלאכת יד שפירחה מעט –
 טרחה, וכגון המוכר סחורה בחנות. וכן יש מלאכות שעושים ביד וטרחתם
בתפירה, וכאחוי, והספרות, ואצור המסחרים ושכיר
 מועט, כגון תפירה וחיבור הבגדים, ועבודת הכתיבה,¹⁷ ושמירת הסחורות,
האריסים והפועלים והשמשים בעבודת האדמה.
 ושכיר ואריס או פועל, וכן האחראים על הפועלים בעבודת האדמה. ומאידך,
ומהן סבות יש בהן יגיעה ומרח – בעבוד העורות,
 ישנם אמצעים שיש בהם יגיעה וטרחה, וכגון עבוד עורות, ומלאכת

17. בפ' פת לחם פי' דהינו אסיפת הסחורות ושמירתם לעת היקר.

והוצאת הפרזל והנחשת והעופרת מן מוצאיהם, חציבת ברזל ונחשת ועופרת מעמק האדמה, וכן נקוי וניקוי הכסף בעופרת, ונשא המשאות הכבדות, ולכת הכסף ע"י עופרת, וסבל הנושא משאות כבדים, ושליח בדרכים רחוקים תמיד, ועבודת האדמה וחרישתה, ההולך לדרכים רחוקות, ועבודת האדמה, וחרישתה, וכל וכיוצא בהם. ומי שהוא מפני אדם חזק בגופו וחלש פיוצא בהם, ולכן בן אדם שגופו חזק וחקמתו חלשה, בהפרתו, ראוי לו מהן מה שיש בו מן היגיעה כפי ראוי לו לבחר בעבודה שיש בה יגיעה כפי שיכול גופו שייכול לסבל, ומי שהוא חלש בגופו והפרתו חזקה, לסבל, ולהפך, מי שגופו חלש והוא פקח, אל יחפש אל יבקש מסבות הפרך מה שמוגע גופו, אך יטה אל עבודה שיגיעתה מרבה, אלא יפנה לעבודה שהיא קלה מה שיהיה קל על גופו ויוכל להתמיד עליו. לגופו, ובכך יוכל להתמיד באמצעי זה.

על האדם לבחר לעסק במלאכה המתאימה לתכונותיו ולגופו.

ולכל אדם יש חפץ במלאכה או סחורה מבלתי והנה לכל אדם יש רצון למלאכה או מסחר מסוים דוקא ולא זולתה, בכך הטביע האל לה בטבעו אהבה וחבה, לדברים אחרים, ומדוע? כיון שהקב"ה הטביע בכל אדם וכן בשאר החיים, כמו שהטביע בטבע החתול – אהבה לדברים מסוימים, וכן בכלל הברואים, וכמו שטבע צידת העכברים, ובטבע הניץ – צידת מה שראוי חתול לצוד עכברים, וטבע הניץ לצוד עופות, וטבע איל לו מן העזות, ובטבע האיל – צידת הנחשים. וכן יש לצוד נחשים, וכמו כן ישנם עופות שצדים רק דגים, וכן ע"ז

מן העופות שיצודו תדגים לבר. וכן בטבע מין ומין
הדרך בכל הברואים, לכל אחד נטיה ואהבה לסוגי צמחים או
ממיני החיים – נטיה ותאוה אל מין ממני הצמחים
בעלי חיים מסוימים, והסבה לכך כדי שדבר זה יהיה עבורו
והחיים, הטבע עליו להיות סבה למוזנו, ותכונת גופו
למוזנו, והקב"ה הכין ותקן גופו של כל בעל חי שיהיה ראוי
ואבריו ראויין לדבר שהוא, בפה הארץ והשוק הארץ
לסוגי מאכליו, וכמשל העופות, שלהם פה ארוך או רגל ארוכה
לעוף שהוא צד את תדגים, וכשן והצפרן החזק לארץ,
שבכך יוכלו לצוד דגים, וכן לארץ תקן שנים וצפרנים חזקים,
והקרניים לשור ולאיל, ואשר תוכן מוזנו מן הצמח
וכן קרניים לשור ולאיל, ובעל חי הנזון מן הצומח לא נתן לו
לא נתן לו בלי הציד והטרף.
תכונות שישנם לבעלי חיים טורפים.

ועל הדמיון הזה תמצא מדות בני אדם וגופותם
ובדומה לכך גם בבני אדם, שכל אחד לפי תכונותיו וגופו
מוכנות לסחורות ולמלאכות. ומי שמוציא במדותיו
ראוי למלאכות שונות, ולכן מי שלפי תכונותיו וטבעו יש לו
וטבעו כסף אל מלאכה מהמלאכות, ויהיה גופו
רצון למלאכה מסוימת, וגופו ראוי לכך באפן שיכול לסבל את
ראוי לה, ויובל לסבל את טרחה, יתור עליה, וישים
הטרחה שבה, אזי יחפש אחר עבודה זו, והיא תהיה עבורו
אותה סבה להבאת מוזנו, ויסבל מתקוה ומרירותה.
כגורם לפרנסה, ויעבד בה הן כשנהנה והן כשלא, וגם כשלעתים
ואל יקוין כשימנע ממנו הטרף בקצת העתים, אך
לא ירויח ממנה הרבה, לא ימאס בה, אלא יבטח בה' שיפרנסהו

יבטח באלהים שיספיק לו מרפו כל ימי חייו.
ברוח כל ימיו, מאחר וכבר עשה השתדלותו¹⁸.

לאחר שבחר לעצמו עבודה והשתדלות האהובה עליו,
והמתאימה לגופו ולהכונתו, אזי יתמיד בה, ויכון בהשתדלותו
שמקיים בה את רצון ה' שרוצה שישתדל לפרנסתינו.

ויכון במרדת לבו וגופו בסבה מן הסבות והסבוב
ובעת שהאדם טרוד בהשתדלותו אחר פרנסתו, אזי יכון
עליה, לעמד במצות הבורא שצוה האדם להתעסק
לקיים בהשתדלותו מצות הבורא, שצוה לאדם להשתדל
בסבות העולם, בעבודת האדמה וחרישתה וזריעתה,
לפרנסתו באחד מהעבודות, וכגון לעבוד האדמה, לחרש
במו שפתוב: (בראשית ב, טו) ויקח יי אלהים את האדם
ולזרע, כדכתיב אצל אדם הראשון: שה' הניחו בגן עדן
וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה, ולהשתמש בשאר
שיעבד את האדמה וישמרה,¹⁹ וכן צוה שיוכל האדם
בעלי חיים בתועלותיו ומוזניו ובנין המדינות והכנת
להשתמש בבעלי חיים לתועלתו ולמוזניו, וכן לבנות על ידם

18. ובשער הבטחון להצדיק ר' אהרן ראטה זצ"ל, וז"ל: כי מי שעוסק באיזה עסק
ובוטח לבו בה' הטוב והמטיב, אזי בודאי יזון ויפרנס אותו ברב חסדו, כמו שאנו
מברכים הן את הכל. וכמו שמקבל מרבנו ר' אלימלך, כי האדם, אפילו אם הינה
מסחרו באבנים ובקסמין, בודאי יכול להתפרנס מזה, רק שלא ימאס הדבר ההוא
בעיניו.

19. נמצא לפי זה שאם האדם מכון בעבודתו שמקיים בה מצות הבורא שצוה
להתעסק בהשתדלות, אזי גם אם הוא נגר או סנדלר הוא מקיים בה' לעבדה
ולשמרה' ממש כאדם הראשון, רק שלפני החטא זה היה בגן עדן ואלו אחר החטא
זה כאן בעוה"ז, אבל לא נשתנה כלום, פרנסה היא רק משמים הוא רק עושה מה
שנגזר עליו. (ועדים בספר חוה"ל)

הַמְזוּזוּנוֹת, וְלֹהֲשֵׁתֵמֶשׁ בְּנָשִׁים וְלִבְעַל אוֹתָן לְהַרְפוֹת
 וְלִהְיוֹן לְמִזְוֹנוֹ כְּפִי שְׂרוּצָה, וְכֵן צָוָה לִישָׂא נָשִׁים עַל מְנַת
 הַיָּדָע, וַיְהִיָּה נִשְׁכָּר עַל בּוֹנֵתוֹ בָּהֶם לְאֱלֹהִים בְּלִבּוֹ
 שִׁיפְרָה וַיִּרְבֶּה, וּבְכָל דְּבָרִים אֱלוֹי יִקְבַּל שְׂכָר בְּאִם מְכוּן בָּהֶם
 וּמִצְפוּנוֹ, בֵּין שִׁינְמַר לוֹ חֶפְצוֹ, בֵּין שְׂלֵא יִנְמַר לוֹ
 לְקַיִם מִצְוֹת ה' בְּלִבּוֹ וּבִפְנִימִיּוֹתוֹ, בֵּין אִם בְּסוֹף יוֹצִיא אֶת
 חֶפְצוֹ, כְּמוֹ שְׂכֶתוֹב: (תהלים קכח, ב) יִגִּיעַ כְּפִיךָ כִּי תֹאכַל
 רְצוֹנוֹ לְפַעַל וּבֵין אִם לֹא. כְּדֹכְתִיב: הַמִּתְיַגֵּעַ וּמִתְפָּרֵןס מִכָּף
 אֲשֶׁרִיךָ וְטוֹב לָךְ, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּנָם לְבָרְכָה: (משנה
 בִּישָׁר, אֲשֶׁרִי חֶלְקוֹ וְטוֹב יִהְיֶה לוֹ. וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל:
 אֲבוֹת ב, יב) וְכָל מַעֲשֵׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם. וַיְהִיָּה בְּמַחְוֹנוֹ
 גַּם כָּל מַעֲשֵׂיךָ הַגְּשָׁמִיִּים יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם. וַיְהִיָּה בְּטַחְוֹנוֹ
 בְּאֱלֹהִים שָׁלֵם וְלֹא יִזְקְנוּ הַסְּפוּב עַל הַסְּפוּת לְהַבְּאֵת
 בַּה' בְּשִׁלְמוֹת, וְלֹא יִגְרַע מִבְּטַחְוֹנוֹ בַּה' בְּגִלְלַת הַשְּׂתַדְלוֹתוֹ
 מִרְפוֹ בָּהֶם מְאוּמָה, כְּשֶׁהוּא מְכוּן בָּהֶם בְּלִבּוֹ וּמִצְפוּנוֹ
 בַּהֲשָׁגַת פְּרִנְסָתוֹ כְּשִׁיכוֹן בְּלִבּוֹ וּבִפְנִימִיּוֹתוֹ שֶׁהַשְּׂתַדְלוֹתוֹ הוּא
 לְשֵׁם שָׁמַיִם.
 לְשֵׁם שָׁמַיִם.

אל יחשב שפרנסתו בזכות השתדלותו שעשה.

וְאֵל יַחֲשֹׁב כִּי מִרְפוֹ מַעֲמַד עַל סִבָּה יְדוּעָה, וְשָׂאֵם
 וְלֹא יַחֲשֹׁב הָאָדָם שֶׁפְּרִנְסָתוֹ מְגִיעָה בְּאִמְצָעוֹת הַהַשְּׂתַדְלוֹת
 תְּמַנֵּעַ הַסִּבָּה הַחַיָּא מִמֶּנּוּ לֹא יִבֵּא בְּסִבָּה אַחֲרַת, אֲכַל
 שְׁעוֹשָׂה, וְאִם לֹא יִשְׁתַּדֵּל בְּכָף לֹא יוּכַל לְהַתְּפָרֵןס מִדְּבַר
 יִבְטַח עַל הָאֱלֹהִים בְּמִרְפוֹ, וַיָּדַע, כִּי הַסְּפוּת בְּלִין
 אַחַר, אֵלֵא יִבְטַח בַּה' שִׁיפְרִנְסוֹ. וַיָּדַע הָאָדָם שֶׁאֵצֶל הַשֵּׁם

אצל הפורא שוות, ימריפהו כמה שירצה מהן ובעת
 יתברך כל הגורמים לפרנסה שוים, ויכול לפרנסו מתי
 שירצה, מאיזה ענין שירצה, כמו שאמר הכתוב:
 שרצה ובאיה אפן שירצה. כפי שאמר יהונתן לנערו כשירדו לבדם
 (שמואל-א יד, ו) **כי אין ליי מעצור להושיע ברב או במעט,**
 להלחם בפלשתים, שאין לה' מניעה כל שהוא מלהושיענו מהפלשתים, בין
 ואמר: (דברים ח, יח) **כי הוא הנתן לך בַח לעשות חיל,**
 אם ילחמו בהם רבים או מעט. וכתוב: ²⁰ה' הוא זה שנותן לך כח להרויח ולקנות
 ואמר: (דברים ד, ו) **לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר**
 נכסים. וכן אמר הנביא לזרובבל: לא ברב צבא וכח יבנה ביהמ"ק אלא רק ברצון

יי צבאות.

ה' יוכל להבנות.

20. עין תרגום אונקלוס "ארי הוא ירב לך עצה למקני נכסין".

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן
פֶּרֶק רַבִּיעִי

הדברים שבהם יש לבטח על ה', הן בעניני עולם הזה והן בעניני עולם הבא.

אבל הדברים שחייב המאמין לבטח בהם על הבורא והנה הדברים שחייב המאמין בה' לבטח על השם יתברך יתעלה, יתעלה, פוללים אותם שני מינים. אחד מהם, דברי נחלקים לשני מינים, אחד מהם הם הדברים השייכים לחייו בעולם העולם הזה, והשני, דברי העולם הבא.
הזה, והשני הם דברים השייכים לחיי העולם הבא.

ודברי העולם הזה יחלקו לשני חלקים. אחד מהם, ומה ששייך לחיי העולם הזה מחלק ג"כ לב' חלקים. אחד מהם עניני העולם לתועלות העולם הזה, השני, עניני הוא דברים השייכים ומועילים בעולם הזה גופא, והשני הם דברים העולם לתועלות העולם הבא.
שתפקידם להועיל לאדם בעולם הבא.

ועניני העולם לתועלות העולם הזה יחלקו לשלשה וענינים המועילים לאדם בעולם הזה, מתחלקים לג' חלקים. אחד מהם, חלקים. אחד מהם, תועלות גופו בלבד, והשני, תועלות הבטחון בדברים המועילים לגופו בלבד, והשני, הבטחון במה ששייך מרפו וסבות הזנו ומיני קנייניו, והשלישי, תועלות למזונו ופרנסתו וקנין חפציו, והשלישי, הבטחון לגבי מה שהוא לתועלת בני ביתו ואשתו וקרוביו ואוהביו ואויביו, ומי שהוא בני ביתו ואשתו וקרוביו וידידיו ושונאיו, ולגבי אנשים החשובים ממנו למעלה ממנו ולמטה ממנו מבתות בני אדם.
ומפרנסים אותו, או לגבי אנשים הנמצאים תחת מרותו.

וְעִנֵּינִי הָעוֹלָם לְתוֹעֵלוֹת הָעוֹלָם הֲבֵא יַחְלְקוּ לְשֵׁנִי
 וְהַדְּבָרִים שֶׁבְּעוֹלָם הֵזֶה שֶׁתִּפְקִידִם לְהוֹעִיל לְאֲדָם בְּעוֹלָם הַבָּא, נְחַלְקִים
 חֲלָקִים. **אַחַד מֵהֶם, חוֹבוֹת הַלְּבָבוֹת וְהָאֲבָרִים שֶׁהוּא**
 לִב' חֲלָקִים, חֵלֶק אֶחָד הֵם הַמְצוּוֹת שֶׁעַל כָּלל אֵיבָרָיו לְקַיֵּם בְּעֶצְמוֹ,
מִתְיַחַד בְּהֵן לְבָדוֹ, וְאִין מַעֲשָׂהוּ יוֹצֵא בְּהֵן לְהִנָּאת
 בְּשִׁבִיל חוֹבַת נִשְׁמָתוֹ לֵה', וּמְצוּוֹת אֵלוֹ אֵין מֵהֶם הִנָּאָה אוֹ הִזְק
 זוֹלָתוֹ וְלֹא לְהוֹזְקוֹ, וְהַחֲלֵק הַשֵּׁנִי, חוֹבוֹת הָאֲבָרִים
 לְאַחֵר, וְהַחֲלֵק הַשֵּׁנִי הֵם מְצוּוֹת שֶׁמְקַיֵּם בְּאֵיבָרָיו שֶׁאֵין הָאֲדָם יְכוֹל
אֲשֶׁר לֹא יוֹכֵל לַעֲשׂוֹתָם אֶלָּא בְּהִשְׁתַּתְּפוֹת זוֹלָתוֹ
 לְקַיֵּם לְבָדוֹ, אֶלָּא יַחַד עִם אֲנָשִׁים אֲחֵרִים, עַל יְדֵי שֶׁמַּעֲנִיק לָהֶם
עֲמֹו בַּפְּעַל וּבְהַפְּעַל, בְּצַדִּיקָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים וְלַמּוֹד
 אוֹ שֶׁהֵם מַעֲנִיקִים לוֹ, וְכַגוֹן מְצוּוֹת צְדִיקָה וּגְמִילוֹת חֲסָדִים, וְכֵן לְלַמֵּד
הַחֲכָמָה וּלְצוּוֹת בְּטוֹב וּלְהוֹתִיר מִן הָרַע.
 תּוֹרָה אוֹ לְהַפְרִישׁ אֶת חֲבֵרוֹ מִן הָרַע.

וְעִנֵּינִי הָעוֹלָם הֲבֵא יַחְלְקוּ לְשֵׁנִי חֲלָקִים. אֶחָד מֵהֶם,
 וְהַדְּבָרִים הַשֵּׂיכִים לְעוֹלָם הַבָּא נְחַלְקִים לִב' חֲלָקִים. אֶחָד מֵהֶם, הַשִּׁכָּר
הַגָּמוּל הָרְאוּי, וְהַשֵּׁנִי, שֶׁהוּא מִחֲסָד הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה
 הַמּוֹגִיעַ לְכָל אֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו. וְהַשֵּׁנִי, מֵה שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ מוֹסִיף מֵרַב חֲסָדָיו
עַל הַחֲסִידִים וְהַנְּבִיאִים לְעוֹלָם הַבָּא.
 לְחֲסִידִים וְהַנְּבִיאִים בְּעוֹלָם הַבָּא.

עַד כָּאן פֵּרַט ז' דְּבָרִים שֶׁבֵּהֶם יֵשׁ לְבַטַח עַל ה' וּמְחַלְקִים כְּדִלְחָלוֹ:
 ה' דְּבָרִים לְגַבֵּי עִנֵּינִי הָאֲדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. 3 דְּבָרִים מֵתוֹכָם בְּעִנֵּינִים
 הַמוֹעִילִים לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, (וְהֵם: 1) עִנֵּינִי גּוֹפּוֹ וּבְרִיאוֹתוֹ. (2) עִנֵּינִי
 פְּרָנְסָתוֹ. (3) צְרִכִי בְנֵי בֵיתוֹ. וְעוֹד 2 דְּבָרִים בְּעִנֵּינִים הַמוֹעִילִים לוֹ

בעולם הבא, והם: 1) מצוות שאדם מקיים בעצמו כתפילה וכדו'.
2) מצוות שעל ידי אחרים, כגון מצוות צדקה.

ועוד 2 דברים מעניני עולם הבא, והם: 1) שכר מצוותיו. 2) מה שמוסיף ה' לאדם מרב חסדיו.

והנה כל הדברים שבמחיים בהם על הבורא יתברך, והנה כלל הדברים שבהם יש חיוב לבטח על השם יתברך שבעה חלקים. אחד מהם, עניני גוף האדם בלבד, נחלקים לשבעה. א) בדברים השייכים לגופו ובריאותו של והשני, עניני הונו וסבות מרפו, והשלישי, עניני האדם. ב) מה ששייך לרכושו ומזונו ופרנסתו. ג) מה ששייך אשתו ובניו וקרוביו ואוהביו, והרביעי, לצרכי אשתו ובניו וקרוביו ידידיו ושונאיו. ד) המצוות חובות הלכות והאכרים שהוא מתיחד בתועלותן שמחייב האדם לקיים בגופו בעצמו ולתועלת עצמו, והזקתו, והחמישי, חובות האכרים שתועלתן והזקתן כתפילה וכדו'. ה) מה שמחייב לקיים עם זולתו שיש בהם מתעברות אל זולתו, והששי, גמול העולם הבא אשר תועלת או נזק כלפי אחרים. ו) שכר המשתלם בעולם הבא יהיה כפי המעשה בעולם הזה, והשביעי, גמול העולם לכל אדם כפי המגיעו למצוותיו שעשה בעולם הזה. ז) השכר הבא אשר יהיה מהבורא יתברך על דרך החסד על בעולם הבא שהבורא ית' נותן מרב מדת חסדו לבחיריו סגלתו ואוהביו, כמו שכתוב: (תהלים לא, ב) מה רב טובך ואוהביו, כדכתוב: כמה מרבה הטוב והשכר שגננת עבור אשר צפנת ליראיך פעלת לחסים כך נגד בני אדם. יראי ה', היטבת לבוטחים בה לעיני שאר בני אדם.

וּבִיּוֹן שְׁפָרְשֵׁתִי הַהִקְדָּמוֹת אֲשֶׁר בְּעִבּוּרֵי יִתְכַן הַבְּטָחוֹן
 וּמֵאַחַר שֶׁכָּבַר פְּרָשְׁתִּי לְעֵיל הַסְּבוֹת אֲשֶׁר בְּגִלְלוֹן יוֹכַל הָאָדָם לְבַטַח
 מִן הַבּוֹטָח בְּאֱלֹהִים יִתְעַלֶּה, יֵשׁ עָלַי לְסִמּוֹ לָהֶן פְּרוּשׁ
 בַּהֲשִׁי"ת יִתְעַלֶּה, כַּעֲת אֶפְרָשׁ מֵהוּ הַבְּטָחוֹן שִׁישׁ לְאָדָם לְבַטַח
 אֶפְנִי יִשָּׂר הַבְּטָחוֹן בְּכָל אֶחָד מֵהַשְּׁבָעָה דְּבָרִים, אֲשֶׁר
 בְּאִפְסוֹ הַנִּכּוֹן בְּכָל אֶחָד מֵהַשְּׁבָעָה דְּבָרִים הַנִּ"ל, שֶׁבְּכָל אֱלוֹי יֵשׁ לְאָדָם
 בָּהֶם יְבַטַח כָּל בּוֹטָח עַל אֱלֹהִים וְעַל זְוִלְתּוֹ, אֶחָד אֶחָד.
 לְבַטַח בָּהֶם רַק עַל הַשִּׁי"ת וְלַפְעָמִים גַּם לְהִשְׁתַּדֵּל בְּעִצְמוֹ.

עבודת הבטחון בחלק הראשון שהוא בדברים השייכים לגופו של
 אדם וכגון בריאותו, פרנסתו ומחיתו, שבהם יש מצד אחד לבטח
 בה' ולהאמין שמה שקורה עמו זהו הטוב ביותר עבורו, ומצד שני
 יש לעשות השתדלות ולשמור על בריאותו מתוך ידיעה שזהו
 רצון ה', ובאמת הוא זה שעוזר ולא השתדלותו.

וְאָמַר בְּפְרוּשׁ הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן מֵהֶם, וְהוּא בְּעִנְיַי גּוֹף
 וְאַתְחִיל לְפָרֵשׁ הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן שֶׁהוּא הַבְּטָחוֹן בַּדְּבָרִים הַשִּׁיכִים
 הָאָדָם בְּלִבָּד, וְהֵם חַיֵּיו וּמוֹתוֹ וְמִרְפָּה מְזוֹנּוֹ לְמַחֲיָתוֹ
 לְגוֹף הָאָדָם בְּלִבָּד, וְכַגוֹן חַיֵּיו וּמוֹתוֹ וּפְרִנְסָתוֹ, וּמְזוֹנּוֹ לְמַחֲיָתוֹ
 וּמְלַבּוֹשׁוֹ וְדִירְתּוֹ וּבְרִיאֹתוֹ וְחַלְיֵיו וּמְדוּתָיו. וְאַפְנִי
 וּמְלַבּוֹשָׁיו וּמְגוּרָיו וּבְרִיאֹתוֹ וְתַחֲלוּאָיו, וְטַבַּע מְדוּתָיו. וְהָאִפְסוֹ
 הַיֵּשֶׁר בְּבְטָחוֹן עַל אֱלֹהִים בְּכָל עִנְיָן מֵהֶם, שִׁישְׁלִיד
 הַנִּכּוֹן לְבַטַח בַּהֲשִׁי"ת בְּעִנְיָנִים אֱלוֹי, הוּא ע"י שִׁסְמוֹף כָּל כְּלוֹ עַל
 אֵת נַפְשׁוֹ בָּהֶם לְחֵלִיכוֹת הַגּוֹר, אֲשֶׁר גּוֹר לוֹ הַבּוֹרָא
 מֵהַ שְׂגָזַר הַשִּׁי"ת שִׁיְהָא עִמּוֹ בַּדְּבָרִים אֱלוֹי הַשִּׁיכִים לְגוֹף הָאָדָם,
 מֵהֶם, וְתַבְטַח נַפְשׁוֹ בְּאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, וַיֵּדַע, כִּי לֹא
 וַיְהִי רְגוּעַ וּבְטוּחַ בַּהֲשִׁי"ת עַל יְדֵי שִׁיְדַע שֶׁכָּל פְּרָט שֶׁקוֹרֵה עִמּוֹ,
 וַיִּמַּר לוֹ מֵהֶם אֵלָּא מֵהַ שְׂקָדָם בְּדַעַת הַבּוֹרָא שֶׁהוּא
 הֵינּוּ מִשׁוּם שֶׁכָּף הִיָּה רְצוֹנּוֹ ית' שִׁיְהִיָּה כָּה, וּמֵהַ שֶׁקוֹרֵה עִמּוֹ

הנכוז לְעֵינָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְיִזְתַּר מִזֶּה
 זֶה הַטוֹב בְּיִזְתַּר עֲבוּרוֹ בַּעוֹה"ז וּבַעוֹה"ב, וּבִסּוּף הַכֹּל יִהְיֶה רַק
 לְאַחֲרֵיתוֹ, וְשֶׁהַנְּהַגַת הַבּוֹרָא לֹא בְּכֻלָּם שָׁוָה, אִין לְשׁוּם
 לְטוֹבָה, וְכֹל מַעֲשָׂיו וְקוּרוֹתָיו שְׁוִים בְּהַנְּהַגַת הַשִּׁי"ת עֲלָיו, בְּכָף,
 בְּרִיָּה בָּהֶם עֵצָה וְלֹא הַנְּהַגָה אֶלָּא בְּרִשּׁוֹתָיו וּגְזֵרֹתָיו
 שְׁאִין שׁוּם עֵצָה וְהַנְּהַגָה לְאָדָם אִם לֹא גָזְרוּ וְהַחֲלִיטוּ הַשִּׁי"ת,
 וְדִינּוֹ. וּכְמוֹ שְׁאִין בְּיַד הַבְּרוּאִים חַיִּיו וּמוֹתוֹ וְחַלְוֵיו
 וּכְמוֹ שְׁחַיִּיו וּמוֹתוֹ וּבְרִיאֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הַדְּבָר נִתּוֹן כְּלוּ לְפִי רְצוֹנוֹ
 וּבְרִיאֹתוֹ, בֵּין אִין בְּיָדָם מִטְּרַף מְזוֹנָו וּסְפוּקוֹ וְלִבְוֹשׁוֹ
 ית', כִּף גַּם מְזוֹנוֹ וּפְרִנְסָתוֹ וְלִבְוֹשָׁיו וְשִׂאָר עֵינָיו גּוּפוֹ, הַכֹּל נִתּוֹן
 וְשִׂאָר עֵינָיו גּוּפוֹ.
 לַהַנְּהַגַת הַשִּׁי"ת.

וְעַם בְּרוּר אֲמוּנָתוֹ, כִּי עֵינָיו מְסוּר אֶל גְּזֵרֹת הַבּוֹרָא
 וְאֶפִּילוּ שֶׁהָאָדָם מְאָמִין בְּבְרוּר שְׁכָל עֵינָיו וּמַעֲשָׂיו מְסוּרִים לְפִי מַה
 יִתְעַלֶּה, וְשֶׁבְחֵי הַבּוֹרָא לֹא הִיא הַבְּחִירָה הַמְּזוּבָה,
 שְׂגֵזַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וְשֶׁמָּה שֶׁבּוֹחַר לוֹ ה' שִׁיְהִי עִמוֹ, זֶהוּ הַבְּחִירָה
 הוּא חַיִּב לְהַתְּנַלְגַּל לְסַבּוֹת תּוֹעֲלוֹתָיו, וְלִבְחַר הַטוֹב
 הַטוֹבָה בְּיִזְתַּר עֲבוּרוֹ, עֲדִין מְחַיֵּב הָאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְבַחַר מַה שֶׁנִּרְאֶה לוֹ
 בְּנִרְאָה לוֹ מִן הָעֵינָיו, וְהָאֱלֹהִים יַעֲשֶׂה מַה שֶׁקָּדְמָה בּוֹ
 שֶׁטוֹב עֲבוּרוֹ בְּכֹל עֵינָיו, וּמַעֲתָה מַה שִׁיקְרָה עִמוֹ זֶה רַק כְּפִי מַה שְׂגֵזַר
 גְּזֵרֹתוֹ.
 מִקְדָּם הַשִּׁי"ת.

וְהַדּוּמָה לְזֶה, כִּי אָדָם, אֵף עַל פִּי שְׂקִצּוֹ וּמַדַּת יָמָיו
 וְהַדְּגָמָא לְכָף, שִׂאָף שֶׁבְרוּר הַדְּבָר שֶׁזְמַן חַיָּיו שֶׁל אָדָם מְסוּרִים
 קְשׁוּרִים בְּגְזֵרֹת הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ עַל הָאָדָם לְהַתְּנַלְגַּל
 בְּיַד הַשִּׁי"ת, בְּכֹל זֹאת מְחַיֵּב הָאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְשַׁמּוֹר עַל גּוּפוֹ

לְסִבּוֹת חַיִּים כְּמֵאֵל וּבְמִשְׁתָּהּ וּמִלְבוּשׁ וּבְמַעוֹן כְּפִי
 שְׂחִיָּה, עַל יְדֵי אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה וּלְבִישׁת בְּגָדִים וּמְגוּרִים כְּרְאוּי
 צָרְכּוֹ, וְלֹא יֵנִיחַ אֶת זֶה עַל הָאֱלֹהִים, שְׂיֵאמֶר: אִם קָרַם
 לְאָדָם, וְאִין נָכוֹן לְאָדָם שְׁלֵא לְהַשְׁתַּדֵּל בְּזֶה אֶלֶּא לְהַשְׁלִיךְ עֲצֻמוֹ
 בְּגוֹזֶרֶת הַבּוֹרָא שְׂאֲחִיָּה, יִשְׁאִיר נַפְשִׁי בְּגוֹפִי מִכְּלֵי מוֹזוֹן
 עַל ה' וְלוֹמֵר, אִם ה' גָּזַר עָלַי שְׂאֲחִיָּה בּוֹדְאֵי שְׂאוּכַל לְחַיּוֹת גַּם בְּלֵי
 כָּל יְמֵי חַיִּי, וְלֹא אֲטַרְחַ בְּבִקְשֵׁת הַפְּרֶרֶף וְעִמְלוֹ. וְכֵן
 אֲכִילָה וּשְׂתִיָּה, וְאִין סְבֵה שְׂאֲטַרְח וְאֲשְׁתַּדֵּל בְּחַפּוּשׁ אַחֵר מוֹזוֹן.
 אִין רְאוּי לְאָדָם לְהַכְנִים בְּסִפְּנוֹת בְּבִטְחוֹנוֹ עַל גּוֹזֶרֶת
 וְכֻמוֹ כֵּן אֲסוּר לְאָדָם שְׂיִכְנִיס עֲצֻמוֹ לְסִכְנָה, וְכַגּוֹן לְשִׁתּוֹת סְמֵי מוֹת
 הַבּוֹרָא, וְיִשְׁתָּה סְמֵי הַמוֹת, אוֹ שְׂיִסְכֵּן בְּעֲצֻמוֹ לְהִלָּחֵם
 אוֹ לְהִלָּחֵם עִם הָאֲרִי אוֹ עִם שְׂאֵר חַיּוֹת טוֹרְפוֹת כְּשִׂאִינוֹ מְכַרְח לְכַף,
 עִם הָאֲרִי וְהַחַיּוֹת הַרְעוּת לְלֹא דִחְקָ, אוֹ שְׂיִשְׁלִיךְ
 אוֹ לְהַשְׁלִיךְ עֲצֻמוֹ לֵים אוֹ לְאֵשׁ, אוֹ לַעֲשׂוֹת שְׂאֵר דְּבָרִים הַמְּסַכְּנִים
 עֲצֻמוֹ בַּיָּם אוֹ בַּאֲשׁ, וְהַדּוֹמָה לָזֶה מִמָּה שְׂאִין הָאָדָם
 שְׂאִין בְּטוֹחַ בְּהֵם שְׁלֵא יִסְתַּכֵּן, וְלוֹמֵר, אִם נִגְזַר עָלַי לְחַיּוֹת וְדָאֵי
 בְּטוֹחַ בְּהֵן וְיִסְכֵּן בְּנַפְשׁוֹ. וְכַבֵּר הוֹחִירֵנוּ הַבְּתוּב מוֹה
 שְׁלֵא אֲנִיזְק, בּוֹדְאֵי שְׂאִין זֶה בְּטַחֲוֹן כָּלְל, וְאֲסוּר לְנַהֵג כֶּף, וְכַפִּי
 בְּמָה שְׂאֵמֶר: (דְּבָרִים ו, טו) לֹא תִנְסּוּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם כְּאֲשֶׁר
 שְׁהַזְהִיר ה' בַּתּוֹרָה, לֹא תִנְסּוּ אֶת ה' לְשִׂאוֹל הַיֵּשׁ ה' בְּקִרְבְּנוֹ כְּפִי
 נְסִיתֶם בְּמַסָּה, כִּי אֵינְנוּ נִמְלָט בְּזֶה מֵאֶחָד מוֹשְׁנֵי
 שְׂשִׂאלָתֶם כְּשִׂלֵּא הִיָּה לָכֶם מִים בְּמַסָּה, וְהַמְּסַכֵּן נַפְשׁוֹ, וְדָאֵי יְקָרָה
 דְּבָרִים. אוֹ שְׂיִמּוֹת וְיִהְיֶה הוּא הַיִּמּוֹת אֶת עֲצֻמוֹ, וְהוּא
 לוֹ אֶחָד מִב' אֲפִשְׁרוּיּוֹת אֵלּוּ, (א) אוֹ שְׂיִמּוֹת, וְיִחַשֵּׁב לוֹ דְּבָר זֶה
 נִתְּבַע עַל זֶה בְּאֵלּוּ הַיִּמּוֹת וּזְלָתוֹ מִכְּנֵי אָדָם, אִף עַל
 כְּעוֹן עַל כֶּף שְׁהִרַג אֶת עֲצֻמוֹ, וְיַעֲנֵשׁ עַל כֶּף כְּדִין רוֹצֵחַ הַהוֹרֵג אָדָם,

פִּי שְׁמוֹתָו עַל הַדָּרֶךְ תִּהְיֶה בְּנוֹרַת הָאֱלֹהִים וּבְכִרְשׁוֹתָו.
 וְאַף שְׂאֵם מֵת וְדַאי הִיָּה זֶה מְגִזִּירְתּוֹ; יִתְבָּרַךְ וּבְרַצוֹנּוֹ, כְּבֵר הַזְּהַרְנּוֹ
 וּכְבֵר הַזְּהִירְנּוֹ, שְׁלֹא לְהַמִּית שׁוֹם אָדָם בְּשׁוֹם גְּלוּל,
 בַּתּוֹרָה שְׁלֹא לְהַרוֹג שׁוֹם אָדָם בְּשׁוֹם אוֹפֵן. כְּדַכְתִּיב: "לֹא
בְּאִמְרוֹ: (שְׁמוֹת כ, יג) **לֹא תִרְצַח, וְכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה הַמוֹמֵת**
 תִּרְצַח", וְכֹל שִׁיְהִיֶּה הַנִּרְצָח קְרוֹב יוֹתֵר לְרוֹצֵחַ, הֵרִי שִׁיעֲנֵשׁ
קְרוֹב אֶל הַמַּמִּית, יִתְיַח הָעֵנֶשׁ יוֹתֵר רְאוּי, כְּמוֹ
 הַרוֹצֵחַ יוֹתֵר עַל כֹּה, כְּדַכְתִּיב: הַרוֹצֵחַ נִעֲנֵשׁ, עַל שֶׁהִפֵּה אֶת
שְׁפָתוֹב: (עֲמוֹס א, יא) **עַל רִדְפוֹ בַּחֲרֵב אַחִיו וְשַׁחַת רַחֲמָיו.**
 אַחִיו בַּחֲרֵב וְהִתְאַכְזַר אֵלָיו. וְכַמוֹכֵן שֶׁהַמַּמִּית אֶת עֲצָמוֹ
 וְכֵן מִי שֶׁהַמִּית אֶת עֲצָמוֹ יִהְיֶה עֲנִישׁוֹ גְּדוֹל בְּלִי סִפְקָ,
 בְּדַאי שִׁיְהִיֶּה עֲנִישׁוֹ גְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהֵרִי זֶה כְּעֵבֶד שִׁצְיֹהוּ
מִפְּנֵי שֶׁמְשָׁלוּ בְּזֶה בְּעֵבֶד, שִׁצְיֹהוּ אֲדוֹנָיו לְשֹׁמֵר מְקוֹם
 אֲדוֹנָיו שִׁישְׁמֵר עַל אֵיזָה מְקוֹם לְזַמֵּן מְסִיָּם, וְהַזְּהִירוֹ שְׁלֹא
לְזַמֵּן יָדוּעַ, וְהַזְּהִירוֹ שְׁלֹא יִפְרֹד מִמֶּנּוּ עַד שִׁיִּבֵּא שְׁלִיחַ
 יִפְסִיק מִלְשֹׁמֵר עַד שִׁישְׁלַח אֵלָיו שְׁלִיחַ לְפָטְרוֹ מִשְׁמִירְתּוֹ,
אֲדוֹנָיו אֵלָיו. וְכֵן שְׂרָאָה שְׁבוֹשֵׁשׁ הַשְּׁלִיחַ לְבֵא, נִפְרֹד
 וְהָעֵבֶד שְׂרָאָה שְׁאִין הַשְּׁלִיחַ מַגִּיעַ הַפְּסִיק לְשֹׁמֵר, וְכִשְׁשָׁמַע
מִן הַמְּקוֹם קָדָם בּוֹאוֹ, וְקִצְף עָלָיו אֲדוֹנָיו וְהָעֵנִישׁוֹ עֲנִישׁ
 הָאֲדוֹן עַל כֹּה כְּעַס עָלָיו וְהָעֵנִישׁוֹ עֲנִישׁ גְּדוֹל. כֹּה גַם הַמַּמִּית
גְּדוֹל. וְכֵן הַמַּמִּית אֶת עֲצָמוֹ יוֹצֵא מִעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים
 עֲצָמוֹ הֵרִי הוּא כְּמַפְסִיק אֶת תְּפִקִּידוֹ לְשֹׁמֵר עַל נְשִׁמְתּוֹ עַד

אֶל הַמְּרוֹתוֹ, בְּהַכְּנֵסוֹ בְּסִפְנֵת הַמְּנוֹת.
 שִׁיעֵעַ יוֹמוֹ וַיִּשְׁלַח אֵלָיו מִלֵּאף הַמְּנוֹת לְטוֹל נְשִׁמְתּוֹ.

רצון ה' שהאדם יעשה השתדלות לפרנסתו, וישמור על פריאותו
ולא יסכן את עצמו.

וְעַל כֵּן אַתָּה מוֹצֵא שְׂמוּאֵל עָלָיו הַשְּׁלוֹם אוֹמֵר:
וּמְשׁוּם שְׁחֹבֶה עַל הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל, לְכֵן אַתָּה מוֹצֵא בְּשְׂמוּאֵל
(שְׂמוּאֵל-א טו, ב) אֵיךְ אֵלֶיךָ וְיִשְׁמַע שְׂאוּל וְהִרְגָנִי, וְלֹא נִחְשָׁב
הַנְּבִיא כְּשִׁשְׁלַחוֹ ה' לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד, שֶׁאָמַר כִּי צַד אֹכַל לְלַכֵּת
לוֹ לְחַפְרוֹן בְּבִטְחוֹנוֹ עַל הָאֱלֹהִים, אִךְ הִיתָה הַתְּשׁוּבָה
וְהֵלֵא יִתְכַן שֶׁשְׂאוּל יִשְׁמַע וְיִהְרַגְנִי, וְלֹא נִחְשָׁב לוֹ דְבַר זֶה לְעוֹוֹן שֶׁל
מֵאֱלֹהִים לוֹ בְּמֵה שְׂמוּרָה כִּי זְרִיוּתוֹ בְּזֵה מְשַׁבַּחַת,
חֹסֵר בְּטַחֲוֹן, וְכִפִּי שְׂמוּבֵן שֶׁמִּתְשׁוּבָתוֹ שֶׁל ה' אֵלָיו, שֶׁאָמַר לוֹ
וְאָמַר לוֹ: (שְׂמוּאֵל-א טו, ב) עֲגַלְתָּ בְּקֶרֶךְ תִּקַּח בְּיָדְךָ וְאָמַרְתָּ
שִׁיִּקַּח עֲגַלְתָּ בְּקֶרֶךְ וְיֹאמַר שֶׁבָא לְהַקְרִיב קֶרְבָּן, וְכֵךְ לֹא יָדַע שֶׁשְׂאוּל
לִזְבַּח לַיהוָה בְּאֵתִי, וְשֶׁאֵר הָעֲנִיָּן. וְאֵלָיו הָיָה זֶה קְצוֹר
שְׂרוּצָה לְהַמְלִיךְ אֶת דָּוִד, וְאִם נֹאֵם נֹאֵם שֶׁטַעֲנַת שְׂמוּאֵל אֵינָה
בְּבִטְחוֹנוֹ, הִיתָה הַתְּשׁוּבָה אֵלָיו: (דְּבָרִים ל, לט) אֲנִי אֱמִית
צוֹדְקָת, הִיָּה צְרִיף ה' לוֹמַר לוֹ, הֲרִי אֲנִי הוּא הַמְּמִית וּמְחַיֶּה,
וְאֲחִיָּה מְחַצְתִּי וְאֲנִי אֲרַפָּא, אוֹ הַדּוֹמָה לוֹ, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר
הַמֶּכֶה וְהַמְרַפָּא, וְכִי צַד הִנֵּךְ מִפְּחַד מִשְׂאוּל שֶׁיִּזְיֵק לָךְ, וְכִפִּי
לְמֹשֶׁה עָלָיו הַשְּׁלוֹם עֵת שֶׁאָמַר לוֹ: (שְׂמוֹת ד, י) כִּי כָבֵד
שָׁעֲנָה ה' לְמֹשֶׁה רַבְּנוֹ כְּשֶׁפָּחַד לְלַכֵּת לְפָרְעֵה בְּטַעֲנָה שֶׁהוּא
פָּה וְכָבֵד לְשׁוֹן אֲנָכִי, (שְׂמוֹת ד, יא) מִי שֶׁם פֶּה לְאָדָם אוֹ
כָבֵד פֶּה, וְעֵנָה לוֹ ה' אֵין לָךְ מֵה לְפָחַד שֶׁהֲרִי אֲנִי הוּא הַנּוֹתֵן
מִי יְשׁוּם אֵלִים אוֹ חֲרָשׁ אוֹ פִּקַּח אוֹ עוֹר. וְאִם שְׂמוּאֵל,
לְאָדָם אֵת כַּח הַדְּבוּר, הֲרִי לָךְ שֶׁאֲפִילוֹ שְׂמוּאֵל הַנְּבִיא שֶׁהִיָּה
עִם תָּם צְדָקָתוֹ, לֹא הִקְלַל לְהַכְּנִים בְּסִפָּה קְטַנָּה מִסְּפֹת
צְדִיק בְּשִׁלְמוֹת, לֹא הִכְנִיס עֲצָמוֹ לְדְבַר שֶׁיִּשׁ בּוֹ צַד סִכְנָה

הספנה, אף על פי שהיה נכנס בה במצות הבורא ואפילו שה' צוה עליו ללכת, שהרי כף כתוב שם, שאמר יתברך, בשאמר: (שמואל א מז, א) מלא קרנך שמן ולך לו ה' שימלא את הפלי שמן וילך אל בית ישי שבבית לחם אשליחך אל ישי בית הלחמי, כל שפן שיהיה זה מגנה להמליך את בנו למלך, כל שפן שזה מגנה כשאדם מסכן מזולתו, מבילתי מצות הבורא יתעלה. עצמו בדבר שלא צוהו ה' כלל.

אסור לאדם לסכן את עצמו ולסמוך על הנס, שמא ינפו לו מזכותיו.

או שינצל בעזרת הבורא יתברך לו, ויאכרו זכיותיו ואמנם יתכן שינצל האדם מהספנה בעזרתו יתברך, אף יאבד ויפסיד שכרו, כמו שאמרו רבותינו וכוונם לברכה משום כף זכיותיו, ויפסיד משכרו המיעד לו לעוה"ב, וכמאמר בזה הענין: (גמרא שבת לב, א) לעולם אל יעמד אדם במקום רבותינו ז"ל: לעולם אל יכניס אדם עצמו לספנה ויאמר ספנה ויאמר שעושין לו נס, שמא אין עושין לו נס, שיעשו לו נס, שמא לא יעשו לו נס וינזק, וגם אם יעשו ואם עושין לו נס, מנבין לו מזכותיו, ואמר יעקב לו נס הרי שיורידו לו מזכותיו עבור זה. וכן מצאנו אצל אבינו עליו השלום: (בראשית לב, יא) קמנתי מכל החסדים, יעקב אבינו ע"ה שאמר על עצמו: "קטנתי מכל החסדים", ואמר המתרגם בפרושו: זערן זכותי מכל חסדין ופי' התרגום שם, מועטים זכיותי מכל החסדים והטובות ומכל טובן. שגמלני ה'.

על האדם לשמור על בריאותו ולהרחיק ממנו הרע.

וּכְמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ בַחַיִּים וּבַמּוֹת, כִּן נֹאמַר בַּחַיִּיב תְּכִיעַת
 וּכְפִי שְׂבָאֲרָנוּ לְגַבֵּי חַיֵּי וּמוֹתוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁעַל הָאָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְשַׁמּוֹר
 סְבוֹת הַבְּרִיאוֹת וְהַמּוֹזֵן וְהַמְּלַבּוֹשׁ וְהַדִּירָה, וְהַמְּדוּת
 עַל חַיֵּי, כִּן הַדְּבָר לְגַבֵּי בְרִיאוֹתוֹ וּמְזוֹנוֹתָיו וּמְלַבּוֹשָׁיו וּמְגוּרָיו וְקִנְיָן
 הַטּוֹבוֹת, וְלִהְרַחֵק שְׂפָנְגָדָן, עִם בְּרוּר אֲמוֹנָתוֹ כִּי
 מִדּוּתָיו הַטּוֹבוֹת, שְׂבַכְלָן מוּטָל עָלָיו הַחַיִּיב לְהַשְׁתַּדֵּל לְהַרְחִיק מִמֶּנּוּ
 הַסְּבוֹת אֵין מוֹעִילוֹת אוֹתוֹ בְּוַה כְּלוּם אֵלֶּא כְּגוֹרֵת
 הָרַע, אֲפִי שֶׁעָלָיו לְהֶאֱמִין שֶׁאֵין הַהַשְׁתַּדְּלוֹת עֲצָמוֹ מוֹעִילָה, אֵלֶּא
 הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, כְּאֲשֶׁר יֵשׁ לְבַעַל הָאֲדָמָה לְחַרֵּשׁ אוֹתָהּ
 שְׁעוֹשֶׂהוּ רַק מִשּׁוּם שֶׁכָּף גָּזַר הַשׁ"ת. וְכִפִּי שֶׁצָּרִיךְ בְּעַל אֲדָמָה לְהַשְׁתַּדֵּל
 וּלְנַקּוֹתָהּ מִן הַקּוֹצִים וּלְזַרְעָהּ וּלְהַשְׁקוֹתָהּ, אִם יוֹדְמָנוּ
 וּלְחַרֵּשׁ אוֹתָהּ וּלְנַקּוֹתָהּ מִהַקּוֹצִים, וְאִח"כ לְזַרְעָהּ וּלְהַשְׁקוֹתָהּ אִם יִהְיֶה
 לוֹ מַיִם, וְיִכְטַח עַל הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ לְהַפְרוֹתָהּ וּלְשִׁמְרָהּ
 לוֹ מַיִם, וְיַחַד עִם זֹאת עָלָיו לְבַטַח בַּהַשׁ"ת שֶׁהוּא זֶה שֶׁמְצַמִּיחַ אֶת
 מִן הַפְּנָעִים, וְתִרְבָּה תְּבוֹאָתָהּ, וְיִבְרַךְ אוֹתָהּ הַבּוֹרֵא,
 הָאֲדָמָה וְשׁוֹמְרָהּ מִכָּל נֹזֵק, וּמִרְבָּה יְבוּלָה וּמִשְׁפִּיעַ לוֹ בְּרָכָה, וְאֵין
 וְאֵין רְאוּי לוֹ לְהִנִּיחַ הָאֲדָמָה מִבְּלִי עֲבוּדָה וּזְרִיעָה
 זֶה נִכּוֹן לַעֲזֹב עֲבוּדַת הָאֲדָמָה, שְׁלֵא לַעֲבֹדָה וּלְזַרְעָה, וְלוֹמַר,
 כְּבַטְחוּנוֹ עַל גּוֹרֵת הַבּוֹרֵא שֶׁתְּצַמִּיחַ הָאֲדָמָה בְּלִתי זְרַע
 שְׁבוֹטֵחַ בַּה' שֶׁיִּגְזֹר שֶׁהָאֲדָמָה תְּצַמִּיחַ אֲפִי שְׁלֵא זְרַעוּהָ מִקֶּדֶם,
 שֶׁקֶדֶם לוֹ. וְכִן בְּעָלֵי הַמְּלָאכָה וְהַסְּחוּרָה וְהַשְּׂכִירוֹת
 וְכִן הַדְּבָר בְּבַעֲלֵי מְלָאכָה וּבְסוֹחְרִים וּבְפוֹעֲלִים, שֶׁכָּלֵם מְצוּיִם
 מְצוּיִן לְחוֹר עַל הַפְּרָף בָּהֶם עִם הַכְּפָחוֹן בְּאֱלֹהִים כִּי
 לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְחַפֵּשׂ אֶת פְּרוֹנְסָתָם, וְיַחַד עִם זֹאת לְבַטַח בַּה' שֶׁהוּא
 הַפְּרָף בְּיָדוֹ וּרְשׁוֹתוֹ, וְשֶׁהוּא עָרַב כּוֹ לְאָדָם וּמְשַׁלִּימוֹ
 הֵזֵן וּמְפָרְנֵס, וְהַכֵּל לְפִי רְצוֹנוֹ, וְשֶׁהוּא אַחֲרָאֵי לְפָרְנֵסֵת הָאָדָם,

לו באיזו סבה שירצה, ואל יחשב כי הסבה תועילהו ויכול להמציאו אליו באיזה אופן שירצה, ולא יחשב האדם

או תזיקהו מאומה.

שהשתדלותו יכולה להועיל או להזיק לו מאומה.

גם לאחר שהשתדל האדם והשיג פרנסתו, אל יחשב

שהשתדלותו הביאה לו פרנסתו.

ואם יבוא לו מרפו על פנים מאפני הסבות אשר התעסק
 וגם אם ישיג האדם פרנסתו באמצעות ההשתדלות שעסק, הרי הוא
בהן, ראוי לו שלא יבטח על הסבה ההיא, וישמח בה,
 צריך להזהר שלא לחשב שהשתדלותו הביאה לו פרנסתו, ולא ישמח בכך
ויוסיף לתחזיק בה, ויטה לבו אליה, כי יחלש במחוננו
 שהשתדלותו הצליחה, שלא יבוא להאמין בכך ולחשב עליה ביותר, פיון
באלהיו. אך אין ראוי לו לחשב כי תועילנו יותר ממה
 שאז יחלש בטחוננו בהשם יתברך, וכן לא יחשב שדוקא דרך השתדלות
שקדם בדעת הבורא, ואל ישמח בהדבקות בה וסבובו
 זו ימציא לו ה' פרנסתו שגור עליו, ולא ישמח בכך שעשה השתדלות זו
עליה, אך יודה הבורא אשר הטריפו אחר יגיעתו, ולא
 והצליח, אלא יודה להש"ת שהוא זה שפרנסו אחר שיגע וטרח, ושלא עמל
שם עמלו וטרחו לריק, כמו שפיתוב: (תהלים קכח, ב) יגיע
 וטרח לחנם, וכמו שפיתוב בתהלים, שאדם האוכל מיגיע כפיו ואינו מתנהג

כפיך כי תאכל אשריך ומזב לך.

מאחרים, אשריו טוב לו.

ואמר אחד מן החסידים: אני תמה - ממי שנותן
 ואמר פעם אחד מן החסידים, אני מתפלא על אותו אחד שנותן
לחברו מה שגור לו אצלו הבורא, ואחר כך יזכיר לו
 מתנה לחבירו, שזה ודאי משום שכך גזר הבורא, ומקבל המתנה

מוֹבָתוֹ עָלָיו בּוֹ, וַיִּבְקֶשׁ לְהוֹדוֹת אוֹתוֹ עָלָיו. וַיִּזְתֵּר אֲנִי מוֹדָה בְּיֹתֵר לְנוֹתָן וּמִשְׁבַּחוֹ עַל כָּהֵן. וּבְיֹתֵר אֲנִי מִתְּפִלָּא, עַל מִי תִמְנָה – מִמִּי שֶׁקִּבַּל מִרְפוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, מִכֶּרַח לְתַתּוֹ שֶׁקִּבַּל פְּרִנְסָתוֹ עַל יְדֵי אַחֵר, שֶׁבּוֹדָאֵי מִשְׁמִים הוּא צָרִיךְ לְפָרְנָסוֹ, לֹא, וַיִּפְנַע לוֹ וַיִּפְיֶסְהוּ וַיִּשְׁבַּחְהוּ. וְהַמְקַבֵּל נִכְנַע אֵלָיו וּמְפִיֶסוֹ וּמִשְׁבַּחוֹ²¹.

וְאִם לֹא יְבוֹאֵהוּ הַטָּרֵף עַל הַפָּנִים אֲשֶׁר סָבַב עֲלֵיהֶם, וּבָאֵם הַשְׁתַּדֵּל הָאָדָם לְפָרְנָסָתוֹ וְלֹא הִרְוִיחַ כָּלוּם בְּהַשְׁתַּדְּלוֹתוֹ, יִתְכַן אֲפָשֶׁר שֶׁטָּרֵף יוֹמוֹ כְּבָר קָדָם אֲצֵלוֹ וְהוּא בְּרִשׁוֹתוֹ, אוֹ שֶׁכָּבַר קִבַּל אֶת פְּרִנְסָתוֹ מִקֶּדָם לְיָמִים רַבִּים וְזֶה כְּבָר בְּרִשׁוֹתוֹ, אוֹ שֶׁבָּא לוֹ עַל פָּנִים אַחֲרִים. שֶׁקִּבְּלוּ בְּאוֹפְנִים אַחֲרִים.

וְעַל אֵיזֶה פָּנִים שִׁיחִיָּה, רְאוּי לוֹ לְהִתְעַסֵּק בְּסִבּוֹת, וְאֵל וּבְכָל אִפֵּן שִׁיחִיָּה עַל הָאָדָם לַעֲסֹק וּלְהִשְׁתַּדֵּל, וְלֹא יִתְעַצֵּל יִרְפָּה מִחֹזֵר עֲלֵיהֶן, כְּשֶׁחֵן רְאוּיֹת לְמַדוּתָיו וּלְגוּפוֹ מִלְּחַפֵּשׁ אַחֵר הַשְׁתַּדְּלוֹת הָרְאוּיָה לְתַכּוּנוֹתָיו וּלְכַחוּתָיו, כִּפִּי וְלֵאמֹנָתוֹ וְלַעֲזוּלָמוֹ, בְּאֲשֶׁר קִדְּמָתִי, וַיִּבְטַח עִם זֶה עַל שֶׁכָּבַר פְּרִשְׁתִּי לְעֵיל, וַיִּחַד עִם זֹאת וַיְבַטַּח בִּה' שֶׁלֹּא יַעֲזֹבֶהוּ אֱלֹהִים, שֶׁלֹּא יַעֲזֹבֶהוּ וְלֹא יִרְפָּהוּ וְלֹא יִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ, כִּמּוֹ וְלֹא יִטּוֹשׁ אוֹתוֹ וְלֹא יִתְעַלֵּם מִמֶּנּוּ. כְּדַכְתִּיב: ה' מִיִּטִּיב שֶׁנֶּאֱמַר: (בְּחֹם א, י) מוֹב יִי לְמַעֲזוֹ בְּיוֹם צָרָה וַיִּדַע חֲסִי בּוֹ. לְבוֹטְחִים בּוֹ אִף בַּעַת שְׁכוּעָס עַל אוֹיְבָיו, וְדוֹאֵג לְחוֹסִים בּוֹ.

21. כְּמוֹכֵן שֶׁאֵין הַכּוֹנֵה שֶׁאֵין לְהוֹקִיר אֶת הַשְּׁלִיחַ שֶׁפִּרְנָסוֹ, שֶׁהִרִי יֵשׁ עֵינָן הַכֶּרֶת הַטּוֹב לְמִי שֶׁהִיטִיב עִמוֹ, אֲלֵא הַכּוֹנֵה לְגִנוֹת אֶת מִי שֶׁשׁוֹכַח לְהוֹדוֹת לֵה' וּמִשְׁבַּח רַק אֶת מִי שֶׁפִּרְנָסוֹ, נִמְצָא שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא זֶה שֶׁמְפָרְנָסוֹ.

ישתדל לשמור על בריאותו על ידי אמצעים ויאמין שהכל בגזרת הבורא.

וכן נאמר בענין הבריאות והחלי, כי על האדם וכן הדבר בענין הבריאות והחלאים, שעל האדם לבטח בה' ומנגד לבטח בבורא בזה, ולהשתדל בהתמדת הבריאות להשתדל לשמור בתמידות על בריאותו על ידי אמצעים שבכחן בסבות אשר מטבען זה, ולדחות המדה במה שנהגו להבריא, וכן על האדם להקפיד לדחות ממנו החלאים ע"י האמצעים לדחותו, כמו שצוה הבורא יתעלה: (שמות כא, ט) ורפא המסגלים לך, וכפי שצוה ה' בתורה "ורפא ורפא" שעל האדם ורפא, מבלי שיבטח על סבות הבריאות והחלי שהן לרפאות עצמו, רק שלא יבטח על האמצעים שעושה כאלו בכחן מועילות או מזיקות, אלא ברשות הבורא. להבריא או להזיק לו, אלא הכל בגזרת הבורא.

וכאשר יבטח בבורא, ורפאהו מחליו בספה ובלתי וכשיבטח האדם בהשי"ת אזי ורפאהו מחליו הן ע"י אמצעי ספה, כמו שנאמר: (תהלים קו, ב) ישלח דברו וירפאם. שיעשה והן שלא ע"י אמצעי. כדכתיב: השם גוזר והאדם ואפשר שירפאהו בדבר המזיק הרבה, כמו שידעת מתרפא. ויתכן גם שיתרפא האדם ע"י דבר המזיק, וכפי מענין אלישע במים הרעים, שרפא הזקם במלח, כמו שהיה אצל אלישע שרפא את המים הרעים ע"י מלח. כדכתיב שפתוב: (מלכים ב, ט) והמים רעים והארץ משכלת, שם: שהיו המים רעים והיו האנשים מתים. וכן מצאנו אצל וכן, (שמות טו, כה) ויזרהו יי עץ וישלך אל המים, ואמרו משה שצוהו ה' להמתיק המים ע"י שהשליך לתוכו עץ,

הקדמונים: (במדרש תנחומא שם) **שְׁהָיָה עֵץ שֶׁל הַרְדּוּפְנִי.**
 וְאָמְרוּ הַקְדְּמוֹנִים שֶׁהָיָה זֶה עֵץ הַרְדּוּפְנִי שֶׁהוּא מֵר, וְכֵן כְּתִיב
 וְכִמּוֹהוּ, (ישעיה לח, כא) **יִשְׂאוּ דְבָלֶת תְּאֵנִים וַיִּמְרְחוּ עַל**
בִּישְׁעֵיהֶ שְׂרָפָא עוּרוּ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ ע"י שְׂמֶרְחוּ עַל הַשְּׁחִין
הַשְּׁחִין וַיַּחֲוֵ, וַיְכַבֵּר יָדְעָתָּ מַה שֶׁהָיָה מַעֲנִין אֶסָא
תְּאֵנָה יְבִשָּׁה וְאָף שֶׁהוּא מְזִיק לְעוֹר, וַיְדוּעַ מַה שֶׁקָּרָה לְאַסָא
כְּשֶׁבִטַח עַל הַרוּפְאִים וְהִנִּיחַ בְּמַחֲזוֹנוֹ בְּאֱלֹהִים בְּחַלּוֹ,
מֶלֶךְ הַיְהוּדָה שֶׁכִּיּוֹן שֶׁבִטַח בְּרוּפְאִים וְלֹא בַהֲשִׁי"ת חָלָה בְּרַגְלָיו,
מִהַמוּסָר וְהַתְּוֹכָחָה לוֹ, וְאָמַר הַפְּתוּב: (אויב, יח) כִּי הוּא
וְכַפִּי שֶׁהוֹכִיחוּ הַפְּסוּק. וְכִתִּיב: ה' הוּא זֶה שֶׁמְכַאֵיב, וְהוּא זֶה
יְכַאֵיב וַיַּחְבֹּשׁ יִמְחִץ וַיְדוּ תִרְפִּינָה.
 שְׁחֹבֵשׁ הַמְכָּה, מְכָה וְאַחַר כֵּן מֵרָפָא.

עבודת הבטחון בחלק השני שהוא לגבי רכושו ועסקיו, שעל
 האדם לעסוק בשביל להרוויח כמה שצריך כדי מחיתו ולא יותר,
 ועל חלק זה ח"ב להשתדל ולבטח, אבל על מותרות צריך רק
 לבטח ולא להשתדל עבור זה.

וּפְרוּשׁ הַחֵלֶק הַשְּׁנִי, וְהוּא עֲנִינִי קְנִינִי הָאָדָם וְסִבּוֹת
וְדַרְךְ הַבְּטָחוֹן בַּחֵלֶק הַשְּׁנִי, שֶׁהוּא בְּעֲנִין קְנִינִי וְכּוֹשׁוּ, וְכֵן לְגַבִּי
מֵרָפוּ וְאֶפְנִי עֶסְקִיו בְּמַסְחָר וּמְלֶאכֶה וְהַלִּיכוֹת
הַעוֹסֵק בְּפִרְנָסְתּוֹ בְּסוּגֵי עֶסְקִים שׁוֹנִים, וְכַגּוֹן הַעוֹסֵק בְּמֶלֶאכֶה אוֹ
הַדְּרָכִים וּמְנוּי וּשְׂבִירוֹת וּפְקִידוֹת, וְעִבּוֹדַת הַמְּלָכִים
הַנוֹסֵעַ בְּדְרָכִים, וְכֵן הַמְּמַנֶּה אוֹ הַשְּׂכִיר וְהַפְּקִיד, אוֹ הַעוֹבֵד אֶצֶל
וְנוֹפְרוֹת וְקַבְּלָנוֹת וְאִמְנָה וְסִפְרוֹת, וּמִינֵי הַעִבּוֹדוֹת
הַמְּלָכִים, וְגַזְבֵּי, וְכֵן הַקְּבָלָן וְהַעוֹסֵק בְּהַלְוָאוֹת אוֹ בְּשֶׂאֵר עִבּוֹדוֹת
וְהַלִּיכוֹת הַמְּדַבְּרוֹת וְתִימִים, וְהַדְּיוּמָה לְזֶה מִמֶּה
שׁוֹנוֹת, וְכֵן הַהוֹלֵךְ לְמַדְבְּרִיּוֹת אוֹ הַעוֹבֵר בַּיָּם לְפִרְנָסְתּוֹ, וְכֵן שֶׂאֵר

שמתעסקין בו לקבץ ממון ולהרבות מותרים המתיה, עבודות הדומות לאלו, שדרך המתעסקים לאסוף ממון ביותר ממה אפני ישר הבטחון בהם על האלהים, שיתעסק במה שדרוש למחיתם. והדרך הנכון בעבודת הבטחון הוא להתעסק שזמן לו הבורא מהם לצורך ספוקו ומזונו ולהגיע אל בעבודה שזמן לו השי"ת כדי צרכו ומזונו שצריך בשביל מחיתו
מה שיש בו די מן העולם.
 בדרך העולם ולא מעבר לכך.

ואם יגזר לו הבורא בתוספת על זה, תבואהו מבלי ונאמין שאם גזר עליו השי"ת יותר ממון, אזי ישיג זאת בלי מרח ויגיעה, באשר יבטח על האלהים בה, ולא ירבה שום טירחה ויגיעה, באם יהיה בטחונו על ה' בכך, ולא יוסיף לחזר על הסבות, ולא יסמך עליהן בלבו. ואם לא להשתדל ולא ישען בלבו על כך כלל, ולהפך, אם לא גזר ה' יגזרו לו יותר מן המזון, אם היו משתדלים כל אשר שיהיה לו יותר ממה שמרויח, אזי גם אם יעשה כל השתדלויות בשמים ובארץ להוסיף עליו, לא היו יכולים בשום שיש בשמים ובארץ להרויח יותר, לא יהיה לו בשום אפן ולא פנים, ולא בשום סבה. ובאשר יבטח באלהים, ימצא יועיל לו שום אמצעי, וכאשר יבטח בה' אזי יזכה למנוחת הלב, מנוחת לבו ושלות נפשו כי לא יעברנו חקו אל זולתו, ונפשו תהיה רגועה שאף אחד לא יקח ממה שנגזר לו, וכן לא ולא יקדים ולא יאחר מעתו הנגזר לו בו.
 יקדם ולא יאחר פרוסתו מהזמן שקבע לו ה'.

כעת בא לפרט דרך הבטחון למי שפרנסת אחרים מפקד בידו, וכגון בעל הבית המעסיק עבדים ומשרתים ומפרנסם, כיצד על

אותו מפרנס להתנהג בדרך הבטחון בה', וכן מדוע הנהיג ה' דרך זה בעולם שאחד מפרנס אחרים.

וַיֵּשׁ שְׁמַנְהֵיג הַבּוֹרָא מְרַפֵּי רַבִּים מִבְּנֵי אָדָם עַל יַד אִישׁ
 לַפְעָמִים שֶׁה' מִפְקִיד פְּרֻנְסַת אַנְשִׁים רַבִּים בְּיַד אִישׁ אֶחָד שֶׁהוּא
אֶחָד מֵהֶם, לְהַבְחִין בְּזֶה עֲבוֹדָתוֹ לְאֱלֹהִים מֵהַמְּרוֹתוֹ,
 מַעֲבִיד אוֹתָם וּמִפְרֻנְסָם, וְכוּנְתוֹ בְּזֶה כְּדֵי לְבַחֵן אֶת הָאָדָם בְּאֵם עוֹבֵד
וַיֵּשִׁים אֶת זֶה מִן הַסְּבוֹת הַחֲזוֹקוֹת שֶׁבְּסִבּוֹת הַנְּסִיּוֹן
 אֶת ה' אוֹ ח"ו מְמַרָה פִּיּוֹ, וּבַעֲקֵר מְנַסְהוּ ה' לְרֹאוֹת בְּאֵם יְקִים מַצּוּוֹת
וְהַהֲסָתָה לוֹ, בְּמַלְךְ שֶׁהוּא מִמְּרוֹת חִילוֹ וְעַבְדּוֹ, וְכֵן
 בְּהוֹן שְׁצוּבֵר אוֹ יְקַמֵּץ יָדוֹ מִלְּתֵת לַעֲנִיִּים, וְכִמוֹ שֶׁמַּלְךְ מִפְרֻנְסֵי אֶת
הַשָּׂרִים וְרוֹאֵי הַמַּלְךְ וְהַפְּגָנִים, אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם כְּתוּב
 צָבָאוֹ וְאֶת עַבְדּוֹ וְשָׂרְיוֹ וּמִשְׁרָתוֹ וּמִמוֹנֵיהֶם, וּמִתַּחְתֵּיהֶם יֵשׁ גַּם כֵּן
מֵעַבְדֵיהֶם וְשִׁמְשֵׁיהֶם וּפְקִידֵיהֶם וְנָשִׁים וְקְרוֹבִים,
 כְּתוּב שֶׁל עַבְדִּים וְשִׁמְשִׁים וּפְקִידִים וְנָשִׁים וְקְרוֹבֵיהֶם, שֶׁהַמַּלְךְ
וּמִשְׁתַּדְּלִים בְּעַבְדוֹם לְחֹזֵר עַל סִבַּת קְבוּץ הַמָּמוֹן
 צָרִיךְ לְפְרֻנְסָם וּמִשְׁתַּדֵּל עֲבוּר זֶה לְאַסּוֹף וּלְקַבֵּץ מִמּוֹן רַב בְּדַרְכֵים

מִפְּגָנִים מוֹכִים וְרָעִים.

יְשׁוּרוֹת וּבְדַרְכֵים אֲסוּרוֹת.

וְהַסְּכָל מֵהֶם יִמְעָה בְּשִׁלְשָׁה פָּנִים.

וְאֵם אוֹתוֹ מִפְרֻנְסֵי חֶסֶר שְׂכָל הָרִי שֶׁיְכוּל לְטַעוֹת בְּג' דְּבָרִים.

אֶחָד מֵהֶם בְּקִבְצוֹ הַמָּמוֹן, כִּי הוּא לֹאֲקַח מֵה שְׁנוֹר
 טַעוֹת רֵאשׁוֹנָה, בְּכַף שֶׁמֵּאֲסֵף מִמּוֹן מֵה שֶׁגָּזַר לוֹ הַשִּׁי"ת
 לוֹ הַבּוֹרָא לְקַחְתּוֹ עַל פָּנִים מְגַנִּים וְרָעִים. וְאֵלּוֹ הָיָה
 בְּדַרְכֵים מְעוֹתוֹת וְרָעוֹת, וְאֵלּוֹ הָיָה מְחַפֵּשׂ אֶת הַמָּמוֹן בַּקֶּ
מִבְּקֵשׁ אוֹתוֹ עַל אִפְגָּיו, הָיָה מְגִיעַ אֶל חֶפְצוֹ וְרָצוֹנוֹ,
 בְּאִפְּן הַמְּתָר, הָרִי שֶׁהָיָה מְגִיעַ גַּם כֵּן לְכָל הַמָּמוֹן שֶׁצָּרִיךְ

וְהָיָה מִתְקִיָּם בְּיָדוֹ עֵינָיו תּוֹרָתוֹ וְעוֹלָמוֹ, וְלֹא הָיָה חֶסֶד
 וְרוּצָה, וְהָיָה זֹכֶה לְקִיָּם אֶת תּוֹרַת ה', וְלֹא הָיָה נְחֹסֵר לוֹ
 לֹו מִמָּה שֶׁגִּזַּר הַבּוֹרָא מֵאוּמָה.
 כְּלוּם מִמָּה שֶׁגִּזַּר עָלָיו הַשֵּׁי"ת.

וְהַשְּׁנִי בִּי הוּא חוֹשֵׁב שֶׁכָּל מָה שֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו מִן הַמְּמוֹן
 הַטְּעוֹת הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהָאָדָם חוֹשֵׁב שֶׁכָּל הַמְּמוֹן שֶׁמִּגִּיעַ אֵלָיו הוּא
 הוּא טָרַף מְזוֹנוֹ, וְלֹא יָבִין בִּי הַטָּרַף מִתְחַלֵּק לְשִׁלְשָׁה
 בְּשִׁבְלֵי מְזוֹנוֹ וּפְרִנְסָתוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ שֶׁעַל מְמוֹנוֹ לְהִתְחַלֵּק
 חֲלָקִים: אֶחָד מֵהֶם, טָרַף מְזוֹנוֹ, וְהוּא כֹּלְכֶלֶת גּוּפוֹ
 לְגַ' חֲלָקִים, חֶלֶק אֶחָד, מִיַּעַד לַעֲצָמוֹ עֲבוּר מְזוֹנוֹתָיו, וְעַל
 בְּלִבָּהּ, וְהוּא הַמְּכַבֵּחַ מִן הָאֱלֹהִים לְכָל אֲשֶׁר בּוֹ רוּחַ
 חֶלֶק זֶה מְבַטֵּחַ כָּל אָדָם וְכָל בַּעַל חַי מֵאֵת ה' שֶׁיִּפְרֹנְסוּ
 חַיִּים עַד תְּכַלִּית יָמָיו. וְהַשְּׁנִי, טָרַף מְזוֹן זוּלָתוֹ, מֵאִשָּׁה
 עַד סוֹף יָמָיו. הַחֶלֶק הַשְּׁנִי, מִיַּעַד עֲבוּר מְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ
 וּבָנָיִם וְעַבְדִּים וּמְשֻׁרְתִים וְהִדּוּמָה לָהֶם, וְאִינוּ מְכַבֵּחַ
 וּבָנָיו וְעַבְדָּיו וּמְשֻׁרְתָיו וְהִדּוּמָה לָהֶם, וְחֶלֶק זֶה אִינוּ מְבַטֵּחַ
 מִן הָאֱלֹהִים לְכָל הַבְּרוּאִים, אֲלֵא לְסַגְלָה מֵהֶם בְּתַנְאִים
 מֵאֵת ה' לְכָלל הַבְּרוּאִים, אֲלֵא לְמַבְחָרִים שֶׁבָּהֶם בְּאוֹפְנָיִם
 מִיְחָדִים, וְהוּא מְקַרֵּה מוֹדְמָן בְּעֵת אַחַת, וְאִין מוֹדְמָן
 מִסְיָמִים, וְיִתְכַן שְׁלַפְעָמִים יִקְבַּל הָאָדָם עֲבוּר זֶה, וְלַפְעָמִים
 בְּעֵת אַחֲרָת, כִּפִּי שֶׁמְחִיבּוֹת הַלִּיבּוֹת דִּינֵי הַבּוֹרָא מִן
 לֹא, וְהַכֵּל לְפִי רְצוֹנוֹ שֶׁל ה' שֶׁמִּתְנַהֵּג עִם הָאָדָם לְפִי מִדַּת
 הַחֶסֶד וְהַמְּשֻׁפָּט. וְהַשְּׁלִישִׁי, טָרַף קִנְיָן, וְהוּא הַמְּמוֹן
 הַחֶסֶד אוֹ הַמְּשֻׁפָּט. הַחֶלֶק הַשְּׁלִישִׁי, הִינוּ קִנְיָן הָאָדָם וְרוֹב מְמוֹנוֹ,
 אֲשֶׁר אִין בּוֹ תּוֹעֵלֶת לְאָדָם, וְהוּא שׁוֹמֵר עָלָיו וְנוֹצֵר
 מֵעֲבֹר לְמָה שֶׁצָּרִיף לְמַחֲיָתוֹ, וְלַפְעָמִים שֶׁהָאָדָם שׁוֹמֵר עָלָיו עַד

אותו, עד אשר יורישנו לזולתו או שיאבד ממנו. שפעבירו בירושה, או עד שיאבד ממנו. ומי שהוא חסר דעת חושב והסכל יחשב כל אשר גזר לו הבורא מן הממון, שכל הממון שהעניק לו ה' הכל עבורו, עבור מזונותיו ופרנסת גופו, שהוא מרף מזונו וכלכלת גופו, והוא ממחר אליו והוא רץ תמיד אחר המעות להשיגם, ואינו נותן מממונו לאחרים, ומשתדל עליו, ואפשר שיקבצנו לבעל אשתו אחריו, ויתכן שכל ממונו שצבר יעבור אח"כ לבעל שישא את אשתו אחרי ולהורגו, ולגדול שבשונאיו.

שימות, או שיעבר לאחד שיהרגנו ח"ו, או לשונאו הגדול.

והשלישי, שהוא נותן המרפיים לבעליהם, כמו שגזר הטעות השלישית, שהמפרנס לאחרים, לעבדיו ופועליו, מצד האמת להם הבורא על ידו, והוא זוכר מזכותו להם בהם, כאלו הממון שיה להם ובבעלותם, וכפי שגזר להם ה', אלא שהוא חושב הוא המרפיים בהם וכלכל אותם, והתחמד פם עליהם, שהוא זה שמפרנסם ומאכילם כל צרכיהם, ומרגיש שעושה עמהם ורוצה שיודוהו וישבחוהו הרבה עליהם, ושיעבדוהו חסד, ולכן רוצה שיודו וישבחו אותו הרבה, ושישרתוהו בעבור זה, בעבורם, ויתגאה, ויגבה וירום לבבו, ויניח הודאתו ומתגאה ומתגהר עליהם, ואינו מודה להשי"ת על שזכהו לפרנסם, עליהם, ויחשב שאם היה מונע אותם מהם היו נשארים וחושב שאם לא היה מפרנסם מממונו היה הממון הזה נשאר בידו, אצלו, וכי לולא הוא היו נפסקים מרפיהם. והוא העני, ושבועדיו לא היה להם פרנסה כלל, והרי הוא עני בדעתו מאחר אשר ייגע לריק בעולם הוה ויפסיד שכרו לעולם הבא. שמתנגע לריק לפרנסם בעוה"ז ואינו מקבל על כן שכר בעוה"ב.

והמשפיל נוהג בשלשת הפנים על הדרך הנכונה והחכם המפרינס לאחרים מתנהג בכל הג' דברים הנ"ל בדרך לתורתו ולעולמו, ובטחוונו במה שיש ביד האלהים הראויה, וזה ע"י שמקיים תורת ה', והבטחון שיש לו שכל ממונו מטרפו וקנינו יותר חזק מבטחוונו במה שיש בידו מאת ה' הן מזונותיו והן כל ממונו שצבר הוא יותר חזק מהבטחון מהם, מפני שאינו יודע, אם הוא טרף מזון או טרף שיש לו בממונו שתחת ידיו, כיון שאינו יודע אם הוא עבור מזונו קניו, ויגיע לכבוד העולם הזה ואל הנמול הטוב או שבסוף יאבד ממנו, ומתיגע וזוכה לכבוד בעוה"ז וגם בעולם הבא, כמו שאמר במזמור: (תהלים קיב, א) תללויה יקבל שכר בעוה"ב, כמו בא בתהלים: מאשר האיש אשרי איש ירא את יי עד סופו.
שמפחד מה' עד סוף המזמור²².

נעת מדבר בגנות האנשים שאוספים ממון לשם כבוד.

ויש מבני אדם כמות שאינם משתדלים לקנות הממון ויש בבני אדם כאלו, שאינם מתנגעים לאסוף ממון על מנת להגדיל ולהרבות ממנו, אלא לאהבת הכבוד מבני אדם, הונם, אלא כונתם באסוף הממון כדי שיזכו לכבוד מבני אדם ושיהיה ולעשות להם שם, ואין מספיק להם ממנו שום דבר, להם פרסום בעולם, ואינם שבעים לעולם משום ממון שבעולם, וזהו וזה סכלות מהם פספת הכבוד בעולם הזה ובעולם מחמת שאינם יודעים מה גורם לכבוד אמתי בעוה"ז ובעוה"ב, משום

22. שם במזמור מזכיר שהירא את ה' זוכה ל' קרנו תרום בכבוד" כאן בעוה"ז ול' צדקתו עומדת לעד" בעוה"ב.

הפא. וגורם להם זה מה שרואים מכבוד עמי הארץ שרואים שבעולם מכבדים את בעלי הממון וחושבים שזה מביא כבוד, לאנשי הממון, וכבודם להם, להקדם מה שיש אצלם והאמת, שכל מה שמכבדים לעשירים הוא משום שאנשים מתאזים ולמשוך מאשר בידם. ורוצים את ממונם.

ואלו השפילו והבינו כי אין ביכלתם ולא בכחם לא ואם היו האנשים מבינים בשכלם שאין ביכלת ובכח בעלי לתת ולא למנע אלא למי שגזר לו הבורא אצלם, לא הממון, לא לתת לאחרים ולא למנוע מהם, והפל רק לפי מה היו מקנים לזולתו, ולא היה ראוי אצלם לכבוד אלא מי שגזר ה' שיהיה לכל אחד, הרי שלא היו מכבדים אלא את שיתדו הבורא במעלות משפחות, ראוי בעבורן לכבוד מי שתכה למדות טובות, שאדם כזה ראוי באמת לכבוד מאת הבורא ותעלה, כמו שכתוב: (שמואל א, ב, ל) **כי מכברי אכבה.** ה'. כמו שכתוב: המכבדים את ה', מתכבדים ועולים.

ומפני שסכלו עמי הארץ בכבודם בעלי הממון ומפני שאין לאותם בעלי הכבוד דעת, בכך שמחפשים בסבות הכבוד, הוסיף להם הבורא סכלות בסבות את הכבוד באמצעות הממון, הוסיף להם ה' עוד בקשותם, ונפלו בהשתדלות גדולה ויגיעה רבה כל טפשות, שמשתדלים ומרבים ביגיעה כל ימיהם לרדף ימיהם, והניחו מה שהיו תיבין להשתדל בו ולמהר אחר הממון להשיגו, במקום להשתדל לקים מצוות ה', אליו מהשלים חובות הבורא אשר עליהם, ולהודות ושוכחים להודות לה' על כל הטובות שהעניק להם,

על טובותיו אצלם, ותהינה בקשותם יותר קרובות
 ופשוט, שאם היו משתדלים בדברים אלו הרי שבלי ספק היו
 אליהם בדרך תוה בלי ספק, כמו שאמר הכתוב: (משלי
 משיגים את הכבוד הרבה יותר מהר. וכמאמר הכתוב: אריכות ימים
 ג, טז) אך ימים בימינה בשמאלה עשר וכבוד, ואמר:
 ושנים טובות נשפע לאדם מימינו, ומשמאלו עשר וכבוד²³. וכתב:
 וְהַעֲשֶׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנָיִךְ.
 מדת העשר והכבוד שיהיה לאדם הפל מהשי"ת.

גם בשהרויח האדם ממון על ידי אמצעי מסים, עליו להאמין
 שלא ההשתדלות הביאה לו את הממון, בין שהפל מאת ה'
 בלבד, וכל ההשתדלות הוא משום שפך גזר השם ותברך, ואין
 קשר בין ההשתדלות למה שהרויח.

וַיֵּשׁ שִׁימְצֵא בְּכָל־ל מְבַקְשֵׁי הַמָּמוֹן מִי שִׁיגִיעַ מִמֶּנּוּ אֶל
 לַפְעָמִים שְׁבִין כָּל־ל הָאֲנָשִׁים הַמְּחַפְּשִׁים אֶת מְמוֹנָם, אֶחָד יִגִיעַ לְמִבּוֹקְשׁוֹ
 תְּכַלִּית תְּאֻתּוֹ בְּדֶרֶךְ הַסְּבוֹת אֲשֶׁר זָכְרָנוּ, וּמֵהֶם מִי
 עַל יְדֵי שִׁיעֶסֶק וְיִשְׁתַּדֵּל בְּאֶחָד מֵהַדְּרָכִים שֶׁזָּכְרָנוּ, וְהַשְּׁנִי יִגִיעַ לְמִבּוֹקְשׁוֹ
 שִׁיגִיעַ אֵלָיו בְּדֶרֶךְ תִּירְשָׁה וְהִדּוּמָה לָזֶה, וַיִּחַשֵׁב, בִּי
 בְּלִי שׁוֹם הַשְּׁתַּדְּלוֹת וּכְגוֹן עַל יְדֵי שִׁיפּוֹל לִיְדֵיו יְרוּשָׁה וְכַדּוֹ, וְכָל אֶחָד חוֹשֵׁב
 הַסְּבוֹת חִיבוֹ לֹא אֶת זֶה, וְלֹא־ל הֵן, לֹא הִיָּה מְגִיעַ אֵלָיו
 שֶׁהָאֲמֻצָּעִי הוּא זֶה שֶׁהֵבִיא לוֹ אֶת הַמָּמוֹן, וְשֶׁלֹּא אֲמֻצָּעִי זֶה לֹא הִיָּה מְגִיעַ
 מִמֶּנּוּ כְּלוּם, וּמִשְׁבַּח הַסְּבָח מִבְּלַעֲדֵי הַמְּסַבֵּב.
 אליו כלום, וממילא משבח את האמצעי ולא את ה' שהוא סבב לו כל זה.

23. וברש"י שבת ס"ג. (ד"ה למשמאילין בה) למימינים בה שלומדים תורה
 לשמה, זוכים לארץ ימים וכל שכן בעשר וכבוד, ולמשמאילים בה שלומדים שלא
 לשמה, עשר וכבוד בלבד.

וּבְמָה הוּא דוֹמָה לְאָדָם בְּזוֹה לְאָדָם שֶׁהוּא בְּמִדְבָּר, הַכְּבִיד
וְאִישׁ זֶה דוֹמָה לְאָדָם הַנִּמְצָא בְּמִדְבָּר וְגַבַר עָלָיו צְמָאוֹנוֹ וּמְצָא
עָלָיו הַצָּמָא, וּמְצָא מִים שְׁאִינָם מְתוּקִים כְּבוֹר אַחַד,
מִים מְרִים בְּתוֹךְ בּוֹר, וְשִׂמְחָה שְׂמִיחָה גְדוֹלָה בְּמִים שֶׁמְצָא אָף
וְשִׂמְחָה בָּהֶם שְׂמִיחָה גְדוֹלָה, וְרוּחַ מֵהֶם. וְכֹאשֶׁר הִלְךְ
שְׂמֵרִים הֵם, וְשָׂתָה מֵהֶם הִרְבֵּה לְרוּיָהּ, וְכִשְׁהַמְשִׁיךְ וְהִלֵּךְ עוֹד
מְעַט, וּמְצָא מַעֲיָן נוֹבֵעַ מִים מְתוּקִים, דָּאֵג עַל מַה
מְעַט מְצָא מַעֲיָן מִים מְתוּקִים, וְכֹאֵב לוֹ עַל שֶׁמִּקְדָּם רוּחַ
שְׂקָדָם מוֹשְׁתוֹתוֹ הַמִּים הִרְאִישׁוֹנִים וְרוּחוֹתוֹ מֵהֶם. וְכֵן
עֲצָמוֹ בְּמִים הַמְרִים, כִּף גַּם בַּעַל הַמְמוֹן שֶׁקִּבֵּל מְמוֹנוֹ בְּאֶפֶן
בַּעַל הַמְמוֹן שֶׁהִנִּיעַ אֵלָיו בְּסִפָּה יְדוּעָה, אֵלּוֹ הִיָּתָה
מִסִּים, פְּשוּט שֶׁגַם לוֹלֵא הַסִּפָּה וְהָאֶפֶן הֵיחָא הִיָּה מְשִׁיג גַּם
נִמְנַעַת הַסִּפָּה הֵיחָא מְמוֹנוֹ, הִיָּה מְשִׁיג אוֹתוֹ בְּסִפָּה
כֵּן אֵת מְמוֹנוֹ בְּאֶפֶן אַחַר, וְכִפִּי שֶׁהִסְבִּירוֹ לְעִיל. וְכִפִּי שֶׁאָמַר
אַחֲרַת כֵּאשֶׁר הִקְדַּמְנוּ, וְכִמוֹ שֶׁאָמַר: (שְׁמוּאֵל א יד, ו) כִּי
יְהוֹנָתָן לָנַעַר וְכִשְׂרָדוֹ לְבָדָם לְהִלָּחֵם בַּפְּלִשְׁתִּים, שְׂאִין לֵה' מְנִיעָה כֹּל שֶׁהוּא
אִין לִי מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ כְּרַב אוֹ בְּמַעַט.
מִלְּהוֹשִׁיעֵינוּ מִהַפְּלִשְׁתִּים בֵּין אִם יִלְחָמוּ בָּהֶם רַבִּים אוֹ מַעַט.

גם אם ימנע ממנו פרנסתו יהיה בוטח בה' שמתכונן בנה לטובתו.

וּמַמָּה שְׂרָאוּי לְבוֹטֵחַ עַל הָאֱלֹהִים כְּמִרְפוֹ, כְּשִׁיתְעַכְב
וְהַדְרָךְ הַנֶּכּוֹן שֶׁל מִי שְׁבוֹטֵחַ בֵּה' שֶׁהוּא זֶה שֶׁמִּפְרָנְסוֹ, הוּא, שֶׁגַם
מְמוֹנוֹ הַמִּרְפוֹ יוֹם מִן הַיָּמִים, שְׂיֵאמַר בְּלִבּוֹ, כִּי אֲשֶׁר
אִם נִמְנַע מְמוֹנוֹ מְמוֹנוֹ בְּזִמְנוֹ מִסִּים, יְבִטֵּחַ בֵּה', וַיֹּאמֶר לְעַצְמוֹ:
הוֹצִיאֵנִי אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה בְּזִמְנוֹ יְדוּעַ וְעַת יְדוּעָה, וְלֹא
אוֹתוֹ אַחַד שֶׁהִבִּיאֵנִי לְעוֹלָם הַזֶּה בְּזִמְנוֹ מִיָּחַד וּבִשְׂעָה מִיָּחַד,

הוציאני אליו לפניהם ולא לאחריהם, הוא שמעבב
 ולא הביאני לא לפני הזמן ההוא ולא לאחריו, הוא גם כן זה
 ממני בו טרפי לעת ידוע ויום ידוע, לדעתו מה שהוא
 שמונע ממני כעת את מזוני בזמן ויום זה, משום שלדעתו זה
טוב לי.

מה שטוב עבורי.

אם יהיה מזונותי בצמצום יהיה בוטח בה' שלא יגזק מקד, וכמו
 שאבותינו במדבר קבלו מזונותם מידי יום ביומו.

וכן כאשר יבואהו טרפו מצמצם, לא יותר על מזונו
 וכן כשיגיע לאדם מזונו בצמצום ובדחק, באפן שלא
 מאומה, ראוי לו לחשב בלבו ולומר: אשר הכין לי
 נשאר אצלו יותר מקד, נכון שיחשב בלבו ויאמר, אותו
 מזוני בשדי אמי בתחלת עניני כפי צרפי ודי בלבולתי
 אחד שנתן לי מזונות כשהייתי בבטן אמי כמה שהייתי
 יום יום, עד אשר המיר אותו לי בטוב ממנו, ולא
 צריך מידי יום ביומו, עד שהחליף לי את המזונות לדבר
 הויק לי בואו בצמצום מאומה, כן לא יויק לי בוא
 שטוב ממנו, ולא הגיע לי שום נזק כמה שהיה מזוני
 הפרת הנה, אשר העתיק אותי אליו עתה, בצמצום
 בצמצום, הוא יגן בעדי שלא אנזק מקד שמזוני בצמצום,
 כפי צרפי, עד תכלית ימי מאומה. ויהיה נשפר על
 וגם אם זה יהיה עד סוף ימי, וממילא יקבל האדם שכר
 זה, כמו שאמר הבורא על אבותינו במדבר, שענינם
 על זה, וכמו שאמר ה' על אבותינו שהיו במדבר, שחיו בבטחון כזה והיו
 היה כזה, (שמות טו, ד) ויצא העם ולקמו דבר יום ביומו,
 בוטחים בה' אף שקבלו מזונם כל יום רק לאותו יום, ולא ידעו אם גם למחר

וְאָמַר: (ורמיה ב, ב) הֲלֹךְ וְקָרָאתָ בְּאוֹנֵי יְרוּשָׁלַם לֵאמֹר כֹּה יִקְבְּלוּ מֶן. וְכַתִּיב: לֹךְ וְאָמַר נְבוּאָה זוּ לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם, כִּף אָמַר ה', זְכוּר לִפְנֵי אָמַר יי וְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבַת כְּלוּלֶתֶיךָ לְכַתֵּךְ דְרֻכֶיכֶם הַטּוֹבָה בַּעַת שְׂבַחְתֶּי בְכֶם לְעַם, וְהֶאֱהָבָה שְׁהִיְתָה בְקַבְּלַת הַתּוֹרָה,

אַחֲרֵי בַמְדָבָר בְּאַרְץ לֹא זְרוּעָה.

וְהֶאֱמוּנָה שְׁהִיְתָה לְכֶם כְּשֶׁהֲלַכְתֶּם אַחֲרַי, לְמַדְבַּר שְׁמַם שְׂאִין בּוֹ אֶכֶל.

אם יקבל מזונותיו שלא באפן שקנה, יאמין שאפן זה שדרכו

קבל מזונותיו הוא הטוב ביותר עבורו.

וְכֵן אִם יבּוֹאָהוּ מְרַפּוֹ בְּסִבָּה – מִבְּלֵי סִבָּה, וּמְקוֹם –
 וְכֵן אִם יִגִּיעַ לְאֶדָם מְזוּנֵי שְׁלֹא בְּאֶפֶן שְׂרָצָה וְלֹא בְּמְקוֹם שְׂקוּהָ
מִבְּלֵי מְקוֹם, וְעַל יְדֵי אִישׁ – מִבְּלֵי אִישׁ אַחֵר, יֹאמַר
 שְׂיִגִיעַ, אוֹ שְׁלֹא ע"י הָאִישׁ שְׂקוּהָ לְקַבֵּל עַל יְדוֹ. יֹאמַר בְּלִבּוֹ:
בְּלִבּוֹ: אֲשֶׁר יִצְרַנִּי עַל צוּרָה וְתַבְנִית וְתַכּוּנָה וּמְדָה
 מִי שְׂבָרָא אוֹתִי בְּצוּרָה וּבְגוּף זֶה וּבְמַדּוֹת אֵלָיו, וְלֹא בְּשָׂרָא
מִבְּלֵי שְׂאָר הַצּוּרוֹת וְהַתַּכּוּנוֹת וְהַמְדּוֹת לְתַקְנַת עֵינַי,
 הַצּוּרוֹת וְהַחֲכָמוֹת וְהַמְדּוֹת, כְּדִי שְׁהִיְתָה לְתוֹעֵלַת עֵבוּרִי, הוּא
 הוּא בְּחַר לִי שְׂיִבּוֹא מְרַפֵּי עַל הַפְּנִים הַמְּפִיקִים לְעֵינַי
 זֶה שְׂבַחַר עֵבוּרִי שְׂאֶקְבֵּל מְזוּנֵי בְּאֶפֶן הַמוֹעִיל לְצַרְכִּי וְלֹא
מִבְּלֵי שְׂאָר הַפְּנִים. וְאֲשֶׁר הוֹצִיאָנִי אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה
 בְּאוֹפְנִים אַחֲרַי, וּמִי שְׁהִבִיאָנִי לְעוֹה"ז בְּמְקוֹם מִיחַד, וְע"י
בְּמְקוֹם יְדוּעַ, וְעַל יְדֵי שְׁנֵי אִישִׁים יְדוּעִים – מִבְּלֵי שְׂאָר
 אָבִי וְאִמִּי שְׂיִחַד עֵבוּרִי וְלֹא ע"י אֲנָשִׁים אַחֲרַי שְׂבַעוּלָם, הוּא
אִישִׁי הָעוֹלָם, הוּא בְּחַר לִי בּוֹ מְרַפֵּי בְּאַרְץ יְדוּעָה וְעַל
 בְּחַר וְזָמַן עֵבוּרִי מְזוּנֵי בְּמְקוֹם מִיחַד, וְע"י אִישׁ מְסִים, וּבְאֶפֶן
יְדֵי אִישׁ יְדוּעַ, שֵׁם אוֹתוֹ סִבָּה לְמְרַפֵּי לְטוֹב לִי, כְּמוֹ
 מְסִים, כִּיּוֹן שֶׁהוּא הַטּוֹב בְּיֹתֵר בְּעֵבוּרִי, וּכְמֹאֵמַר הַכֶּתוּב: ה'

שְׂאֵמֶר הַכְּתוּב: (תהלים קמה, יז) **צְדִיק יי כָּל דְּרָכָיו.**
צְדִיק כָּל הַנְּהַגוֹתָיו גַּם כְּשֶׁנִּרְאָה שְׁלֵא כִּחְפְּצֵינוּ.

עבודת הבטחון בחלק השלישי שהוא ענין האדם לגבי אשתו ובני ביתו, שבהם אם הוא גר במקום זר ורחוק מהבית משפחתו וידידיו, יהיה שמח בכך ויחשב שעל ידי בדידותו הוא יכול יותר לעבוד את ה', ובאם הוא גר בחברת משפחתו וידידיו, יחפש לעזור ולסייע להם מתוך פנייה לקיים מצות ה' ולא בשביל לקבל מהם שכר או טובה.

אָבֵל פְּרוּשׁ הַחֶלֶק הַשְּׁלִישִׁי, וְהֵם עֲנִינֵי אִשְׁתּוֹ וּבְנֵיו
וְכַעַת אֶפְרָשׁ דֶּרֶךְ הַבְּטָחוֹן בַּחֶלֶק הַשְּׁלִישִׁי, וְהוּא לְגַבִּי עֲנִין הָאָדָם
וּבְנֵי בֵיתוֹ וּקְרוֹבָיו וְאוֹהָבָיו וְאוֹיְבָיו וּמִיִּדְעָיו וּמִפִּירָיו,
כִּלְפֵי אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, וּקְרוֹבָיו וְאוֹהָבָיו וְשׁוֹנְאָיו, וּמִיִּדְעָיו
וְאוֹשֵׁר לְמַעַלְהָ מִמֶּנּוּ וְאוֹשֵׁר לְמַטָּה מִמֶּנּוּ – מִכְּתוּת בְּנֵי
וּמִפִּירָיו, הֵן הַחֲשׁוּבִים מִמֶּנּוּ וְהֵן הַפְּשׁוּטִים מִמֶּנּוּ, מִכֻּלֵּל סוּגֵי
אָדָם, אֲפִנִי יֵשֶׁר הַבְּטָחוֹן עַל הָאֱלֹהִים בָּהֶם, כְּאֲשֶׁר
בְּנֵי הָאָדָם, הַדֶּרֶךְ הַנִּכְוֶנָה בַּבְּטָחוֹן בַּה' הוּא, כִּפִּי שְׂאֵסֶפֶר לַהֲלֹן:
אִסְפֵּר, וְהוּא, שְׂאִין אָדָם נִמְלֵט מֵאֶחָד מִשְׁנֵי דְבָרִים.
שֶׁהֵנָּה, אִין אָדָם נִמְלֵט מֵאֶחָד מִב' דְּרָכִים אֵלּוּ, הֵינּוּ, אוֹ שֶׁהוּא דָר
שִׁיְהִיָּה נִכְרִי, אוֹ שִׁיְהִיָּה בְּתוֹךְ מִשְׁפַּחְתּוֹ וּקְרוֹבָיו.
בְּמָקוֹם שְׁלֵא בַּחֲבֵרַת מִשְׁפַּחְתּוֹ וִידִידָיו, אוֹ שְׂדֵר יַחַד עִמָּם.

וְאִם יְהִיָּה נִכְרִי – יְהִיָּה צוּוֹתוֹ בְּאֱלֹהָיו בְּעֵת
לָכוֹן, בְּאִם הוּא דָר בְּמָקוֹם זָר, יִרְגִישׁ כִּי צַד בְּזָכוֹת הַבְּדִידוֹת
הַשְׂתוּמָמוֹתוֹ, וְיִכְמַח עָלָיו בְּגִירוּתוֹ. וְיַעֲלֶה עַל לְבָו
הוּא דְבוּק בַּה' וְגַם בּוֹטַח עָלָיו יוֹתֵר מִחֲמַת זְרוּתוֹ, וְיִחְשַׁב,
גִּירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכִי אֲנִשִּׁי הָאָרֶץ כְּמוֹ גֵרִים
שֶׁגַם נִשְׁמָתוֹ הִיא כְּזָרָה בַּעוֹה"ז וְגַם כָּל הָאֲנָשִׁים זָרִים בְּעוֹלָם.

בַּה, כְּמוֹ שְׂאֵמֶר הַכֶּתוּב: (ויקרא כה, כג) כִּי גֵרִים וְתוֹשָׁבִים וּכְמֵאמֶר הַכֶּתוּב: כְּמוֹ גֵרִים וְתוֹשָׁבִים אַתֶּם נִחְשָׁבִים בְּעֵינַי, אַתֶּם עַמִּדִי. וַיִּחְשַׁב בְּלִבּוֹ, כִּי כָּל מִי שֵׁישׁ לוֹ קְרוֹזִים וַיִּחְשַׁב עוֹד בְּלִבּוֹ שְׁגָם לְמִי שֵׁישׁ קְרוֹזִים וְאֵינוֹ בּוֹדֵד, הֲרֵי תוֹף בּוֹ, עַד זְמַן מְעַט יֵשׁוּב נִכְרִי, בּוֹדֵד, וְלֹא יוֹעִילָהּ קְרוֹז זְמַן מוֹעֵט כְּשֵׁיִסְתִּימוֹ יָמָיו הֲרֵי יִשְׁאַר זֶר וּבּוֹדֵד וְלֹא יוֹעִילוּ לוֹ וְלֹא בֶן, וְלֹא יִתְחַבֵּר עִמּוֹ אֶחָד מֵהֶם. שׁוּם קְרוֹב וְלֹא יִהְיֶה אֶחָד מֵהֶם עִמּוֹ.

מנהג הפרושים להתבודד כדי שיהיו פנויים לעבודת ה'.

וַיִּחְשַׁב אַחֵר כִּדְ בְּהִסְתַּלְקוֹת כַּבֵּד מִשְׁאֵם וְחֻבּוֹתָם וְכֵן יִחְשַׁב ג"כ שֶׁעַל יְדֵי שְׂאֵנֵי זֶר אֵין רוֹבֵץ עָלַי הֵעַל לְפָרְנָסִם וְלְדַאָג וְצָרְכֵיהֶם מֵעָלָיו, וַיִּחְשַׁב זֶה מִזְכָּח מִמִּזְכָּח הַכּוֹרֵא עָלָיו, לְכָל צָרְכֵיהֶם, וְכֵן יִחְשַׁב שְׂדָבֵר זֶה טוֹבָה עֲבוּרוֹ מֵאֵת ה', שֶׁהֲרֵי גַם אִם מִפְּנֵי שְׂאֵם יִתְּיָה רוֹדֵף אַחֵר עֲנִינֵי הָעוֹלָם וְצָרְכָיו, תִּהְיֶה יִהְיֶה רוֹדֵף אַחֵר עֲנִינֵי עוֹה"ז בְּשִׁבִיל צָרְכָיו עֲדָן תִּהְיֶה יִגִּיעַתוֹ קִלָּה יִגִּיעַתוֹ יוֹתֵר קִלָּה עָלָיו מִבְּלֵי אִשָּׁה וּבָנִים, וְחֶסְרוֹנָם – יוֹתֵר כְּשֶׁהוּא לְבַד בְּלֵי אִשָּׁה וּבָנִים, וְנִמְצָא שֶׁבִּכְף שֶׁהוּא בּוֹדֵד יֵשׁ לוֹ מְנוּחָה לוֹ וְטוֹבָה. וְאִם יִתְּיָה מִכַּקֵּשׁ עֲנִינֵי אַחֲרֵיתוֹ, יִתְּיָה יוֹתֵר מְנוּחָה וְטוֹבָה, וּכ"ש אִם יִתְּיָה הָאָדָם מִבְּקֵשׁ וְדוֹאָג לְעִתִּידוֹ בּוֹדֵאֵי לְבוֹ יוֹתֵר רִיק וּפְנוּי בְּעֵת הַתְּבוֹדָדוֹתוֹ מִבְּלֵי סֶפֶק. שִׁיְהִיָּה לְבוֹ פְנוּי יוֹתֵר לְעִבּוֹד אֵת ה' מִתּוֹף הַתְּבוֹדָדוֹתוֹ.

וְעַל כֵּן הָיוּ הַפְּרוּשִׁים – בּוֹרְחִים מִקְרוֹבֵיהֶם וּמִכְּפִתֵיהֶם וְלָכֵן הָיוּ נוֹהֲגִים הַפְּרוּשִׁים מֵהָעוֹה"ז, לְהִתְרַחֵק מִמִּשְׁפַּחְתָּם אֶל הַהָרִים, כְּדִי שִׁיִּפְנוּ לְבוֹתָם לְעִבּוֹדַת אֱלֹהִים. וְכֵן וּמִכְּפִתֵיהֶם, וְהִלְכוּ לְהִתְבוֹדֵד בְּהָרִים כְּדִי שִׁיְהִיָּה לָבָם פְנוּי לְעִבּוֹדַת

היו הנביאים בזמן הנבואה יוצאים ממעוזותיהם ה', וכן היה דרכם של הנביאים לצאת ממגורם ולהתבודד כדי ומתבודדים לחובות הנורא עליהם, כמו שידעת שיהיו ראויים לנבואה מאת ה', וכפי שידוע מאליהו הנביא עם מענין אליהו עם אלישע שנאמר עליו (מלכים א יט, יט) אלישע, שמספר עליו שמצא אליהו את אלישע חורש בשדה שנים עשר צמדים לפניו והוא בשנים העשר. וכיון עם צמד בקר וכל החורשים עמדו לפניו והוא בצמד האחרון, שרמז לו אליהו במעט רמז הבין אותו ואמר: (מלכים א יט, כ) אשקה נא לאבי ולאמי ולאליהו אחרי, ואמר לטול רשות מאבי ואמי ואח"כ אלך עמך, וכתב שם שאח"כ (מלכים א יט, כא) וילך אחרי אליהו וישרתהו. הלך אלישע אחרי אליהו לשמשו פרצון ה' ²⁴.

ואמרו על אחד מהפרושים – שנכנס למדינה אחת ומספר על אחד מהחסידים שנכנס למדינה אחת, ללמד את להורות את יושביה עבודת האלהים, ומצאם לובשים תושבי המדינה דרך עבודת ה', ומצאם שכלם לבושים בבגדים צבע אחד במלבושיהם ותכשיטיהם, וראה קבריהם שצבעם זהה וכן לכלם אותם תכשיטים, וכן ראה שקוברים אצל פתחי בתיהם, ולא ראה ביניהם אשה. ושאל את מתייהם על יד פתח בתיהם, וראה שלא גר ביניהם אשה, אותם על זה, ואמרו לו: מה שאנו לובשים צבע אחד ושאל אותם על כך, ואמרו לו: הטעם שאנו לבושים באותו צבע

24. הרי שאליהו רמז לאלישע שעליו להיות מתבודד ופרוש מבני אדם כדי שיזכה למעלת הנביאים, ולכן מיד אמר לו אלישע שהוא הולך להפרד מאביו ומאמו.

שלא יהיה נפר העני מן העשיר, וּשְׁלֹא יָבֹא הָעָשִׁיר כְּדֵי שְׁלֹא יִהְיֶה הַפָּרֵשׁ בֵּין עֲנִי לְעָשִׁיר, וּמִמִּילָא לֹא יִגִּיעַ הָעָשִׁיר לְהַתְנָאוֹת וּלְהַתְפָּאָר בְּעֵשְׂרוֹ, וַיָּבֹא הָעֲנִי לְהַתְנָאוֹת לְגֵאוּהָ כְּשִׁיתְפָּאָר בְּעֵשְׂרוֹ, וְשֹׁלֵא יִתְבָּזֶה הָעֲנִי אֶצֶל עֲצָמוֹ. וּרְצוֹנֵנוּ אֶצֶל עֲצָמוֹ, וְשִׁידְמָה עֲנִינֵינוּ עַל הָאֲדָמָה בְּעֲנִינֵינוּ הוּא שְׁכֻלָם יִהְיוּ שְׂוִים בְּחִיָּהֶם עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה כְּפִי שְׂוִיָּהוּ שְׂוִים תַּחְתֵּיהָ. וַיֵּאמֶר עַל אֶחָד מֵהַמְּלָכִים, שְׂתִּיהַ מִתְעַרְב בְּמוֹתָם, וְכִפִּי שְׂמֻסְפָּר עַל מְלָךְ אֶחָד שֶׁהִיא מִתְעַרְב בֵּין עַבְדָּיו עַד בֵּין עַבְדָּיו וְלֹא הָיָה נִפְר בֵּינֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נוֹחֵג מִשְׁפָּלוֹת מִנְּהֵג מִשְׁפָּלוֹת בְּתַכְשִׁיטָיו וּבְמַלְבוּשָׁיו. וּמָה שֶׁשְׂמָנוּ וְעָנוּהוּ בְּתַכְשִׁיטִים וּבְמַלְבוּשִׁים הַפְּשׁוּטִים שְׁלֻבֵשׁ. וְהִסְבֵּה שְׂאָנוּ קִבְרוֹת מִתֵּינוּ אֶצֶל פְּתַחֵנוּ, כְּדֵי שְׁנֻכַח מֵהֶם וְנִהְיֶה קוֹבְרִים אֶת מִתֵּינוּ סְמוּךְ לְפֶתַח בְּתֵינוּ הוּא, כְּדֵי שְׁנִהְיֶה תְּמִיד נְכוֹנִים לְמוֹת, וְנִזְמִין לָנוּ הַצִּידָה הַמְּנַעַת אוֹתָנוּ לְמָקוֹם עַל יָדָם וּמִמִּילָא נִזְכֹּר שֶׁתְּכַלִּית הָאֲדָם לְמִיתָהּ וְנִכְיִן לָנוּ תְּמִיד הַמְּנוּחָה. וּמָה שְׂרָאִית שְׂפָרְשָׁנוּ מִן הַנְּשִׁים וְהַכְּנָיִם, דַּע, צִידָה לְעוֹה"ב. וְהִסְבֵּה שְׂרָאִית שְׂאִין בֵּינֵינוּ נְשִׁים וְיֻלְדִים, דַּע כִּי יַחְדָּנוּ לָהֶם קְרִיָה קְרוֹבָה מְכָאן, כְּשִׁיצְטָרְךָ אֶחָד לָךְ שִׁיחְדָּנוּ לָהֶם בְּתֵי מְגוּרִים קְרוֹב לְכָאן כְּדֵי שְׂאָם יִצְטָרְךָ אֲדָם מִמָּנוּ אֶל דְּבַר מַדְבְּרֵיהֶם, יִלְךְ אֲלֵיהֶם וַיִּשְׁלִים צָרְכּוֹ לְהַגִּיעַ לְאִשְׁתּוֹ וּבְנָיו הַקְּטָנִים יוּכַל לִילֵךְ אֲלֵיהֶם וְכִשְׂיִסִּים מָה וַיִּשׁוּב אֲלֵינוּ, מִפְּנֵי שְׂרָאִינוּ בְּמָה שִׂיכְנָם עֲלֵינוּ מִפְּרֻדָּת שְׂצָרִיף יַחְזֹר אֲלֵינוּ. וּמָה שְׂפָרְשָׁנוּ מֵהֶם הוּא, מְשׁוּם שְׂרָאִינוּ גְדֹל הַלֵּב, וְרַב הַהַפְסָד, וְגֹדֵל הַיְגִיעָה וְהַטְרַח בְּקִרְבָּתָם, הַטְרָדוֹת וְהַהַפְסָד, וְכֵן גְדֹל הַיְגִיעוֹת וְהַטְרַחָה כְּשֶׁאָנוּ דָרִים עִמָּהֶם,

וְהַמְנוּחָה מִכָּל זֶה – בְּתַרְחֻקְתֶּם, לְבַחַר בְּעֵינַי הָעוֹלָם
 וְלִהְפֹּךְ רְאִינוּ גִדְל הַמְנוּחָה וְהִרְגַע כְּשֶׁאֲנוּ רְחוּקִים מֵהֶם, שְׂאֵז אָנוּ
 הַבָּא וְלִמָּאס בְּעֵינַי הָעוֹלָם הַזֶּה. וְיִיטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינַי
 זֹכִים לְבַחַר בַּעוּה"ב וְלִמָּאס בְּחַיֵי הַעוּה"ז, וְהוּטַב דְּבָרֵיהֶם בְּעֵינַי

הַפְּרוּשׁ וַיְבַרְךְ אוֹתָם וַיֹּאשְׁרֵם בְּעֵינָם.
 הַחֲסִיד, וּבִרְךְ אוֹתָם וְשַׁבְּחֵם עַל מַעֲשֵׂיהֶם.

דָּרָךְ הַהֲתַנְהֻגוּת עִם קְרוּבֵי הוּא, שְׂמַצְנָה עַל הָאָדָם לְעוֹזֵר וְלִסְיַע
 לְקְרוּבֵי, וְלֹא מוּשׁוּם שֶׁהֶם קְרוּבֵי אֱלֹא מוּשׁוּם שֶׁכָּךְ צָנָה ה'.

וְאִם יִהְיֶה הַבּוֹטֵחַ בְּאֱלֹהִים בַּעַל אִשָּׁה וְקְרוּבִים
 אִם יִזְכֶּה בַּעַל הַבְּטָחוֹן וַיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה וְקְרוּבִים וַיִּדְיָדִים, אוֹ לְחַלּוּפִין
וְאוֹתֵכִים וְאוֹיְבִים, יִכְטַח בְּאֱלֹהִים בְּהַצְלָתוֹ מֵהֶם,
 שׁוֹנְאִים ח"ו, אֲזִי יִבְטַח בֵּה' שִׁיִּצִּילוּ וַיִּגַּן בְּעַדוֹ שְׁלֹא יִנָּזַק מֵהֶם,
וַיִּשְׁתַּדֵּל לְפָרַע מִה שְׁחָיֵב לָהֶם, וְלַעֲשׂוֹת חֲפְצֵיהֶם,
 וְצָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל לַעֲשׂוֹת לְמַעַנָם מִה שְׁמַחֲבֵב מֵאֵת ה' ע"י שִׁיעֶשֶׂה
וְלִהְיוֹת לְבוֹ שְׁלָם עִמָּהֶם, וַיִּרְף יָדוֹ מִתּוֹקְתָם, וַיִּסְכַּב
 חֲפְצֵיהֶם וַיֵּאָהֵב אוֹתָם, וַיִּזְהַר שְׁלֹא לְהִזְיָקָם, וַיִּחְשַׁב כִּיִּצַּד יוּכַל
עַל מִה שִׁיְהִיָּה טוֹב לָהֶם, וַיִּהְיֶה נְאֻמָּן בְּכָל עֲנִינֵיהֶם,
 לְהִיטִיב לָהֶם, וַיִּהְיֶה יֵשֶׁר וּמְסוּר לְדַאֵג לְכָל צָרֵכֵיהֶם, וַיִּלְמַדֵם דָּרָךְ
וַיּוֹרֵם אֶפְנֵי תוֹעֲלוֹתָם בְּעֵינַי הַתּוֹרָה וְהָעוֹלָם לְעַבּוּדַת
 יִשְׂרָאֵל בְּאֶפֶן שִׁיְהִיָּה מוֹעִיל לָהֶם, שִׁיִּדְעוּ כִּיִּצַּד לְקַיֵּם אֵת הַתּוֹרָה
הַבּוֹרָא, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב: (וַיִּקְרָא יט, יח) **וְאֶהְבֶּתְ לְרַעַף כְּמוֹהָ,**
 וְהַמְצוּוֹת. כְּדַכְתִּיב: שִׁיֵּשׁ לְאֶהֱבֵ אֵת רַעַף כְּמוֹהָ. וְכֵן כְּתִיב: אֶסוּר
וְאָמַר: (וַיִּקְרָא יט, יז) **לֹא תִשָּׁנָא אֵת אַחִיף בְּלִבְכֶף, לֹא**
 לִשְׁנֹא אֵת אַחִיף אֶפִּילוּ בְּלִבְכֶף. וְכֵל זֶה יְקַיֵּם הָאָדָם לֹא בְּשִׁבִיל שִׁיִּקְבַּל
לִיְחַל הַגְּמוּל מֵהֶם, וְלֹא לְקַדֵּם אֶצְלָם, וְלֹא מֵאֶהְבֶּתוֹ
 שְׁכַר אוֹ טוֹבָה מֵהֶם, וְלֹא בְּשִׁבִיל שִׁיְהִיָּה חֲשׁוֹב בְּעֵינֵיהֶם, וְלֹא

בכבודם ושבתם, ולא להשתרר עליהם, אך לקיים בשביל לקבל מהם כבוד ושבת, ולא בשביל לשלוט עליהם, אלא מצות הבורא ולשמור בריתו ופקודיו עליהם. כי מי רק בשביל לקיים מצוות ה' ולקיים את מה שצונו לעזור לקרובינו, שתהיה דעתו בעשותו חפציהם על אחד מהדברים שאם יהיה דעת האדם כשיעשה רצון קרוביו בשביל אחד מהסבות שזכרנו תחלה, לא ישיג רצונו מהם בעולם הזה, והפניות שהזכרנו מקדם, אזי לא ישיג את מה שמצפה לקבל מהם ויגיע לריק, ויפסיד שברו לעולם הבא. ואם הוא נוהג ונמצא שהתנגע בחנם, וגם יפסיד את שברו בעוה"ב, אבל אם בזה לעבודת האלהים בלבד, יעזרם האלהים לגמל זוכה לעשות למענם מתוך פנה טהורה משום שקף צנונו ה', אזי אותו בעולם הזה, וישים פניהם שבתו ויגדל ענינו ועזרהו ה' שיקבל שברו גם בעוה"ז וקרוביו ישבחוהו על מעשיו בעיניהם, ויגיע אל הגמול הגדול בעולם הבא, כמו ויהיו מעשיו חשובים בעיניהם, וכן יגיע לשכר הגדול בעוה"ב, וכפי שאמר האלהים לשלמה: (מלכים א' ג' יג) וּגַם אֲשֶׁר לֹא שָׁאֵמַר ה' לשלמה המלך: מכיון שבקשת רק חכמה לשפוט העם, שאלת נתתי לך גם עשר גם כבוד. אתן לך בנוסף לך גם עשר וכבוד.

עבודת הבטחון כשהאדם מסייע לאחר וכן כשמקבל סיוע מאחר, שיהיה שבאמת עצם המעשה הכל מאת ה' והאדם הוא רק אמצעי ושליח להוציא הדבר לפעל.

אבל לפני בטחוננו על אלהיו בעניני מי שהוא למעלה והנה הדרך בעבודת הבטחון בה' לגבי עניניו ומגעיו עם בני אדם ממנו ומי שהוא למטה ממנו – מכתות בני אדם, החשובים ממנו או הפחותים ממנו, וכן עם כלל בני האדם, הדרך

הַפְּנִים הַיְשָׁרִים לוֹ, כְּשֵׁיבִיא אוֹתוֹ הַצֶּרֶד לְבַקֵּשׁ חֶפְצֵי הַיֵּשֶׁר הוּא, שְׂאֵם יְצִטְרֵף הָאָדָם לְבַקֵּשׁ דְּבַר מִמִּי שֶׁהוּא חָשׁוּב יוֹתֵר מִמִּי שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ אוֹ לְמַטָּה מִמֶּנּוּ, שֵׁיבִטַח מִמֶּנּוּ אוֹ מִמִּי שֶׁפְּחוֹת מִמֶּנּוּ, אֲזִי יִהְיֶה בְּטַחוּנוֹ בֵּה' בְּלִבְדּוֹ, בְּיֻדְעוֹ בּוֹ עַל אֱלֹהֵיוֹ, וַיִּשְׁיִמֶם סִבָּה בְּהַשְׁלָמְתוֹ, כַּאֲשֶׁר יִשִּׁים שֶׁה' הוּא זֶה שֶׁעוֹזֵר לוֹ וְהֵם רַק שְׁלִיחִים לְבַצֵּעַ אֶת רְצוֹן ה', וְכִפִּי שְׁמִי עֲבוֹדַת הָאָרֶץ וְזִרְעֻתָהּ סִבָּה לְטָרְפוֹ. וְאִם יִרְצֶה שֶׁעוֹבֵד בְּאֲדָמָה לְזוֹרְעָה וּלְהַצְמִיחָהּ, שֶׁכֵּל עֲבוֹדָתוֹ הִיא רַק אֲמָצְעֵי לְהַטְרִיפוֹ מִמֶּנָּה, יִצְמַח הַזֶּרַע וַיִּפְרָה וַיִּרְבֶּה, וְאִין לְכַף שִׁיגְדֵל, וּבִאֲמַת כָּל מָה שֶׁצּוֹמֵחַ הִיגֵנו רַק מִחֲמַת רְצוֹנוֹ ית', וְאִין לְהוֹדוֹת הָאָרֶץ עַל זֶה, אֲךָ הַהוֹדָאָה לְבוֹרָא לְבִדּוֹ. וְאִם הַהוֹדוֹת לְאָרֶץ עַל מָה שֶׁהַצְמִיחָהּ, אֲלֵא רַק לְהַשִּׁי"ת בְּלִבְדּוֹ, שֶׁהִרִי אִם לֹא יִחְפֹּץ הָאֱלֹהִים לְהַטְרִיפוֹ מִמֶּנּוּ, לֹא תִצְמִיחַ הָאָרֶץ, לֹא יִרְצֶה ה' שִׁיְהִיָּה לְאָדָם מְזוֹנוֹ מִהַאֲדָמָה הִרִי שְׁלֵא תִצְמִיחַ הָאָרֶץ אוֹ תִצְמִיחַ וַיִּקְרָה הַצְּמִיחַ פְּנֵעַ, וְאִין לְהַאֲשִׁים הָאָרֶץ. כָּלּוּם, וְגַם אִם יִצְמַח, יִתְכַּן שִׁינְזֶק וְאִין הָאָרֶץ אֲשֶׁמָּה בְּכַף כָּלּל.

כְּשֵׁיבְקֵשׁ טוֹבָה מֵאַחַר יִזְכּוֹר שֶׁהוּא רַק שְׁלִיחַ מִה' לְעוֹזֵר לוֹ.

וְכֵן כְּשֵׁיבְקֵשׁ מֵאַחַד מֵהֶם חֶפֶץ, שִׁיְהִיָּה אֲצֵלוֹ הַחֲלָשׁ וְכֵן אִם יִבְקֵשׁ מֵאַחַר חֶפֶץ כָּל שֶׁהוּא, אֲזִי צָרִיף שִׁיְהִיָּה שׁוֹיִם וְהַחֲזוֹק מֵהֶם שְׁוֶה בְּעִשׂוֹתוֹ, וַיִּבְטַח בְּהַשְׁלָמְתוֹ עַל אֲצֵלוֹ הַחֲלָשׁ וְהַגְּבוּר לְבַצֵּעַ עֲבוּרוֹ בְּקִשְׁתּוֹ, מֵאַחַר שֶׁהֵם רַק הָאֱלֹהִים יִתְבָּרָךְ. וְאִם יִשְׁלַם עַל יְדֵי אֶחָד מֵהֶם, יוֹדֶה שְׁלִיחִים מֵאֵת ה', וּבִאֵם יִשְׁלַם חֶפְצוֹ ע"י אֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם, הַבוֹרָא יִתְבָּרָךְ אֲשֶׁר הַשְׁלִיִם חֶפְצוֹ, וַיּוֹדֶה לְמִי שֶׁנִּעְשָׂה אֲזִי יוֹדֶה לֵה' עַל כֵּף שֶׁהוּא זֶה שֶׁהַשְׁלִיִם חֶפְצוֹ, וּבְנוֹסָף

על ידו על לבו הטוב לו, וְשֶׁהַבּוֹרָא הֵבִיא תוֹעֵלָתוֹ יודה למי שהיה השליח שֶׁעָשָׂה בְּטוֹב לְבוֹ עֲבוּרוֹ, וְדָרְכוֹ עַל יָדוֹ. וּבִדְיוּעַ, שָׁאִין הַבּוֹרָא מִנְגַלְגַל מִזִּכָּה אֱלֹא עַל הֵבִיא לוֹ ה' תוֹעֵלָת, שֶׁהָרִי יְדוּעַ שָׁאִין הַשֵּׁי"ת מִגַּלְגַל דְּבַר יְדֵי הַצְּדִיקִים, וּמַעַט הוּא שְׂמַתְנַלְגַל הַפֶּסֶד עַל יְדֵיהֶם, טוֹב אֱלֹא ע"י הַצְּדִיקִים, וְכַמַּעַט שָׁאִינוּ מִצּוֹי שֶׁיִּתְגַּלְגַל עַל כְּמוֹ שָׁאִמְרוּ חֲכָמֵינוּ וְזָכוּנָם לְבִרְכָה: (נִמְרָא בְּבֵא בְּתָרָא קִיט, ב) יְדָם הַפֶּסֶד כָּל שֶׁהוּא. וְכִמוֹ שָׁאִמְרוּ חֲז"ל: מִגַּלְגַלִּין זְכוֹת מִנְגַלְגַלִּין זְכוֹת עַל יְדֵי זָכָאִי וְחֻבָּה עַל יְדֵי חֲטָא. וְכִתִּיב: לֹא יִקְרָה לְצַדִּיק הַכְּתוּב: (מְשַׁלֵּי יב, כא) לֹא יֵאָנֶה לְצַדִּיק כָּל אָוֶן. וְאִם לֹא שׁוֹם מְכָשׁוֹל. וְאִם לֹא יַעֲשׂוּ לוֹ מָה שֶׁבִקֵּשׁ מֵהֶם, לֹא יֵאָשִׁים יִשְׁלַם לוֹ עַל יְדֵיהֶם, אֵל יֵאָשִׁימָם וְאֵל יִתְּלֶה בָּהֶם אוֹתָם עַל כֶּף, וְלֹא יִחַשֵׁב עֲלֵיהֶם כְּאִלוֹ אֵינִם יְכוֹלִים לַעֲזוֹר קַצוּרָה, אֲדִי יוֹדָה לְאֱלֹהִים אֲשֶׁר בָּחַר לוֹ הַטּוֹב בְּזֶה, לוֹ, אֱלֹא יוֹדָה לֵה' שֶׁבִדְאִי בּוֹחֵר מָה שֶׁטוֹב לוֹ, וְיִשְׁבַּח אוֹתָם וְיִשְׁבַּחֵם כְּפִי שֶׁיִּדְעַ מֵהַשְּׁתַדְּלָם לַעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ, אֵת עַל עַל מָה שֶׁהִשְׁתַּדְּלוּ וְנִסּוּ לַעֲזוֹר לוֹ, אֲף עַל פִּי שֶׁבִסוּף לֹא כִּי שְׂלֵא נִשְׁלַם כְּרִצּוֹנוֹ וְכְרִצּוֹנָם לוֹ. וְכֵן יִנְהַג בְּמִדְעָיו הַצְּלִיחוֹ לְסִיַע בְּעֵדוֹ כְּפִי שֶׁרִצָּה, וּבְדַרְךָ זוֹ יִנְהַג בְּמִכְרֵיו וְאוֹתְכֵיו, וּבְמִי שֶׁנִּזְשָׂא וְנִזְתֵן עִמָּהֶם, וְשִׁמְשִׁיו וְשִׁתְּפִיו. וְיִדְיָדוֹ, וּבְמִי שֶׁעוֹסֵק עִמוֹ בְּמִשְׁאָ וּמִתֵּן וּבְמִשְׁרָתוֹ וְשִׁתְּפִיו.

יִשְׁתַּדֵּל לַעֲזוֹר לְאַחֵרִים וְיִבְטַח בֵּה' שֶׁיַּעֲזֹרֵהוּ לְהַשְׁלִים חֲפָצָם.

וְכֵן אִם יִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ מִי שֶׁלְּמַעַלָּה מִמֶּנּוּ אוֹ שֶׁלְּמַטָּה וְכֵן אִם יִבְקֵשׁ מִמֶּנּוּ מִי שֶׁחָשׁוּב יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, אוֹ מִי שֶׁפָּחוּת

מִמֶּנּוּ - חֲפִיץ, יִסְבֵּב לַעֲשׂוֹתוֹ בְּכָל לְבוֹ, וַיִּשְׁתַּדֵּל
 מִמֶּנּוּ, דָּבָר מְסִים, אֲזִי יִחַפֵּשׁ לְמִלָּא רְצוֹנָם בְּכָל לְבוֹ, וַיַּעֲשֶׂה
 לְהַשְׁלִימוֹ בְּמַצְפּוֹנוֹ, אִם יוֹדֵמֵן לוֹ, וַיְהִי מִי שְׂמִבְקָשׁוֹ
 הַשְׁתַּדְּלוֹת לְהַשְׁלִים חֲפִצָּם²⁵, בְּאִם יוּכַל לְכַר וּבְאִם הַמְּבַקֵּשׁ
 רְאוּי לְהַשְׁתַּדֵּל לוֹ בּוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן יִבְטַח עַל הָאֱלֹהִים
²⁶רְאוּי לְכַר שְׂיַעֲזְרוּ לוֹ, וְאַחֲרֵי שֶׁהַשְׁתַּדֵּל יִשִּׁים בְּטַחֲוֹנוֹ בַּה'
 בְּהַשְׁלֵמָתוֹ. וְאִם יִשְׁלִימָהוּ עַל יְדוֹ, וַיִּשְׁימָהוּ סִבָּה
 שְׂיַעֲזָרְהוּ לְהַשְׁלִים חֲפִצָּם, וְאִם הַצְּלִיחַ לְהַשְׁלִים חֲפִצָּם יוֹדֵה
 לְמַזְכַּת זְוִלָּתוֹ, יוֹדֵה עַל זֶה. וְאִם יִמְנַע מִמֶּנּוּ, וְלֹא
 לַה' עַל שֶׁזָּכְהוּ לְכַר, וְכֵן אִם לֹא הַצְּלִיחַ לַעֲשׂוֹת רְצוֹנָם אֵל
 יוֹדֵמֵן לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ, אֵל יֵאָשִׁים נַפְשׁוֹ, וַיּוֹדִיעַ אֶת חֲבֵרָו
 יִחָשֵׁב שֶׁהוּא אָשֵׁם בְּכַר, אֲלֵא יוֹדִיעַ לְחֲבִירוֹ שֶׁהוּא מַצְדִּו לֹא
 שָׁלָא קַצֵּר, אַחֲרֵי שִׁיטְרַח וַיִּשְׁתַּדֵּל בּוֹ בְּעַצְמוֹ.
 הַתַּעֲצֵל מִלְטָרַח וּלְהַשְׁתַּדֵּל עֲבוּרוֹ.

עבודת הבטחון באם יש לאדם שונאים ח"ו.

אָבֵל עֲנִינֵי אוֹיְבָיו וְחוֹמְדָיו וּמְבַקְשֵׁי רָעָתוֹ, יִבְטַח
 וְעֲבוֹדַת הַבְּטָחוֹן כְּלָפִי שׁוֹנְאָיו וּמְקַנְאָיו וְהַמְּבַקְשִׁים אֶת רָעָתוֹ, הוּא,
 בְּעֲנִינֵיהֶם עַל הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה, וַיִּסְבֵּל חֲרָפָתָם, וְאֵל
 שְׂיִבְטַח בְּכָל זֶה עַל הַבּוֹרָא יֵת', וַיְהִי סוֹבֵל אֶת מֵה שְׂמִחְרָפִים אוֹתוֹ,
 יִגְמַל לָהֶם כְּפַעְעֵלָם, אֲדָּ יִגְמַלְם חֲסֵד וַיַּעֲשֶׂה לָהֶם כָּל
 וְלֹא יִשִּׁיב לָהֶם רַע כְּפִי שְׂעוֹשִׁים לוֹ, אֲלֵא לְהַפְּךָ יְהִי גוֹמֵל עִמָּהֶם חֲסֵד,

25. 'במציפוננו' פי' שירצה בפנימיותו לעשות חפצם ולמלא רצונם, אף שבפועל לפעמים אין ביכולתו לעשות רצונם.

26. פי' ב'מרפא לנפש', כיון שאם אינו ראוי שיעשו לו טובה זו, יש להמנע מכה, וכפי שכתב רבנו בסוף שער עבודת הא-לוקים.

מה שיוכל לעשותו מן הטוב. ויזכר בלבו שתועלתו ויעשה עבונם טובות כפי מה שיוכל, ויזכר בלבו שאי אפשר להועיל ונקו ביד הפורא יתעלה. ואם יהיו סבה להזיקו, לו או להזיקו ח"ו אלא אם ה' ירצה, ובאם יגיע אליו נזק על ידם יחשב עליהם טוב, ויחשד את עצמו ומעשיו פרע יחשב אליהם רק טוב, ויאשים את עצמו שזה משום מעשיו הקדמותיו אצל אלהיו, ויתחנן אל האלהים, ויבקש הרעים שעשה מקדם, ויתפלל בתחנונים אל ה', ויבקש ממנו מלפניו לכפר עונותיו, ואז ישוכו אויביו לאהבתו, שיכפר לו עוונותיו, ואז יתפכו שונאיו לידידיו, וכמאמר במו שאמר החכם: (משלי מז, ז) ברצות יי דרכי איש גם שלמה המלך: כשרצוני לפני ה' דרכי האדם אזי גם שונאיו אויביו ישלם אתו.

ישלימו אתו ויאהבהו.

דרך עבודת הבטחון בחלק הרביעי לגבי קיום המצוות, שבהם, עצם הבחירה והרצון לקיים המצוות וכן ההחלטה לקיים, בזה לא שיד בטחון, כיון שהשם יתברך מסר ביד האדם כח הבחירה לבחר בטוב או להפך, אולם עצם עשיית המצוות אינו ביד האדם ועל זה יש לבטח בה' שיזכהו לקיים את מצוותיו.

ופרוש החלק הרביעי בעניני חובות הלכות והאכרים ועבודת הבטחון בחלק הרביעי שהוא עניני חובת האדם ואיבריו לגבי שהאדם מתייחד בתועלתו ונזקם, וזה, כצום המצוות שעל האדם לקיים בעצמו, והתועלת בקיומם והנזק באי קיומם ובתפלה וכסבה וכלולב וכציצית ושמירת השבת הם רק כלפי עצמו, וכגון תעניות ותפלה וסכה, ולולב וציצית ושבת והמועדים, והמנע מן העברות, וכל חובות הלכות ומועדים, ופרישה מן העברות, וכן כל מה שמחייב בלבבו כלפי ה', שאין בהם

אֲשֶׁר לֹא תַעֲבֹרְנָה אֵל זִוְלָתוֹ, וְתוֹעֲלוּתֵן וְנִזְקֵן מִיְחָדוֹת
 שְׂיִכּוֹת כָּלפִי אַחֲרַיִם, וְהַתּוֹעֲלֵת מִקִּיּוּמִם וְלַהֲפֹךְ הַנִּזְקֵן מֵאֵי קִיּוּמִם שְׂיִכּוֹס רַק
בּוּ מִבְּלִי שְׂאֵר בְּנֵי אָדָם, אֲפִנִי יִשְׂרָהֵל הַבְּטָחוֹן בְּכֻלָּם
 כָּלפִי עֲצֻמוֹ וְלֹא לְאֲנָשִׁים אַחֲרַיִם, הַדְרֹךְ הַנִּכּוֹנָה בְּבִטְחוֹן בָּהֶם
עַל הָאֱלֹהִים יִתְפָּרֵךְ מַה שְׂאֵנִי מִבְּאֵר אוֹתוֹ, וּמֵאֱלֹהִים
 בַּה' כְּפִי שְׂאֵבֵאֵר זֹאת כֶּעֵת, וְאֶת־פִּלְלֵה' שְׁבוּחֵמִיו
אֲשָׂאֵל – לְהוֹרֹת אוֹתִי הָאֵמֶת בְּרַחֲמָיו.
 יִוְרֶה לִי אֶת הַדְרֹךְ הָאֵמֶת בְּכֹךְ.

וְהוּא, כִּי מַעֲשֵׂי הָעֲבוּדָה וְהָעֲבָרָה לֹא יִתְבַּנּוּ לְאָדָם
 וְהַדְרֹךְ בְּזֶה, שֶׁהֵנָּה בְּעֵינֵי הַמִּצְוֹת וְהָעֲבֵרוֹת הֵרִי שְׂאֵי אֲפֶשֶׁר לְאָדָם
כִּי אִם בְּהַקְבִּץ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים. הָאֶחָד, הַבְּחִירָה בְּלִבּוֹ
 לְקַיֵּם אֵלָּא בְּצִרוּף ג' דְּבָרִים יַחַד. הָרֵאשׁוֹן, שְׂמִקְדָּם עֲלָיו לְבַחֵר
וּמִצְפּוֹנּוֹ, וְהַשֵּׁנִי, הַכּוֹנֵה וְהַסִּכְמָה לַעֲשׂוֹת מַה
 וְלִרְצוֹת בְּלִבּוֹ וּפְנִימִיּוֹת לְקַיֵּם²⁷. וְהַשְּׁלִישִׁי, הַהַחֲלָטָה וְהַנִּכּוֹנוּת לְקַיֵּם
שְׂבַחֵר בּוֹ, וְהַשְּׁלִישִׁי, שְׂיִשְׁתַּדֵּל לְגִמּוֹר הַמַּעֲשֵׂה בְּאִבְרֵי
 אֶת מַה שְׂבַחֵר וּרְצָה. וְהַשְּׁלִישִׁי, לַעֲשׂוֹת הַשְּׂתַדְּלוֹת בְּפַעַל וּלְבַצֵּעַ
הַנִּרְאִים וְיִוְצִיאֵהוּ אֵל גֵּדֵר הַמַּעֲשֵׂה. וּמַה שְׂאֵינּוּ נִעְלָם
 בְּאִבְרֵי הַגְּלוּיִים כְּדִי לְהוֹצִיא מִהֲרָצוֹן לַפַּעַל. וְהֵנָּה לְגַבֵּי הַחֲלָקִים
מִמֶּנּוּ בָהֶם, כְּבַחִירַת הָעֲבוּדָה וְהָעֲבָרָה, וְהַכּוֹנֵה
 שְׂאֵין נִסְתֵּר מֵהָאָדָם הַהִנְהֵגָה בָּהֶם, וּכְגוֹן ב' הַחֲלָקִים הָרֵאשׁוֹנִים,
וְהַסִּכְמָה עַל הַמַּעֲשֵׂה – הַבְּטָחוֹן עַל הָאֱלֹהִים בְּזֶה
 שְׂהוּא: עֲצָם הַבְּחִירָה, וְכֵן הַהַחֲלָטָה לְקַיֵּם, אִם יִבְטַח בָּהֶם בַּה', הֵרִי

27. פְּרוּשׁ, שְׂכְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוָה בְּשִׁלְמוֹת צְרִיף בְּתַחֲלָה "בְּחִירָה" – שְׂיִבַחֵר בְּזֶה וְיִשְׂאֵף
 לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאַחַר כֵּן "הַסִּכְמָה" – שְׂיִסְכֵּם בְּלִבּוֹ שֶׁהוֹלֵךְ לְקַיֵּם הַמִּצְוָה וְיִתְגַּעְגַּע לָזֶה,
 וְיִחְשַׁב בְּאִזָּה אֲפֹן לְקַיֵּם הַמִּצְוָה, וְאַחַר כֵּן "הַמַּעֲשֵׂה" – לְקַיֵּם הַמִּצְוָה בְּפַעַל.

טעות וסבלות, כי הבורא יתברך הניח ברשותנו
 זה טעות וחסר דעת, כיון שהשי"ת הניח ביד האדם כח הבחירה
 בחירת עבודתו והמרותו, כמו שכתוב: (דברים ל, יט)
 לבחר בקיום מצוותיו או ח"ו להפך, וכפי שצוה בתורה "ובחרת
 ובחרת בחיים, ולא הניח ברשותנו השלמת המעשה
 בחיים", אלא שלבצע בפעל את המצוה או העברה ח"ו (תנאי ג'
 בעבודה ובעברה, אלא בסבות שהם חוץ לנו,
 דלעיל), זאת לא הניח בכח האדם, אלא שצריך לזה האדם תנאים
 מודמנות בקצת העתים ונמנעות בקצתם.
 חיזוניים, שלפעמים מזמנים לפניו ולפעמים לא²⁸.

על האדם לבחר בקיום המצוות ולא לומר שה' יבחר עבורי.

ואם יבטח על האלהים בבחירת עבודתו, ויאמר:
 ואם יאמר האדם, הרי אני בוטח בה' גם בחלק של הבחירה
 לא אבחר ולא אבון לעשות כלום מעבודת הבורא,
 בקיום המצוות, וממילא לא אחליט לקיים שום מצוה אלא אם
 עד שייבחר לי הטוב ממנה, כבר תעה מדרך הישרה,
 ה' יבחר עבורי ויתן בדעתי לקימה, הרי שאדם זה טועה מדרך
 ומעדי רגליו מאפני הנכונה, כי הבורא יתברך כבר
 הישרה ופנה מההנהגה הנכונה, שהרי השי"ת כבר צונו לבחר

28. נמצא כי יתכן שיעשה האדם מעשים כל ימיו ואין לו שום חלק בהם, אם
 המעשים נפלו בלא בחירה מקדם במצפון לבו, ובאיזה הסכמה על הבחירה מקדם,
 הוה כל המעשה הוא רק של השי"ת אשר עשה אותה, וכמעט אין במה לבקש שכר
 בעד המעשים כי הם נעשו בלי בחירתו והסכמתו, כמה צריך האדם לראות שלא
 יהיו מעשיו מצד טבעו מלמדה פענן קרוב בפייהם ורחוק בכליותיהם והבחירה
 תלוי רק בכליותיו. (אור יחזקאל – אגרת שס"ח)

צונו לבחר במעשי העבודה ולבון אליה בהשתדלות בקיום המצוות ולהחליט לקיים, ולהשתדל בזה בלב שלם והסכמה ובלב שלם לשמו הגדול, והודיענו, שהוא ובכונה טהורה לשם שמים, והודיע לנו שזהו הדרך הנכונה אפני הנכונה לנו בעולם הזה ובעולם הבא. להתנהג בעוה"ז ושינזכה על ידה לעוה"ב.

ואם יודמנו הסבות, ויתבן גמר המעשה בעבודתו ואם יזדמן לאדם התנאים הנכונים ויזכה לגמר ולבצע בפעל אשר קדמה בחירתנו בה, יהיה לנו השכר הגדול על את המצוה שבחר בה מקדם, הרי שיקבל שכר גם על כף שבחר הבחירה בעבודה, ועל הכוונה לעשותה, ועל השלמת בזה, וגם על ההחלטה לקימה, וגם על עשייתה בפעל באיבריו מעשיה באברים הנראים. ואם ימנע מן האברים גמר הגלויים, ובאם ימנע מאיבריו לגמר ולעשת המצוה בפעל, בכל המעשה, יהיה לנו שכר הבחירה והכוונה, כאשר זאת יקבל שכר על כף שבחר והחליט לקיים את המצוה, וכפי זכרנו במה שקדם, וכן העניש על העברה.

שכתבנו לעיל, ולהפך בעברה ח"ו יקבל העניש גם כן כנ"ל²⁹.

ב' חילוקים בין עניני התורה והמצוות שבהם אין לבטח כנ"ל, לבין עניני עולם הזה שבהם יש לבטח תמיד בה'.

בעניני עולם הזה אין ידוע לנו מה טוב לנו, אבל בקיים המצוות כבר הודיע לנו רצונו.

29. והא דאיתא בגמרא (קדושין מ.) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה אין הכונה שיקבל שכר כאלו עשה המעשה אלא שיקבל שכר על הבחירה וההסכמה לקיים המצוה, מה שאין כן בעברה שאם רק בחר לעבור עברה, על זה איתא שם מחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, אבל אם בחר וגם הסכים בדעתו לעברה יקבל עונש על הרצון גם אם בסוף לא עשה.

וְהַהֲפָרֵשׁ שְׂפִינְ עֲבוּרַת הַבוֹרָא וְשָׂאֵר מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם
וְהַחֲלוּק בֵּין עֲנִינְ קִיּוּם הַמְצוּוֹת שְׂבָהֶם אִין לְבָטַח, לְבִין עֲנִינְ
– בְּעִנְיַן הַבְּטָחוֹן בְּאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, שְׂשָׂאֵר עֲנִינְ
עוֹלָם הִזָּה שְׂבָהֶם יֵשׁ לְבָטַח בְּה' הוּא, שְׂבָעֲנִינְ עוֹלָם הִזָּה לֹא
הָעוֹלָם לֹא נִגְלוּ לָנוּ אֲפִנְי הַטּוֹב וְהָרַע בְּסִפָּה מִן
נִתְגַּלָּה לְאָדָם מֵה טוֹב עֲבוּרָה וּמֵה רַע, וּבְאִיזָה סוּג הַשְּׁתַדְלוֹת
הַסִּפּוֹת מִבְּלַעֲרֵי שְׂאֲרֵיהֶם, וְלֹא אֲפִנְי הַהֲפָסֵד וְהָרַע
יַעֲסֵק וּבְאִיזָה לֹא, וְכֵן אִין אֲנִי יוֹדְעִים אִיזָה דְבָר יִגְרַם לָנוּ הַפִּסֵּד
בְּקִצְתָם בְּלִתֵּי קִצְתָם, כִּי לֹא עֲמַדְנוּ עַל אִיזוּ מְלֹאכָה
וְרַע בְּחֻלְקוֹ אוֹ שִׁפְסִיד הַכֹּל, כִּי לֹא נִתְגַּלָּה לָנוּ אִיזָה מְלֹאכָה
מִן הַמְּלֹאכוֹת שְׂטוּבָה לָנוּ, וְיֹתֵר רְאוּיָה לְבִקְשַׁת
מַעֲלָה יֹתֵר מִשְׂאֵר מְלֹאכוֹת לְהַשִּׁיג עַל יְדָה פְּרוּנְסָה וּמְזוּנוֹת
הַטָּרָף וְהַפְּרִיאוֹת וְהַטּוֹב, וְלֹא בְּאִיזוּ סְחוּרָה, וּבְאִיזוּ
וּבְרִיאוֹת וְטוֹבוֹת, וְכֵן לֹא נִתְגַּלָּה לָנוּ בְּאִיזָה סְחוּרָה וּבְאִיזָה אוֹפֵן
דְּרָה, וּבְאִיזָה מַעֲשֵׂה מִן הַמַּעֲשִׂים הָעוֹלָמִיִּים נִצְלִיחַ
כְּדָאֵי לַעֲסֵק, וּבְאִיזָה דְבָר בְּעוֹלָם אִם נַעֲסֵק בְּזֵה נִצְלִיחַ מְאֹד,
בְּשִׁנְתַּנְגְּלוֹל בָּהֶם. וּמִן הַדִּין עָלֵינוּ שְׂנִבְטַח בְּאֱלֹהִים
וְלָכֵן מִן הַדִּין שְׂבָהֶם עָלֵינוּ לְבָטַח בְּה' שְׂיִבְחָר עֲבוּרָנוּ מְלֹאכָה
בְּבַחֲרֵתָהּ וְהַשְּׁלֵמְתָהּ לְעוֹרְנוּ עַל מַה שְּׂיִישׁ בּוֹ טוֹבֵתְנוּ,
הַרְאוּיָה, וְיַעֲזְרֵנוּ לְהַשְׁלִים הַמְּלֹאכָה בְּאִפֵּן שְׂיִהְיֶה לָנוּ טוֹבָה מִפָּה,
אַחַר שְׂנִתְגַּלְגַּל עֲלֵיהֶם וּנְתַחֲנֵן אֱלֹיוֹ לְהַעִיר לְבִבְנוּ
מֵאַחַר שְׂעֲשִׂינוּ הַשְּׁתַדְלוֹת לַעֲסֵק בְּזֵה, וְאַחַר שְׂהֲאָדָם הַתְּפַלֵּל
לְבַחֲרֵת הַטּוֹבָה וְהַרְאוּיָה לָנוּ מֵהֶם.

וְהַתְּחַנֵּן לְהַשִּׁי"ת שְׂיִבְחָר עֲבוּרוֹ אֶת הַטּוֹב וְהַרְאוּי בְּשִׂבְלוֹ.

אַבְל עֲבוּרַת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ אִינְנָה כֵּן, מִפְּנֵי שְׂכַבְר
אַבְל בְּעִנְיַן עֲבוּדַת ה' אִינוּ כֵּן, שְׂהָרִי בְּזֵה כְּבָר הוֹדִיעַ לָנוּ ה'

הוֹדִיעֵנו אֲפָנֵי הַנְּכוֹנָה בָּהּ, וְצִוְנוּ לְבַחַר בָּהּ, וְנִתֵּן לָנוּ
 אֶת הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה בְּקִיּוּם הַמְצֻוֹת, וְצִוְנוּ לְבַחַר בְּטוֹב וְגַם נִתֵּן
 הַיְכָלָת עָלֶיהָ. וְאִם נִתְחַנַּן אֵלָיו בְּבַחֲרֹתָהּ, וְנִבְטַח
 לָנוּ אֶת הָאֲפָשׁוּת לְקִיָּמָה, וְלָכֵן אִם יִתְחַנַּן הָאָדָם לֵה' שִׁיבְחַר
 עָלָיו בְּהִרְאֹתָנוּ אֲפָנֵי הַטּוֹב לָנוּ, נִהְיֶה תוֹעִים בְּדַבְּרֵינוּ
 עֲבוּרוֹ אֶת הַטּוֹב בְּשִׁבִּילוֹ וַיִּבְטַח עָלָיו בְּזֶה, הֲרִי זֶה טוֹעֵה וְסָכֵל
 וְסָכָלִים בְּבַטְחוֹנָנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכָּבַר קְדָמָה הוֹדַעְתָּ אוֹתָנוּ
 בְּתַפְלָתוֹ וּבְבִטְחוֹנוֹ, שֶׁהֲרִי כָּבַר קִדְּם ה' וְהוֹדִיעַ לָנוּ מֵהִי הַדֶּרֶךְ
 דְּרָכֵי הָעֲבוּדָה, אֲשֶׁר יוֹעִילָנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְכָפֵא, כְּמוֹ
 בְּעֲבוּדַת ה' שִׁיּוּעִיל עֲבוּרָנוּ בְּעוֹה"ז וּבְעוֹה"ב. וְכִדְּכָתִיב: שֶׁה'
 שָׁאֵמַר: (דְּבָרִים ו, כד) וַיִּצְוֵנוּ יְיָ לַעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַחֻקִּים
 צִוְנוּ לְקַיֵּם אֶת הַמְצֻוֹת עֲשֵׂה וְהַחֻקִּים שְׂאִין לָהֶם טַעַם וְלִירָא
 הָאֱלֹהִים לִירְאָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְטוֹב לָנוּ כָּל הַיָּמִים,
 מִלְּעֵבֶר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, עַל מְנַת שִׁיְהִיָּה לָנוּ טוֹב כָּל הַיָּמִים
 וְאָמַר בְּנִמּוּל הַעוֹלָם הַכָּפֵא: (דְּבָרִים ו, כה) וַיִּצְדָּקָה תִּהְיֶה לָנוּ
 בְּעוֹה"ז. וְכִתִּיב לְגַבֵּי הַשָּׂכָר בְּעוֹה"ב, שֶׁנִּקְבַּל שָׂכָר בְּעוֹה"ב ע"י
כִּי נִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת.
 שְׂנָקִים מְצוּוֹתָיו.

בְּעֵינֵי עוֹלָם הַזֶּה יִתְכַּן שְׂמָה שְׁנִרְאָה טוֹב יִתְפָּרַר שֶׁהוּא רַע, אֲבָל
 בְּעֲבוּדַת ה' הַטּוֹב לֹא יִתְחַלֵּף לְעוֹלָם.

וְעוֹד, כִּי עֵינֵי הַעוֹלָם, יֵשׁ שֶׁתִּשׁוּב הַסִּפָּה הַמְּשַׁבַּחַת מְגֻנָּה,
 וְעוֹד הַבְּדֵל, שֶׁבְּעֵינֵי הַעוֹלָם הַזֶּה לַפְּעִמִּים הֲרִי שְׂמָה שִׁיחֲשֵׁב שֶׁהוּא
 וְהַמְּגֻנָּה מְשַׁבַּחַת, אִךְ הָעֲבוּדָה וְהָעֲבָרָה אֵינָם כֵּן, כִּי הַמְּגֻנָּה
 טוֹב עֲבוּרוֹ בְּסוּף יִתְפָּרַר שֶׁהוּא בְּעֵצָם רַע, וְכֵן לַהֲפֹךְ, אֲבָל בְּעֲבוּדַת ה'
 וְהַמְּשַׁבַּח מֵהֶם לֹא יַעֲתֵק מֵעֵינֵינוּ וְלֹא יִתְחַלֵּף לְעוֹלָם.
 בְּרוּר לָנוּ מֵה טוֹב וּמֵה מְגֻנָּה וְדָבָר זֶה אֵינּוּ מִתְחַלֵּף לְעוֹלָם.

אָבַל מַה שְּׂרָאוּי לְבַטַח עָלָיו – הוּא גִמַר מַעֲשֵׂה וְהַבְטַחון הַצָּרִיף בְּעֵינָיו עֲבוֹדַת ה' הוּא, שְׂיִבְטַח בַּה' שְׂיַעֲזְרֵהוּ לְבַצֵּעַ הָעֲבוֹדָה, אַחַר בְּחִירָתָהּ בְּלֵב שְׁלֵם וְנֶאֱמַן, וְהַסְפָּמָה בַּפֶּעַל אֶת הַמְצוּהָ, אַחֲרֵי שֶׁהָאָדָם בָּחַר וְהַחְלִיט בְּדַעְתּוֹ לְקַיֵּם הַמְצוּהָ וְהִשְׁתַּדְּלוּת בְּכַר לְבָב, וּבִנְיָה לְשִׁמּוֹ הַגָּדוֹל, וּבִזְוָה בְּלֵב שְׁלֵם, וְשִׁזְכָּה לְקִיּוּמָהּ בְּאֵמֶת וּבְכֹנֶנֶה טְהוּרָה לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְעַל אֲנַחְנוּ חֵיבִין לְהִתְחַנֵּן אֵלָיו לְעֹזר אוֹתָנוּ בּוֹ וּלְהוֹרֹת זֶה מִחֵיב הָאָדָם לְהִתְפַּלֵּל בְּתַחֲנוּנִים לַהֲשִׁי"ת, שְׂיַעֲזְרֵהוּ לְקַיֵּם הַמְצוּהָ אוֹתָנוּ עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (תְּהִלִּים כה, ה) הַדְּרִיכֵנִי בְּאֵמֶתְךָ בַּפֶּעַל וְיֹרְהוּ הַדְּרֵךְ לְךָ, וְכַפִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל דְּהַמַּע"ה: הַדְּרִיכֵנִי וּלְמַדְנִי וּלְמַדְנִי, וְאָמַר: (תְּהִלִּים קיט, לה) הַדְּרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצְוֹתֶיךָ, דְּרֵךְ הָאֵמֶת, וְאָמַר: הַדְּרִיכֵנִי בְּדְרֵךְ מִצְוֹתֶיךָ. וְכֵן הִתְפַּלֵּל: וְאָמַר: (תְּהִלִּים קיט, ל) דְּרֵךְ אֱמוּנָה בְּחֵרְתִי, וְאָמַר: (תְּהִלִּים קיט, ל) דְּרֵךְ שֶׁל אֱמוּנָה בַּה' בְּחֵרְתִי לְלַכֵּת. וְאָמַר: דְּבַקְתִּי בַתּוֹרָה לֹא) דְּבַקְתִּי בְּעֵדוּתֶיךָ יי אֵל תְּבַיִשְׁנִי, וְאָמַר: (תְּהִלִּים קיט, מג) וּבַמְצוּוֹת וּלְכֵן אֵל תְּבַיִשְׁנִי וְשִׁמְרֵנִי. וְאָמַר: אֵל תִּסַּר מִפִּי וְאֵל תִּצַּל מִפִּי דְּכַר אֵמֶת עַד מְאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶךָ יַחְלֵתִי. דְּבַר אֵמֶת אֵף פַּעַם, שֶׁהָרִי לְדוֹן אֵמֶת כָּל רְצוֹנִי.

וְכָל זֶה רְאִיָּה, שֶׁבְּחִירָתוֹ הִיָּתָה בְּמַעֲשֵׂה הָעֲבוֹדָה, אֵךְ וּמְכַל הַפְּסוּקִים הַנ"ל רוֹאִים שֶׁגַּם דָּוִד הַמַּע"ה קִיַּם אֶת הַמְצוּוֹת הַתְּפִלָּל אֵל הָאֱלֹהִים עַל שְׁנֵי דְבָרִים. אֶחָד מֵהֶם, לְיַחַד מִתּוֹךְ בְּחִירָה, אֲלֹא שֶׁהִתְפַּלֵּל לַה' עַל שְׁנֵי דְבָרִים, (א) שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ לְבָבוֹ וּלְחִזְק בְּחִירָתוֹ בְּעֲבוֹדָתוֹ בְּהִרְחַקַת מְרֻדוֹת וּבְחִירָתוֹ יְהִיָּה בַּק בְּעֲבוֹדַת ה', וְיִרְחִיק ה' מִמֶּנּוּ טְרָדוֹת עוֹלָם הָעוֹלָם מִלְּבּוֹ וְעֵינָיו, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: (תְּהִלִּים פו, יא) יַחַד לְבָבִי הִזָּה כְּדִי שְׁלֹא יִפְרִיעוּהוּ לְעַבְדּוֹ ית', וְכַפִּי שְׂרוּאִים שֶׁבַקְשׁ: הֵכֵן

לִירָאָה שְׂמֹדָה, (תהלים קיט, יח) גַּל עֵינַי וְאַפִּיטָה נִפְלְאוֹת
 אֶת לִבִּי שְׂאֲתִירָא רַק מִמּוֹד³⁰. וְכֵן בְּקֹשׁ: פֶּתַח אֶת עֵינַי שְׂאוּכַל
 מִתּוֹרְתֶךָ, (תהלים קיט, לו) הֶעֱבֵר עֵינַי מִירָאוֹת שְׂוֹא, (תהלים קיט,
 לראות את הנסתר שבתורה. הֶעֱבֵר אֶת עֵינַי שְׂלֹא אֲרָאָה דְּבָרֵי
 לו) הַט לִבִּי אֶל עֲדוּתֶיךָ, וְהִדוּמָה לָהֶם. וְהִשְׁנִי, לְחִזֹּק
 הַבֵּל. הִטָּה אֶת לִבִּי לְקִיָּם מִצְוֹתֶיךָ וְתוֹרְתֶךָ. (ב) שְׁה' יִחַזֵּק אֶת
 אֲבָרָיו עַל הַשְּׁלֵמַת הַמַּעֲשִׂים בְּעִבּוּרְתּוֹ, וְהוּא מֵה
 גּוֹפוֹ וְאַבְרָיו שְׂיִוְכַל לְבַצֵּעַ בָּהֶם אֶת מִצְוֹתָיו בְּפִעֵל. כְּפִי
 שְׂאָמַר: (תהלים קיט, לה) הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִיב מִצְוֹתֶיךָ, (תהלים קיט,
 שֶׁהַתְּפִלָּה: הִדְרִיכֵנִי בְּדֶרֶךְ מִצְוֹתֶיךָ. עֲזָרְנִי וְהוֹשִׁיעֵנִי. וְכֵן
 קי) סְעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעֵה, וְהִרְבֵּה כְּמוֹהוֹ. וְאַנִּי עֲתִיד לְבָאָר
 עוֹד פְּסוּקִים רַבִּים. וּבְהַמְשֵׁךְ אֲבָאָר מֵה גוֹרֵם לְהַפְסִיד אֶת
 אֲפִנִי מִפְּסִידֵי הַחֶלֶק הַזֶּה, וְאַפְּנִי הַשְּׁלֵמַתּוֹ, וְהִתְדַרְךָ
 הַבְּטָחוֹן בְּעֵנָן זֶה וּמֵה גוֹרֵם לְשִׁלְמוֹת הַבְּטָחוֹן, וְכִיצַד הִתְדַרְךָ
 הַנְּכֹוֹנָה בּוֹ, בְּעִזְרַת הַשֵּׁם.

הַנְּכֹוֹנָה בְּכָף.

בְּאוֹר עֲבוֹדַת הַבְּטָחוֹן בַּחֶלֶק הַחֲמִישִׁי לְגַבֵּי הַמִּצְוֹת שְׂשִׁיף גַם עִם
 אֲחֵרִים, וְכַגוֹן מִצְוֹת צְדָקָה לְעֵנִי, שְׂיִישׁ לְעִשׂוֹתֶם לְשֵׁם שְׂמִים וְלֹא
 לְתוֹשֵׁלֶת כָּל שְׂהוּא.

אֲבָל פְּרוּשׁ הַחֶלֶק הַחֲמִישִׁי, וְהוּא חוֹבוֹת הָאֲבָרִים אֲשֶׁר
 וּבְאוֹר עֲבוֹדַת הַבְּטָחוֹן בַּחֶלֶק הַחֲמִישִׁי, וְהוּא הַמִּצְוֹת שְׂעַל הָאָדָם לְקִיָּם

30. כְּפִי שְׂמִסְפָּר עַל רַבְּנוֹ ה'חֲפִיץ חַיִּים' שְׂבָעַת שְׂנַפְטָר בְּנוֹ ז'ל בְּחִיז' ל"ע, שְׂמַעוּהוּ
 פּוֹנֵה לַה' יִתְבָּרַךְ וְאוֹמַר: עַד עַכְשָׁו הִיָּה חֶלֶק מִמִּדַּת הָאֲהָבָה שְׂלִי מְקַדָּשׁ גַּם עֲבוֹר
 בְּנִי, כְּדֶרֶךְ הָעוֹלָם שְׂאָב מִרְחַם עַל בְּנוֹ, וְכַעַת שְׂבָנִי הַחֲזִיר נִשְׂמָתוֹ לְמָרוֹם, אֲנִי
 מְקַדִּישׁ גַּם חֶלֶק אֲהָבָה זוֹ אֵלַיךְ יִתְבָּרַךְ בְּלִבְד.

תועלתם ונזקם מתעברים אל זולתו, בצדקה, והמעשר, באיבריו, באפן שמועיל לאחרים בקיימם ומזיק להם באי קיימם, וכגון מצות ולמוד החכמה, וצוות פאוב, והזהר מתרע, ולהשיב צדקה ומעשר, וללמד תורה ומדות טובות לאחרים, וכן להזהירם לסוד האמנות, ולהסתיר הפוד, ולדבר טוב, ולעשות הפאוב, מהרע, ולפרוע הגואות, ושלא לגלות הסוד³¹. ולדבר טוב על אחרים, ולעשות וכבוד אבות, והשבת הרשעים אל האלהים, והורות טובות לבני אדם, וכבוד אב, והחזרת הרשעים בתשובה, ולהדריך בני אדם דרכי טובתם, ולחמל ענייהם, ולרחם עליהם, ולעז לבני אדם מה טוב בשבילם, ולחוס על העניים ולרחם ולסבל חרפתם, בשמעיר אותם אל העבודה ומיחל עליהם, ולסבל כשמחרפים אותו בעת שמעוררם לעבדת ה', אותם ומיראם בנמול ובענש.

ע"י שמודיעם שיש שכר וענש³².

אפני ישר הבטחון בזה, שיהיה האדם צופן בלבו כל הדרך הנכונה בעבודת הבטחון בענינים אלו הוא, שיעשה המעשים האלה והדומה להם, ויבחר עשותם ויסבב כל מצוות אלו שבין אדם לחברו בצנעה, ויחליט לקיימם וגם אליהם, כפי מה שהקדמנו בחלק הרביעי מחיוב יעשה השתדלות בקר, וכפי שפרשנו לעיל בחלק הרביעי, הבחירה עלינו להתקרב אל האלהים בלבד, לא שהאדם מחיב בעצמו לבחר בקיום רצון ה' ולא די בבטחון, לקנות שם וכבוד ביניהם, ולא לקנות הנמול מהם, ויקיימם מתוך כונה טהורה לשם שמים, ולא לשם פרסום או

31. דהינו בדבר שיכול להגיע לחברו הזק על ידי זה. (טוב הלבנון)

32. שכר בקיום המצוות וענש באי קיימם.

וְלֹא לְהִשְׁתַּדֵּר עֲלֵיהֶם. וְאַחַר כֵּן יִכְמַח עַל הָאֱלֹהִים
 כְּבוֹד אֹד שְׂכָר אֹד בְּשִׁבִיל לְשִׁלוּט עֲלֵיהֶם, וְרַק אַח"כּ יִבְטַח בְּה'
 בְּהַשְׁלֵמַת הַמַּעֲשֵׂה שְׂבוּן לַעֲשׂוֹתוֹ מֵהֶם, כִּפִּי מֵה'
 שְׂיַעֲזֹר לוֹ לְבַצֵּעַ אֶת מֵה שְׂבָחָר לַעֲשׂוֹת בְּאִפְן הַמְשָׁלֵם, שְׂיִהְיֶה
 שֶׁהוּא רוֹצֵה בּוֹ מִמֶּנּוּ, אַחֲרֵי שְׂיִסְכַּב עֲלָיו, וְיִזְהַר כִּפִּי
 כִּפִּי רְצוֹן הַבוֹרָא ית', מֵאַחַר שֶׁהִשְׁתַּדַּל הָאָדָם בְּכֹה, וְיִזְהַר
 יִכְלָתוֹ בְּכָל זֶה לְהִסְתִּירוֹ מִמִּי שְׂאִין צָרִיף לוֹ לְהוֹדִיעַ,
 בְּיֹתֵר לְהִסְתִּיר אֶת מַעֲשָׂיו וּמַצְוּוֹתָיו מִמִּי שְׂאִינוּ מְחַיֵּב לְדַעַת
 כִּי בְּהִיוֹתוֹ נִסְתָּר, יִהְיֶה שְׂבָרוֹ יֹתֵר גְּדוֹל מִמֵּה שְׂיִהְיֶה
 מִכֹּה, כִּי מִצְוֵה הַנַּעֲשִׂית בְּסִתָּר שְׂכָרָה גְּדוֹלָה יֹתֵר מִמִּצְוֵה
 אִם יִהְיֶה נוֹדֵעַ.
 הַיְדוּעָה לְאַחֲרִים.

אל יתגאה בשמקמים מצוה, ולא ישמח בשישפחוהו בני אדם.

וּמֵה שְׂלֹא יוּכַל לְהִסְתִּירוֹ, יִזְכַּר בּוֹ הַשַּׁדַּשׁ אֲשֶׁר
 וּכְשֶׁעוֹשֶׂה מִצְוֵה שְׂאִינוּ יְכוּל לְהִסְתִּירָה, מִכָּל מְקוֹם יִזְכִּיר לַעֲצֹמוֹ אֶת שְׂרָשׁ
 הַקְּדָמָנוּ, כִּי הַתּוֹעֵלֶת וְהַנֶּזֶק לֹא יִהְיֶה מִן הַבְּרוּאִים,
 הַדְּבָר, שֶׁהַתּוֹעֵלֶת וְהַנֶּזֶק אֵינוּ מְגִיעַ מִשׁוּם נְבִרָא אֱלֹא לְפִי גְזֵרַת הַשִּׁי"ת, וְאִם
 כִּי אִם בְּרִשׁוֹת הַבוֹרָא יתְפַרְדֵּי.
 כֵּן אֵין לְאָדָם לְהַתְגַּאוֹת בְּמַעֲשָׂיו.

וּכְאֲשֶׁר יִנְלַגֵּל הַבוֹרָא עַל יְדוֹ מִצְוֵה, יִחַשֵׁב בְּלִבּוֹ כִּי
 וּכְשִׁזְכָּה הָאָדָם וְיִזְדַּמֵּן לוֹ מֵאַת הַבוֹרָא לְקִים מִצְוֵה אֵל יתְגַאֵה,
 הוּא טוֹבָה מֵאַת הַבוֹרָא יתְעַלָּה שְׂחַמִּיב כָּה אֱלָיו, וְאֵל
 אֱלֹא יחשב שהוא חסד מאת השי"ת שמיטיב עמו, ואם ישפחוהו
 ישמח בשפח אותו בני אדם עליה, ואל יחפץ בכבודם
 בני אדם על המצוה שעשה אל ישמח בזה, ואף יסרב שיכבדוהו

בעבודה, ויביאהו זה להתנאות במעשהו, ויפסיד לבו
על כך, שמא יגיע להתנאות במצוותיו ויפסיד את פונת לבו
וכונתו לאלהים, ויפסיד מעשהו ויאבד שכרו. ואני
בקיום המצוה לשמה, וכן יפסיד את עקר המצוה ושכרה, ואי"ה
עתיד לבאר זה בשערו בעזרת השם.
אבאר ענין זה בשער 'יחוד המעשה'.

באור עבודת הבטחון בחלק השישי, לגבי השקר שה' נתן
למקמי מצוותיו בעולם הזה ובעולם הבא.

אבל פרוש החלק השישי, והוא בגמול העולם הזה
ובאור עבודת הבטחון בחלק השישי, והוא עבודת הבטחון
והעולם הבא, אשר יהיה האדם ראוי לו במעשה הטוב
לגבי השקר שה' נתן בעוה"ז ובעוה"ב על מעשיו הטובים
בעולם, הוא, שהגמול על שני פנים: גמול בעולם
שמים האדם בעולם הזה, שהשקר נתן בשני אופנים, לפעמים
הזה בלבד, וגמול בעולם הבא בלבד. ויש שיהיו
יש והשקר נתן רק בעוה"ז, ולפעמים רק בעוה"ב, ולפעמים
ראויים שניהם על מעשה אחד, ולא פירש לנו באור
שמקבלים שכר על דבר מסוים גם בעוה"ז וגם בעוה"ב, וה'
זה באר היטב. אך ערב הפורא לעמו גמול כולל על
לא פירש לנו דבר זה בברור, אלא רק הבטיח בכלליות שיקבלו
מעשה כולל, ולא חלק הגמול על העבודות בעולם,
שכר על קיום המצוות, ולא פירש בפרטיות מהו השכר על כל
כמו שעשה בענין על העבודות בעולם, כמו שפירש
מצוה, מאידך, בעבודות מצאנו שפרט את הענין על העבודות, כמו
המעשים שעושיהם חיבין סקילה, שרפה, הרג, וחנק,
שמפרש בתורה בחלק מהם, וכגון עבודות שחיבים עליהם סקילה,

ומלקות ארבעים, ומיתה, וכרת, ותשלומי כפל שרפה, הרג וחינוק, ומלקות, ומיתה בידי שמים, כרת וכפל ותשלומי ארבעה וחמשה, ונזק שור, בור, ושן, ואש, ותשלומי ד' וה', ודין נזקי שור, בור, שן ואש, ודין נזק ונזק מום באדם, ושולחת יד במבשיו, והמוציא שם מום באדם, וכן דין אשה שבישה, ודין מוציא שם רע, והדומה לזה. אבל גמול העולם הבא וענשו לא וכן הדומה לזה, אבל שכר המצוות בעוה"ב, וכן הענש הנתן פירש מהם הנביא מאומה בספרו בעבור כמה פנים. בעוה"ב, לא פירש ולא גילה לנביאיו משום כמה סבות.

ז' טעמים מדוע לא כתב ה' בתורה שכר וענש שיהיה לעולם הבא.

א) משום שאין לנו השגה בנפש, ואין אנו יכולים להשיג מהו השכר והענש בעוה"ב.

מהם - כי צורת הנפש בלערי הגוף אינה ידועה משום שאין ידוע לנו כיצד נראית הנפש בעוה"ב כשהיא בלא אצלנו, כל שכן מה שתתענג בו או תצמער בענין הגוף, וכל שכן שנגעלם מאתנו³³ מה מענג ומה מצער אותה, תהיא, אך פירש אותו למי שהיה מבין הענין תוה, אמן מציאנו שפרש השי"ת דברים אלו למי שמבין בזה. וכמו כמו שאמר ליהושע: (וכר' ג' ז) ונתתי לך מהלכים בין שאמר ליהושע הכהן הגדול: אם תשמור מצוותי אתן לך רשות

33. ולכן העלים מאתנו פרוט הענש והשכר שיהיה לעולם הבא, כיון שאין זה נתפס בדתנו מאחר שאין אנו יודעים ומבינים בצורת הנפש כשהיא מפשטת מהגוף לכן לא שיק שובין בשכר וענש שיהיה לעולם הבא.

הַעֲמִידִים הָאֵלֶּה. וְלֹא יִהְיֶה זֶה בְּעוֹד נִפְשׁוֹ קְשׁוּרָה
 לַעֲמִיד לְפָנַי יַחַד עִם הַמְּלָאכִים, וְזֶה לֹא יִהְיֶה בְּעוֹד נִפְשׁוֹ נִמְצָאת
 בְּגוּפוֹ, אֲבָל רָמַז לְמָה שִׁיְהִי אַחַר הַמּוֹת, שֶׁתִּשׁוּב
 בְּתוֹךְ הַגּוּף, וְרָמַז לוֹ לְמָה שִׁיְהִי אִתּוֹ אַחַר מוֹתוֹ, שֶׁתִּשׁוּב הַנֶּפֶשׁ
 הַנִּפְשׁ בְּצוּרַת הַמְּלָאכִים בְּעֵינָיו פְּשִׁימוּתָהּ וְדַקּוּתָהּ
 וְתִהְיֶה בְּצוּרַת הַמְּלָאכִים, בְּכֶף שֶׁתִּהְיֶה מְפֹשֶׁטת מִחֲמַרְיוּתָהּ
 וְעוֹבָה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּפָהּ, בְּשִׁתְּוֹדְכָךְ וְתוֹחִיר, וְהָיוּ
 וְתִתְפַּרֵּד לְגַמְרֵי מַגּוּפָהּ, וְתִהְיֶה זָכָה וּמְאִירָה, וּמַעֲשֵׂיהָ יִהְיוּ
מַעֲשֵׂיהָ מוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה.
 רְצוּנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה.

(ב) לֹא טָרְחוּ הַנְּבִיאִים לְכַתְּבוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה יָדוּעַ לָהֶם אִישׁ מִפִּי
 אִישׁ הַשֶּׁכֶר וְהַעֲנֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא.

וּמָהֶם – שֶׁנִּגְמַל הָעוֹלָם הַבָּא וְעֲנִשׁוֹ הָיָה מְקַבֵּל אֶצְל
 טַעַם נוֹסֵף, שֶׁהַגְּמוּל וְהַעֲנֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא הָיָה יָדוּעַ לְכֻלָּל הָאֲנָשִׁים
 עַמֵּי הָאָרֶץ – מִהַנְּבִיאִים, וּמִשְׁכָּל אֶצְל הַחֲכָמִים,
 מֵאֵת הַנְּבִיאִים, וְהַחֲכָמִים הַשִּׁיגוּהוּ בְּשִׁכְלָם, וְלֹא כָּתְבוּהוּ בְּסֵפֶר
 וְהִנִּיחוּ לְזָכְרוֹ בְּסֵפֶר, כְּמוֹ שֶׁהִנִּיחוּ לְזָכְרָהּ הַרְבֵּה מִפְּרוֹשׁ
 לְזָכְרוֹ, וְכִפִּי שֶׁלֹּא כָּתְבוּ הַרְבֵּה מִטַּעַמֵי הַמְּצוּוֹת וְהַצִּוּוּיִם, מִפְּנֵי
הַמְּצוּוֹת וְהַחֲזוּבוֹת, מִפְּנֵי שֶׁסִּמְכוּ עַל הַקְּבָלָה.
 שֶׁסִּמְכוּ עַל כֶּף שֶׁיָּדוּעַ לְבָנֵי אָדָם.

(ג) עִם יִשְׂרָאֵל בְּקַבְּלַת הַתּוֹרָה הָיוּ בְּשִׁכְלָם קָטָן וְלֹא יָכְלוּ לְשַׁכְנְעֵם
 אֶלֶּא בְּדָבָר שִׁיְזַכְּרוּ אֵלָיו מִיָּד.

וּמָהֶם – שֶׁהָעַם הָיוּ מִן הַסְּכָלוֹת וּמַעֲוֵט הַחֲכָנָה – בְּעֵינָיו
 טַעַם נוֹסֵף, מִפְּנֵי שֶׁכָּשְׂצוּהָ לָעַם יִשְׂרָאֵל אֶת הַמְּצוּוֹת הָיוּ

שאיננו נעלים ממה שכתוב בתורה. ונהג הבורא עמם
עדן בטפשות ובחסר הבנה, וכפי שיודע ממה³⁴ שמשפר
מנהג האב החומל על בנו הקטן כשהוא רוצה ליסרו
בתורה, ולכן התנהג עמם ה' כדרך שנוהג אב עם
בנחת ולאט, כמו שכתוב: (הושע יא, א) **כי נער ישראל**
בנו הקטן שמחנכו בנחת ולאט. כדכתיב: מאז תחלת
ואהבהו. והאב בשרוצה ללמד את בנו פנערותו
היותכם לעם אהבתי אתכם. וכפי שאב הרוצה ללמד
החכמות אשר יעלה בהם אל המעלות העליונות,
את בנו חכמות שיוכל להגיע דרכם למעלות עליונות,
אשר לא יבינו הנער בעת ההיא, אלו היה מפנים אותו
ואין בכח הבן להבין חכמות אלו, אם היה משכנעו האב
עליהן ואומר לו: סבל יגיעות המוסר והלמוד, בעבור
ואומר לו: תתיגע ותסבול ותלמד במסירות כדי שדרכם
שתעלה בהן אל המעלות החמודות, לא היה סובל
תגיע למעלות נפלאות, לא היה הבן מתנגע ולא היה שומע
את זה ולא שומע אליו, מפני שאין מבין אותן. וכאשר
לו, מפני שאינו מבין בשכלו הקט מה ירויח מכל יגיעתו. אבל
ייעדהו על זה כמה שהוא ערב לו מיד, ממאכל ומשתה
אם ישכנעו ברוח מידי, וכגון שיתן לו אוכל ושתייה כפי שאוהב,
ומלבוש נאה ומרפכת נאה והדומה לזה, ויועידהו
וכן מלבושים נאים ומרפכה נאה וכדו' לזה, ומאידך יזהירו בענש
כמה שיצער אותו מיד, מרעב ועירם ומלקות והדומה
מידי, כגון רעב, חסר מלבושים, מלקות וכדומה לזה, ואף יסביר

34. כדכתיב: "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע" וכן כתיב
"עם נבל ולא חכם" וכן רואים את התלונות שהתלוננו עם ישראל במדבר.

לָהֶם, וַיֵּשֶׁב דַּעְתּוֹ עַל מַה שְּׂיִבְטַח עָלָיו מִן הָרְאיוֹת
 לוֹ בְּאִפְסוֹ שְׂבִין בְּדַעְתּוֹ, וַיִּזְכֵּיחַ לוֹ בְּרְאיוֹת מוֹבְנוֹת וּבְדַבְרִים
 הַמְרַנְּשׁוֹת וְהַעֲדִיּוֹת הַגְּלוּיּוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת, יִקַּל עָלָיו
 יְדוּעִים וּגְלוּיִים, בְּאִפְסוֹ שְׂיִבְטַח בּוֹ וַיֵּאֱמִין לְדַבְרָיו, אֲזִי יִהְיֶה קַל
 לְסַבֵּל יְגִיעַת הַמוֹסֵר וְלִשְׂאֵת מְרָחוֹ. וּכְאֲשֶׁר יִגִּיעַ לִימֵי
 לְבָן לְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ אֶת הַסִּבָּל וְהַטְרַחָה וְהִיגִיעָה. וּכְשִׁיִּתְבַּגֵּר
 הַבַּחֲרוּת וַיִּחְזַק שְׂכָלוֹ, יִבִּין הָעֲנִיָּן הַמְכֻּזָּן אֵלָיו בְּמוֹסְרוֹ,
 וַיִּהְיֶה בַחֲזוֹר וַיִּגְדֵּל שְׂכָלוֹ, יִתְחִיל לְהִבִּין לְבַד הַתּוֹעֵלֶת מִיְגִיעָתוֹ,
 וַיִּכְוֶן אֵלָיו, וְתִמְעַט בְּעֵינָיו הָעֲרֻבוֹת אֲשֶׁר הָיָה רֵץ אֵלֶיהָ
 וּמְמִילָא יוֹסִיף בִּיְגִיעָתוֹ, וְשׁוֹב לֹא יִלְמַד רַק בְּשִׁבִיל הַשְּׂכָר כְּפִי
 בַּתְּחִלַּת עֲנִיּוֹ, וְהָיָה זֶה לְחֻמְלָה עָלָיו.
 שְׂקֵבֵל בַּתְּחִלַּת לַמּוֹדוֹ, וְהִנְהִיגָה זֶה מִרְחֻמֵי הָאֵב לְבָן.

וְכֵן הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ יַחַל עִמּוֹ וְהַפְחִידֵם בְּגִמּוּל וְעֲנֵשׁ
 כִּף גַּם הַבּוֹרָא יֵת' הַבְּטִיחַ לַעֲמוֹ טוֹבוֹת וְהִזְהִירָם שְׂיַעֲנִשׁוּ בְּדַבְרִים
 מְמַהֲרִים, מִפְּנֵי שְׂיִדַּע כִּי הָעַם כְּאֲשֶׁר יִתְקַנּוּ לְעִבּוּדָה
 שְׂיִקְרָה לָהֶם מִיָּד, מִפְּנֵי שְׂיִדַּע שְׂכַפְּשִׁיתְרַגְלוֹ לְעִבְדוֹ, כְּבָר לֹא יִרְצוּ
 תִּנְגַּל מֵעֲלֵיהֶם סְכָלוֹתָם בְּגִמּוּל הָעוֹלָם תְּכַא וְעֲנֵשׁוּ,
 אֶת הַשְּׂכָר וְהַעֲנֵשׁ כְּפִי שְׂהִיָּה בַּתְּחִלַּת עִבּוּדָתָם, וַיַּעֲבֹדוּהוּ לְשִׁמּוֹ
 וַיִּכְוֶנוּ בְּעִבּוּדָה אֵלָיו, וַיִּתְנַהֲגוּ בָּהּ עֲדָיו, וְכֵן נֹאמַר
 יֵת', וַיִּתְנַהֲגוּ בְּאִפְסוֹ שְׂיִהְיוּ קְרוֹבִים לָהּ, וְדַבֵּר זֶה אֶף מִסְבִּיר מִדּוּעַ
 בְּכָל מַה שְּׂבַסְפָּרִים מִהַנְּשִׂמַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ.
 מוֹפִיעַ בַּתּוֹרָה עַל הַשִּׁי"ת³⁵ לְשׁוֹנוֹת גְּשָׁמִיִּים.

35. עֵין בְּפִי מִרְפָּא לְנַפְשׁ, כְּגוֹן הַפְּסוּקִים "וַיִּרַח ה'" "וַיִּרְדּוּ ה'" וְכַדוֹ, שֶׁהַשִּׁי"ת כָּתַב
 לְשׁוֹן שְׂיִוְבוֹן לְבִנֵי הָאָדָם בַּתְּחִלַּת עִבּוּדָתָם מִחֻמַּת קוֹצֵר הַבְּנֵתָם וּמַעוֹט שְׂכָלָם.

(ד) שְׂבָאָמֶת אֵין הָאָדָם רְאוּי לְשָׂכָר, אֱלָא בְּהַצְטָרְף הַזְכוּת אִם מְלַמֵּד תּוֹרָה לְאַחֵרִים, אוּ מְשׁוּם חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְתֵת שְׂכָר לְאָדָם.

וּמָהֶם – שְׂגָמוּל הָעוֹלָם הִבָּא אֵין אָדָם רְאוּי לוֹ בְּמַעֲשָׂהוּ טַעַם נוֹסֵף, שְׂבָאָמֶת אֵין הָאָדָם רְאוּי לְקַבֵּל שְׂכָר מְשׁוּם מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים הַטּוֹב בְּלִבָּה, אִךְ יִהְיֶה רְאוּי מִן הָאֱלֹהִים בְּשָׁנֵי דְבָרִים בְּלִבָּה, אֱלָא שְׂמַחְמַת ב' סְבוּת נַעֲשֶׂה הָאָדָם רְאוּי לְקַבֵּל שְׂכָר עֲבוּר אַחַר הַמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב.

מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

הָאַחֲרָה, שְׁיִזְרָה בְּנֵי הָאָדָם עֲבוּדַת הַבּוֹרָא יִתְעַלָּה, (א) אִם הוּא מְקַרֵּב בְּנֵי אָדָם לְהַשִּׁי"ת וּמְלַמֵּד לְקַיָּם וַיִּנְהַיְגֵם לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: (דְּנִיאל יב, ג) הַמְצוּוֹת. כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: הַמְזוֹכִים אֶת הַרְבִּים יֵאִירוּ לַעֲתִיד וּמַצְדִּיקֵי הַרְבִּים כְּבוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד, וְאָמַר: (מִשְׁלֵי לְבוֹא כְּאוֹר הַכּוֹכָבִים לְעוֹלָם וָעֶד. וְכָתִיב: וְלִמּוֹכִיחִים יִהְיֶה כֹה, כה) וְלִמּוֹכִיחִים יִנְעָם וְעַלֵּיהֶם תִּבּוֹא בְּרַפְתַּת טוֹב. נַעֲמִימוֹת שְׂיִתְקַבֵּל תּוֹכַחְתָּם, וַיִּזְכּוּ לְבִרְכָה וְכָל טוֹב. וְכַשְׂזָכָה וְכַאֲשֶׁר יִתְקַבֵּץ לְמַשְׁתַּדֵּל גְּמוּל הַצְדָּקָתוֹ אֵל גְּמוּל הָאָדָם גַּם לְלַמֵּד לְאַחֵרִים וְגַם לְלַמֵּד בְּעֶצְמוֹ, מִתּוֹךְ אַמּוּנָה צְדָקָתוֹ וְגְמוּל אַמּוּנַת לְבוֹ וְסִבְלוֹ, יִהְיֶה רְאוּי לְגְמוּל בְּה' וְסִבֵּל עַל עֲבוּדָתוֹ ית', אֲזִי הוּא רְאוּי לְשָׂכָר בַּעֲוֵה"ב הָעוֹלָם הִבָּא אֶצֶל הַבּוֹרָא. וְהַשֵּׁנִי, חֶסֶד מֵאֱלֹהִים מֵאֵת הַבּוֹרָא. (ב) חֶסֶד וְנִדְבָה מֵאֵת ה' שְׁנוֹתֵן שְׂכָר עֲבוּר הַמְקִיָּם וְנִדְבָה וְטוֹבָה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: (תְּהִלִּים סב, ג) וְלֵךְ אֲדַנִּי חֶסֶד מְצוּוֹתָיו. כְּמוֹ שְׂכָתוֹב: וְלֵךְ ה' מִדַּת הַחֶסֶד, בְּכֶף שֶׁהִנֵּף מִשְׁלָם לְאִישׁ

כִּי אֶתָּה תִשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ.

עַל מַעֲשָׂיו אֶף שְׂאִין מְגִיעַ לוֹ.

וְהֶעֱלָה בָּזֶה, כִּי אִם הָיָה מַעֲשֵׂה הָאָדָם כְּחֹל הַיָּם
וְהַטַּעַם שֶׁאֵין הָאָדָם רְאוּי לְשִׁכָּר, כִּינּוּן שֶׁגַם אִם יְהִי כָּל הַמַּעֲשִׂים
בְּמַסְפָּר, לֹא יִהְיֶה שָׂקוּל בְּטוֹבָה אַחַת מִן טוֹבוֹת
טוֹבִים שֶׁל הָאָדָם כְּחֹל הַיָּם, עֲדִין לֹא יִשְׁוֶה לְטוֹבָה אַחַת
הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ עָלָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, כָּל שֶׁכֵּן אִם יִהְיֶה לוֹ
שֶׁהַשִּׁי"ת עוֹשֶׂה עִמּוֹ בַּעוֹה"ז, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יִחְטֵא הָאָדָם, וּמִמִּילָא
חֲטָא, וְאִם יִדְקַדֵּק הַבּוֹרָא עִם הָאָדָם בְּתַבִּיעַת הוֹדָאת
אִם יִדְקַדֵּק ה' עִם הָאָדָם וַיִּבְדֹּק אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁעָשָׂה
הַטוֹבָה, יִהְיֶה כָּל מַעֲשָׂהוֹ נִבְחָד וְנִשְׁקָע בְּקַמְטָנָה
הָאָדָם, יִתְבָּרַר שֶׁכָּל זֶה אֵינוֹ מַגִּיעַ לְטוֹבָה אַחַת קִטְנָה שֶׁעָשָׂה
שֶׁבְטוֹבוֹת הַבּוֹרָא עָלָיו. וּמָה שִׁיְהִיָּה מִגְּמוּל הַבּוֹרָא
עִמּוֹ הַשִּׁי"ת, נִמְצָא שֶׁהַשִּׁכָּר שֶׁה' נוֹתֵן לְאָדָם אֵינוֹ מִשּׁוּם שֶׁמַּגִּיעַ
לוֹ אֵינוֹ מַגִּיעַ לוֹ עַל מַעֲשָׂהוֹ, אֲלֵא הוּא מַחְסֵד הַבּוֹרָא
לוֹ, אֲלֵא הוּא חֶסֶד מֵאֵת הַבּוֹרָא יִת'. מֵאִידָךְ, הָעֲנֵשׁ שֶׁמִּקְבֵּל
עָלָיו. אִךְ הָעֲנֵשׁ בְּשָׁנֵי הָעוֹלָמִים הוּא בְּאַמֶּת וּבְרִין
הָאָדָם בַּעוֹה"ז וּבַעוֹה"ב, מַגִּיעַ לוֹ בְּאַמֶּת וּבְרִין עַל הָעֲבֵרוֹת
וְחֹב שֶׁחַיֵּב בּוֹ הָאָדָם, אֲלֵא שֶׁחֶסֶד הַבּוֹרָא יִתְגַּבֵּר עָלָיו
שֶׁעֲבַר הָאָדָם, אֲלֵא שֶׁהַשִּׁי"ת מֵתַחֲסֵד עִם הָאָדָם וְאֵינוֹ מַעֲנִישׁוֹ
בְּשָׁנֵי הָעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: (תְּהִלִּים סב, יג) וּלְךָ אֲדֹנָי
מִיַּד וְאַף סוֹלַח לוֹ בַּתְּשׁוּבָתוֹ³⁶. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: לָךְ ה' מִדַּת הַחֶסֶד.
חֶסֶד, (תְּהִלִּים עה, לח) וְהוּא רַחוּם וְכַפֵּר עוֹן וְלֹא יִשְׁחִית.
וְה' שֶׁהוּא רַחוּם מְכַפֵּר לְאָדָם עַל עוֹנוֹתָיו וְאֵינוֹ מִשְׁחִיתוֹ.

(ה) כִּינּוּן שֶׁהַשָּׂכָר וְהַעֲנָשׁ הַנֶּתֶן בְּעוֹלָם הַבָּא הוּא עֲבוּר הַמִּצְוֹת
וְהַעֲבֵרוֹת הַנִּסְתָּרוֹת, לְכֵן גַּם הַשָּׂכָר וְהַעֲנָשׁ עֲבוּרִים הוּא נִסְתָּר.

וּמָהֵם – כִּי הַמַּעֲשֵׂה הַטּוֹב מִתְחַלֵּק לְשְׁנֵי חִלְקִים:
טַעַם נוֹסֵף, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּעֲשִׂים טוֹבִים מִחִלְקִים לִב' חִלְקִים,
מִמֶּנּוּ נִסְתָּר, אִין מִשְׁקִיף עָלָיו זוּלַת הַבוֹרָא, בְּחֻבּוֹת
חִלְקִים הֵם מַעֲשִׂים נִסְתָּרִים שְׂאִין אָדָם יוֹדֵעַ מֵהֶם זוּלַת
הַלְּבָבוֹת וְהַדּוּמָה לָהֶם, וּמִמֶּנּוּ נִרְאָה עַל הָאֲבָרִים,
הַבוֹרָא, כְּגוֹן מִצְוֹת שֶׁבִלְבַב הָאָדָם וְכַדוּ', וְחִלְקִים גְּלוּיִים
אֵינָנּוּ נִסְתָּר מִן הַבְּרוּאִים, וְהֵם הַמִּצְוֹת הַנִּרְאֹת עַל
וְנִרְאִים עַל אֲבָרֵי הָאָדָם וְאֵינָם נִסְתָּרִים, וְכְגוֹן מִצְוֹת שֶׁמִּקְיָם
הָאֲבָרִים. וְהַבוֹרָא יִתְבָּרֵךְ גּוֹמֵל עַל הַמַּעֲשֵׂה הַנִּרְאָה
הָאָדָם עַל אֵיבָרָיו, וְהַבוֹרָא יֵת' נוֹתֵן לָאָדָם עַל הַמִּצְוֹת
עַל הָאֲבָרִים בְּגִמּוּל נִרְאָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְגוֹמֵל עַל
הַגְּלוּיֹת שֶׁכָּר הַנִּרְאָה בַּעוֹה"ז, וְעַל הַמִּצְוֹת הַנִּסְתָּרוֹת נוֹתֵן
הַמַּעֲשֵׂה הַצָּפוֹן וְהַנִּסְתָּר בְּגִמּוּל נִסְתָּר, וְהוּא גִמּוּל
שֶׁכָּר שֶׁהוּא נִסְתָּר, וְהוּא הַשָּׂכָר הַנֶּתֶן בַּעוֹה"ב, וְלִכֵּן מוֹבֵן
הָעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן זָכְרוּ דָּוָד עָלָיו הַשְּׁלוֹם בְּמִלָּה
מִדּוֹעַ דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע"ה מִדְּגִישׁ זֹאת בְּתַהֲלִים שְׂאָמַר: כָּמָה
שְׂמוּרָה עַל הָעֲנִיָּן, כָּמוֹ שְׂאָמַר: (תַּהֲלִים לֵא, כ) מָה רַב טוֹבָךְ
מְרַבָּה הַטּוֹב וְהַשָּׂכָר שֶׁגִּנַּזְתָּ עֲבוּר יִרְאֵי ה'. וְע"ז הַדָּרָךְ גַּם
אֲשֶׁר צִפְנָתָ לִירְאֵיךָ. וְכֵן דָּרָךְ הַעֲנָשׁ הַנִּרְאָה וְהַנִּסְתָּר
בַּעֲנָשׁ, שֶׁיֵּשׁ עֲנָשׁ נִגְלָה וְנִסְתָּר וְהַכֹּל כְּפִי הַעֲבָרָה שֶׁעֲבַר
בְּדָרָךְ הַגִּמּוּל.

הָאָדָם.

וְהִרְאָיָה עַל זֶה, כִּי הָאֵל יִתְעַלָּה עָרֵב לְעַמּוֹ עַל
וְרָאִיָה עַל כָּף, שֶׁהָרִי הַשֵּׁי"ת הַבְּטִיחַ שְׂאָם יִקְיָמוּ מִצְוֹת

העבודה הנראית על האברים גמול נראה מהר בעולם הגלויים יזכו לשכר הנראה בעוה"ז, וכפי שמפרש בפרשת הוה, והוא המפרש בפרשת אם בחקותי. וכן ערב בחקותי, ומופיע שם כל הענשים הגלויים והנראים להם על העבודות הנראות הגלויות עניש נראה מהר שיקבלו באם יעברו על עבודות הנראות, וזאת משום בעולם הוה, לפי שאין להמון העם אלא מה שנראה שאין רוב האנשים יודעים אלא את המעשים הגלויים מהמעשים, לא מה שנסתר, והוא מה שאמר: (דברים ש' כל אחד ולא את הנסתרות, שעל זה נאמר העובר כח, כח) הנסתרת ליי אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עברה בסתר ה' פרע ממנו, והעובר בגלוי, עלינו ועל עולם, ואמר הכתוב: (ויקרא כ, ד-ה) ואם העלם יעלימו עם בנינו מוטל להענישו. וכתוב לגבי עובד עבודה זרה: אם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא ברתו מזרעו למלך יסתיירו בית דין את עיניהם מאותו שנתן מזרעו למלך ולא לבלתי המית אתו ושמתי אני את פני באיש ההוא ירצו להמיתו כפי שצוה ה', אז ישים ה' את פניו להכרית ובמשפחתו. אך העבודות והעבודות הצפונות בלב, אותו ואת משפחתו, אבל על העבודות הנסתרות מבני אדם דין גמולם על הבורא יתברך בעולם הוה ובעולם משלם ה' בעצמו בעוה"ז ובעוה"ב, ולכן לא פרש ה' את הבא, על בן הניח הספר פרוש גמול העולם הבא. השכר בעוה"ב שנתן על המצוות הנסתרות.

ו) אי אפשר להזהיר לכני אדם הנמצאים בעולם הזה, אלא על דברים הידועים להם כאן.

ומהם – כי הנמול והעניש הנזכרים בפסוק, דבר הנביא טעם נוסף, כיון שהשכר והעניש שיש בעוה"ז ומופיעים בתורה, כתבו בנמול העולם הזה וענישו לאנשי העולם, ומפני שהיה משה רבנו עבור בני אדם הנמצאים בעוה"ז, ומה שגלה ה' ליהושע יהושע בן יהוצדק בעולם המלאכים, אמר לו: (זכרה ג, ז) בן יהוצדק הכהן ונתתי לך וכו' "היגו, משום שהיה נמצא בעולם ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה, כי זה דרך היחול המלאכים, כי בן הדרך של ההבטחה והאזהרה בשכר ובעניש, שהיה והתפחדה, שיהיה פראוי לזמן ולמקום, ואתה הבן. כפי שראוי למציאות של הזמן והמקום.

ז) כיון שעקר השכר הוא עצם ההתקרבות והדבקות בהשם יתברך, ובפרשת בקורותי מפרש ענין שכר זה.

ומהם – שנמול העולם הפא אין תכליתו אלא להדבק טעם נוסף, כיון ששכר העוה"ב כל כלו אינו אלא תכלית הדבקות באלהים ולהתקרב אל אורו העליון, כמו שכתוב: בהשי"ת, לזכות להתקרב לאורו ית'. וכמו שכתוב: הצדקה שנותן (ישעיה נח, ח) והלך לפניך צדקה כבוד יי יאספה, ואמר: האדם תלך לפניו במותו להוליכו לגן עדן, ויאסף למקום הצדיקים (דניאל יב, ג) והמשכלים יזהרו בזהר הרקיע, ואמר: (איוב לג, ששם כבוד ה'. וכתוב: לעתיד לבוא העוסקים בתורה יאירו כפי

37. ענין לעיל שה' אמר ליהושע הכהן הגדול: אם תשמור מצוותי אמן לך רשות לעמוד לפני יחד עם המלאכים.

לֹא אֹרֵךְ בְּאֹרֵךְ הַחַיִּים. וְלֹא יִגַּיעַ אֵלָיו אֱלֹהֵי מִי שֶׁרָצָה
הַשָּׁמַיִם. וְכַתִּיב: נֶפֶשׁ הַצַּדִּיק יָאִיר בְּמוֹתוֹ בְּאֹרֵךְ הַחַיִּים בְּעוֹה"ב³⁸, וְלֹא
הַבּוֹרָא בּוֹ, וְרָצוֹן הַבּוֹרָא שֶׁרֶשׁ הַגְּמוּלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
'יִזְכֶּה לְכֹף אֱלֹהֵי מִי שֶׁה' יִרְצֶה לְתַתּ לּוֹ שֶׁכָּר זֶה, וְזֶהוּ רָצוֹנוֹ יִת' לְגַמֵּל
(תהלים ל, ו) כִּי רָנַע בְּאִפּוֹ חַיִּים בְּרָצוֹנוֹ, וְאָמַר בְּפִרְשֵׁת
טוֹב לְבַנֵּי אָדָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: כִּי רָגַע בְּלִבָּד כַּעֲסוֹ וְאֵלּוֹ טוֹבוֹ וְחֲסָדוֹ
אִם בְּחֻקוֹתֵי רְמָזִים שְׂמוּרִים עַל הַרְצוֹן מֵאֱלֹהִים, וְהוּא
מְרַבֵּם. וּבְפִרְשֵׁת בְּחֻקוֹתֵי רְמָזִים כִּי צַד יִזְכֶּה הָאָדָם שֶׁה' יִרְצֶה לְגַמֵּל לּוֹ
מֵה שֶׁאָמַר: (ויקרא כו, יא) וְלֹא תִגְעַל נַפְשֵׁי אֶתְכֶם, וְאָמַר:
טוֹב, נִמְצָא שֶׁכֵּן מְזַכֵּר בַּתּוֹרָה שֶׁכָּר עוֹה"ב, וְכִמּוֹ שֶׁאָמַר שֵׁם: שֶׁאֲשַׁכֵּן
(ויקרא כו, ט) וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם, (ויקרא כו, י) וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים
בְּתוֹכְכֶם וְלֹא אֲרַחֵק אֶתְכֶם מֵעָלַי. וְכַתִּיב: וְאֶפְנֶה לְשַׁלֵּם לָכֶם שְׂכָרְכֶם,
וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם.

וְאַהֲיָה לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי לְעָם.

ספּוּם ז' טעמים מדוע לא כתב ה' בתורה שְׂכָר וְעוֹנֵשׁ
שִׁיחֶיהָ בְּעוֹלָם הַבָּא.

א) כִּינּוּן שֶׁאֵין לָנוּ הַשְׁגָּה בְּנַפְשׁ כִּשֶׁהִיא בְּלִי גוֹף וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁאֵין
אָנוּ יוֹכֵלִים לְהַשִּׁיג מֵה מַעֲנֵג וּמֵה מַצְעֵר אֶת הַנֶּפֶשׁ, וְלָכֵן לֹא
שִׁיף לְהַסְבִּיר לָנוּ מֵהוּ הַשְׂכָּר וְהַעֲנֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא.

ב) שֶׁהִיָּה יְדוּעַ לָהֶם אִישׁ מִפִּי אִישׁ הַשְׂכָּר וְהַעֲנֵשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא,
לָכֵן לֹא טְרַחוּ הַנְּבִיאִים לְכַתְּבוֹ, וְסִמְכוּ עַל יְדִיעַת בְּנֵי הָאָדָם.

ג) שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל בְּקִבְלַת הַתּוֹרָה הָיוּ בְּשֶׁכַל קָטָן בְּאִפְּן שֶׁלֹּא
יָכְלוּ לְשַׁכְנַעֵם לְקִיּוּם הַתּוֹרָה אֱלֹא עַל יְדֵי הַבְּטָחָה בְּדָבָר שִׁיזְכוּ
אֵלָיו מִיָּד, וְלֹא בְּדָבָר שִׁיחֶיהָ בְּעוֹלָם הַבָּא.

ד) כִּי־נָתַן שְׂכָרְךָ לְאָדָם רָאוּי לְשָׂכַר עֲבוּר מֵעֲשִׂיּוֹ הַטּוֹבִים מֵאַחַר שֶׁקָּבַל מֵה' טוֹבוֹת רַבּוֹת, וְכָל הַתְּשׁוּלוֹם שְׂכָר הֵינּוּ, אוֹ בְּהַצְטַרֵּף הַזְּכוּת אִם מְלַמֵּד תּוֹרָה לְאַחֲרֵיכֶם, אוֹ מְשׁוּם חֶסֶד הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְתַת שְׂכָר לְאָדָם.

ה) כִּי־נָתַן שְׂכָרְךָ וְעוֹנֵשׁ בְּעוֹלָם הֵבֵא נֶתֶן עֲבוּר הַמִּצְוֹת וְהַעֲבֵרוֹת הַנִּסְתָּרוֹת וְהַגְּנוּזוֹת, וְלִכְּנֹן גַּם הַשְּׂכָר וְהָעֵנֶשׁ עֲבוּרָם הוּא נִסְתָּר, אָבֵל עַל מִצְוֹת וְעֲבֵרוֹת הַיְדוּעוֹת עֲלֵיהֶם נֶתֶן הַשְּׂכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה.

ו) כִּי־נָתַן שֶׁהַתּוֹרָה מְדַבֵּרֶת לְבְנֵי אָדָם הַנִּמְצָאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאִי אֶפְשָׁר לְהַבְטִיחַ אוֹ לְהַזְהִיר אֶת הָאָנָשִׁים אֲלֵא עַל דְּבָרִים הַיְדוּעִים לָהֶם כָּאֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה.

ז) שְׂבָאָמֶת מְזַכֵּר בַּתּוֹרָה הַשְּׂכָר בְּעוֹלָם הֵבֵא כִּי־נָתַן שְׂכָר הַשְּׂכָר הוּא עֵצֶם הַהִתְקַרְבוֹת וְהַדְּבָקוֹת בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, וּבְפָרְשֵׁת בְּחֻקוֹתַי מִפְרֵשׁ עֵינֵי שְׂכָר זֶה.

חֻבַּת הַמֵּאֲמִין בַּה' לְהֵאֲמִין שֵׁשׁ שְׂכָר וְעוֹנֵשׁ, וּבְכָל זֹאת לֹא יַעֲבֹד אֶת ה' בְּשִׁבִיל לְקַבֵּל שְׂכָר אֲלֵא תְּמִיד יוֹדֵה לַה' עַל כָּל טוֹבוֹתָיו, וַיִּבְטַח בַּה' שִׁיתֵּן לוֹ שְׂכָר מִרַב חֶסְדּוֹ וְלֹא בְּגִלְל שְׂמִיגָע לוֹ.

וְהַבְּטַחְוֹן עַל הָאֱלֹהִים בְּמָה שִׁיעֵד בּוֹ הַצְּדִיקִים מִגְּמוּל וּמִצְוֹת הַבְּטַחְוֹן וְהֵאֲמוּנָה בַּה', בְּכֹף שֶׁה' יִשְׁלַם לְצַדִּיקִים הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הֵבֵא, עַל הָעֲבוּרָה שִׁישְׁלַמְהוּ לְמִי שְׂכָר בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הֵבֵא עַל הַמִּצְוֹת שִׁיקְמוּ, כְּפִי שְׂרָאוּי לוֹ, וְכֵן יִשְׁלַם הָעֵנֶשׁ לְמִי שְׂרָאוּי לוֹ, מִן הַדִּין – הָרָאוּי לְכָל אֶחָד, וְכֵן שִׁיעֲנִישׁ לְמִי שְׂרָאוּי לְכֹף, הוּא מִן עַל הַמֵּאֲמִין, וּבְטַחְוֹנוֹ עַל הָאֱלֹהִים בְּזֶה – מִהַשְׁלָמַת הַדִּין וּמְחֻבַּת הַמֵּאֲמִין בַּה' לְהֵאֲמִין בְּזֶה. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

הַאֲמוּנָה בַּאֱלֹהִים, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: (בראשית טו, ו) וְהֶאֱמַן בְּיָ שְׁהֶאֱמַן אֲבָרְהָם בְּה' בְּהִבְטַחַת הַבְּנִים וְנָחֵשׁב לוֹ דָּבָר זֶה וַיַּחְשְׁבֶהָ לוֹ צָדָקָה, וְאָמַר: (תהלים כו, ג) לֹאֵל הַאֲמַנְתִּי לְזָכוֹת. וְכֹתִיב: לוֹאֵל הִיִּיתִי מֵאֲמִין שְׂאֲזַכֶּה לְטוֹב מֵאֵת ה'

לְרֵאוֹת כְּטוֹב יִי בְּאֲרִץ חַיִּים.

בעוה"ז כבר הייתי כלה.

וְאִין רְאוֹי לְכַמַּח עַל מַעֲשָׂהוּ הַטּוֹב, וַיִּבְטַיַּח נַפְשׁוֹ וְאִין רְאוֹי לְאָדָם לְבַטַּח בְּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים, בְּכַף שְׂיֵהִיָּהּ בְּגִמּוּל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא עַל מַעֲשָׂהוּ, אִךְ יִטְרַח בְּטוֹחַ בְּעַצְמוֹ שְׂיִקְבַּל שְׂכָר בַּעוּה"ז וּבַעוּה"ב, אֲלֵא וַיִּשְׁתַּדַּל בְּהוֹדָאָה לְטוֹבוֹת הַבּוֹרָא הַתְּמִידוֹת עָלָיו, לֹא יִטְרַח וַיִּשְׁתַּדַּל לְהוֹדוֹת תְּמִיד לַהֲשִׁי"ת עַל כָּל הַטּוֹבוֹת לְתַקּוֹת גְּמוּל עֵתִיד, שְׂיִתְחַיֵּב לוֹ בְּמַעֲשָׂהוּ. אִךְ יִבְטַח עַל שְׁנוֹתָן לוֹ, וְלֹא בְּשִׁבִיל שְׂיִקְבַּל עֲבוּר זֶה שְׂכָר, אֲלֵא הָאֱלֹהִים כּוֹ אַחַר הַהִשְׁתַּדְּלוֹת לְפָרַע הוֹדָאֵת הַבּוֹרָא עַל תְּמִיד יוֹדֶה לַה' עַל טוֹבוֹתָיו שְׁעוֹשָׂה לוֹ וַיִּבְטַח בְּה' גְּדַל מוֹבְתוֹ עָלָיו, כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרוֹנָם לְכַרְכָּה: שְׂיִתֵּן לוֹ שְׂכָר בְּרַב חֶסֶדָיו. וְכַמוֹ שְׂאָמְרוּ חז"ל: אֵל (מִשְׁנֵה אֲבוֹת א, ג) אֵל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הַרַב עַל תִּהְיוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁים אֶת רַבָּם בְּשִׁבִיל קַבּוּל שְׂכָר, מִנֵּת לְקַבַּל פָּרָם אֲלֵא הוּוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁין אֶת הַרַב אֲלֵא הוּוּ כַּעֲבָדִים הַמְּשַׁמְשִׁים אֶת רַבָּם שְׁלֹא בְּשִׁבִיל שְׁלֹא עַל מִנֵּת לְקַבַּל פָּרָם וַיְהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם. קַבּוּל שְׂכָר, וַיְהִי עֲלֵיכֶם מוֹרָא שָׁמַיִם.

וְהִיָּה אַחַד מִן הַחֲסִידִים אוֹמֵר: לֹא יִגְוִיעַ הָאָדָם אֵל גְּמוּל וְכֵן הִיָּה אַחַד מִן הַחֲסִידִים אוֹמֵר: הָאָדָם לֹא יִצְלִיחַ לְהַגִּיעַ לְקַבְּלַת

הָעוֹלָם הַבֹּא בְּמַעֲשָׂהוּ, אִם מְדַקְדָּקִים עִמּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן
 שָׂכָר עַל מִצְוֹתָיו בַּעוֹה"ב, בְּאֵם יְדַקְדְּקוּ עִמּוֹ בְּחֻשְׁבוֹן כְּמָה שֶׁהוּא
 כְּמָה שֶׁהוּא חַיֵּב לְאֱלֹהִים עַל טוֹבוֹתָיו עָלָיו, אֲבָל
 חַיֵּב לֵה' עַל כָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה לוֹ בַּעוֹה"ז, נִמְצָא שְׂכָל קְבֻלַּת שָׂכָר
 בְּחֶסֶד הָאֱלֹהִים עָלָיו, עַל בֶּן אֵל תִּכְבְּחוּ בְּמַעֲשֵׂיכֶם.
 בַּעוֹה"ב הוּא רַק חֶסֶד מֵאֵת ה' עָלָיו, וְלִכֵּן אֵל יִבְטַח הָאָדָם בְּמַעֲשָׂיו.
 וְאָמַר דָּוִד בְּזוֹה: (תהלים סב, יג) וְלֵךְ אֲדַנִּי חֶסֶד כִּי אֵתָהּ
 וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד הַמַּע"ה: לֵךְ ה' מִדַּת הַחֶסֶד בְּכֹף שְׂאֵתָהּ מִשְׁלָם
 תִּשְׁלַם לְאִישׁ כְּמַעֲשָׂהוּ.
 לְאָדָם שָׂכָר עַל מַעֲשָׂיו.

באור עבודת הבטחון בחלק השביעי, לגבי השכר שה' מוסיף
 לבחיריו וחסידיו מרב חסדיו.

אֲבָל פְּרוּשׁ חֲחֻלֵּק הַשְּׁבִיעִי, וְהוּא בְּחֶסֶד הָאֱלֹהִים
 וּבְאִוֵר עֲבוֹדַת הַבְּטָחוֹן בְּחֻלֵּק הַשְּׁבִיעִי, וְהוּא הַבְּטָחוֹן בַּה' שֶׁבְּחֶסֶד
 עַל בְּחִירָיו וְסִגְלָתוֹ בְּעוֹלָם הַבֹּא כְּרוֹב הַטּוֹבוֹת אֲשֶׁר
 גּוֹמֵל וְנוֹתֵן שָׂכָר לְאֲנָשֵׁי בְּחִירָיו וְסִגְלָתוֹ בַּעוֹה"ב, אֲשֶׁר לֹא נוֹכַל
 לֹא נוֹכַל לְסַפֵּר, אֲפִנִי יֵשֶׁר הַבְּטָחוֹן עַל הָאֱלֹהִים בּוֹ,
 לְסַפֵּר רוֹב טוֹבוֹתָיו שְׁנוֹתֵן לָהֶם, הַדֶּרֶךְ הַנְּכוֹנָה בְּעֲבוֹדַת הַבְּטָחוֹן
 שִׁיתַּעֲסֵק בְּסִבּוֹת הַמְּגִיעוֹת אוֹתוֹ אֵל מְדַרְגּוֹת הַחֲסִידִים
 בְּכֹף הוּא, שִׁישְׁתַּדֵּל הָאָדָם וַיַּחֲפֹשׂ לְהַגִּיעַ לְדַרְגַּת הַחֲסִידִים
 הָרְאוּיִם לְזוֹה מֵאֵת הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ בְּחֶסֶדוֹ. וְהוּא,
 לְמַעַן יִהְיֶה רְאוּי לְקַבֵּל שָׂכָר טוֹב מֵאֵת ה' כְּפִי שְׁנוֹתֵן לְחֲסִידָיו
 שִׁיִּנְהַג בְּמַדּוֹת אֲנָשֵׁי הַפְּרִיָּשׁוֹת הַמּוֹאֲסִים בְּעוֹלָם הַזֶּה,
 בְּרַב חֶסֶדוֹ. וְהוּא ע"י שִׁיתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַפְּרוּשִׁים הַמּוֹאֲסִים בְּהַבְּלִי
 וְלִהְיוֹצִיא אֶהְבַּתוֹ וּבְחִירָתוֹ מִלְּבּוֹ, וַיְמִיר זֶה פְּאֶהְבַּת
 הַעוֹה"ז, וַיּוֹצִיא מִלְּבּוֹ אֶת אֶהְבַּתוֹ לַעוֹה"ז, וְלֹא יִבְחַר בְּזֶה כָּלֵל,

הבורא יתברך, ולהמסר אליו, ולהשתעשע בו, ולעמת זה לאהב את ה' וימסר עצמו אליו ויהיה כל שמחתו ולהשתומם מהעולם ויושביו, ויתנהג במנהגי הנביאים בו, ויתרחק מהעוה"ז ומיושביו, ויהיה נוהג במנהגי הנביאים והחסידים, ויהיה לבו פתוח באלהים שיתחסד עמו והחסידים הפורשים מכל הבלי העוה"ז, ויהיה תמיד בוטח בה', כמו שהתחסד עמו בעולם הבא. אבל מי שיבטח על שיעשה עמו חסד כפי שעושה עם הנביאים והחסידים. אבל מי האלהים שיוצחו לזה מבלי מצווע מעשה, הוא הכסיל שבוטח בעצמו שיקבל שכר אף ללא קיום המצוות, הרי והפתי, והוא דומה למי שנאמר עליהם: (גמרא סוטה כב, ב) הוא כשוטה, ודומה למי שאמר עליו חז"ל עושים מעשה עושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנתחם.

זמרי ומבקשים שכר כפנתחם.

ומספני אנשי המעלה הגדולה הזאת, שיורו עברי והסימו לאדם שזכה למעלות החסידים והנביאים הוא, בכך הבורא אל עבודת הבורא, והסכל בעת הנסיון שהוא מלמד לאחרים דרך עבודת ה', ומוכן לסבל עליו צער והצרה, ושיקל בעיניהם כל דבר אצל קיום מצות בעת נסיון או צרה ולא להמרות את פי ה' ח"ו, וכל דבר שהוא הבורא יתברך, כמו שידעת מן הענין: (בראשית כב, א) רצון ה' קל בעיניו לקימו, וכמו שמצאנו אצל אברהם אבינו והאלהים נסה את אברהם, וענין חנניה מישאל בנסיון עקדת יצחק, וכן אצל חנניה מישאל ועזריה בעת ועזריה ככבשן האש, (דניאל ג, יג) ודניאל כגוב האריות, שהשליכום לכבשן האש, וכן אצל דניאל כשהשליכוהו לגוב

(דניאל ג, יג) **וַעֲשֶׂרֶה הַרוּגִי מַלְכוּת.**
 הָאֲרִיּוֹת, וְאַצֵּל עֲשָׂרָה הַרוּגִי מַלְכוּת.

וּמִי שֶׁבָּחַר בַּמָּוֶת בְּעִבּוּרֵת הַבוּרָא מִן הַחַיִּים בְּהַמְרוּתוֹ,
 וְכֵן מִי שֶׁבָּחַר יוֹתֵר לְמוֹת וְלַעֲבֹד אֶת ה' מֵאֲשֶׁר לַחַיּוֹת וְלַעֲבֹר
 וְהָרִישׁ מִן הָעֵשָׂר, וְהַחֲלִי מִן הַפְּרִיאוֹת, וְהַצָּרָה מִן
 עַל דְּבָרָיו, וּבּוֹחֵר לְעַבְדוֹ אִף אִם יִהְיֶה עֲנִי אוֹ חוֹלָה אוֹ מֵתוֹךְ
 הַשְּׁלֹוֹת, וְנִמְסָר לְדִין הַבוּרָא וְרָצָה בְּגִזְרוֹתָיו, רָאוּי הוּא
 צֶעַר, וּמוֹסֵר נַפְשׁוֹ לְבוּרָא וּמִקְבֵּל עָלָיו אֶת גְּזֵרוֹתָיו, הוּא הָאָדָם
 לְחֶסֶד הַבוּרָא עָלָיו בְּנַעַם הָעוֹלָם הַבָּא, אֲשֶׁר אָמַר
 אֲשֶׁר רָאוּי שֶׁיִּתְחַסֵּד ה' עִמּוֹ וְיַעֲנִיק לוֹ שְׂכָר בַּעוֹה"ב. וְעָלָיו
 עָלָיו הַכֶּתוּב: (משלי ח, כא) לְהִנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרִיתִיהֶם
 אָמַר הַכֶּתוּב: יֵשׁ אֶתִּי לְתֵת נַחֲלָה טוֹבָה לְאוֹהֲבֵי וְאֶת אוֹצְרוֹתָיו
 אֲמַלֵּא, וְאָמַר: (ישעיה סד, ג) עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ
 אֲמַלֵּא בְּשִׁפְעֵ רֶב. וְכֵתִיב: שׁוּם עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֶת הַשְּׂכָר וְהַגְּמוּל
 יַעֲשֶׂה לְמַחֲבֵה לוֹ, וְאָמַר: (תהלים לא, כ) מִה רַב טוֹבְךָ אֲשֶׁר
 שִׁיתָן ה' לְבוֹטֵחַ בּוֹ. וְכֵתִיב: כַּמָּה מְרַבָּה הַשְּׂכָר שֶׁה' שׁוֹמֵר עֲבוּר

צַפְנֵת לִירְאָיו.

וְרְאָיו.

שֵׁעַר הַבְּטָחוֹן
פֶּרֶק חֲמִישִׁי

ז' חילוקים בין העוסק לפרנסתו ובוטח בה', לבין מי שאינו בוטח בה'.

(א) הבוטח בה' הוא תמיד מודה לה' בין כשטוב לו ובין כשרע לו. ומי שאינו בוטח, כשטוב לו משבח את עצמו, וכשרע לו הוא פועס על ה'.

אבל ההפך שבין הבוטח על האלהים וזולתו בענין זה וההפך בין העוסק בפרנסתו ובוטח בה', לבין מי התעסקו בסבות השרה, אמר, כי הבוטח באלהים שעוסק בפרנסתו ואינו בוטח בה', הוא בשבעה דברים, יבדל מזולת הבוטח עליו בשבעה ענינים.
שבהם הבוטח בה' נעלה יותר.

אחד מהם, כי הבוטח באלהים רוצה בדינו בכל עניניו, (א) שהבוטח בה' מקבל על עצמו כל מה שיגזר עליו, ומודה לו על הטובה ועל הרעה, כמו שאמר: (איוב א, כא) ומודה לו הן על הטוב והן על הרע. וכפי שאמר: **יי נתן ויי לקח יהי שם יי מברך, וכמו שכתוב:** (תהלים קא, א) איוב: ה' נתן וה' לקח, יהי שם ה' מברך. וכדכתיב: **חסד ומשפט אשירה, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה:** "חסד ומשפט אשירה" ופירשו חז"ל: שגם על חסד, (גמרא ברכות מ, ב) **אם חסד – אשירה ואם משפט – אשירה,** וגם על דין ומשפט, אשיר ואשבח לה'. וכן אמרו **ואמרו:** (משנה ברכות מ, ה) **חייב אדם לברך על הרעה בשם חז"ל:** חייב אדם לברך על הרעה בשם שמברך על שהוא מברך על הטובה. ואשר איננו בוטח באלהים – הטובה. מאידך, מי שאינו בוטח בה' משבח את עצמו כשטוב

מתהלל על המזכה, כמו שנאמר: (תהלים יג) **כי הלל רשע** לו. כדכתיב: הרשע משתבח כשמשיג תאותו, בחשבו שבכחו על תאות נפשו ובצע בדרך נאיץ יי, ומתקצף באלהים השיג תאותו, וכן הגזלן מברך אף שבצעם מחרף את ה'. וכשרע על הרע, כמו שנאמר: (ישעיהו, כא) **והיה כי ירעב והתקצף** לו הרי הוא כועס על ה'. כדכתיב: והיה אם יגיע לידי רעב, יתרגז וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה. ויקלל את מלכו ואלילו, ויפנה לה' שיושיעו.

(ב) הבוטח בה' חי במנוחה ורומע ואפילו בשרע לו ח"ו, ומי שאינו בוטח הוא תמיד מלא בדאגות, צער ועצבות.

והשני, כי הבוטח באלהים נפשו במנוחה ולבו שלו (ב) שהבוטח בה' יש לנפשו מנוחה, ולבו רגוע אפלו כשנגזר מצד הגזרות, לדעתו – **כי הבורא ינהיג למובתו** עליו צער ח"ו, מאחר שבוטח בה' שכל מה שעושה עמו הוא בעולמו ואחריתו, כמו שאמר דוד עליו השלום: (תהלים לט) **לטובתו בעולם הזה ובעולם הבא**. וכמו שאמר דוד המע"ה: **אך לאלהים דומי נפשי כי ממנו תקותי. ואשר** רק לה' מיחלת נפשי כי רק עליו אני בוטח שיושיעני. א ב ל **איננו בוטח באלהים הוא בצער תדיר ודאגה ארבה** מי שאיננו בוטח בה' הוא תמיד בצער, **ואבל ועצב, לא ימושנו ממנו במזכה ובכרעה. במזכה** ומלא דאגות, צער ועצבות, הן כשטוב לו, – **מפני מעוטי רצותו במצבו, ושאיפתו להוסיף** אינו מרצה ממצבו ורוצה עוד, והן כשרע לו, **ולתרבות ולכנס. ובכרעה – מפני שהוא קץ בה, והיא** הרי הוא מואס במצבו מאחר שאינו הולך לו כפי שרוצה. וכן

**בַּנֶּגֶד תֵּאָוֹתוּ וְטַבְעוּ וּמְדוּתֵינוּ. וְכֵן אָמַר הַחֶכֶם: (משלי טו,
אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: כָּל יָמָיו שָׁל עֲנֵי רַעִים וּמִסְרִים, וְהַשְׂמֵחַ
טו) כָּל יָמָיו עֲנֵי רַעִים וְטוֹב לֵב מִשְׂתֵּה תָמִיד.
בְּחֻלְקוֹ כָּל יָמָיו כִּימֵי מִשְׂתֵּה.**

ג) הבוטח בה' אינו סומך ובוטח בהשתדלותו שעושה, ומשתדל רק משום שזהו רצונו ית'. ומי שאינו בוטח בשמצלית תולה זאת בהשתדלותו שעשה, וכשאינו מצליח הוא מאשים את הסבות ומואס בהשתדלותו.

**וְהַשְּׁלִישִׁי, כִּי הַבוֹטֵחַ בַּאֱלֹהִים, וְאִם יִתְעַסֵּק בְּסִבּוֹת,
ג) שֶׁהַבוֹטֵחַ בֵּה' גַּם אִם מִתְעַסֵּק וּמִשְׁתַּדֵּל לְפָרְנֶסְתּוֹ, הֵרִי שְׂאִינוֹ סוֹמֵךְ
לֹא יִסְמָךְ בְּלִבּוֹ עֲלֵיהֶן, וְלֹא יִקְנֶה מִהֶן תּוֹעֵלַת וְלֹא נֹזֵק,
בְּלִבּוֹ עַל הַשְּׁתַדְלוֹתוֹ, וְאִינוֹ בּוֹטֵחַ בְּהַשְּׁתַדְלוֹתוֹ שִׁיּוּכֵל לְהוֹעִיל לוֹ אוֹ
מִבְּלֹתֵי רְצוֹן הָאֵל, אֲךָ מִתְעַסֵּק בָּהֶן לְבַחַר בַּעֲבוּרַת
לְהִזְקֵק לוֹ מֵאוּמָה, מִבְּלִי שֶׁה' יִרְצֶה בָּךְ, וְכָל הַשְּׁתַדְלוֹתוֹ הוּא
הַבוֹרֵא אֲשֶׁר צִוָּה לְהִתְעַסֵּק בְּעוֹלָם לִישְׁבוֹ וְלוֹיְנוֹ. וְאִם
רַק מִשׁוּם שֶׁזָּהוּ רְצוֹנוֹ יִת' לְהִתְעַסֵּק בִּישׁוּב הָעוֹלָם,
תִּגְיַעְהוּ תּוֹעֵלַת אוֹ יִדְחָה בָּהֶן הַנּוֹזֵק, יוֹדֵה הָאֱלֹהִים
וּבָאִם יִגְיַע לוֹ תּוֹעֵלַת אוֹ יִדְחָה מִפְּנֵי הַנּוֹזֵק, אֲזִי
לְבַדּוֹ עַל זֶה, וְלֹא יוֹסִיף בָּהֶן אֶהְבֶּה וְחִבֶּה יִתְרָה, וְלֹא
יוֹדֵה לֵה' לְבַדּוֹ, וְלֹא יִתְלֶה זֹאת בְּהַשְּׁתַדְלוֹתוֹ, וְלֹא
תִּנּוּחַ נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶן יוֹתֵר, אֲךָ יִחֹזַק בְּטַחוּנוֹ בַּאֱלֹהִים,
יִסְמָךְ עַל כֶּף, אֲלֵא יִתְחַזַּק בְּבִטְחוּנוֹ בֵּה' וְיִסְמוֹךְ רַק עָלָיו
וְיִסְמָךְ לְבוֹ עָלָיו מִבְּלַעֲדֵי הַסִּבּוֹת. וְאִם לֹא יוֹעִילוּהוּ
וְלֹא בְּסִבַּת הַשְּׁתַדְלוֹתוֹ, וּבָאִם לֹא יוֹעִיל לוֹ הַשְּׁתַדְלוֹת
הַסִּבּוֹת, יִדַּע כִּי יִבְאֶהוּ מִרְפּוֹ בְּשִׁירְצָה יי, מֵאִיזָה עֲנִין
שֶׁעָשָׂה, יוֹדַע שִׁיקְבַּל פְּרִנְסָתוֹ בַּעַת וּבְאִפְּן שִׁירְצָה ה',**

שִׁירְצָה, וְלֹא יִמָּאֵס בְּהֵן בְּעִבּוּר זֶה, וְלֹא יִנִּיחַ לְהִתְעַסֵּק
וְלֹא יִמָּאֵס בְּהַשְׁתַּדְּלוּת שְׁעָשָׂה, וְלֹא יִפְסִיק מִלֵּהֲשַׁתְּדֵל
בָּהֶם לְעִבּוּדַת הַבּוֹרָא.
 בְּמַה שְׁעוֹסֵק.

וְאֲשֶׁר אֵינְנוּ בּוֹטְחִים בְּאֱלֹהִים מִתְעַסֵּק בְּסִפּוֹת –
 אָבֵל מִי שְׂאִינוּ בּוֹטְחִים בְּה' מִשְׁתַּדֵּל בְּפִרְנִסְתּוֹ מִפְּנֵי שְׁבוּטָה
 לְבִטְחוֹנוֹ עֲלֵיהֶן שֶׁהֵן מוֹעִילוֹת אוֹתוֹ וְרוּחוֹת הַנּוֹק
 בְּהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ שְׁדַרְכָם יִשְׁיג אֶת מִבְקָשׁוֹ, וְלִכֵּן בְּאֵם מְצִלִּים בְּפִרְנִסְתּוֹ
 מֵעָלָיו. וְאִם הֵן מוֹעִילוֹת אוֹתוֹ, יִשְׁבַּח אוֹתָן, וְיִשְׁבַּח
 הַרִי שֶׁהוּא מְשַׁבַּח אֶת הָאֱמֻצָּעִי וְהַשְׁתַּדְּלוּת שְׁעָשָׂה, וְיִמְשִׁיךְ
 הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ בָּהֶן, וְיִבְחַר אוֹתָן, וְלֹא יִפְנֶה אֶל זוּלָתָן.
 בְּהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ וְלֹא יִפְנֶה לַעֲשׂוֹת שׁוּם הַשְׁתַּדְּלוּת אַחֲרָת. וּבְאֵם לֹא
 וְאִם אֵינְנוּ מוֹעִילוֹת לוֹ, יִנִּיחַ אוֹתָן וְיִמָּאֵס, וְיִשׁוּב
 הַצִּלִּים בְּהַשְׁתַּדְּלוּתוֹ, אֲזִי יַעֲזֹבֵנוּ וְלֹא יִשְׁתַּדֵּל בּוֹ יוֹתֵר, וְאִף יִמָּאֵס
 חֶפְצוֹ מֵהֵן, כְּמוֹ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: (חֲבִיקוּ א, טו) **עַל כֵּן יוֹפַח**
בָּזָה וְלֹא יִתְעַסֵּק בּוֹ יוֹתֵר. וְכֵמוֹ שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: הַרְשָׁע זֹכֵב לַע"ז,
לְחַרְמוֹ וְיִקְפֹּר לְמַכְמַרְתּוֹ.
 וּבִטּוֹחַ שְׁפַעלוֹתָיו הֵם שְׁעִזְרוּהוּ.

(ד) הַבוֹטְחִים בְּה' כְּשִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִיד נֹתֵן צְדָקָה וּמְקַיֵּם
 מִצְוֹת בְּמִזְמוֹנוֹ.

וּמִי שְׂאִינוּ בּוֹטְחִים, כְּמָה שִׁישׁ לוֹ אֵינוּ מוֹסְפִיק לוֹ וּמְקַמְצֵן עַל מְמוֹנוֹ.

וְהַרְבִּיעִי, כִּי הַבוֹטְחִים בְּאֱלֹהִים, כְּשִׁינִיחַ לוֹ דְבַר עַל
 (ד) שֶׁהַבוֹטְחִים בְּה' כְּשִׁינִיחַ לוֹ יוֹתֵר מִמָּה שְׁצָרִיד לְפִרְנִסְתּוֹ, אֲזִי
 מִזְמוֹנוֹ יוֹצִיאֵנוּ בְּמָה שְׁמִפִּיק רְצוֹן הַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ
 וְשִׁתְּמֵשׁ בָּזָה לְדַבְרִים שִׁישׁ בָּהֶם רְצוֹן הַשִּׁי"ת, וְכִגוֹן נִתְיַנֵּת

בְּנִדְבוֹת נִפְשׁוֹ וְטוֹב לְכָבוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (דְּבָרֵי הַיָּמִים א-
 צְדָקָה בְּלֵב רַחֵב. כְּדַכְתִּיב: כָּל מֵה שֵׁיִשׁ לָנוּ הַכֹּל מִמֶּה וּמִמִּילָא
 כַּמ, יד) **כִּי מִמֶּה הַכֹּל וּמִיִּדְךָ נִתְּנוּ לָךְ. וּמִי שֶׁאֵינְנוּ בּוֹטַח**
 מֵה שֶׁאֵנוּ נוֹתְנִים לָךְ הוּא מִשְׁלָךְ. אֲבָל מִי שֶׁאֵינוּ בּוֹטַח בְּה',
בְּאֱלֹהִים, אֵינְנוּ רוֹאֵה הָעוֹלָם וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ דֵי פִרְנָסְתּוֹ
 גַּם כָּל הַמָּמוֹן שֶׁבְּעוֹלָם אֵינוּ מְסַפִּיק לוֹ לְצָרְכוֹ, וְלָכֵן הוּא
וְסָפוֹק צָרְבוֹ, וְהוּא חָס עַל מָמוֹנוֹ מִהַשְׁלִים חוֹבוֹת
 מִקְמָצוֹן עַל מָמוֹנוֹ מִלְעֲשׂוֹת בְּהֵם מְצוּוֹת וּמִלְתֵּת לְבְנֵי אָדָם
הַבוֹרָא וְחוֹבוֹת בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ, וְאֵינְנוּ מְרַגֵּשׁ בּוֹ עַד
 הַצְּרִיכִים לָךְ, וְסוֹפּוֹ שֶׁנֶּעֱנֵשׁ וְכָל רְכוּשׁוֹ נֶאֱבֵד מִמֶּנּוּ וְנִתַּן
שִׁיאֲבֵד מִמֶּנּוּ מָמוֹנוֹ וְיִשְׁאָר זוּלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֶמַר הַחֶכֶם:
 לְזוּלָתוֹ. כְּמֵאֶמֶר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ: הַמְּפֹזֵר מָמוֹנוֹ לְאַחֲרִים זוֹכֵה
 (מִשְׁלֵי יא, כד) **יֵשׁ מְפֹזֵר וְנוֹסֵף עוֹד וְחֹשֶׁף מִיִּשְׁר אֵד לְמַחְסוֹר.**
 לְעֶשֶׂר רַב, וְהַקְמִץ מִלְתֵּת צְדָקָה נֶחֱסַר כָּל מָמוֹנוֹ.

(ה) הַבוֹטַח בְּה' גַּם כְּשֶׁעוֹסֵק לְפִרְנָסְתּוֹ כּוֹנֵנוֹ מִהוֹרָה שִׁיּוּכַל לְקַיֵּם
 מְצוּוֹת, וְחוֹשֵׁב תָּמִיד עַל תְּכִלְתּוֹ. וּמִי שֶׁאֵינוּ בּוֹטַח, אֵינוּ חוֹשֵׁב
 עַל תְּכִלְתּוֹ לְאַסּוֹף מְצוּוֹת, וּמְחַפֵּשׁ רַק כֵּיצַד לְהַרְוִיחַ עוֹד מָמוֹן.

וְהַחֲמִישִׁי, כִּי הַבוֹטַח בְּאֱלֹהִים הוּא מִתְּעַסֵּק בְּסִבּוֹת
 (ה) שֶׁהַבוֹטַח בְּה' אֲמֵנָם הוּא עוֹסֵק בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת גְּשָׁמִית לְפִרְנָסְתּוֹ,
 הָעוֹלָם לְהַכִּיֵּן מֵהֶם צִידָה לְאַחֲרִיתוֹ וְסָפוֹק לְבֵית
 אָף כָּל כּוֹנֵנוֹ שִׁיּוּכַל עַל יָדָם לְקַיֵּם רְצוֹן הַשׁ"ת וּמְצוּוֹתָיו, וְלַהֲכִיֵּן
 מוֹעֵדוֹ, וּמֵה שִׁיתְּבָרַר לוֹ בּוֹ הַצְּלָת תּוֹרָתוֹ וְעוֹלָמוֹ,
 צִידָה לְאַחַר מוֹתוֹ, וּמִשׁוֹם כֶּף מִתְּעַסֵּק וּמִשְׁתַּדֵּל רַק בְּדַבָּר הַמְּסִיעַ
מִתְּעַסֵּק בּוֹ, וּמֵה שִׁיְהִיָּה בּוֹ שׁוֹם הַפֶּסֶד בְּתוֹרָתוֹ
 לוֹ לְהַגִּיעַ לְתְּכִלְתּוֹ זֶה שֶׁל קִיּוֹם הַמְצוּוֹת, וְכָל הַשְׁתַּדְּלוֹת הַמְּפָרִיעָה
אוּ מְבִיא לְהַמְרוֹת הַבוֹרָא, אֵינְנוּ מִתְּעַסֵּק בּוֹ שְׁלֵא
 לְקִיּוֹם תּוֹרַת ה', אוֹ שֶׁהוּא נֶגֶד רְצוֹנוֹ ית', נִמְנַע מִלְהַתְּעַסֵּק בָּזֶה,

יבוא לעצמו מְדוּה תחת הארוכה. ומי שאינו בוטח כְּדִי שְׁלֵא יִזִיק לוֹ הַשְּׁתַדְלוֹת בְּמָקוֹם לְרִפְאוֹתוֹ וְלִסְעוֹ. ומי שאינו באלהים, בוטח על הסבות, ותנוח דעתו עליהן, ולא בוטח בה', הרי שבוטח בהשתדלות שעושה, וממילא מחפש כיצד ירחק מדבר מהן, ויתעסק במשבח ובמגנה מהן, ולא יוכל להרויח יותר, ואינו בודק אם השתדלותו רצויה לפני המקום, יחשב באחרית ענינו, כמו שאמר החכם בהן: (משלי יד, ואינו מסתכל על תכליתו. וכמאמר שלמה המע"ה: החכם מפחד

מז) חכם ירא וסר מרע.

מה' ומתרחק מהחטא.

ו) הבוטח בה' אהוב על כל האנשים וכלם סומכים עליו. ומי שאינו בוטח אין לו חבר שאוהבו באמת מִן שָׂכַל הַזֶּמֶן הוּא חוֹמֵד בְּשֵׁל אַחֵרִים וּמְקַנֵּא בָהֶם.

והששי, כי הבוטח באלהים הוא אהוב לְכָל בָּתוּת (ו) שֶׁהַבוֹטֵחַ בַּה', הוּא אֲהוּב עַל כָּל בְּנֵי הָאָדָם, וְדַעְתָּם בְּנֵי אָדָם, וְדַעְתָּם נוֹחָה עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּטוּחִים נוֹחָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁסּוֹמְכִים עָלָיו שְׁלֵא יִזִיק לָהֶם, מִתּוֹקְתוֹ, וְלָבָם שְׁלָם מִתּוֹתוֹ, וְלֹא יִפְחָדוּ מִמֶּנּוּ עַל וְלָבָם רְגוּעַ וּמְגֹן מִמֶּנּוּ, וְאִין מִפְחָדִים שִׁיגַע בְּנִשְׁיָהֶם נִשְׁיָהֶם וְעַל מְמוֹנָם. וְהוּא גַם בֵּין בְּטוּחַ מֵהֶם, מִפְּנֵי אוֹ בְּמִמוֹנָם, וְכֵן גַּם הוּא מְרַגֵּשׁ מוֹגֵן מֵהֶם בְּיִדְעוֹ שִׁיִּדְעַ שְׁתוֹעֲלָתוֹ וְנִזְקוֹ אֵינָם בְּיַד נִבְרָא וְלֹא בִיבְלָתוֹ, שְׁאִין בְּיַד שׁוֹם נִבְרָא כּוֹחַ לְהִזְקוֹ, וְלָכֵן אֵינּוּ מִפְחָד וְעַל כֵּן אֵינְנוּ מִפְחָד מִתּוֹקְתָם, כְּאֲשֶׁר אֵינְנוּ מְקוּהָ שְׁמָא יִזִיקוּ לוֹ, כְּפִי שְׁאֵינוּ מְצַפֶּה מֵהֶם שִׁיעֲזוּרוּהוּ, הִנְאָתָם. וּבְשֵׁהוּא בְּטוּחַ מֵהֶם וְהֵם בְּטוּחִים מִמֶּנּוּ, וְכִשְׁהוּא מוֹגֵן מֵהֶם וְאֵף הֵם מְגַנִּים מִמֶּנּוּ הִרִי שְׁאוּהֵבִים

יֵאָהָבֶם וַיֵּאֱהָבוּהוּ, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב: (תהלים לב, י) וְהַבּוֹטָח
 זֶה אֶת זֶה. כְּדַכְתִּיב: הַבּוֹטָח בֵּה' אֲזִי חֶסֶד ה' מְקִיפּוֹ
בֵּי חֶסֶד יִסּוּכְבְּנוּ. וּמִי שְׂאִינְנוּ בּוֹטָח בְּאֱלֹהִים, אֵין
 לְהִיטִיב לוֹ. וּמִי שְׂאִינוּ בּוֹטָח בֵּה', אֵין לוֹ חֶבֶר שְׂאוֹהֵב
 לוֹ אוֹהֵב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּכֵל עֵת חוֹמֵד אוֹתָם וּמְקַנֵּא
 אוֹתוֹ, מִפְּיֹן שֶׁהוּא כָּל הַזְּמַן חוֹמֵד מִשָּׁל אַחֲרִים וּמְקַנֵּא
בָּם, וְחוֹשֵׁב כָּל טוֹבָה שֶׁתִּגִּיעַ אֲלֵיהֶם, סָרָה מִמֶּנּוּ,
 בָּהֶם, וְחוֹשֵׁב שֶׁכָּל דְּבַר טוֹב שֶׁהֵם מְשִׁיגִים זֶה מִגִּיעַ לוֹ,
וְשִׁמְרָפִיָּהֶם לְקוֹחִים מִטְרָפוֹ, וְכֹל מֵה שֶׁנִּמְנָע מִמֶּנּוּ
 וּמִשָּׁלוֹ הֵם לוֹקְחִים, וּבְאֵם נִמְנָע מִמֶּנּוּ דְּבַר שֶׁחוֹשֵׁק
מִתְאַוּוֹתָיו הוּא בְּעֵבֹרָם, וּבִידָם לְהַנִּיעוֹ אֶל תְּאוּוֹתָיו.
 בּוֹ, הוּא תּוֹלָה שְׂזָה בְּגִלְלָם, וּכְאֵלוֹ בִּידָם לְהַשִּׁיג לוֹ
וְאֵם תְּבוֹאָהוּ רְעָה אוֹ פֶּנַע בְּמִמוֹנוֹ וּבְנִיּוֹ, יַחֲשֵׁב כִּי
 אֶת מְבַקְשׁוֹ, וְכֵן אִם יִגִּיעַ לוֹ צֶעַר אוֹ נֶזֶק לְמִמוֹנוֹ אוֹ
הוּא מֵאֲתָם, וְשִׁבִידָם לְהַעֲבִיר הַנְּזֹק וְלְדַחוֹת הַרְעָה
 לְבָנָי בֵּיתוֹ, יַחֲשֵׁב שְׂזָה בְּגִלְלָם, וּכְאֵלוֹ בִּידָם לְסַלֵּק
מֵעָלָיו. וּבִיּוֹן שֶׁקָּרְמוֹ אֵלָה הַתְּקַדְמוֹת בְּנַפְשׁוֹ, יְכוּא
 מִמֶּנּוּ אֶת נֶזְקָיו, וְלִכֵּן פִּיּוֹן שֶׁחוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם כָּף, יִגִּיעַ
בְּעֵבֹר זֶה לְמֵאֵם אוֹתָם, וְלְדַבֵּר בָּהֶם, וְלִקְלָלָם, וְלִשְׁנֹא
 לִידֵי כָף שְׂמוּאֵס בָּהֶם, וּמִדַּבֵּר עֲלֵיהֶם, וּמְקַלְלֵם וְשׁוֹנֵא
אוֹתָם, וְהוּא הַנְּמָאֵם בְּשָׁנֵי הָעוֹלָמִים, וְהַמְּנַהֵב בְּשָׁנֵי
 אוֹתָם, וְנִמְצָא שֶׁאֲדָם זֶה מְאוּס גַּם כִּלְפֵי הָאֲנָשִׁים וְגַם
הַמְּעוֹזִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר תְּכָתוֹב: (משלי י, ב) עֵקֶשׁ לֵב לֹא
 כִּלְפֵי שְׂמִיא. כְּדַכְתִּיב: הַמְּעַקֵּם דְּרָכָיו לֹא יִזְכֶּה לְחַיִּים

יִמְצָא טוֹב.

טוֹבִים.

(ז) הבוטח בה' אינו מצטער באם לא ישיג מה שרוצה ואינו מחפש להרבות הון.
ומי שאינו בוטח ירבה להצטער מכל צרה הבאה עליו ויעסוק רק בעניני עוה"ז.

וְהַשְׁבִּיעֵנִי, כִּי הַבּוֹטֵחַ בְּאֱלֹהִים לֹא יֵאָכֵל בְּהַמְנַע
 (ז) שהבוטח בה', אינו מצטער באם ימנע ממנו מבקשו, או באם
בִּקְשָׁה וְלֹא בְּהַפְקֵד אֱהוּב, וְלֹא יֵאָצֵר הַנְּמַצָּא, וְאֵינְנו
 לא ישיג מה שרוצה, וכן לא יצבר לעצמו הון, ואינו משתדל אלא
חַוִּישׁ לְיוֹתֵר מִטָּרֵף יוֹמוֹ, כִּי לֹא יַעֲלֶה עַל לְבוֹ מֶה
 למה שצריך לאותו יום, ואינו חושב בלבו כלל מה יאכל למחר,
יְהִיָּה לְמַחֲרָתוֹ, מִפְּנֵי שְׂאִינּוֹ יוֹדֵעַ עֵת בּוֹא קֶצֶוֹ, וּבּוֹטֵחַ
 משום שאינו יודע מתי יבוא זמנו להפטר מהעולם, ובוטח תמיד
בְּאֱלֹהִים לְהַאֲרִיךְ לוֹ בּוֹ, וְלִהְיוֹת מִטָּרֵפוֹ וּמְזוֹנוֹ בּוֹ.
 בה' שיצריך ימיו ואף זמן לו פרנסתו ומזונו כפי מה שצריך, וכן
וְאֵינְנוֹ שֶׁמַּח בְּעֵתִיד וְלֹא יֵאָכֵל לוֹ, כִּמּוֹ שֶׁאָמַר הַכֶּתוּב:
 אינו שמח מדבר שעתיד להגיע אליו, ואינו מצטער מצער שחושב
(משלי כו, א) אֵל תִּתְהַלֵּל בְּיוֹם מָחָר כִּי לֹא תִדַּע מֶה יֵלֵךְ
 שיבוא עליו. כדכתוב: אל תשתבח במה שתעשה אחר זמן שהרי
יּוֹם, וְאָמַר בֶּן סִירָא: (גמרא סנהדרין ק, ב) **אֵל תֵּצֵר צֵרֵת מָחָר**
 אינך יודע מה יהיה מחר, וכן מובא בספר בן סירא: ³⁹אל תצטער
כִּי לֹא תִדַּע מֶה יֵלֵךְ יוֹם, שֶׁמָּא לְמָחָר אֵינְנוֹ וְנִמְצָא
 מצרה שהנך חושב שיעגיע למחר, שהרי אינך יודע מה יהיה מחר,
מִצְטַעֵר עַל עוֹלָם שְׂאִינּוֹ שְׁלוֹ. אֲבָל דְּאֲנָתוֹ וְאֲכָלוֹ עַל
 ויתכן שבסוף לא יהיה שום צער ונמצא שצטערת בחנם. וכל

39. הביא ראיה ממשלי שאין לשמוח ממה שיעגיע לעתיד, ועוד ראיה מבן סירא שגם לענון צער אין להצטער מצער שלעתיד.

מה שהוא מקצצר בו מחובות הבורא, ומשתדל לפרע דאגתו וצערו הוא רק על כף שפא אינו מקים רצון ה' בשלמות, מה שיוכל לפרע מהם בנראהו ובנסתרו, מפני שהוא ולכן משתדל תמיד לקיים עוד ועוד מצוות הן גלויות והן נסתרות, חושב במיתתו ובזאת יום האסיפה. ופחדו שיבואהו מפני שהוא חושב תמיד על תכליתו שהנה קרב יום מיתתו, המות פתאם יוסיף לו השתדלות וזריזות להכין צידה ומחמת שמפחד שימות פתאום מוסיף תמיד להשתדל בזריזות לאחריתו, ולא ירגיש על מה שיזמין לעולם הזה, והוא להכין צידה לעוה"ב ואינו חושב כלל על צבירת הון בעוה"ז. וזה מה שאמרו: (משנה אבות ב, י) ושוב יום אחד לפני מיתתך, כונת חכמינו ז"ל שאמרו: ושוב יום אחד לפני מיתתך, ופרשו ופרשו בו: (גמרא שבת קנג, א) ושוב היום שפא ימות למחר בגמרא שהפונה שיחזר האדם בתשובה היום שפא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה, כדכתיב: (קהלת ט, ח) בכל עת ונמצא שכל ימיו בתשובה. כדכתיב: בכל זמן היה נקי מן החטא יהיו בגדיך לבנים.

שהרי אינך יודע מתי תמות.

ואשר איננו בוטח באלהים, ירבה אכלו להתמדת פגעני ומי שאינו בוטח בה', ירבה להצטער תמיד מרובי הצרות העולם עליו, ויפקד אוהביו, וימנעו ממנו בקשותיו, הבאים עליו, ולא יהיה לו חברים שיסכימו למלאות ויזמין מהון העולם הרבה, כאלו בטח מן החליפה בקשותיו, ותמיד יכין ויצבר הון, כאלו בטוח שלא ימות וסרה מעליו אימת המות, כאלו ימיו לא יתמו ותינו לעולם, ואין עליו פחד שפא ימות, כאלו שימי חיו לא

לא יכלו, איננו זוכר אחריתו ומתעסק בעולמו, איננו
 סתמי, ולא נגמרו שנותיו, ואינו זוכר מתכליתו, ועסוק
 מעין בעיני תורתו וצידתו ובית מועדו. והיה במחוננו
 בעיני עוה"ז, ואינו דואג ללמד תורה ולהכין צידה לעוה"ב.
 באריכות ימיו בעולם ספה לארץ תאותו בעינינו,
 ומשום שפטוח שיאריה ימים בעוה"ז הרי הוא שקוע בתאוות
 וסכה לקצר תאותו בעיני אחריתו.
 ואינו מתאנה לקיים רצון ה'.

ובאשר יוכיחנו מוכית, ויורנו מורה, ויאמר לו:
 וכאשר מוכיחים אותו ורוצים ללמד אותו ואומרים לו:
 עד מתי אתה מתעלם מחשב בצידתך ועניני בית
 עד מתי אתה מתעלם מלחשב על תכליתך ומלהכין צידה
 מועדך? יאמר: עד שיהיה לי די פרנסתי וספוקי
 לעוה"ב, עונה להם: קודם כל שיהיה לי פרנסה כפי רצוני
 ולכל אשר אתי, מאשה ובנים עד סוף ימינו, תנוח
 עבורי ועבור כל בני ביתי בשפע שיספיק לנו עד סוף ימינו,
 נפשי מדאגות העולם, ואפנה לפרע חובותי לבורא,
 ורק אח"כ אתפנה לקיים מה שצוני הבורא ית' ואחשב על
 ואחשב בסבות הצידה ליום המועד.
 הכנת הצידה לעולם הבא.

סכום ז' חילוקים בין העוסק לפרנסתו ובוטח בה' לבין מי
 שאינו בטח בה'.

(א) הבוטח בה', הוא תמיד מודה לה' בין כשטוב לו ובין כשרע
 לו.

ומי שאינו בטח, כשטוב לו משבח את עצמו, וכשרע לו הוא
 בוטח על ה'.

- (ב) הבוטח בה', חי במנוחה ורוגע ואפילו כשרע לו ח"ו.
ומי שאינו בוטח, הוא תמיד מלא בדאגות, צער ועצבות.
- (ג) הבוטח בה', אינו סומך ובוטח בהשתדלותו שעושה,
ומשתדל רק משום שזהו רצונו ית'.
- ומי שאינו בוטח, אזי בוטח בהשתדלותו וכשמצליח תולה
זאת בהשתדלותו וכשאינו מצליח הוא מואם בהשתדלותו.
- (ד) הבוטח בה', כשיש לו יותר ממה שצריך נותן צדקה ומקיים
מצוות במקומו.
- ומי שאינו בוטח, מקמצן על ממונו וכמה שיש לו אינו
מספיק לו.
- (ה) הבוטח בה', גם כשעוסק לפרנסתו פונתו טהורה שיוכל
על ידי הממון לקיים מצוות וחושב תמיד על תכליתו.
- ומי שאינו בוטח, אינו חושב על תכליתו לאסוף מצוות
ומחפש רק ביצד להרויח עוד קמון.
- (ו) הבוטח בה', אהוב על כל האנשים וכלם סומכים עליו.
ומי שאינו בוטח, אין לו חבר שאוהבו באמת כיון שכל הזמן
הוא חומד בשל אחרים ומקנא בהם.
- (ז) הבוטח בה', אינו מצטער באם לא ישיג מה שרוצה ואינו
מחפש להרבות הון.
- ומי שאינו בוטח, ירבה להצטער מכל צרה הבאה עליו ויעסך
רק בענייני עולמם הזה.

שֵׁר הַבְּחֹן
פֶּרֶק שִׁישִׁי

לאחר שסיים פרק ה' בטענת מי שאינו בוטח בה' שטוען, שמקדם עליו לצבור ולאסוף הון רב שייספיק לו ולבניו ביתו עד סוף חייהם ורק אחר כך יתפנה לקיים רצונו ה', בא לפרוץ טענה זו בזו אופנים.

וְרֵאִיתִי לְהִרְאוֹת פָּנַי סְכָלוֹתֶם וּמַעֲוֹתֶם בַּדַּעַת הַזֹּאת וְרֵצִיתִי לְהִסְבִּיר גְּדֹל הַטְּפָשׁוֹת וְהַטְּעוֹת שֵׁשׁ בְּטַעֲנָה זוּ דְלַעֲלִיל⁴⁰, בְּזוֹ דְרָכִים בְּשִׁבְעָה עֲנִינִים, אֲגַלֶּה בָּהֶם גְּדֹל מַעֲוֹתֶם, וְאִם יֵאָרְכוּ אַפְרָשׁ אֵת גְּדֹל טְעוֹתֶם, וְגַם אִם יִהְיֶה אַרְיכוֹת בְּדַבְרֵינוּ הַרִי זֶה מִשׁוּם שֵׁשׁ דְּבַרֵינוּ, בַּעֲבוּר שֵׁשׁ בְּזֶה מִן הַפִּיּוּשׁ וְהַתּוֹכַחַת לְבַעֲלֵי לְבַיִשׁ וְלַהוֹכִיחַ אֶת אוֹתָם הָאֲנָשִׁים הַטּוֹעֲנִים כִּי, וְנִקְרָאִים בְּשֵׁם 'בַּעֲלֵי תִדְעָה הַזֹּאת, וְהֵם כֵּת בַּעֲלֵי הַמְשֻׁכּוֹנוֹת, עֲנִינָם בְּזֶה הַמְשֻׁכּוֹנוֹת' מִשׁוּם שֶׁהֵם דּוֹמִים לְסוֹחֵר שֶׁמוּכָר בַּהֲקַפָּה לְאַחַד שְׂאִינוּ מֵאֲמִין בְּעִנְיָן הַסּוֹחֵר שֶׁהוּא מוֹכֵר בְּאַשְׂרָאֵי לְמִי שְׂאִינוּ לוֹ, וְלָכֵן נוֹטֵל מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן בַּעַת הַמּוֹכֵרָה, כִּינּוּן שֶׁמִּפְחַד שְׂמָא לֹא יִפְרַע לוֹ מֵאֲמִינוּ, וְיִמְשְׁכְּנֵהוּ בַּעַת הַמּוֹכֵר, מִפְּנֵי יִרְאַתוֹ מִמַּעוֹטוֹ אַח"כֹּ אֵת הַחוּב, כִּי גַם 'בַּעֲלֵי הַמְשֻׁכּוֹנוֹת' אֵינָם מֵאֲמִינִים בַּה' וְרוֹצִים מִמֶּנּוּ אֲמוֹנָתוֹ, וְשֵׁלֵא תִמְצָא יָדוֹ לְפָרְעוֹ.

משכון של פרנסה לכל ימי חייהם כדי שייספיקו לקיים רצונו.

(א) בשם שאין העבד יכול למשכן את אדונו בטרם התחיל בעבודתו, כל שבן שאין האדם יכול למשכן את מי שיער אותו.

וְהִרְאִישׁוֹן מֵאַפְנֵי הַתְּשׁוּבָה עָלָיו, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ: אַתָּה הַתְּשׁוּבָה הִיא שׁוֹנָה שֵׁשׁ לַעֲנוֹת לְאָדָם זֶה, שֶׁהַרִי הֵנָּה מְסַפֵּק הָאִישׁ הַמְּסַתֵּפֵק בְּגוֹרֵת הַבּוֹרָא, וְשְׂאִינָנוּ מֵאֲמִין בְּגְדֹל בְּאִם גְּזוֹרֹתָיו ית' יִתְקַיְמוּ, וְאֵינָה מֵאֲמִין בְּגְדֹל כַּחוֹ שֶׁל עֲצָמָתוֹ, אֲשֶׁר חֲשָׁף אוֹר שְׁכָלוֹ וְכָבֵד נֵר תְּבוֹנָתוֹ בְּגִבְרַת הַשִּׁי"ת, מֵה שֶׁמְרָאָה שֶׁנִּחְשָׁף אֶצְלָה אוֹר הַשְּׁכָל וְהַתְּבוּנָה ע"י

40. שמקדם יש לאסוף הון ואחר כך לקיים תורה ומצוות.

אפלת תאוותו עליו, הטוב לה לבקש משכונן ולקחתו
 שהתגברו עליה תאוות עוה"ז, והנה לבקש משכונן שיהי רק
אלא מרעה וחברה, אשר אין לו רשות עליה ולא
 מחבר שאין לו שום ממשלה עליה ואינה מחיב לקיים דבריו
מצותו עוברת עליה. אבל השכיר כשהוא משתכר
 ורצונותיו, אבל פועל שמשכיר עצמו לבני אדם, אין זה
אצל בני אדם, אין טוב למשכנן שוכרו בשכרו קדם
 מהנכון לבקש משכונן על שכרו מקדם שהתחיל בעבודתו,
עבודתו, וכל שכן העבד שלא ימשכן אדוניו קדם
 וכ"ש שאין העבד יכול למשכן את אדוניו טרם התחיל
עבודתו לו בפרנסתו, קל וחמר הנוצר, שלא ימשכן
 לעבדו, אם כן ק"ו שאין אדם הנוצר יכול למשכן את מי
 יוצרו קדם עבודתו לו.
 שיצר אותו טרם שעבדו.

ומן התמה, כי עבודת העבד לאדוניו על מנת שיפרע
 ותביעת משכוננו חמור ביותר, שהרי אפלו אם
 לו שכרו אחר עבודתו – גנאי הוא, כמו שאמרנו: (משנה
 העבד עובד את האדון על מנת שישלם לו שכר,
 אבות א, ג) **אל תהיו בעבדים המשמשין את הרב על מנת**
 הוא גם כן מגנה. וכפי שאמרו חז"ל: אל תקימו
לקבל פרס אלא הווי בעבדים המשמשין את הרב
 מצוות ה' כעבד העובד את רבו על מנת לקבל ממנו
שלא על מנת לקבל פרס, כל שכן שיעזו פניו לבקש
 פרס וכו', וכל שכן מי שמעז פניו לבקש משכונן
משכונן בפרנסתו קדם עבודתו. וברומה לזה אמר
 על שכרו מקדם שעבד. ועל כגון זה פתיב: האם לה'

הַתְּבוּבָה: (דְּבָרִים ל"ב, ו) הַלֵּי יִתְנַמְלוּ וְזֹאת עִם נָבֶל וְלֹא חָכָם. שְׁהִיטִיב לָכֶם אֶתֶם חוֹטְאִים, עִם סָכַל וּכְפוּי טוֹבָה.

(ב) תְּבִיעַת מִשְׁכּוֹן מֵה' הוּא בְּלִי גְבוּל, שְׁהָרִי אֵין הָאָדָם יוֹדֵעַ כְּמֵה
יִצְטָרֵךְ לְפָרְנֶסְתּוֹ, וְלֹא שְׁיָךְ לְבַקֵּשׁ מִשְׁכּוֹן לְלֹא קִצְבָה.

וְהַשְּׁנִי, שְׁבֵל הַמְּקַבֵּל מִשְׁכּוֹן מִחֵבְרוֹ יֵשׁ לוֹ קִצְבָה
הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁנִיָּה, שְׁאָדָם הַמְּקַבֵּל מִשְׁכּוֹן מִחֵבְרוֹ יֵשׁ גְבוּל לְשׁוּי
וְלְבַקֵּשְׁתּוֹ תִּכְלָה, אֲךָ בַעַל הַדַּעַת הַזֹּאת אֵין קִין
הַמִּשְׁכּוֹן שְׁמַבְקֵשׁ, אֲבָל בַּעַל טַעְנָה זֶה דֹלְעִיל, הָרִי אֵין גְבוּל
לְבַקֵּשְׁתּוֹ, כִּי אֵינוֹ יוֹדֵעַ מֵה יִסְפִּיק לְפָרְנֶסְתּוֹ וּפְרִנֶּסֶת
לְדַרְשׁוֹתָיו, כִּינֹן שְׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּמֵה צָרִיךְ לְפָרְנֶסְתּוֹ וּלְפָרְנֶסֶת
אֲנָשִׁי בֵיתוֹ מִמּוֹזֵן וּמוֹתְרִים עַד יוֹם מוֹתָם. וְאֵלוֹ הָיָה לוֹ
בְּנֵי בֵיתוֹ וְלִמְזֻנּוֹתֵיהֶם וְלִמּוֹתְרוֹת עַד יוֹם מוֹתָם, וְלִכְּן גַּם אִם
מִמּוֹן כְּפִלִי כְּפִלִים מִמֵּה שְׁיִסְפִּיק לוֹ, לֹא תִנּוּחַ נִפְשׁוֹ,
יְהִי לוֹ מִמּוֹן כְּפִלִי כְּפִלִים מִמֵּה שְׁצָרִיךְ, לַעֲוֹלָם לֹא תִהְיֶה נִפְשׁוֹ
מִפְּנֵי שְׁקִצָּם נַעְלָם וּמִדַּת יְמֵיהֶם אֵינָה יְדוּעָה, וְהוּא סָכַל
שְׁבַעָה, שְׁהָרִי נַעְלָם מֵהָאָדָם זְמַן קִצּוֹ וּמִסְפָּר יְמֵי חַיָּו, וְהוּא
בְּמֵה שְׁבַקֵּשׁ, מִפְּנֵי שְׁאֵין לוֹ תִּכְלִית אֲצִלוֹ וְלֹא שְׁעוֹר.
טַפְשׁוֹת לְדְרוֹשׁ כֶּף מֵה' שְׁהָרִי אֵין גְבוּל וְשְׁעוֹר לְבַקֵּשְׁתּוֹ.

(ג) אִי אִפְשָׁר לְתַבַּע מִשְׁכּוֹן בְּאֵם הַתּוֹבֵעַ עֲצָמוֹ חֵיב גַּם כֵּן לְבַעַל
הַמִּשְׁכּוֹן, כֹּל שְׁכֵן הָאָדָם שֶׁה' עָשָׂה עֲבוּרוֹ טוֹבוֹת רַבּוֹת מְאֹד.

וְהַשְּׁלִישִׁי, שְׁהַמִּשְׁכּוֹן אֶת חֵבְרוֹ, אֵינְנוֹ מִמִּשְׁכּוֹן אוֹתוֹ
הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁלִישִׁית, שְׁהַתּוֹבֵעַ מִשְׁכּוֹן מִחֵבְרוֹ אֵינוֹ תּוֹבֵעַ
אֲלֵא אִם לֹא קָדָם לוֹ חוֹב, שְׁהוּא חֵיב בּוֹ, וְאֵינוֹ מִשָּׂה
אֲלֵא אִם הַתּוֹבֵעַ עֲצָמוֹ אֵינוֹ חֵיב כְּלוּם לְנִתְבַּע, וְאֵין לְנִתְבַּע
בּוֹ מִשָּׂאת מְאוּמָה, וְהַדִּין עִמוֹ. אֲבָל אִם קָדְמוֹ לְחֵבְרוֹ
עָלָיו שׁוּם תְּבִיעָה, וְנִמְצָא שְׁצוֹדֵק בְּתִבְעַת הַמִּשְׁכּוֹן, אֲבָל אִם

עָלְיו חוֹבוֹת שֶׁהוּא חַיֵּב בָּהֶם, וַיֵּדַע שְׂיִישׁ לוֹ עָלְיו
הוּא עֲצָמוֹ ג"כ חַיֵּב לְהִתְבַּע חוֹבוֹת מְסוּיָמִים, וְהִתְבַּע יוֹדַע
חוֹבוֹת רְאוּיִים, אִין לוֹ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן בְּשׁוּם
מִקָּה, הֵרִי שְׁאִין רְאוּי לוֹ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן בְּשׁוּם אִפֹּן,
פְּנִים, וְלֹא יִהְיֶה רְאוּי לְקַחְתּוֹ מִמֶּנּוּ, אִפְּלוּ אִם יִתְנַדֵּב
וְאִפְּלוּ אִם יִתֵּן לוֹ הִתְבַּע מֵעֲצָמוֹ מִשְׁכּוֹן, עֲדִין אִין רְאוּי
בּוֹ הַמְּשַׁכֵּן. כָּל שֹׁכֵן הַבוֹרֵא, שְׂיִישׁ לוֹ עַל הָאָדָם מִן
לְטֹלוֹ מִמֶּנּוּ, כ"ש כָּלפִי הַבוֹרֵא, שֶׁהֵרִי יֵשׁ עַל הָאָדָם הַרְבֵּה
הַחוֹבוֹת הָרְאוּיִים מֵה שְׁאֵלוֹ הָיוּ מְקַבְּצִים מֵעֲשִׂי כָּל
חוֹבוֹת כָּלפִיו, בְּאִפֹּן שְׁגַם אִם הָיוּ אוֹסְפִים אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים
בְּנֵי אָדָם בְּכָל יְמוֹת הָעוֹלָם לְאִישׁ אֶחָד מֵהֶם, לֹא הָיָה
טוֹבִים שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, מֵאֲז בְּרִיאַת הָעוֹלָם לְאִישׁ אֶחָד, עֲדִין
מִסְפִּיק הַכֹּל לְגַמֵּל טוֹבָה אַחַת מִחוֹבוֹת הַבוֹרֵא עָלְיו.
כָּל זֶה אִינוֹ מִסְפִּיק בְּשִׁבִיל טוֹבָה אַחַת שֶׁהִשִּׁי"ת עָשָׂה עִמוֹ,
וְאִיךָ לֹא יִתְבַּיֵּשׁ זֶה הָעוֹ פְּנִים לְבַקֵּשׁ מִן הַבוֹרֵא שְׂיִקְדִים
א"כ אִיךָ לֹא יִתְבַּיֵּשׁ הָעוֹ פְּנִים לְבַקֵּשׁ מֵה' שְׂיִקְדִים לְתַת
טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת עַל מֵה שְׂקָרָם לוֹ אֲצֵלוֹ, וַיִּכְבֵּד הַחוֹב
לוֹ טוֹבוֹת גְּדוֹלוֹת בְּנוֹסֶף לְמֵה שְׂכָבֵר קִבַּל מִמֶּנּוּ, שְׂאֲז יִגְדֵל
עָלְיו, וַיִּשְׁמָא לֹא יִשְׁלֵם לוֹ מֵה שְׂנַדָּר לוֹ מִן הָעֲבוֹדָה
חוֹבָתוֹ כָּלפִי הַבוֹרֵא, וַיִּתְכַּן שְׂכָלֵל לֹא יִצְלִיחַ לְקַיֵּם הַבְּטַחְתּוֹ
בְּעֲבוּר כְּלוֹת יָמָיו וְכוּא קִצּוֹ.

לְקַיֵּם רְצוֹן ה', דְּשִׁמְא יְמוֹת וְיִבּוֹא קִצּוֹ מִקִּדָּם.

וְהָיָה אֶחָד מִן הַחֲסִידִים אוֹמֵר לְבְנֵי אָדָם: בְּנֵי אָדָם!
וְהָיָה אֶחָד מִן הַחֲסִידִים שׁוֹאֵל לְבְנֵי אָדָם: הֵאֵם יִתְכַן שֶׁהַבוֹרֵא
הִיִּתְכַן שְׂיִתְבַּע אֶתְכֶם הַבוֹרֵא בְּחוֹבוֹת מְחַרְת - פִּיּוֹם
יְרוּשׁ מִכֶּם לְקַיֵּם הַיּוֹם אֶת הַמְצוּוֹת וְהַחַיּוּבִים שֶׁהִנְחֶם צְרִיכִים

הָזֶה, וְכֵן כְּמָה שְׁאַתֶּם חַיִּיבִים אַחֲרָיו בְּשָׁנָה וְשָׁנִים?
 לַעֲשׂוֹת מָחָר אוֹ בְּעוֹד שָׁנָה אוֹ בְּעוֹד כְּמָה שָׁנִים? עֲנֵנוּ לוֹ: כִּיצַד
 אָמְרוּ לוֹ: הִיאֵךְ יִתְכַּן שְׁנֵהִיָּה נִתְבַּעִים בְּחֻבּוֹת הַיָּמִים
 יִתְכַּן שִׁדְרָשׁוּ מֵאַתְּנֵנוּ עַל חַיִּיבִים שְׁלַעֲתִיד, הֲרֵי אֵין אֲנִי יוֹדְעִים
 שְׂאֵיִן אֲנִי יוֹדְעִים אִם נִחְיָה עַד שְׁנֵנִיעַ אֵלֵיהֶם, וְיִחְיִיבֵנוּ
 אִם בְּכָלֵל נִחְיָה עַד אַזְּ וּבְאִם נִתְחַיֵּב בָּהֶם כָּלֵל, וְאֵין אֲנִי חַיִּיבִים
 בָּהֶם. אֲבָל אֲנִי חַיִּיבִים עֲבוּדָה יְדוּעָה בְּזִמְנֵי יְדוּעָה,
 אֲלֵא בְּמִצְוֹת וְהַחַיִּיבִים שִׁשְׂיָכִים לַהַיּוֹם וּכְשִׁיגִיעַ הַזְּמַן שֶׁל מָחָר
 וְכֹאֲשֶׁר נִגִיעַ לְזִמְנֵי, נִתְחַיֵּב בְּעֲבוּדָה.
 נִתְחַיֵּב בְּמִצְוֹת שֶׁל מָחָר וְכֵן הַלָּאָה.

אָמַר לָהֶם: וְכֵן עָרַב לָכֶם הַבּוֹרָא יִתְבַּרְךְ לְכָל זְמַן יְדוּעָה
 אָמַר לָהֶם הַחֲסִיד: כֶּף גַּם בְּפִרְנֶסָה, שֶׁהַבּוֹרָא הַתְּחַיֵּב לְפָרְנֶס
 טָרֵף יְדוּעָה, וְעַלֵיכֶם בּוֹ עֲבוּדָה קְבוּעָה, וְכֹאֲשֶׁר אֵינְנוּ
 אֲתֶכֶם בְּכָל זְמַן, וְעַלֵיכֶם לְמַלֵּא תַּפְקִיד שְׁמִטֵּל עֲלֵיכֶם בְּאוֹתוֹ
 תּוֹבֵעַ אֲתֶכֶם בְּעֲבוּדָה קוֹדֵם עֲתָה, כֵּן רְאוּי שִׁיחִיָּה
 זְמַן, וְכִמּוֹ שְׂאֵינִי דוֹרֵשׁ מִמְּכֶם שֶׁתַּעֲבֹדוּהוּ בְּדָבָר לְפָנַי זְמַנּוֹ,
 בְּפָנֵיכֶם בְּשֵׁת – תִּמְנַע אֲתֶכֶם מִלְּבַקֵּשׁ טָרֵף שְׁלֵא הִגִיעַ
 כֶּף מִן הָרְאוּי שְׂגָם אֲתֶם תִּתְבַּיֵּשׁוּ לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ פִּרְנֶסֶתְכֶם טָרֵם
 עֲתָו. וּמִדּוּעַ אֲנִי רוֹאָה אֲתֶכֶם מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ טָרֵפִי
 הִגִיעַ זְמַנּוֹ, וּמִדּוּעַ אֲנִי רוֹאָה אֲתֶכֶם מְבַקְשִׁים מִהַבּוֹרָא מִזְמַן
 שָׁנִים בָּאוֹת, אֵינְכֶם יוֹדְעִים אִם יִמִּיכֶם יִגִיעוּ אֵלֵיהֶם,
 לְשָׁנִים הַבָּאוֹת אֵף שְׂאֵינְכֶם יוֹדְעִים אִם תִּחְיוּ עַד אַזְּ, וְכֵן אֲתֶם
 וְתִבְקָשׁוּ לְהַקְרִים לָכֶם טָרֵף מִי שְׁלֵא נִבְרָא עֲרִין מֵאִשָּׁה
 מְבַקְשִׁים מִמֶּנּוּ פִּרְנֶסָה עֲבוּר אִשָּׁה וּבְנִים שֶׁעֲדִין לֹא נִבְרָאוּ כָּלֵל.
 וּבְנִים. וְלֹא יִסְפִּיק לָכֶם תְּמוּזָה לְבַדּוֹ, אֲלֵא שְׂאַתֶּם
 וְאֵין אֲתֶם מְסַתְּפָקִים בְּמִזְוֹן שְׂאַתֶּם צְרִיכִים כַּעֲתָה לְבַד, אֲלֵא

מקדימים המזון ומותריו לזמנים שאינם ידועים ולא אתם רוצים מהשי"ת גם מזון ומותרות לזמנים שפכלל אינם ערובים לכם. ולא די לכם שאינכם מקדימים לו עבודה וידועים ומבטחים לכם, ולא די בכך שאינכם מקדימים לעבד לזמן עתיד, אלא שאינכם מחשבים עם נפשותיכם את השי"ת מראש ממה שאתם חייבים לו בעתיד, אלא גם מה במה שהתעלמתם מן העבודה במה שעברו מן הימים, שהייתם חייבים לעבדו עד היום לא השלמתם כלל, אף שהוא אשר לא התעלם מהשלים לכם מרפם בם.
לא נמנע מלתת לכם עד היום מזון ופרנסה.

(ד) לא שיד לבקש משכונ אלא אם כן חושש שלא יוכל הלזה לפרע לו חובו, אבל מהשם יתברך שנאמר בו: "לי הכסף והזהב" לא שיד לבקש משכונ.

והרביעי, כי הממשכן את חברו הוא ממשכן אותו התשובה הרביעית, שהממשכן את חברו, הרי זה מחמת לאחת משלש עלות: אחת מהן, שמא יעני ולא תשיג אחד מג' סבות, א) שחושש שמא הוא יהפך לעני ולא ידו. והשנית, שמא יקפץ ידו על מה שיש אצלו ולא יהיה לו לשלם. ב) שחושש שמא יסגר ידו ולא ירצה ויכל להפרע ממנו. והשלישית, מפני שהוא ירא, שמא לפרע לו את חובו. ג) שחושש שמא ימות או לא ימצא ימות או שלא ימצאהו. והמשכון רפואת המדורים אותו, והמשכון נותן לו בטחון נגד חששות אלו, ובאם האלה בין בני אדם. ואלו היו במוות בני אדם קצתם היה האדם בטוח שג' חששות אלו לא יהיו, הרי ללא בקצתם מאלה השלש מדות, היה גנאי להם למשכן ספק היה מתבייש לדרוש מחברו משכון, א"כ הבוור

מבלי ספק. והבורא יתברך אשר לא יאותו לו אלו ית' שחששות אלו לא קימות אצלו כלל, הרי שמבזה המדות, יותר הוא גנאי גדול ומפלא שימשכנו אותו, ביותר לדרוש ממנו משכון, וכבר העיד הפסוק שכל וכבר אמר הכתוב: (חגיגה, ח) לי הכסף ולי הזהב, ואמר: הכסף והזהב שלו ית'. וכתיב: מדת העשר והכבוד שיהיה לאדם הכל מהשם יתברך.

(ה) בקשת משכון הוא כדי שיהיה רגוע המלוה במשכון שאצלו, אבל בבקשת ממון מהשם יתברך הרי יתכן שדוקא הכסף יהיה סבה לפרדות ודאגות.

והחמישי, כי הממשכן את חברו תנוח נפשו התשובה החמישית, שהנוטל משכון מחברו הוא במשכון, מפני שהוא מקוה להפרע ממנו ולהנות בו רגוע במשכון שנטל כיון שיודע שיוכל להפרע או בתמורתו. אבל מי שיתחשב כי באשר יקדים לו ממנו ולהנות בו, אבל הטוען שאם הבורא יקדים לו הבורא די שפקו תנוח נפשו מצד העולם – מענתו פרנסתו לכל ימיו הוא יתפנה לקיים תורה ומצוות, שקר, מפני שאיננו בטוח בהשאר הממון אצלו, טענתו שקר, משום שהרי אינו בטוח כלל שישאר שאפשר שיקרהו פגע מן הפגעים המבדילים בינו אצלו הממון, שיתכן שיקרה לו נזק שיפסיד מחמתו לבינו, כמו שאמר הכתוב: (רמיה יז, יא) בחצי ימו יעזבנו. הממון. כדכתיב: יתכן שבאמצע ימי האדם יסתלק ומה שטענו ממנוחת נפשם בהגיעם אל הפגעים מהוץ ממנו הממון. וממילא מה שטוען ודורש פרנסתו

העולם, כָּזָב וְסִבְלוֹת מֵהֶם – בְּבִקְשׁוֹתֵם, כִּי אֶפְשָׁר
 כְּדֵי שְׁתַּנוּחַ נַפְשׁוֹ יֵשׁ בְּזֶה שֶׁקָּר וְטַפְשׁוֹת, שֶׁהָרִי יִתְכַן
 שְׂיִתְיָה סִבָּה חֲזָקָה לְמַדְרֵת לְבָם וּלְצַעַר נַפְשָׁם, כְּמוֹ
 שֶׁדִּיקָא הַמָּמוֹן יִהְיֶה סִבָּה לְהַטְרִיד אֶת לְבוֹ וּלְצַעְרוֹ.
 שְׂאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוֹנָם לְבִרְכָּה: (משנה אבות ב, ז) מְרֻבָּה
 כְּפִי שְׂאֵמְרוּ חז"ל: מִי שֶׁמְרַבֵּה נְכָסִים מְרַבֵּה עַל
 נְכָסִים מְרַבֵּה דְאָגָה.
 עֲצֵמוּ דְאָגוֹת.

ו) גנאי לבקש משכונ מאחד שבטוח בו שיחזיר לו החוב ככפלי
 כפלים עוד לפני שיגיע זמנו, וכל שכן מהשם יתברך שמיטיב
 עמו.

וְהַשְּׂשִׁי, כִּי הַמְקַבֵּל מִשְׁכּוֹן מַחְבְּרוֹ, אֵלּוּ הִיָּה בְּרוּר
 הַתְּשׁוּבָה הַשִּׁישִׁית, שֶׁהַמְקַבֵּל מִשְׁכּוֹן מַחְבְּרוֹ בְּאֵם הִיָּה בְּרוּר לֹ
 לֹ שִׁיפְרָעֵהוּ קֹדֶם זְמַנּוֹ, וַיִּגְמְלֵהוּ תַּחַת הַמְתַּנְתּוֹ בְּפֶלַ
 שֶׁחֲבָרוּ יִפְרַע לֹ הַחֹב עוֹד לְפָנֵי הַזְּמַן, וְאַף יִחְזִיר לֹ חֶסֶד,
 מֵהַ שְׂשִׁישׁ לֹ אֲצֵלוֹ, לְחֶסֶד עֲלִיוֹ, לֹא הִיָּה מִמְשַׁכֵּן אוֹתוֹ
 כְּפִלִּים מִמֶּה שֶׁהוּא עֹשֶׂה עִמּוֹ, בְּוַדַּאי שֶׁלֹא הִיָּה דוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ
 בְּשׁוּם פְּנִים. וְהַבּוֹרָא יִתְבָּרַךְ, אֲשֶׁר יִדְעֵנוּ מִנְהַגוֹ הַטּוֹב
 מִשְׁכּוֹן כָּלֵל, וְהַבּוֹרָא יִת' הָרִי יְדוּעַ לָנוּ כִּמְהָ הוּא מִיִּטִּיב עִמָּנוּ,
 עִמָּנוּ, וְטוֹבוֹ הַגָּדוֹל עֲלֵינוּ, חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, וְשֶׁהוּא
 יְכַמֵּה טוֹבוֹת שְׁעוֹשָׂה וְשֶׁעֹשֶׂה עִמָּנוּ, וְשֶׁהוּא מְשַׁלֵּם שֶׁכָּר עַל כָּל
 גּוֹמֵל עַל מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה וְהַעֲבוּדָה בְּמֵה שְׂאֵינוֹ עוֹלָה
 צְדָקָה וְעַל כָּל מַצְוָה בְּאִפְסוֹן שְׂאֵין בְּשִׁכְלָנוּ לְהַבִּין אֶת גְּדֻלַּת הַשֶּׁכָּר,
 בְּדַעַת, כָּל שֶׁכֵּן שְׂשִׁים פֶּר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: (ישעיה סד, ג) עֵין
 וְאֵין בְּכַחֲנֵנוּ לְבַטָּא זֹאת בְּפִינוּ. כְּדַכְתִּיב: שׁוּם עֵין לֹא רָאִתָּה אֶת
 לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים וּזְלַתְךָ יַעֲשֶׂה לְמַחְבָּה לֹ, יוֹתֵר הוּא
 הַשֶּׁכָּר וְהַגְּמוּל שִׁיתָן ה' לְבוֹטֵחַ בּוֹ. א"כ בְּוַדַּאי שֶׁהוּא גְּנָאִי גְּדוֹל

גִּנְאֵי גְדוֹל שְׁנִמְשָׁכֵן אוֹתוֹ. לְדְרוֹשׁ מִמֶּנּוּ מִשְׁכּוֹן.

(ז) אין בכח האדם לתת להשם יתברך אפילו מעט כנגד המשכון
שדורש ממנו.

וְהַשְׁבִּיעֵנִי, בִּי הַמְּמַשְׁכֵּן אֶת חֲבֵרוֹ, אֵינִי מִמְשַׁכְּנֵנוּ אֱלֹהִים
הַתְּשׁוּבָה הַשְּׁבִיעִית, שֶׁהַמְּמַשְׁכֵּן אֶת חֲבֵרוֹ אֵינִי עוֹשֶׂה זֹאת
אַחַר שֶׁהוּא יָכוֹל לְמַלְאֵת מַה שֶׁמְּשַׁכְּנֵנוּ בְּעִבּוּרֵי מֵהוֹן
אֶלֶּא א"כ אֵף הוּא יְכוֹל מִצְדּוֹ לְתַת לוֹ כְּנֶגֶד הַמְּשַׁכּוֹן מִמוֹן
הָעוֹלָם, אֲבָל הַמְּמַשְׁכֵּן הַבוֹרָא יִתְבַּרַךְ בְּהַקְדַּמַת
וְכַדוּ'. אֲבָל כִּי צַד יְכוֹל לְדְרוֹשׁ מִשְׁכּוֹן מֵהַבוֹרָא ית' שְׂגוּמֵל
הַטּוֹבוֹת אֱלֹהִים, אֵינִי לוֹ יִכְלֵת לְשַׁלֵּם הָעֵבֹדָה עָלֵיהֶן,
עִמּוֹ חֲסָדִים בְּתַמִּידוֹת, בְּאִפְן שֶׁאֵין בְּיַד הָאָדָם לְתַת כְּנֶגֶד זֶה
וְלֹא מִכְּטֹחַ לְפָרַע מַה שֶׁיִּשַׁע עָלָיו מִן הַחֹבוֹת הַיִּשְׁנוֹת,
כְּלוּם, וְאֵף אֵינִי בְּטוֹחַ שֶׁיִּצְלִיחַ לְפָרַע מִמָּה שֶׁחָיַב מִקְּבָר וּכ"ש
כָּל שֶׁכֵּן הַחֲדָשׁוֹת, שֶׁהָאָדָם הַצַּדִּיק אֵינְנוּ פּוֹרַע חֹבוֹת
חֹבוֹת חֲדָשִׁים שֶׁלְעֵתִיד, שֶׁהָרִי אִפִּי' צַדִּיקִים אֵינִים מְצַלִּיחִים
טוֹבַת הָאֱלֹהִים עָלָיו אֶלֶּא בְּעִזּוֹר הָאֱלֹהִים לוֹ, כְּמוֹ
לְפָרַע חֹבְתָם כְּלַפִּי הַבוֹרָא לוֹלֵא שְׁעוֹזֵר לָהֶם, וּכְפִי שֶׁחֲסִיד
שֶׁאָמַר אַחַד מִן הַחֲסִידִים בְּתַשְׁבְּחוֹתָיו: וְאֵף הַמְּשַׁכֵּל
אַחַד שֶׁבַח אֶת ה' וְאָמַר: אֵף הָאָדָם בְּעַל הַשְּׁכָל הַמְּכִיר אֶת
הַיּוֹדֵעַ אוֹתָהּ, לֹא בְּמַעֲשָׂהּ וְיִתְהַלֵּל, כִּי אִם בְּשִׁמְךָ
גְּדֹלַת הַבוֹרָא, אֵינִי מִשְׁתַּבַּח בְּמַעֲשֵׂיךָ, אֶלֶּא בְּכֹה שֶׁה' בָּרַב
וּבְרַחֲמֶיךָ, אֲשֶׁר הַכִּינּוֹת אֶת לִבְכוֹ לְדַעַת אוֹתָהּ, כִּי
רַחֲמֵי הַכְּנִיס בְּלִבּוֹ וְזִיכְרוֹ שֶׁיִּדַע מִמֶּנּוּ יִתְבַּרַךְ, שֶׁהָרִי בְּמַדּוֹת
כִּדְּ יִצְדָּקוּ וְיִתְהַלְלוּ כָּל זֶרַע יִשְׂרָאֵל, לֵאמֹר: (תהלים מד,
טוּבָה ה' יִשְׁתַּבְּחוּ כָּל עַם יִשְׂרָאֵל. כְּדָכְתִּיב: בַּה' שְׁמִיטִיב עִמֶּנּוּ

ט) באלהים הללנו כל היום ושמך לעולם נודה סלה.
אנו מתהללים תמיד, ולשמך נודה תמיד בכל מצב.

סבום השבעה תשובות לטענת בעל המשבונות, שטוען שהוא רוצה שקדם יתן לו ה' פרנסתו ורק אחר כך יוכל להתפנות לקיום המצוות וללמוד התורה.

א) כשם שאין העבד יכול למשכן את אדונו בטרם התחיל בעבודתו, כל שכן שאין האדם יכול למשכן את מי שיצר אותו.

ב) לא שיד לבקש משכון ללא קצבה, ותביעת משכון מה הוא בלי גבול שהרי אין האדם יודע כמה יצטרך לפרנסתו.

ג) אי אפשר לתבע משכון באם התובע עצמו חייב גם כן לבעל המשכון, כל שכן האדם שאינו יכול לבקש משכון מה שעשה עבורו טובות רבות כל כך.

ד) לא שיד לבקש משכון אלא אם כן חושש שלא יוכל הלכה לפרע לו חובו, אבל מהשם יתברך שנאמר בו: "לי הכסף והזהב" לא שיד לבקש משכון.

ה) מטרת בקשת משכון הוא כדי שיהיה רגוע המלוה במשכון שאצלו, אבל בבקשת ממון מהשם יתברך הרי יתכן שדוקא הכסף יהיה סבה לטרדות ודאגות.

ו) שהוא גנאי לבקש משכון מאחד שבטוח בו המלוה שהוא יחזיר לו את החוב בכפלי כפלים בטרם יגיע זמנו, וכך שכן מהשם יתברך שמטיב עמו.

ז) הממשכן את חברו זה משום שנותן לו תמורת המשכון ממון, ואין בכח האדם לתת להשם יתברך אפלו מעט כנגד המשכון שדורש ממנו.

שֵׁר הַבְּחֹן
פֶּרֶק שְׁבִיעִי

בפרק זה פא לכאר מה גורם לאדם להיות רחוק ממדת הבטחון.

וכיון שהשלמנו בשער הזה מה שהיה ראוי לו מן לאחר שסימנו לבאר בשער הזה⁴¹ מה שצריך לבאר וללמד כפי הדברים כפי השגתנו, ראוי לנו עתה לבאר מפסירי השגתנו, מן הראוי לבאר כעת מה גורם להפסיד את מדת הבטחון. הבטחון באלהים. ואמר, כי מפסירי שלשת השערים ואקדים, שמה שמופיע בג' השערים לעיל בספר זה⁴² שהם גורמים הקודמים בספר הזה בלם מפסירים הבטחון. להפסיד מעלות אלו, הם גורמים ג"כ להפסיד הבטחון.

ומפסיריו עוד: הסכלות בענין הבורא ובמדותיו עוד דבר הגורם לכך, חסר ההתבוננות בגדלת הבורא הטובות, כי מי שאינו מבין רחמי הבורא על ברואיו, ובמדותיו הטובות, כי מי שאינו מבין בדעתו שהבורא מרחם והגנתו עליהם, והשגחתו ומשלו בהם, ושהם קשורים על כל ברואיו ומגן ומשגיח ומושל עליהם, ושכלם כפופים באסוריו, לא ינוח לבו ולא יסמך עליו. תחתיו, לא יוכל לבטח ולסמך עליו.

ומהם, סכלותו במצות הבורא יתברך, רצוני לומר ויש אשר אינו יודע שהקב"ה צוה והזהיר תורתו, אשר הזהיר בה לסמך עליו ולבטח בו, כמו בתורה לסמך ולבטח עליו. כדכתיב: תנסו שאמר: (מלאכי ג, י) ובחנוני נא בואת, ואמר: (ישעיה כו, ד) אותי במצוה זו של מעשר. וכתיב: היו בוטחים

41. שער הבטחון.

42. שער היחוד, שער הבחינה, שער עבודת הא-לוקים.

בטחו ביי עדי ער.

בה' תמיד.

ומהם, נטותו אל הסבות הקרובות אשר הוא רואה ולפעמים משום שדעת האדם נוטה לחשב שההשתדלות אותן, ולא ידע, כי העלות, כל אשר תקרבנה מביאה פרנסה, ואינו יודע שהסבות, ככל שיהיו קרובים מהמעולל, תמעט יכלתם להועיל למעולל ולהזיקו. יותר לבצוע תפקידים ימעט כוחם להזיק או להזיק, וככל וכל אשר תרחקנה, יהיה כח יכלתם להועילו ולהזיקו שיהיו רחוקים יותר, יהיה כחם להזיק או להזיק חזק יותר חזק ונראה.

ונפר יותר.

כמו המלך, כשהוא רוצה לענות אחד מעבדיו, מצוה וכמו שאצל מלך באם רוצה להעניש את אחד מעבדיו, מצוה משנהו לעשות, והמשנה מצוה השר, והשר מצוה את המשנה למלך לבצע זאת, והמשנה למלך מצוה לשר, והשר השוטר, והשוטר מצוה לסרדיוט, והסרדיוט מצוה לשוטר, והשוטר⁴³ לשר פשוט, והשר הפשוט מצוה לממנים, הנגזשים, והנגזשים מקימים המעשה בכלים מוכנים והממנים מבצעים את רצון המלך בכלים העומדים לרשותם. ומי לו. ואשר יכלתו מעושה מבכלם להקל מצערן ולהוסיף שיש לו הכי פחות כח ורשות להקל מעונשו או להוסיף עליו, אלו

43. 'סרדיוט' פי' ביעב"ץ (שבת ל"א:) שר נמוך הממנה על הדייטות, והיא מילה מורכבת ש'ר הדייט'.

עָלְיוֹ, הֵם הַכְּלִים, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם חֶפְזִי, וְהַנּוֹגְשִׁים
הַכְּלִים שֶׁמַּעֲנִישִׁים בָּהֶם, כִּי־ן שְׂאִין לָהֶם בְּחִירָה, וְהַנּוֹגְשִׁים יְכוּלִים
יֹתֵר יְכוּלִים מֵהַכְּלִים, וְכֵן הַסְּרִדְיוֹט יֹתֵר מִחַנּוּגְשִׁים,
לְשָׁנוֹת יֹתֵר מֵהַכְּלִים, וְכֵן הַשֵּׁר הַפְּשׁוּט יְכוּל יֹתֵר מֵהַנּוֹגְשִׁים,
וְהַשׁוֹמֵר יֹתֵר מִן הַסְּרִדְיוֹט, וְהַשֵּׁר יֹתֵר מִן הַשׁוֹמֵר,
וְהַשׁוֹטֵר יֹתֵר מֵהַשֵּׁר הַפְּשׁוּט, וְהַשֵּׁר יֹתֵר מֵהַשׁוֹטֵר, וְהַמְּשַׁנֵּה
וְהַמְּשַׁנֵּה יֹתֵר מֵהַשֵּׁר, וְהַמְּלַךְ יֹתֵר מִכָּלֶם, מִפְּנֵי שְׂאִין
לְמַלְךְ יֹתֵר מֵהַשֵּׁר, וְהַמְּלַךְ יֹתֵר מִכָּלֶם, שֶׁהֲרִי אִם יִרְצֶה יִכְלֵ ג"כ
יִרְצֶה יִמְחַל לוֹ.

למחול לו לגמרי על עוונו.

וּבְכָר נִרְאָה לָךְ, כִּי חֲלִישׁוֹת הָעֲלוֹת וְחֻזְקָתָם
א"כ הַנֶּפֶס רוֹאֶה שֶׁהָאֲפֻשְׁרוּיּוֹת לְהוֹעִיל פְּחוֹת אוֹ יֹתֵר לְמִי
לְהוֹעִיל לְמַעֲוֹלָל תְּהִי־נָה כְּפִי קִרְבָּתָם וְרַחֲקָם מִמֶּנּוּ.
שֶׁנֶּגְזַר עָלָיו, נִמְדָד כְּפִי הַקִּרְבָּה וְהַרְחוֹק מֵהָאָדָם, נִמְצָא
וְהַבּוֹרָא יִתְעַלֶּה, אֲשֶׁר הוּא תְּכַלִּית הָעֲלוֹת בְּרַחֲקָ מִן
שֶׁהַבּוֹרָא יֵת' אֲשֶׁר הוּא מְקוֹר הַסְּבוּת וְרַחֲוֹק בְּיֹתֵר מִן כָּל הַהִשְׁתַּדְּלוּיּוֹת,
הַמְּעוֹלָלִים, רְאוּי לְבַטַח בּוֹ וְלִסְמוֹךְ עָלָיו לְחֻזְקָ יְכָלָתוֹ
רְאוּי בְּיֹתֵר לְבַטַח בּוֹ וְלִסְמוֹךְ רַק עָלָיו שֶׁבִּיְכוּלָתוֹ הוּא חֻזַּק יֹתֵר מִכָּל
עַל תּוֹעֲלָתָם וְנִזְקָם, כִּאֲשֶׁר קִנְדָּמְנוּ מִן הַדְּבָרִים.
הַסְּבוּת וְהַגּוֹרְמִים לְהוֹעִיל אוֹ לְהִזִּיק כְּפִי שֶׁכְּבָר בְּאַרְנוֹ לְעִיל.

סבוב ג' סבות מדוע האדם רחוק ממדת הבטחון.

(א) חסר ההתבוננות בגדלת הבורא. (ב) שאינו יודע שה' צנוה
בתורה לבטח בו. (ג) שחושב שהשתדלותו מביאה לו את פרנסתו.

כעת מפרט 10 דרגות שיש במדת הבטחון, וממשיל דרגות אלו לימי חיינו של האדם, שכל שמתבגר הרי שמתעלה יותר במדת הבטחון, דיתכן שאדם התבגר ובא בימים אך עדין מדת בטחונו כשל ילד קטן ואינו בוטח די צרכו בהשי"ת, ולכן על האדם לשאף להתעלות במדת הבטחון עד לדרגה העשירית והעליונה ביותר.

ובללו של דבר בענין הבטחון, כי יתרון הבטחון כללו של דבר במדת הבטחון, שמה שאחד בוטח יותר מהבוטחים באלהים, כפי יתרון ידיעתם אותו, מהשני בהשי"ת הוא משום שהוא יודע ומאמין יותר בכך ואמונתם בהגנתו עליהם, ורוב השגחתו על מזבתם. שהשי"ת מגן עליו ומשגיח עליו ברב טובותו.

והנה הילד בתחלת ענינו בוטח על שדי אמו, כמו וכמו שהילד כשהוא בקטנותו הוא בוטח על שדי אמו שממנו יאכל. שנאמר: (תהלים כב, ו) מבטיחי על שדי אמי. וכאשר תחזק כדכתיב: השגחת על מזוני ביונקי משדי אמי. וכשגודל קצת ומפיר יותר את הפרתו, משיב בטחונו על אמו, לרב השגחתה עליו, אמו אזי מתחיל לבטח באמו עצמה, מאחר שרואה כיצד היא משגיחה עליו. כמו שנאמר: (תהלים קלא, ב) אם לא שויתי ודומתי נפשי וכמאמר דהמע"ה: הנחתי בשתיקה את נפשי לבטח בה, וכתינוק הבטוח כגמל עלי אמו כגמל עלי נפשי. שאמו תאכילנו, כך גם נפשי.

ובשתחזק הפרתו עוד, ורואה, כי הנחגת אמו אל, וכשממשיר לגדול ויודע ורואה כיצד אמו כפופה תחת אביו ומקומת רצונו, אביו, משיב בטחונו אליו למעלת הגנתו עליו. אזי מתחיל לבטח באביו מאחר שרואה שכחו גדול יותר להגן עליו.

וּבְאִשֶּׁר יִחֹק גּוֹפוֹ, וְתִתְּבֵן לוֹ תַחְבוּלָה בְּמַחֲתוֹ
 וּכְשִׁגְדָל עוֹד וּמִתְחִיל בְּעֲצָמוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהַשִּׁיג עֲבוּדָה
 בְּמִלְאָכָה אוֹ סְחוּרָה וְהַדּוֹמָה לָהֶם, מֵשֵׁיב בְּמַחֲוֹנוֹ
 אוֹ סְחוּרָה לְפָרְנִסְתּוֹ וְכַדּוֹ, אֲזִי מִתְחִיל לִבְטַח בְּלַחוֹ
 אֶל כַּחוֹ וְתַחְבוּלָתוֹ, מִפְּנֵי סְכָלוֹתוֹ בְּכָל אֲשֶׁר קָדַם
 וּבַהִשְׁתַּדְּלוֹתוֹ מִפְּנֵי שְׁבִמְעוּט שְׁכָלוֹ אִינוּ רוֹאֶה כָּל מָה
 בְּמִזְבַּח הַנְּהַנֵּת הָאֱלֹהִים.
 שְׁהִיטִיב עִמּוֹ ה' עַד הַיּוֹם.

וְאָמְרוּ עַל אֶחָד מִן הַחֲסִידִים, שֶׁהָיָה לוֹ שָׁבָן סוֹפֵר
 וְאָמְרוּ עַל חֲסִיד אֶחָד, שֶׁהָיָה לוֹ שָׁבָן שֶׁהָיָה סוֹפֵר מְמַחֶה
 מְהִיר, וְהָיָה מִתְפָּרֵס מִשֹּׁכֵר סְפָרוֹתוֹ, אָמַר לוֹ יוֹם
 וְהָיָה מִתְפָּרֵס מִעֲבוּדַת הַסּוֹפְרוֹת, וְא"ל הַחֲסִיד יוֹם אֶחָד
 אֶחָד: הַיֵּאֵךְ עֲנִינְךָ? אָמַר לוֹ: בְּמִזְבֵּחַ – בְּעוֹד יְדֵי שְׁלָמָה,
 כִּי צַד הוֹלֵךְ עִמָּךְ? וַיַּעַן לוֹ: כָּל זְמַן שִׁיְדֵי שְׁלָמָה אֲזִי טוֹב לִי!
 וְלַעֲרֵב הַיּוֹם הַהוּא נִגְדָּעָה יְדוֹ, וְלֹא כָּתַב בָּהּ שְׂאֵר יָמָיו,
 וּבְאוֹתוֹ עָרַב נִקְטָעָה יְדוֹ וְלֹא יָכַל לִכְתֹּב יוֹתֵר כָּל יְמֵי חַיָּיו,
 וְחָיָה זֶה עֲנָשׁוֹ מִחֵאֵל יִתְבָּרַךְ עַל אֲשֶׁר בָּטַח עַל יְדוֹ.
 וְהָיָה זֶה עֲנָשׁ עֲבוּרוֹ מִהַשִּׁי"ת עַל אֲשֶׁר בָּטַח בְּיְדוֹ.

וְאִם יִתְּבֵן לוֹ טָרְפוֹ עַל יְדֵי זוּלָתוֹ מִן הַפְּרִיזוֹת, יֵשֵׁיב
 וְאִם הָאָדָם מִקְבֵּל פְּרִנְסָתוֹ ע"י אֲחֵרִים, אֲזִי מְשִׁים בְּטַחוֹנוֹ
 בְּמַחֲוֹנוֹ אֵלֵיהֶם וְתַנּוּחַ נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם.
 בְּאַנְשִׁים אֵלָיו, וְסוֹמֵךְ בְּנַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם.

וּכְשֶׁתִּחֹק הַפְּרָתוֹ וְיִרְאֶה חֲסָרוֹנָם וְצָרְכָם אֶל הַפּוֹרָא
 וּכְשִׁיגְדָל עוֹד וַיִּדַע וַיִּרְאֶה שֶׁהֵם עֲצָמָם בְּעֲלֵי חֲסָרוֹנוֹת

וְתַפְרָה, יָשִׁיב בְּמַחֲזוֹנוֹ אֱלֹהֵי, וַיִּסְמְךָ עָלָיו בְּעֲנִינָיִם
 וְצָרִיכִים לְהַגִּיעַ לְהַשִּׁי"ת אֲזִי יִתְחִיל לְבַטַח בְּה', וַיִּסְמְךָ
 שְׂאִיִן לוֹ יִכְלֹת בָּהֶם, וְלֹא יוּבַל לְהַמְלִיט מִהַמָּסַר בָּם
 עָלָיו בְּדִבְרֵי שְׂאִין בְּכַחוֹ לְהַשִּׁיגָם וְחַיֵּב לְסַמְךָ עַל הַשִּׁי"ת
 אֶל גְּזֵרַת הַבּוֹרָא, כְּמוֹ יְרִידַת הַגְּשָׁמִים עַל הַזְּרִיעָה,
 בְּדִבְרֵי אֱלוֹ, וְכִמוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים עַל הַזְּרָעִים, וְלַעֲבֹר בָּיָם
 וְהַלִּיכַת תַּיִם, וְהַלִּיכַת הַמְדַבְּרוֹת מֵאִין מַיִם, וּבְבוֹא
 וּבְמַדְבְּרֵי שְׂאִין בָּהֶם מַיִם וְכֵן אִם יִגִּיעַ אֱלֹהֵי סִפְנַת שְׁטָפוֹן,
 שְׁטָף, וּבְנַפֵּל הַדְּבָר בַּחַיִּים, וְהַדּוֹמָה לָזֶה מִן הַעֲנִינָיִם
 אוֹ שִׁיְהִי ח"ו מִכַּת דְּבַר וְכַדוֹ' לָזֶה שְׂאֵר הַדְּבָרִים שְׂאִין
 אֲשֶׁר אֵינן בָּהֶם לְאָדָם שׁוֹם תְּחַבּוּלָה בְּשׁוֹם פְּנִים, כְּמוֹ
 בְּכַח הָאָדָם שׁוֹם פְּתָרוֹן. כְּדַכְתִּיב: בַּעַת שְׁבָא רַע לְאָדָם
 שֶׁנֶּאֱמַר: (יִרְמְיָהוּ ב, כו) וּבַעַת רַעְתָּם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנו.
 וְאֵינן בְּיָדוֹ פְּתָרוֹן, אֲזִי פּוֹנֶה לֵה' וּמִבְּקַשׁ מִמֶּנּוּ שִׁיּוֹשִׁיעֵנו.

וְאִם תִּחְזַק הַפְּרָתוֹ בְּאֱלֹהִים עוֹד, יִכְטַח בּוֹ גַם כֵּן בְּמַה
 וְכִשְׂיִגְדֵל הָאָדָם יוֹתֵר וַיִּפְּרַח אֶת הַבּוֹרָא יוֹתֵר, אֲזִי יִבְטַח
 שְׂיִתְכַן לוֹ בּוֹ קִצְתָּ תְּחַבּוּלָה, כְּמוֹ הַבָּאָת הַטָּרְף בְּסִפּוֹת
 בְּה' גַם בְּדִבְרֵי שְׁהָאָדָם יְכוֹל ג"כ לְהַשִּׁיגוֹ ע"י אִמְצָעִים,
 הַמְּסַפְּנוֹת וְהַמְּלָאכּוֹת הַמֵּינְעוֹת אֶת הַגּוֹפִים, וַיִּנְיִחַן
 וְכִגוֹן לְהַשִּׁיג מִזּוֹן וּפְרָנְסָה ע"י אוֹפְנִים מְסַפְּנִים וּמְלָאכּוֹת
 לְבַטַחֲזוֹ בְּאֱלֹהִים שְׂיִמְרִיפְהוּ בְּמַה שְׂיִהְיֶה קַל לְהַתְּעַסֵּק
 קְשׁוֹת, שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בָּהֶם, אֲלֵא בּוֹטַח בְּה' שְׂיִפְרָנְסְהוּ ע"י
 בּוֹ יוֹתֵר מֵהֵן.
 מְלָאכָה קְלָה יוֹתֵר.

וְאִם תִּחְזַק הַפְּרָתוֹ בְּאֱלֹהִים יוֹתֵר, יָשִׁיב בְּמַחֲזוֹנוֹ אֱלֹהֵי
 וְכִשְׂיִגְדֵל יוֹתֵר הַפְּרָתוֹ בְּה', אֲזִי כָּבֵד יִהְיֶה בּוֹטַח בְּה' בְּכָל הַסְּבוֹת

בְּכָל הַסְּבוּת, הַקְּשָׁה מִהֵן וְהַקְּלָה, וַיְכַוֵּן בְּהַתְּעַסְקוֹ בָּהֶן
וְהַמְּלָאכֹת הֵן הַקְּשׁוֹת וְהֵן הַקְּלוֹת, וַיִּכְשִׁיתֶעֱסַק בָּהֶם יְכוּן שְׁעִי"ז
לְעִבּוּדַת הָאֱלֹהִים וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו.
יוכל לעבוד את ה' ולשמור מצוותיו.

וּבְאֲשֶׁר תִּחְזַק הַפְּרָתוֹ יוֹתֵר מִזֶּה בְּחֻמְלַת הַפּוֹרָא עַל
וַיִּכְשִׁיגְדֵל יוֹתֵר וַיִּפְּרֵי עוֹד יוֹתֵר, שֶׁהַשִּׁי"ת חוּמְלֵל וּמְרַחֵם עַל כָּל
בְּרוּאָיו, יִרְצֶה בְּמָה שְׁיִהְיֶה מִגְּזֵרַת הָאֱלֹהִים לוֹ בְּלִבּוֹ
בְּרִיּוּתָיו, יִתְחַזַּק בְּטַחֲוֹנוֹ וַיִּסְכְּמֵם לְקַבֵּל ע"ע כָּל גְּזֵרֹתָיו שְׁיִגְזֹר
וּבְלִשְׁוֹנוֹ, וּבִנְרָאָהוּ וּבִנְסִתְרוֹ, וַיִּשְׁמַח בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה
עֲלָיו בְּלִבּוֹ וּבְמַאֲמָרוֹ, הֵן שְׁבַנְגְלָה וְהֵן שְׁבַנְסִתְרָה, וַיִּשְׁמַח בְּכָל מָה
לוֹ הָאֱלֹהִים מִמְּוֹת וַחַיִּים, וְרִישׁ וְעֶשֶׂר, וּבְרִיאֹת וַחֲלוֹ,
שְׁיַעֲשֶׂה עִמּוֹ ה', מִמְּוֹת וְעַד חַיִּים, עֲנִיּוֹת וְעִשְׂרֹת, בְּרִיאֹת וַחֲלוֹ,
לֹא יִכְסֹף לְזוּלַת מָה שֶׁבָּחַר לוֹ הָאֱלֹהִים, וְלֹא יִרְצֶה אֲלָא
וְלֹא יִכְסוּף אֲלָא לְדַבֵּר שֶׁה' בָּחַר בוֹ, וְלֹא יִרְצֶה אֲלָא מָה שֶׁה' רוּצֶה
מָה שֶׁרְצֶה לוֹ, וְנִמְסַר אֶל הָאֱלֹהִים, וּמִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ וְגוֹפּוֹ
שְׁיִהְיֶה לוֹ, וּמוֹסֵר עֲצָמוֹ, וּמִפְּקִיר נַפְשׁוֹ וְגוֹפּוֹ לַהֲשִׁי"ת שְׁיִהְיֶה הַכֹּל
אֶל דִּינּוֹ, וְלֹא יִגְבִּיר עֲנִיָּן עַל עֲנִיָּן, וְלֹא יִבָּחַר זוּלַת מָה
כְּרִצּוֹנוֹ, וְאִינוֹ חוֹשֵׁב וּמַעֲדִיף דְּוָקָא דְּבַר מְסִים, וְאִינוֹ נוֹטֵה לְבַחַר
שֶׁהוּא בוֹ מַעֲנִיָּי עוֹלָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר אַחַד מִן הַבּוֹטְחִים:
בְּדַבֵּר אַחַר מִהֲמַצֵּב שֶׁבוֹ נִמְצָא, וְכִפִּי שֶׁאָמַר בְּעַל בְּטַחֲוֹן: מַעוֹלָם
לֹא הִשְׁבַּמְתִּי מַעוֹלָם בְּעֲנִיָּן וְהַתְּאוּיָתִי לְזוּלַתוֹ.
לֹא קִמְתִּי וְרִצִּיתִי שְׁיִהְיֶה עִמִּי אַחֲרַת מִמָּה שֶׁהִיָּה לִי אַז.

וּבְאֲשֶׁר תִּחְזַק הַפְּרָתוֹ בְּאֱלֹהִים יוֹתֵר מִזֶּה, וַיִּדַּע הָעֲנִיָּן
וַיִּכְשִׁיגְדֵל עוֹד, וַיִּתְחַזַּק יְדִיעַתוֹ בַּה' בְּיוֹתֵר, וַיִּדַּע וַיִּבִּין
הַמְּכַוֵּן אֲלָיו בְּבְרִיאָתוֹ וַיִּצְאָתוֹ אֶל הָעוֹלָם הַזֶּה –
מִדּוּעַ נִבְרָא וְשֶׁלְּבִסוּף עֲלָיו לְצִאֲתָא מִן הָעוּוָה"ז הַזְּמַנִּי, וַיִּשְׁיַג

הַכֹּלֶה, וַיִּכְבֵּר מַעְלַת הָעוֹלָם הָאֲחֵר – הַקָּיִם, יִמָּאֵם
מַעְלַת עוֹה"ב הַקָּיִם לְעַד, אֲזִי יִהְיֶה מוֹאֵס בַּעוֹה"ז וּבְכָל
בְּעוֹלָם תְּהִי וּבְסִבּוֹתָיו, וַיִּמָּסַר בְּמַחְשַׁבְתּוֹ וּבְנִפְשׁוֹ
הַהַשְׁתַּדְּלוּיּוֹת וַיִּמָּסַר אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ וְנִפְשׁוֹ וְגוֹפּוֹ הַכֹּל לַהֲשֵׁם
וְגוֹפּוֹ אֶל הָאֱלֹהִים יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּעֲשַׁע בְּזַכְרוֹ בְּכַרִּידוֹת,
יִתְבָּרַךְ וַיִּהְיֶה שְׂמֵחַ כְּשִׁיזְכֹּר בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּהִיּוֹתוֹ מִתְבוֹדֵד,
וַיִּשְׁתוּמֵם מִכְּלַתִּי הַמַּחְשָׁבָה בְּגִדְלַתּוֹ, וְאִם יִהְיֶה
וּמֵאִידָךְ יִתְבַּהֵל כְּשֵׁלֵא יִחְשַׁב בְּגִדְלַת ה', וְכִשְׂיִהְיֶה בַּחֲבוּרָה
בְּמַקְהֵלוֹת, לֹא יִתְאַוֶּה כִּי אִם לְרְצוֹנוֹ, וְלֹא יִכְסֹף כִּי
אִינוּ רוֹצֶה אֶלָּא מִה שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרַךְ, וְאִינוּ מִשְׁתוֹקֵק
אִם לְפָנִיעֵתּוֹ, וְתִמְרִידָהוּ שְׂמֵחַתּוֹ בְּאַהֲבַתּוֹ – מִשְׂמֵחַת
אֶלָּא לְהַדְבִּיק בּוֹ, וַיִּתְחַזַּק שְׂמֵחַתּוֹ מִגְּדֵל אַהֲבַתּוֹ ית', יוֹתֵר מִמָּה
אֲנִשֵּׁי הָעוֹלָם בְּעוֹלָם, וְשְׂמֵחַת אֲנִשֵּׁי הָעוֹלָם הַבָּא
שְׂבָנִי אָדָם שְׂמֵחִים בְּעִנְיַי הַעוֹה"ז וַיּוֹתֵר מִשְׂמֵחַתְּם שֶׁל הַעוֹבְדִים אֶת
בְּעוֹלָם הַבָּא. וְזֹאת הָעֲלִיּוֹנָה שְׂבִמְדֵרְגוֹת הַבוֹטְחִים
ה' עַל מְנַת לְקַבֵּל שְׂכָר בַּעוֹה"ב, וּמְדֵרְגָה זוֹ הִיא עֲלִיּוֹנָה בְּיוֹתֵר מִכָּל
מִהַנְּבִיאִים וְחַסִּידִים וְסִגְלַת הָאֱלֹהִים הַזּוֹכִיִּם, וְהוּא מִה
מְדֵרְגוֹת בְּעֲלֵי הַבְּטָחוֹן וְהִיא מְדֵרְגַת הַנְּבִיאִים וְהַחֲסִידִים וּמוֹבְחָרֵי ה'
שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב: (שְׁעִיָּה כו, ח) אֵף אֲרַח מִשְׁפָּטֶיךָ יי קוֹיִנּוֹךְ
הִטְהוֹרִים, וְע"ז נֶאֱמַר: לְרֵאוֹת דְּרָךְ מִשְׁפָּטֵי ה' אֲנוּ מִצַּפִּים, וְשִׁשְׂמוּ
לְשִׁמְךָ וּלְזִכְרֶךָ תֵּאוֹת נִפְשׁוֹ, וְאָמַר: (תְּהִלִּים מִכ, ג) צְמֵאָה
הַגְּדוֹל מִתְפָּרֵסִם בְּעוֹלָם מִתְאַוֶּה נִפְשׁוֹ לְרֵאוֹת. וְכִתְיִב: מִשְׁתוֹקֵקַת

נִפְשֵׁי לְאֱלֹהִים לְאֵל חַי.

נִפְשֵׁי לַה' הַקָּיִם לְעַד.

סבום עֶשֶׂר מִדְּרָגוֹת בְּמִדַּת הַבְּטָחוֹן כְּפִי שְׁמֵתְחִיל אֶצֶל
הָאָדָם מִזְמַן הַיּוֹתוֹ תִּינוּק, וְכִפִּי שֶׁהָאָדָם גָּדַל וּמִתְבַּגֵּר, כִּד
גַּם מִדַּת הַבְּטָחוֹן אֶצֶל הוֹלֵךְ וּמִתְעַלֵּה.

(א) כִּשְׁהוּא תִינוּק הוּא בּוֹטַח בְּשֵׁדֵי אִמּוֹ שֶׁמִּמֶּנּוּ אוֹכֵל.

(ב) כִּשְׁגָדַל קִצַּת וּמִכִּיר אֶת אִמּוֹ, מִתְחִיל לְבִטַח בְּאִמּוֹ.

(ג) כִּשְׁגָדַל עוֹד וּמִכִּיר אֶת אָבִיו וְרוֹאֵה אִמּוֹ כְּפּוֹפֶה תַּחְתָּיו,
מִתְחִיל לְבִטַח בּוֹ.

(ד) כִּשְׁגָדַל עוֹד קִצַּת וּמִתְחִיל בְּעֶצְמוֹ לְהִשְׁתַּדֵּל לְהִשִּׁיג עֲבוּדָה,
אֲזִי בּוֹטַח בְּכַחוֹ וַיִּכְלֹתוּ.

(ה) אִם עוֹבֵד אֶצֶל אַחֲרִים וּמִתְפָּנֵס מֵהֶם, בּוֹטַח בְּאוֹתָם אֲנָשִׁים
הַמְּפָנְסִים אוֹתוֹ.

(ו) כִּשְׁגָדַל עוֹד וְרוֹאֵה שֶׁהֵם עֶצְמָם חָסֵר לָהֶם וְצָרִיכִים לְהִגִּיעַ
לְחִסְדֵי ה', אֲזִי מִתְחִיל לְבִטַח בְּהֶשֶׁם יִתְבָּרֵךְ.

(ז) כִּשְׁגָדַל עוֹד וּמִכִּיר אֶת הַבוֹרָא יוֹתֵר בּוֹטַח בּוֹ גַּם כִּן בְּדַבְּרִים
שֶׁיִּכּוֹל לְהִשִּׁיג עַל יְדֵי אֲמָצְעִים קָשִׁים וּמִסְכָּנִים, וְאִינוּ מִסְתַּכֵּן
אֶלָּא בּוֹטַח בְּה'.

(ח) כִּשְׁגָדַל עוֹד אֲזִי כְּבָר מִבֵּין שְׂכָל מְלֹאכָה שְׁמִתְעַסֵּק, בְּכֹלֵם,
ה' הוּא זֶה שֶׁמְּפָנְסוֹ, וּמִמִּילָא עוֹבֵד בְּמִטְרָה שֶׁעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל
לְעַבְדוֹ ית'.

(ט) כִּשְׁגָדַל עוֹד וּמִכִּיר בּוֹ ית' שֶׁהוּא רַחֲמָן, אֲזִי יִתְחַזֵּק בְּטַחוֹנוֹ
בוֹ, וּמִקַּבֵּל עַל עֶצְמוֹ כֹּל מַה שֶׁיִּגְזֵר עָלָיו בְּיַדְעוֹ שֶׁהַכֹּל
לְטוֹבָתוֹ.

(י) כִּשְׁגָדַל עוֹד וּמִבֵּין שֶׁהַעוֹלָם הַזֶּה הוּא רַק פְּרוֹזְדוֹר לְעוֹלָם
הַבָּא, אֲזִי לֹא יִרְצֶה יוֹתֵר אֶלָּא לְהִיּוֹת דְּבוּק בְּה' בְּכֹל עֵת וּמוֹאֵס
בְּכֹל עֲנִינֵי עוֹלָם הַזֶּה. וְזֶהוּ הַמַּדָּה הָעֲלִיוֹנָה בְּיוֹתֵר בְּמִדַּת
הַבְּטָחוֹן.

אלה עשר מדרגות הבטחון, אשר לא ימלט בוטח
 אלו עשר דרגות של בעלי בטחון, שכל בעל בטחון נמצא
 מאחת מהנה. ומצאנו ענין הבטחון בלשון הקודש
 באחת ממדרגות אלו, ומצאנו שהמשג בטחון מופיע בלשון
 מליצים בערו בעשר מלות כנגד עשר מדרגות האלה,
 הקדש בעשר מלים שונות, כנגד עשר דרגות שבין בעלי
 והן: מבטח, ומשען, ותקנה, ומחסה, ותוחלת, וחבוי,
 הבטחון, ואלו הן: מבטח, משען, תקנה, מחסה, תוחלת, חבוי,
 וסמיכה, וישבר, ומסעד, וכל.
 סמיכה, שבר, מסעד, כל.

האלהים ישימנו מן הבוטחים עליו, הנמסרים לדינו
 השי"ת ישים חלקנו שנהיה מן הבוטחים בו, המוסרים עצמנו לגזרותיו
 בנראה ובנסתר, ברחמיו, אמן.
 שבנגלה ושבנסתר, ברב רחמיו, אמן.

נשלם שער הבטחון לאל אחרון וראשון.

סיפורים מבטחון

מעשיות מבטחון

ספור נפלא על סגלת למוד "שער הבטחון"
מתוך הספר הנפלא 'הנני בידך' כפי
שהתפרסם - בגליון 'עלון של תורה'.

הירושלים שבינינו לבטח מכירים את שמעו של עסק המזון הענק שבבעלותו של ר' שלמה. אין עובר ארח שיכול להמלט מהשלט הענק הנצב באחד הרחובות המרכזיים בעיר, מעל פתח בית העסק, המלא בהמוני לקוחות מרצים.

אלא שלא תמיד היה הכל מזהיר כל כך - מגולל ר' שלמה את ספור חייו - בשנת תשס"ב נקלע העסק שלי לקשיים קיומיים. בבת אחת הקפתי בים של חובות, וכמעט מדי בקר בבקרו נאלצתי לענות לשיחות טלפוניות מפקידי בנק כעוסים, שדאגו לקים בי מצות "הוכח תוכיח" באפן מהדר למדי.

אבי ז"ל, שהיה מערה בעיני העסקים שלי ובעל יכלת כלכלית משל עצמו, התקשה לראות את מצוקתי, והחל להזרים לי כספים לצורך סתימת בורות החובות. לא כל האחים ראו זאת בעין יפה. הם טענו באזניו חזור וטעון כי לבורות של שלמה אין שולים ואין תחתית, אך אבא לא התחשב בדעתם, ואני קבלתי את התמיכה בשמחה גדולה.

גִּרְתִּי כִּף עוֹד כְּמֵה שְׁנַיִם, עַד שְׁבִיּוֹם מִן הַיָּמִים נִפְטָר אָבִי. בְּתוֹךְ
עַנְוֵי הָאָבֶל שְׁאָפֵף אוֹתִי, וְהִפְחֵד מִפְּנֵי הַבְּלָתִי נוֹדַע בְּעַסְקִי, הִיְתָה
נִקְדַּת אֹר אַחַת - בְּצוּאָתוֹ כָּתַב אָבִי לְאָחִי הַצָּעִיר שֶׁהִתְגוּרַר בְּחוּ"ל
וּמִצְבוֹ הַכִּלְכְּלִי הִיָּה מְשַׁפֵּר מְאֹד: "רְאֵה לְסִיעֵ לְשַׁלְמָה, שְׂיֻכַּל
לְהַמְשִׁיךְ לְשִׁמּוֹר עַל שְׁמוֹ הַטּוֹב", וְאֲנֹכִי קוֹיִתִּי לְטוֹב.

בְּתַקוּפָה שְׁלֹאֲחֵר מִכֵּן שְׁלַח לִי אָחִי סְכוּמֵי כֶּסֶף נִכְרִים, אָךְ
כְּשֶׁהִבְחִין שֶׁהַכֶּסֶפִּים נִבְלָעִים אִיפֹה שֶׁהוּא, הִחַל לְהִתְעַרֵּב לִי בְּעַסְקִי
וּלְשַׁלַּח לִי עֲצוֹת לְיַעוֹל הָעֵסֶק שֶׁלֹּא נִרְאוּ לִי כִּלְל, לֹא רַק שֶׁלֹּא
טְרַחֲתִי לִישׁוֹם אוֹתָם, אֲלֵא שְׁעוֹד הַשְּׁמַעְתִּי אֶת דַּעְתִּי הַנְּחָרְצָת, כִּף
שֶׁהוֹיכּוּחִים בֵּינֵינוּ הָיוּ רַבִּים.

בְּשִׁלְהִי שְׁנַת תַּשְׁס"ז, כְּשֶׁנֶּאֱנַחְתִּי בְּאַזְנוֹי עַל מִצַּב הָעַסְקִים
הַגְּרוּעֵ, בְּתַקוּהָ לְקַבֵּל מִמֶּנּוּ עוֹד מִנַּת תְּמִיכָה, עָנָה לִי אָחִי בְּקֶצֶר רוּחַ
מִפְּגָן: "שְׁלֹמָה שְׁמַע נָא, אֵינְךָ מְצִיֵּת לְהוֹרְאוֹת שְׁלִי וְלִכֵּן מִרְגַּע זֶה
אֵינִי רוֹצֵה לְשִׁמוּעַ מִמֶּךָ אֲפִילוֹ מִלֵּה אַחַת שֶׁל תְּלוֹנוֹת עַל הַקְּשָׁיִים
וְהַחֻבוֹת".

רַק בְּשִׁלְבֵי הַזֶּה הִבְנֵיתִי שְׁחַתְכֵתִי בְּמוֹ יָדַי אֶת חֶבֶל הַהֲצֵלָה
שְׁלִי. בְּפִיתִי אֶת גּוֹרְלוֹ שֶׁל הָעֵסֶק שְׁלִי. יַדְעֵתִי כִּי מִצְבֵי קֶשֶׁה וְכִי
אֲנִי עוֹמֵד לִפְנֵי פְּשִׁיטַת רֶגֶל וְלֵאבֵד בְּרַגַע אֶחָד אֶת פְּרִנְסָתִי וְאֶת
שְׁמִי הַטּוֹב, לְחַיִּי הַחֲלוּ לְבַעַר מִבוֹשָׁה. אֲנִי עוֹמֵד לְהַפְךָ לְשִׁיחַת
הַיּוֹם הַיְרוּשְׁלָמִית. הָאֵם יִמְצָא עוֹד מִיִּשְׁהוּ שְׂיֻסְפִים לְהַשְׁתַּדֵּף עִמִּי
בְּעַתִּיד? הָאֵם אֲנִי לֹא חוֹסֵם אֶת תְּקוּוֹת נְשׂוּאֵי שְׂאָר יְלָדַי?

בְּלִית בְּרִירָה נִגְשַׁתִּי לְמוֹרֵי וְרַבֵּי וְשִׁפְכֵתִי לִפְנֵי אֶת מְצוּקָתִי. הוּא
הוֹרָה לִי לְגִשַׁת לְעַסְקוֹן פְּלוּנִי, לְאַחַר הַפְּגִישָׁה עִמּוֹ נִחְרַדְתִּי מִחֲדָשׁ,
לְרֵאשׁוֹנָה הַתְּבַרֵּר לִי הַקּוֹף הַחֻבוֹת שְׁלִי בְּצוּרָה חַד מְשִׁמְעֵית:
שְׁלֹשָׁה מְלִיוֹן שְׁקָלִים. אֵין בְּרִירָה הוֹרָה בְּפְנֵי אוֹתוֹ עַסְקוֹן, חִיבִים
לְהַכְרִיז עַל פְּשִׁיטַת רֶגֶל!

הגעתי הביתה בפנים חורות, ואשתי הבינה מיד כי בשורה קשה בפי, ספרתי לה הכל וסימתי בהמלצתו של העסקן להכריז על פשיטת רגל.

בשלב זה התאזרה אשתי בעז ובגבורה: פשיטת רגל? מה פתאום? לטענתה אין דרכם של יהודים לנהג כף! מה בכל אפן עצתה בענין? - לדבריה שמעה פעם בכנס שונערך בימי בין המצרים על סגלה נפלאה: ללמד בכל יום עשר שורות מתוך שער הבטחון בספר 'חובות הלבבות' ולחזר על עשר השורות תכף ומיד אחר הלמוד ארבע פעמים.

עוד באותו יום התחלנו ללמד ולשנן עשר שורות מ"שער הבטחון". עשינו זאת יום אחר יום בלי שום דלוגים למדנו גם ביום כפור וגם בערב ספות.

חלפו חדשים תמימים. עדין המשכתי להסתובב בהיכלי הגמ"חים הירושלמיים, בכל זאת עמדתי תמיד בזמני הפרעון. בכל פעם שהייתי צריה להחזיר חוב, ראיתי השגחה פרטית בקבלת מקור הלוואה זמין. במשך כל אותו הזמן זכיתי לראות עין בעין את ישועת ה'.

בסופו של אותה שנה כבר ראיתי מעט אור - הקף הקניות בעסק עלה באפן נפר. לראשונה בחיי חשתי שחשבון הכספים שלי עולה על מסלול מעט יותר הגיוני ונשלט.

חלף קיץ וכלה לו עוד חרף, והעסק מתאושש טפין - טפין. הלמוד היומי ממשיך בדבקות, וכבר אבדתי את חשבון הפעמים שבהן למדתי את שער הבטחון מתחלתו ועד סופו.

במהלך חרף תש"ע, החל מחנכה, לא נזקקתי לטל שום הלוואה, ולו הקטנה ביותר להפעלת העסק. בכל סוף חדש היה בחשבון

הבנק של העסק את מלא הסכום לתשלומי המשכורות ולספקים, ואם חסר משהו - אני מרוקן את הקפה הרושמת, בבטחון גמור ששם נמצאת היתרה.

כש'לשה ימים לפני סיום שנת תשע"א, החזרתי את חובי האחרון. זמן קצר לפני הימים הנוראים של שנת תשע"ב נודע לי כי אחי מתעתד להגיע לארץ הקודש. מהרתי להתקשר אליו ולהזמין לשהות בביתי. הוא לא ידע את נפשו מרב פליאה על עצם ההזמנה ועל רחבות הלב. במהלך אחת הסעודות בראש השנה הוא התקשה לכבש את תמיהתו על שלות הנפש הנפלאה שאני שרוי בה. הוא רמז לעבר השלחן שהיה מלא וגדוש במטעמים לכבוד יום טוב ושאל: "האם מצאת אוצר סמוי, אשר ממנו אתה חי?"

חיכתי. הצבעתי לעבר ספר "חובות הלכות" שעמד בארון הספרים מאחורי גבו, ואמרתי: "זה האוצר שלי!"

הוא לא הבין, ואני לא הוספתי להסביר. מי שלא טעם טעמו של בטחון פשוט, לעולם לא יבין, ומי שטעם - אינו זקוק להסברים.

בזכות 'שער הבטחון'

ב"ה ולאחרונה שומעים הרבה על אנשים שלומדים כסדר בחבור הקדוש 'שער הבטחון' ורואים ישועות רבות ברוחניות ובגשמיות, ואני מכיר אישית אברך שזה שנים שהיה במינוס גדול בבנק וכל כלו היה טרוד כל הזמן סביב החשבון בנק, שלא יחזר לו שיק, ושלא יחרג מהמסגרת בבנק, וכן על זה הדרך יום רודף יום ושנה רודפת שנה וכבר התרגל לחיות חיים של רדיפה אחר השקל.

ממשיך אותו אברך ומספר: עשיתי השתדלויות רבות הן בסגלות והן במעשים, ואף לקחתי על עצמי משרה תורנית שהיתה אמורה להגדיל את המשכרת החודשית בעוד כמה אלפי שקלים בכדי שאוכל תוך מספר חודשים לצאת מהמשבר הפספי, אך, המצב לא השתנה כלל והגרעון הלך וגדל.

כבר נכנסתי ליאוש שכנראה נגזר עלי לחיות כך, בחפוש אחר ממון ובמינוס תמידי בבנק, והנה יום אחד נזדמן לידי סגולה זו של למוד 'שער הבטחון', והתחלתי ללמד בו מידי יום והאמת שסימתי את כלו ועדין לא ראיתי שום שנוי במצב הכלכלי, החלטתי להתחזק ולהתחיל ללמד שוב, והפעם נסיתי גם להבין מה שאני לומד ולא סתם לקרא, והנה זה פלא, שלאחר כמה שנים של מצוקה הגיעה הרוחה ויצאתי מכל המינוס ומכל הטרדות סביב הממון, ואף שהיו לי לאחרונה הוצאות גדולות במיוחד משמחות שעשיתי בביתי ב"ה היה לי את כל הצטרכותי בלי הלואות כלל, וכל זה ללא תוספת עבודה כל שהיא וללא שום שנוי בהשתדלות לפרנסה, והאמת היא שהישועה הגדולה שזכיתי מאז שהתחלתי ללמד שער הבטחון לאט ובהבנה, הוא עצם קנין מדת הבטחון, וההרגל לחיות בחיי בטחון ואמונה, חיים של הסתכלות אחרת על כל החיים, חיים מלאים בתוכן רוחני ובהסתכלות על האמת ועל תכלית האדם, חיי אשר אמתיים!

מהי מדת הבטחון

מעשה שצוו לבעל שם טוב זי"ע מן השמים שיסע לכפר מסים כדי ללמד את מדת הבטחון על מנת שיוכל להסביר לפשוטי העם מהי מדת בטחון אמתית, מהר הבעל שם טוב ולקח את כל תלמידיו ונסע אתם אל אותו כפר, הם הגיעו לכפר ונכנסו לאכסניה, ובעל

הבית שהיה יהודי זקן ונשוא פנים קבלם בסבר פנים יפות מאד, הבעל שם טוב ותלמידיו לנו אצלו, והזקן שמח מאד על האורחים הנכבדים.

למחרת, באמצע תפלתם נכנס אל הבית שוטר בשליחותו של אדון הפקר ובידו מקל עבה, הוא דפק שלש פעמים על השלחן והלך, הבעל שם טוב ותלמידיו הנדהמים לא הבינו מדוע דפק השוטר על השלחן, הם הביטו על בעל הבית הזקן, שהיה שמח ורגוע ולא היה נראה שהוא מתעניין במעשיו של השוטר כלל, לאחר התפלה הגיע השוטר שוב ודפק על השלחן שלש פעמים, וגם בפעם הזאת לא התייחס בעל הבית למעשיו, שאל הבעל שם טוב את בעל הבית: "מה פשר הדפיקות הללו?".

ענה לו בעל הבית שהדפיקות הללו הן סימן לכך שהיום הוא צריך לשלם שכירות לאדון הפקר, הסימן הזה חוזר על עצמו שלש פעמים, ולאחר הפעם השלישית אם הכסף אינו מוכן עבור התשלום, לוקח האדון את המוכסן לשבי יחד עם כל בני ביתו.

אמר לו הבעל שם טוב: "לפי פני הרגעות והשלוות אני מבין שהכסף נמצא אצלך וכבר מוכן להשלח אל האדון, אם כך לך לפני הסעודה להביא את צרור הכסף לאדון ואנו נחכה לך עד שתשוב".

ענה לו בעל הבית: "האמת היא שאין לי כרגע אפילו פרוטה אחת לשלם, אף אני בוטח בה' שיזמן לי את הכסף, ולכן נאכל עכשו את הסעודה ולא נמהר כי רק עוד שלש שעות יגיע השליח שוב ועד אז בודאי יזמן לי השם יתברך את הכסף", התיישבו כלם לאכול והאריכו הרבה בסעודתם, בכל הזמן הזה לא היה נראה בעל הבית מדאג כלל ועקר, בסיום הסעודה הגיע השוטר פעם שלישית ואחרונה והכה על השלחן, וגם בפעם הזאת לא התייחס אליו בעל הבית.

אחרי שסיימו לאכול ולברך פדת, באריכות ודקדוק רב, לבש בעל הבית בגדי שבת, חגר את חגורתו הרחבה ואמר: "עכשו אלך לשלם את השכירות לאדון במהירות ובלי עכובים", ושוב שאל אותו הבעל שם טוב: "האם יש לך כסף כדי לשלם?". ענה לו בעל הבית: "אין לי אפילו פרוטה אחת, אבל אני בוטח בהשם יתברך והוא בודאי ידאג לי לכסף עבור התשלום", ובמלים אלו נפרד מהם והלך לדרך, נעמדו הבעל שם טוב ותלמידיו בחצר הבית וזכו לראות מה יקרה עמו.

עמדו וראו שהוא הולך במהירות, ולפתע מגיעה מולו עגלה נוסעת, והנה הזקן עומד ליד העגלה ומדבר עם האדם שנסע בעגלה, ואחר כך ממשיך ללכת, העגלה נסעה לאט לכוון בית המלון, ולפתע נעצרה והנוסע קרא לזקן ומסר לו צרור כסף, הזקן המשיך ללכת לכוון אדון הכפר, והעגלה המשיכה לנסע עד שהגיעה למקום בו עמדו הבעל שם טוב ותלמידיו, עצרו התלמידים את העגלה ובקשו מן האדם היושב בה שיסביר להם מה קרה כאן עכשו עם הזקן ומדוע הוא נתן לו כסף, ענה להם: "אני בקשתי לקנות ממנו יין שרף שיכין עבורי בדרך הקרב ובא, ובתחלה לא הסכמתי לשלם את כל הסכום שדרש עבור היין וכשהמשכתי להתוכח אתו על המחיר אמר לי שאין לו זמן כעת וכי הוא ממנהר לבית האדון, ולכן המשכתי לדרך, אבל מיד התחרטתי מכיון שאני יודע שהוא אדם ישר מאד ולכן קראתי לו שוב ושלמתי לו על היין את הסכום שבקש, אמר הבעל שם טוב לתלמידיו: ראו כמה גדול כח הבטחון אם בוטחים בהשם יתברך באמת.

שֵׁכַר הַבְּטָחוֹן

מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה אֶצֶל הַצַּדִּיק רַבִּי מִיִּכְל מִזְלָאטְשׁוֹב זצ"ל שֶׁהוֹכִיחַ אֶת אֶחָד מִתְלַמְּדָיו עַל מַדַּת הַבְּטָחוֹן, וְהַתְלַמֵּד הַהוּא הַתְנַצֵּל לְפָנָיו שֶׁהוּא בְרוּךְ ה' בּוֹטֵחַ בַּהֵשֶׁם יִתְבָּרֵךְ כְּדַבְעֵי, אָמַר לוֹ רַבִּי מִיִּכְל, בֹּא וְאֶשְׁלַחְךָ לְאִישׁ פְּשׁוּט אֶחָד, וּמִמֶּנּוּ תִלְמַד מַדַּת הַבְּטָחוֹן מֵהִי, לְאַחַר שְׁנַתְרַצָּה הַתְלַמֵּד לָךְ, נִתֵּן לוֹ ר' מִיִּכְל מְעוֹת עַל הוֹצָאוֹת הַדֶּרֶךְ שִׁיִּסְפִּיק לוֹ לְנִסְיָעָה לְצַד אֶחָד בְּלִבְדּוֹ וְאָמַר לוֹ תִסַּע לְבִאֲרֵדִיטְשׁוֹב, וְתַחַקֵּר אַחֲרָי גְבִיר פְּלוֹנִי וְתִבְקֶשׁ מִמֶּנּוּ בְשֵׁמִי לְהַתְאֲכִסֵּן אֶצְלוֹ, וּמִמֶּנּוּ תִלְמַד מֵהִי מַדַּת הַבְּטָחוֹן, אֲךָ רָאָה לְהִבִּיט עָלָיו בְּעֵין חוֹדְרָת, מֵאַחַר שֶׁהִגְבִיר הַהוּא צְנוּעַ מְאֹד בְּמַעֲשָׂיו, וּמִסְתִּיר אֶת אֹרְחוֹתָיו.

נִסַּע הַתְלַמֵּד לְבִאֲרֵדִיטְשׁוֹב וְהִגִּיעַ לְבֵית הַגְּבִיר הַנ"ל וּבִקֶּשׁ מִמֶּנּוּ שְׂרוּצָה לְהַתְאֲכִסֵּן בְּבֵיתוֹ מִסְפָּר יָמִים, כְּפִי שְׁצֻהוֹ רַבּוֹ ר' מִיִּכְל מִזְלָאטְשׁוֹב זצ"ל, מִיַּד קִבְּלָהּ הַגְּבִיר בְּכַבּוּד גָּדוֹל, נִתֵּן לוֹ חֹדֶר מִיַּחַד, וְאִף צִוָּה לְעַבְדָּיו לְתַת לוֹ אֶת כָּל מַחְסוּרָיו וְלִכְבְּדוֹ כְּרֵאוֹי וְכִיָּאָה, וְכִּי יֵשֵׁב אוֹתוֹ אָדָם בְּבֵיתוֹ שְׂבָעָה יָמִים שְׁלָמִים, כְּמוֹכֵן שְׂבַמְשֶׁךְ כָּל אוֹתָם יָמִים הִבִּיט אַחֲרָי בְּעַל הַבֵּית לְרֵאוֹת וְלִלְמַד מִמֶּנּוּ מֵהִי מַדַּת הַבְּטָחוֹן, וְרָאָה כִּיֵּצֵד בְּעַל הַבֵּית מִתְנַהֵג כְּדֶרֶךְ הַגְּבִירִים וּבֵיתוֹ מְלֵא בְּמִשְׁרָתִים וּמִחְסָרוֹ גָּדוֹל מְאֹד, וּמִיַּד יוֹם בְּיוֹמוֹ מְבִיאִים אֵלָיו שְׂטָרֵי פְרָעוֹן וְהוּא פּוֹרֵעַ לְכוֹלֵם בְּאוֹתוֹ יוֹם לֵאלֹא עֵכוֹב, כְּמוֹ כֵּן רָאָה שֶׁגְּבִיר זֶה הֵנוּ בְּעַל צְדָקָה גָּדוֹל מְאֹד מִמֶּשׁ לֹא יִשְׁעַר, וּמַחְלֵק צְדָקָה לְרוֹב, מִמָּה שְׂמֵרוּיֵחַ מַעֲסָקָיו. אֲךָ לְתַמְהוֹנוֹ לֹא רָאָה אֶצְלוֹ שׁוֹם דְּבַר מִיַּחַד וְשׁוֹם מְדָה מִיַּחַד בְּמַדַּת הַבְּטָחוֹן, לְמַעַט דְּבַר פְּלֵא אֶחָד שְׂרָאָה אֶצְלוֹ, שְׁהִיָּה לוֹ בְּבֵיתוֹ חֹדֶר אֶחָד שְׁלֵאוֹתוֹ חֹדֶר הִיָּה מִפְתָּח מִיַּחַד וּמִפְתָּח זֶה לֹא הִיָּה לְשׁוֹם מִשְׁרַת בְּבֵית אֶלָּא לְגְבִיר עֲצֻמוֹ וְהַחֹדֶר הַהוּא הִיָּה תְמִיד סְגוּר וּמִסְגָּר וְלֹא נִכְנַס בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם זוֹלַת בְּעַל הַבֵּית שְׁהִיָּה נִכְנַס שָׁם מִיַּד פְּעַם. שָׂאֵל הָאוֹרֵחַ אֶת הַמְשֻׁרָתִים מֵה

מִנַּח שָׁם בַּחֲדָר הַמְּסַגֵּר? עֲנֵנוּ לוֹ: שָׁם נִמְצָא כָּל הָאוֹצְרוֹת שֶׁל אַדוֹנָם וְלִכֵּן אֵינוּ מְנִיחַ לְשׁוּם אָדָם לְהִפְנִס לְשָׁם וְהָאוֹרֵחַ הַתְּפִלָּא מְאֹד.

קִדָּם בּוֹאוּ לְהַפְרֵד מִמֶּנּוּ אָמַר לוֹ, בְּרִצּוֹנִי לְגַלוֹת לָכֶם כּוֹנֵת בּוֹאֵי אֵלַי, מֵאַחַר שְׁמוּרֵי וְרִבִּי ר' מִיכָל מִזְלֹאטְשׁוֹב רָצָה לְלַמְדֵנִי מֵהִי מִדַּת הַבִּטְחוֹן, צָוָה עָלַי לְהִתְאַכְסֵן אֶצְלָהּ, וְהִנֵּה הִרְבָּה יְגִיעָה וְטִרְחָה טִרְחָתִי לְהַגִּיעַ הֵנָּה, וְעַדִּין לֹא רָאִיתִי אֶצְלָהּ שׁוֹם דִּבֶּר מִיַּחַד בְּמִדַּת הַבִּטְחוֹן. אָמַר לוֹ הַגְּבִיר בֶּאֱ עַמִּי, וְלָקַח אוֹתוֹ לְחֲדָר הַמְּסַגֵּר וַיִּסְגֹּר הַדֶּלֶת בְּעֵדָם וְאָמַר לוֹ רֵאֵה וְהִבֵּט בְּכָל הַחֲדָר הַזֶּה, כִּי כִּאֵן נִמְצָא כָּל הָאוֹצְרוֹת שְׁלִי, וְהָאוֹרֵחַ הַבֵּיט בְּכָל הַחֲדָר וְלֹא רָאָה בּוֹ אֶלָּא כֶּסֶף וְשִׁלְחָן וְאַרְגָּז קֶטָן, וְחוּץ מִזֶּה הָיָה הַכֹּל רִיק, וַיִּפְתַּח הַגְּבִיר אֶת הָאַרְגָּז וְרָאָה שָׁם אֵין כִּי אִם שְׁטְרֵי חוֹבוֹת וּפְנִקָּס שְׁבוּ רְשׁוּם כָּל הַצְּדָקוֹת שְׁנוֹתָן שְׁעָלָה לְסִכּוּם גְּדוֹל מְאֹד.

אָמַר לוֹ הַגְּבִיר, רֵאֵה שְׁאַפִּילוּ בְּנֵי בֵּיתִי סְבוּרִים שְׁבַחְדָּר הַזֶּה יֵשׁ לִי אוֹצֵר גְּדוֹל שְׁמִמְנֵנוּ אֲנִי שׁוֹאֵב זָהָב וְכֶסֶף לְרוֹב, אֲבָל הָאָמַת עַד לְעֲצָמוֹ שְׁאִין לִי כְּלוּם וְאֲנִי רֵשׁ וְרִיק מִכָּל אוֹצֵר, "וְאֵין לִי אֶלָּא מִדַּת הַבִּטְחוֹן בֵּה" וְלִכֵּן בְּכָל פֶּעַם שְׁאֲנִי צְרִיף לְמַעוֹת אֲנִי נִכְנָס לְחֲדָר זֶה וַיּוֹשֵׁב עַל הַכֶּסֶף וְאוֹמֵר בְּלֵב נִשְׁבֵּר, "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, כֶּף וְכֶף מַעוֹת אֲנִי צְרִיף הַיּוֹם לְפָרְעוֹן, בְּטַחוֹנִי חֲזַק בְּךָ שְׁתַּעֲזֹר לִי וְתִתֵּן לִי כָּל הַצְּטְרוּכוֹתַי", וְה' הַטּוֹב עוֹזֵר לִי תִכְף וּמִידָּה, וְתִדַּע עוֹד שְׁמַעוֹלָם לֹא לָנָה אֶצְלֵי פְרוּטָה, כִּי בְלִילָה אֲנִי מַחְלֵק אֶת כָּל מַה שְׁנִשְׁאַר לִי מִרוּחֵי לְצַדִּיקָה, וְלִמְחֻרַת עוֹזֵר לִי ה' מַחְדָּשׁ וְנוֹתֵן לִי כָּל הַצְּטְרוּכוֹתַי.

בְּתוֹךְ כֶּף שָׁמַע הָאוֹרֵחַ אֶחָד דּוֹפֵק בַּפֶּתַח, וּבָא הַמְּשֻׁרֵת וְאָמַר לוֹ שְׁאֲדוֹן אֶחָד שָׁלַח אֵלָיו שְׁטֵר פְּרַעוֹן עַל סֶף שְׁלִשָׁת אֲלָפִים זָהָבִים וְהַשְּׁלִיחַ מִמֵּתִין שִׁיפְרַע לוֹ אֶת הַמַּעוֹת, אָמַר הַגְּבִיר לְמְשֻׁרֵת שִׁיאֲמַר לְשִׁלִּיחַ שְׁיִמְתִּין בְּבִיתוֹ בֵּינָתִים עַד שְׁיָבִיא לוֹ הַמַּעוֹת, וְהַגְּבִיר נִכְנָס לְחֲדָרוֹ הַמְּסַגֵּר לְהִתְפַּלֵּל לֵה' כְּמִנְהַגוֹ מִיָּמִים יָמִימָה, וְהִנֵּה רַק יֵצֵא

בעל הבית מחדרו ומיד בא משרתו לומר לו שאָדון אַחַד מִבְּקֶשׁ לְהַפְנֵס אֵלָיו, וְצוּה הַגָּבִיר לְהַכְנִיסוֹ, וְאָמַר הָאָדוֹן הֵהוּא אֵלָיו הֵיטוֹת וְאֲנִי קָצִין גָּדוֹל וְאֶחָרָאֵי עַל חֵילִים רַבִּים בְּמַדִּינָה זֹאת, וְכַעַת קִבַּלְתִּי פְּקוּדָה שְׁעָלֵי לְצִאת לְמַלְחָמָה, וַיֵּשׁ בְּיָדִי עֶשְׂרֵת אֲלָפִים אֲדָמַיִם, וְאִין רְצוֹנִי לְקַחְתֶּם עִמִּי לְמַלְחָמָה פֶּן אָמוֹת שָׁם וְזָרַע אִין לִי וְכָל הַהוֹן הַזֶּה יִלָּךְ לְאַבְדוֹן, עַל כֵּן בְּקִשְׁתִּי מִמֶּךָ שֶׁתִּקְבַּל הַמַּעוֹת הָאֵלוּ לְפִקְדוֹן עַד שׁוֹבֵי מֵהַמְּלָחָמָה בְּאֵם אֶהְיֶה בְּחַיִּים, וְעֵבֹר זֶה אֲנִי מֵעַנִּיק לָךְ אֶלְךָ אֲדָמַיִם, וְאֵם לֹא אָשׁוּב מֵהַמְּלָחָמָה תִּתֵּן אֶת כֶּסְפִּי לְצִדְקָה, כִּיּוֹן שְׂיִדְעֵתִי שְׂאֵתָה אִישׁ אָמֹת וְנֶאֱמָן מֵאֵד, וְנִתְרַצָּה הַגָּבִיר לְבִקְשַׁת הָאָדוֹן וְקִבַּל מִמֶּנּוּ הַמַּעוֹת וְנָתַן לוֹ שֵׁטֶר עַל תְּשׁוּעַת אֲלָפִים אֲדָמַיִם וְנִפְטָר מִמֶּנּוּ בְּשָׁלוֹם.

מיד פָּנָה הַגָּבִיר לְאוֹרַח וְאָמַר לוֹ: הִרְאִיתְ שִׁישׁוּעַת ה' פְּהַרְף עֵין, עֵתָה לָךְ לְבִיתְךָ כִּי בָּא מוֹעֵד, וְה' הַטּוֹב יַעֲזֹר לָךְ שִׁיְהִיָּה לָךְ מִדַּת הַבְּטָחוֹן, וַיֹּאמֶר לוֹ הָאוֹרַח: אִין בְּיָדִי פְּרוּטָה כִּיֻּצַּד לְנִסְעָ לְבִיתִי! מִיד נָתַן לוֹ הַגָּבִיר מְאֵתִים אֲדָמַיִם, וְאָמַר לוֹ: דַּע לָךְ שְׁעֵדִין לֹא לְמַדַּת מִמֶּנִּי מִדַּת הַבְּטָחוֹן, כִּיּוֹן שְׂאֵם הִיָּה לָךְ מִדַּת הַבְּטָחוֹן הֵיטוֹת מִתְפַּלֵּל לָהּ וְלֹא הֵיטוֹת פּוֹנֶה אֵלַי שְׂאֵתָן לָךְ מַעוֹת לְהוֹצֵאוֹת הַדָּרָךְ.

הָאוֹרַח נִפְרַד מֵהָעֶשִׂיר וַיֵּצֵא לְדַרְכּוֹ, וְהָנָה בְּדַרְךָ הוּא שׁוֹמֵעַ קוֹלוֹת שֶׁל בְּכִי וַיִּלְלָה, מִיד הָטָה אֶת דַּרְכּוֹ לְכוּוֹן הַקּוֹל וְהָנָה הוּא רוֹאֶה שְׁתֵּי נָשִׁים מוֹבְלוֹת כְּשֶׁהֵם קְשׁוּרוֹת בְּאַזְיָקִים, וּמֵאַחֲרֵיהֶם בְּנִיָּהִם הַקְּטָנִים וְכָלֶם בּוֹכִים וּמִיִּלְלִים, שְׂאֵל הָאִישׁ אֶת הַשׁוֹטְרִים לְהִיכֵן אֶתֶם מוֹבִילִים אוֹתָם, עֲנּוּ לָהֶם הַשׁוֹטְרִים שְׁהוֹלְכִים לְזֶרֶק אוֹתָם לְבוֹר עֲמוֹק מִפִּיּוֹן שְׁהֵם חִיָּבִים הַרְבֵּה כֶּסֶף לְאָדוֹן הַכֹּפֵר עַל שְׁכִירוֹת בְּתִיָּהֶם, וּבַעֲלֵיהֶם בְּרַחוּ וְנִמְלְטוּ לְכֵן אֲנִי הוֹלְכִים לְהַעֲנִישׁ אוֹתָם בְּחוֹמְרָה, מִיד נִכְמְרוּ רַחֲמֵי הָאִישׁ וְאָמַר לָהֶם: אֲנִי יִשְׁלַם אֶת הַחֹב לְאָדוֹן רַק תִּשְׁחַרְרוּ אוֹתָם לְחַפְשִׁי, מִיד הִלְכוּ כָּלֶם לְבֵית הָאָדוֹן וְשְׂאֵל הָאִישׁ אֶת הָאָדוֹן מֵה סָכּוּם הַחֹב? עֲנָה לוֹ הָאָדוֹן מְאֵתִים

וּחִמֵּשׁ עֲשָׂרָה אַדְמִים, הִתְחִיל הָאִישׁ לְהִתְחַנֵּן אֵלָיו שְׂיִסְכִּים לְקַבֵּל
 רַק מֵאָה וּחִמֵּשִׁים אַדְמִים, אֲבָל הָאֲדוֹן אָמַר שְׂאִינוּ מְסַכִּים מֵאַחַר
 שְׂכָבָר דָּחוּ אֶת הַתְּשָׁלוּמִים פְּעָמִים רַבּוֹת מְאֹד, בְּלִית בְּרִירָה נִתֵּן
 הָאִישׁ אֶת כָּל הַמֵּאֲתִים אַדְמִים שֶׁהָיוּ בְּרִשׁוֹתוֹ, בְּנוֹסָף מִשְׁכָּן אֶת
 הַטְּלִית וְתַפְּלִין שֶׁהָיוּ לוֹ וְעוֹד כָּל מִינֵי חִפְצִים עַד שְׂיָבִיא עוֹד חִמֵּשׁ
 עֲשָׂרָה אַדְמִים, הָאֲדוֹן שִׁחְרַר אֶת הַשְּׂבוּיִים וּפָטַר אוֹתָם לְשָׁלוֹם,
 וְהָלְכוּ לְבֵיתָם בְּשִׂמְחָה.

הָאִישׁ לֹא חָפָה לְקַבֵּל מֵהֶם תּוֹדָה כָּלֵל, אֲלֵא יֵשֵׁב עַל הַעֲגָלָה
 וְנוֹסַע לְדַרְכּוֹ רִיק מִכָּל חִפְצָיו וְלֹא כֶּסֶף בְּרִשׁוֹתוֹ וְהַחְלִיט לְהִתְחַזֵּק
 בְּבִטְחוֹן חִזָּק בְּכָל שְׂאִרִית כָּחוֹ, כְּפִי שֶׁלְמַד בְּבֵית הַגָּבִיר.

לְעַת עָרַב הִגִּיעַ לְעִיר חֲמַעֲלָנִיק, וְנִכְנַס לְבֵית מְלוֹן אֶחָד וְנִתְּנוּ לוֹ
 שֵׁם חֶדֶר לְלוֹן יָחַד עִם סוֹחֵר נִכְבָּד שֶׁהִגִּיעַ אֵפָּה הוּא בְּאוֹתוֹ לִילָה
 לְאוֹתוֹ בֵּית מְלוֹן, כְּשֶׁנִּפְגְּשׁוּ שְׂאֵל אוֹתוֹ הַסוֹחֵר מֵאִיזָה עִיר אֲתָה?
 עָנָה לוֹ מְעִיר פְּלוּנֵי הַסְמוּכָה לְטַעֲשֵׁט, הַמְּשִׁיף הַסוֹחֵר לְשִׂאוֹל אוֹתוֹ
 וּמִי הִיָּה אֲבִיךָ? עָנָה לוֹ וְכִי מֵה יַעֲזֹר לְךָ לְדַעַת מִי הִיָּה אֲבִי וְכִי הַפְּרָת
 אוֹתוֹ? עָנָה לוֹ הַסוֹחֵר: אֲנִי גֵרְתִּי בְּעִיר הַזֹּאת לְפָנַי עֲשָׂרִים וּחִמֵּשׁ
 שָׁנָה וַיִּתְּכֵן שֶׁהַפְּרָתִי אוֹתוֹ, אָמַר לוֹ הָאִישׁ אֶת שֵׁם אֲבִיו, וּמִיד שָׁמַח
 מְאֹד אוֹתוֹ סוֹחֵר וְאָמַר לוֹ בּוֹדָאִי שֶׁהַפְּרָתִי אוֹתוֹ הֵיטֵב, וְהִיָּה אִישׁ
 יֵשֵׁר וְהַגּוֹן מְאֹד, וְכֶּה הַמְּשִׁיכּוֹ לְדַבֵּר רַבּוֹת זֶה עִם זֶה, לְאַחַר מִכֵּן
 שְׂאֵל הַסוֹחֵר אֶת הָאִישׁ לְהִיכֵן הוּא נוֹסַע מִכָּאן, וְהָאִישׁ פָּרַט לוֹ
 אֶת סֹדֵר נְסִיעָתוֹ וְאֶת הַעֲוִרוֹת שֶׁאֲמוֹר לְעִבּוֹר בְּדַרְכּוֹ לְבֵיתוֹ. פָּנָה
 אֵלָיו הַסוֹחֵר וְאָמַר לוֹ יֵשׁ לִי בְּקִשָּׁה קִטְנָה מִמֶּךָ, הִיֹּת וַיֵּשׁ בְּרִשׁוֹתֵי
 צָרוֹר גְּדוֹל שֶׁל כֶּסֶף שְׂאוֹתוֹ אֲנִי אֲמוֹר לְמָסַר לְקַרְוֵבֵי הַדֶּר בְּעִיר
 פְּלוּנֵי שְׂאֲתָה עוֹבֵר בָּהּ בְּדַרְכָּךְ לְבֵיתְךָ וְכֶסֶף זֶה קִבְּלָתִּי אֲנִי וְקַרְוֵבֵי
 בִּירוּשָׁה מִשְׂאֵר בְּשָׂרְנוּ שֶׁנִּפְטַר לְלֹא זָרַע, וְאִינִי רוֹצֵה לְשַׁלַּח אֶת
 הַמַּעוֹת בְּדוֹאֵר כִּיּוֹן שְׂאִינִי סוּמֵף עֲלֵיהֶם, וְאֲתָה נִרְאָה לִי אֲדָם הַגּוֹן
 וַיֵּשֶׁר מְאֹד, לִכֵּן אֲבַקֵּשׁ מִמֶּךָ לְמָסַר לְקַרְוֵב שְׁלִי שֶׁשְּׂמוֹ כֶּה וְכֶה אֶת

הַפֶּסֶף כִּיּוֹן שֶׁהֵנוּ עֲנֵי וְרַשׁ וְצָרִיף מְאֹד לְמַעוֹת אֱלוֹ, מִיַּד לִקַּח הָאִישׁ אֶת הַפֶּסֶף וְתִפְרֹתוֹ בְּבִגְדוֹ עַל מְנַת שְׂיִהֶיָּה שְׁמוֹר מְאֹד וְהִסּוּחַר נִתֵּן לוֹ מְעוֹת עֲבוּר שְׂכָר טִירְחָא, אֲבָל הָאִישׁ סָרַב לְטוֹל שְׂכָר עֲבוּר הַמְצוּהָ, הִסּוּחַר הַפְּצִיר בּוֹ מְאֹד שְׂיִטּוֹל אֶת הַמְּעוֹת בְּמַתְנָה וְלֹא עֲבוּר הַמְצוּהָ עַד שֶׁלִּקַּח אֶת הַפֶּסֶף.

בְּבִקּוּר נִסְעֵ הָאִישׁ הַנִּ"ל וְהִגִּיעַ לְעִיר פְּלוֹנֵי וְהִתְחִיל לְחַקּוֹר אַחַר הָאִישׁ שְׂאֵלָיו נִשְׁלַח עִם הַמְּעוֹת וְאִין יוֹדַע וְאִין מְפִיר וְשָׂאֵל גַּם אֶת זְקֵנֵי הָעִיר וְכֻלָּם אָמְרוּ לוֹ, טְעִיתָ!, כִּי מַעוֹלָם לֹא נִמְצָא בְּעִיר אָדָם בְּעַל שֵׁם זֶה. הִתְעַכֵּב הָאִישׁ בְּעִיר כַּמָּה יָמִים וְלֹא הִצְלִיחַ לְמַצוֹא אֶת הָאִישׁ וְלֹא יָדַע מַה לַּעֲשׂוֹת עִם הַפֶּסֶף שֶׁקָּבַל, בַּחֲסֵר בְּרִירָה נִסְעֵ מִשָּׁם בְּפָחִי נֶפֶשׁ, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְבֵיתוֹ.

לְאַחַר מִסְפָּר יָמִים נִסְעֵ לְרַבּוֹ הַקְּדוֹשׁ ר' מִיכָל מְזֻלָּאטְשׁוּב זצ"ל וְסִפֵּר לוֹ אֶת כָּל אֲשֶׁר קָרְהוּ, וְכֵן סִפֵּר לוֹ אֶת פְּרִשְׁת׃ הַפֶּסֶף שֶׁקָּבַל וְאִינוּ יוֹדַע לְמִי לְמַסְרוֹ, עָנָה לוֹ הַרַב, מְעוֹת אֱלוֹ הֵם שְׂכָר מְשֻׁמִּים עֲבוּר כִּף שֶׁהִתְחַזְקָתָ בְּבִטְחוֹן בַּה' יִתְבָּרַךְ וְתִדַּע לָךְ שֶׁהִסּוּחַר שֶׁנָּתַן לָךְ כֶּסֶף זֶה אִינוּ אָדָם כָּלֵל, אֲלֵא מְלֵאָף שְׁנוּצָר מִמְצוֹת פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִים שֶׁקִּימָת בַּהֲדוּר רַב וְאֶת הַפֶּסֶף תִּקַּח וַעֲשֵׂה בּוֹ כְּרִצוֹנְךָ, וְהַמְשִׁךְ לְהִתְחַזֵּק בְּמַדַּת הַבִּטְחוֹן כִּפִּי אֲשֶׁר רְאִיתָ אֲצֵל הָאִישׁ הַגָּבִיר אֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּירָ לְשָׁם.

הַשְּׁפַע מוֹכֵן עַל יַד הָאָדָם

פְּעַם נִסְעֵ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוֹשׁ עִם הַמַּגִּיד רַבִּי מְנַדֵּל מְבֵאָר, בְּאַמְצַע הַדְּרָף צָמָא ר' מְנַדֵּל לְמִים, אָמַר לוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב: אִם יִהְיֶה לָךְ בִּטְחוֹן אֲמַתִּי בַּהֲשֵׁם יִתְבָּרַךְ אֲזִי יִזְמִין לָךְ ה' מִים. וְכֵן הָיָה, וְנִזְדַּמְּן שֵׁם עָרַל אַחַד וְשָׂאֵל לָהֶם אִם פָּגְעוּ בְּסוּסִים שֶׁנֶּאֱבָדוּ מִמֶּנּוּ

לפני שלשה ימים שהוא מבקש אותם, ושאל לו אם יש לו מים, ונתן שתית מים לר' מנדל, אחר כך שאל ר' מנדל לרבו הבעל שם טוב, כיון שהערל לא נסע רק למעני לרוות צמאוני, למה היה נוסע ג' ימים? והשיב לו הבעל שם טוב, שהשם יתברך הזמין לך אותו מקודם, שאם יהא לך בטחון אמתני בהשם יתברך, מיד ימלא לך מחסורך, הרי שגדול כח הבטחון, שהשם יתברך מזמין למלא משאלות אדם קודם שיהיה, באפן שיהיה לך בטחון. (אמרי פנחס - פרשת מקץ)

כי לא לחכמים לחם

יהודי בעל עסקים, הגיע לפני הרה"ק מקוצק זי"ע והתאונן לפניו בדמעות שאין לו לחם לאכול ולכן הוא מבקש מהרב שיתפלל ויפעל עבורו ישועה מלמעלה שישוע בפרנסה, ושלא יהיו כשלונות בעסקיו.

פנה אליו הקוצקער רבה: בודאי ידוע לך מה שאמר שלמה המלך "כי לא לחכמים לחם". ולכאורה זה תמוה מאד, שהרי השכל אומר שאיש מכשר וחקם המבין בעסקים אמור להיות עשיר ובעל נכסים? אלא ללמדנו שהפרנסה באה מהבורא יתברך בלבד, ולכן מי שאינו חכם מטבע הדברים הנו סומך על הקב"ה ותולה עיניו למרום, ולא על כחו וחקמתו, ממילא נשפע עליו פרנסה בקלות. אבל החכם בדעתו חושב שיכול להסתדר לבד והוא מלא בתוכניות כיצד לפתח ולהרחיב את עסקיו, ולכן אומר לו הקב"ה 'תסתדר לבד'!

אם כן עליך, סים הרבי, להתפלל לה' ולהחדיר בלבך 'בטחון' שהכל בא מאת ה', ואל תסמך על חכמתך מתוך ידיעה שגם

החכמה מתנת שמים היא, ועל ידי זה תצליח מאד בפרנסתך בהרחבה גדולה.

לא לוותר על מצות הבטחון

מספר על מרן הגרי"ז זצוק"ל שבִּעֶרְבֵי ראש חֹדֶשׁ אֶחָד לֹא הָיָה לוֹ עֵדִין מַעוֹת לְשֵׁלֶם עֲבוּר אֲבָרְכֵי הַכּוֹלָל, בְּעוֹדוֹ דֵּן עִם מְקַרְבֵי בְּאֵם לְחַפְּשׁ אִיזוֹ שֶׁהִיא הַלְוָאָה, אָמַר לוֹ אֶחָד מֵהַנוֹכָחִים שֶׁהִיא צָרִיף לְסִדֵּר עֲבוּר הַכּוֹלָל קֶרֶן שֶׁל רֶבַע מִלִּיּוֹן לִירוּת, כְּדֵי שְׂאֲחַת וּלְתַמִּיד יְסוּרוּ דְאֲגוּתֵיו שֶׁל רַבֵּנוּ כָּלִיל, עֲנָהוּ מֶרֶן הַגְּרִי"ז זצ"ל: שְׂבִאֲמַת גַּם אִם הָיוּ מְצִיעִים לִי וְתוֹרְמִים לִי כְּזֹאת לֹא הֵייתִי מְסַכֵּם, מִשּׁוּם שִׁ"הָאֵם בְּשִׁבִיל רֶבַע מִלִּיּוֹן לִירוּת, אֲמַכֵּר אֶת מִצְוֹת הַבִּטְחוֹן".

מי שיש לו 'שער הבטחון' הוא גביר

ספר הגאון ר' אברהם ארלנגר שליט"א ששמע מהגרי"ד זצ"ל בן מרן הגרי"ז זצ"ל, שְׁלִמְרֵן הַגְּרִי"ז זצ"ל הֵייתָה אַחַר חֲתֻנָּתוֹ נְדוּנָה גְדוֹלָה, בְּלוֹק בְּנִינִים שְׁלֵם בּוֹרְשָׁא, אוֹלָם בְּעִקְבוֹת מְקָרָה שְׂקָרָה הִפְסִיד אֶת כָּל הַנְּדוּנָה וְאֶת כָּל הַבְּנִינִים, וְעַסַּק אֶז בְּשַׁעַר הַבִּטְחוֹן בְּחֻבוֹת הַלְּבָבוֹת, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה אָמַר: הָעוֹלָם חוֹשֵׁב שְׁעֵשִׂיר הוּא הָאָדָם שֵׁשׁ לוֹ בְּלוֹק בְּנִינִים, אוֹלָם הָאֲמַת הִיא שְׁגִבִיר הוּא מִי שֵׁשׁ לוֹ אֶת שַׁעַר הַבִּטְחוֹן בְּחֻבוֹת הַלְּבָבוֹת. (סֵפֶר עֲבָדוֹת וְהַנְּהֻגוֹת לְבֵית בְּרִיסקָ ח"א עמ' ע"ג).

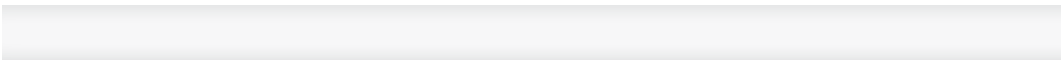
השם שלך קים לעולם

פעם בא בעל עגלה אחד לפני החפץ חיים זצ"ל והתאונן בפניו האיר שאבד פרנסתו, כיון שהסוס שהיה מתפרנס על ידו מת, ואין לו מעות לקנות סוס אחר, ובמה יתפרנס מעתה? אמר לו הגאון החפץ חיים, האם הנך חושב שהסוס הוא זה שפרנס אותך? הלא הקדוש ברוך הוא הוא שפרנס אותך כמו שזן ומפרנס את כל העולם כלו, ואם הסוס שלך מת, הלא השם יתברך הוא חי וקים לעד, ויש לו הרבה דרכים האיר לפרנס אותך ואת ביתך.

תפילות על בטחון

תפילות על אמונה, בטחון ופרנסה בשפע.

אבינו שבשמים, ידענו כי עקר ויסוד היהדות הוא האמונה השלמה וכל קיום עמך ישראל, טובתו והצלחתו, הוא באמונתו המהורה ובשלמות הבטחון בשמך הגדול והקדוש. חובתנו הוא לזכר תמיד כי אתה הוא יוצר הכל, אדון הכל, ומושל בכל והשגחתך על הכל, לא יפלא ממך דבר, ואין נסתר מנגד עיניך. אתה המגדל ומחוק לכל, וכל טובתנו והצלחתנו מסורים בידיך, אתה לבדך עוזר וסומך, גואל ומושיע, מיטיב ומרחם, זן ומפרנס ומכלכל לכל. ובידיך למלא כל מחסורנו וכל משאלותנו. ידענו כי מבלעדי מאמריך אין שום כח בעולם ואין יכלת בשום נברא להועיל ולהזיק, להרע ולהיטיב. אתה הוא עלת כל העלות וסבת כל הסבות, אדון כל המעשים.

לכן באנו לשפוך שיח ותחנונה לפניך, בדלים וכרשים דפקנו דלתך, נא אב הרחמן רחם עלינו ותטע בלבנו ובלב כל עמך בית ישראל אהבתך ויראתך. וזכנו להאמין באמונה שלמה בך, באחדותך ובמלכותך ובהשגחתך הפרטית ובתורתך הקדושה והתמימה. זכנו להיות בטוחנינו בך תמיד על כל דבר, בטחון גמור ושלם, חזק מאד, בלי שום רפיון וחלשה, ולא נדאג ולא נפחד כלל. שמרנו והצילנו מקנאה, שנאה ותחרות, ונהיה שמחים מאד בטובת והצלחת איש ישראל.

אבינו שבשמים, השלכנו עליך יהבנו נא אתה תכלכלנו. הפצנו ובקשתנו מלא ברחמים. בך תלינו בטחוננו, רחמיך מהרה יקדמונו. ובזכות אבותינו הקדושים אברהם, יצחק ויעקב, ובזכות כל הצדיקים והחסידים והתמימים והישרים, שהאמינו ובטחו בך בכל לבם ונפשם, חננו ועננו ושמע תפלתנו. ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו. והכן פרנסתנו מידך הרחבה והמלאה, ולא יצטרכו עמך בית ישראל זה לזה ולא לעם אחר. ותן לכל איש ואיש די פרנסתו ולכל גויה וגויה די מחסורה. ותמהר ותחיש לנאלנו ותבנה בית מקדשנו ותפארתנו ותן חלקנו בתורתך ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמוניות. "יהיו רצון אמרי פי והגיון לבי לפניך, ה' צורי וגואלי". (ספר מצות הבטחון)

וזכני שיהיה לי מדת הבטחון באמת בשלמות ואהיה בוטח ביהוה תמיד. ואזכה להשליך את כל יהבי עליך ואתה תכלכלני שתתן לי עצה טובה בכל פעם בכל עניני המושא ומתן, שאזכה לידע איך להתנהג בהמושא ומתן, לדעת מה ומתי לקנות ולמכור, באפן שתצליח את מעשי ידי. ותזמין לי פרנסתי ברוח בסבה קלה בלי שום טרדא ובלבול כלל, למען אוכל לעשות רצונך ולעסק בתורתך ובעבודתך תמיד:

רבנו של עולם, הטה אלהי אונך ושמע פקח עיניך וראה שוממותינו ואל תעלים עיניך מאתנו וחמל עלינו ברחמיך הרבים ותשגיח עלינו בעין החמלה ותחנינה, בעינא חד דרחמי, עינא פקייחא דלא נאים תדיר. ותמשיך עלינו השגחה שלמה ברחמיך הרבים, שגזכה שימושך כח הראות מעיניך עלינו, על ידי תורתך הקדושה אשר אתה משפיע עלינו על ידי צדיקי אמת. ונהיה סמוכים וקרובים מאוד אל כח הראות והשגחתך הקדושה, עד שגזכה לשוב ולהצטיר בעיניך ונהיה נכללים בך. ותמשיך עלינו ברחמיך השגחה שלמה תמיד ועל ידי זה תשפיע

עלינו כל טוב, שפע טובה וברכה וקדשה וטהרה אמתית. ותשגיח ותראה בענינו ועמלנו ודחקנו בגוף ונפש וממון בגשמיות ורוחניות. ותרחם על עמך ישראל הנפוצים כצאן אשר אין להם רועה ותשוב ותקבץ נפוצותינו ונדחיינו מארבע כנפות הארץ ותמהר ותחיש לגאלינו ותביא לנו את משיח צדקנו. כי ארץ עלינו הגלות מאד בגוף ונפש, עד אשר כשל כח הסבל כאשר אתה ידעת יהוה אלהינו. חוס וחמל עלינו ותשפיע חסדיך עלינו ותביא לנו מהרה את משיח צדקנו ותבנה את בית המקדש במהרה בימינו. ויקים מקרא שכתוב: "ואני ברוב חסדיך אבוא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך". "יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יהוה צורי וגואלי". (לקיטת תפילות - י"ג)

וכן תעזרנו ברחמיך הרבים וחסדיך העצומים ותזכנו לשבר תאות ממון מאתנו, שלא יהיה לי שום תאוה ושום חמדה ושום השתוקקות לממון. ונזכה להיות שונים בצע לשנא את הממון בתכלית השנאה. ותעזרנו בעת שאנו במרחים לעסק באיזה עסק ומשא ומתן, שנזכה לעשות המושא ומתן באמונה שלמה ונקים דברינו תמיד ולא נחליף ולא נשנה דבורנו לעולם אפלו בשביל הון רב וכל הון דעלמא לא יוכל להטות לבבנו חס ושלוש מן האמת והאמונה, לשנות או להחליף איזה דבור מדברינו חס ושלוש, וככל היוצא מפינו בשעת המושא ומתן כן נעשה ונקים תמיד בלי שום שנוי בעולם. ותצילני ברחמיך הרבים, שלא אהיה נבהל להון, ולא אמריר את דעתי לרדף אחר הפרנסה חס ושלוש, ביגיעות גדולות ובמרחות עצומות חס ושלוש, רק תשפיע עלי ברחמיך ותטע ותקבע בלבי אמונה ובטחון שלם באמת ואהיה בוטח ביהוה לבר. ואדע ואאמין באמת, כי לא ממוצא וממערב וממדבר הרים כי לא ככחו וגבר איש ואין יכולת כלל בכחו ועצם ידי לעשות

חיל ועשירות כָּלָל, רק הכל מאתך לבר והעֶשֶׂר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל. ואמין באמת ובאמונה שלמה, שאתה יכל להזמין לי פרנסתי בשלמות בסבה קלה, בלי שום יגיעות וטרדות וטרדות כָּלָל ולא אבלבל את מחשבותי בשביל מרדת הפרנסה כָּלָל, רק אִזְכָּה להיות חזק במדת האמונה והבטחון בך ותברך תמיד:

אֲדַנִּי שְׁמַעָה בְּקוֹלִי תְהִינָה אֲזוּנֶיךָ קִשְׁבוֹת לְקוֹל תַּחֲנוּנַי. שְׁתַּעֲלֶה וְתִקַּם אוֹתִי לְהִיּוֹת חֲזָק וְאִמּוּיִן לְעִמּוּד עַל מַעֲמַד הָאֱמוּנָה וְהַבְּטָחוֹן לְהֵאֱמִין בְּךָ בְּאֵמֶת וּבְאִמוּנָה שְׁלֵמָה, עַד שְׁאִזְכָּה לְשַׁבֵּר תַּאוֹת מִמּוֹן לְגַמְרֵי וְלֹא אֶטְרִיד אֶת דַּעְתִּי כָּלָל בְּפִרְנָסְתִּי וְלֹא אֶסְמַךְ עַל שׁוּם סִבָּה וְעַל שׁוּם עֶסֶק כָּלָל, רַק אֲשִׁים בְּטַחוּנִי עֲלֶיךָ וְאֶסְמַךְ וְאֶתְחַזֵּק בְּבְטָחוֹן בְּהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבַר. וְאַתָּה תִּרְחַם עָלַי וְתִשְׁפִּיעַ עָלַי בְּטוֹבְךָ הַגָּדוֹל שֶׁפַע טוֹבָה וּבִרְכָה מִמְּקוֹר וְשִׁרְשׁ הַהַשְׁפָּעוֹת שֶׁבִקְדֻשָּׁה וְתִזְמִין לִי פִרְנָסְתִּי קִדְּם שְׁאֶצְטָרֶךְ לָהּ בְּסִבָּה קְלָה בְּלִי שׁוּם יְגִיעָה וְעִצְבוֹת כָּלָל. וְאִזְכָּה לְשַׁפֵּעַ עֲשִׂירוֹת וּדְקֻדְשָׁה לְהִיּוֹת שְׂמֵחַ בְּחֻלְקֵי תְּמִיד וְאֵל תִּצְרִיכֵנִי לֹא לִידֵי מִתְּנַת בְּשֶׁר וְדָם וְלֹא לִידֵי הַלְּוָאֶתֶם וְתִצְלִינִי בְּרַחֲמֶיךָ שֶׁלֹּא אֶהְיֶה בְּעַל חוֹב כָּלָל לְעוֹלָם וְלֹא אֶצְטָרֶךְ לְלוֹוֹת מֵאַחֲרִים כָּלָל וְלֹא אֶרְדֶּף אַחַר מוֹתְרוֹת חֵם וְשָׁלוֹם, לְלוֹוֹת מֵאַחֲרִים חֵם וְשָׁלוֹם, בְּשִׁבִיל לְהַגְהִיג מִשָּׂא וּמִתָּן גָּדוֹל, רַק תִּרְחַם עָלַי וְתִשְׁפִּיעַ עָלַי בְּרַחֲמֶיךָ וְתִזְמִין לִי פִרְנָסְתִּי בְּסִבָּה קְלָה בְּלִי שׁוּם הַלְּוָאָה מֵאַחֲרִים כָּלָל, וְתִשְׁלַח בְּרָכָה וְהַצְלָחָה וְהַרְוָחָה בְּכָל מַעֲשֵׂי יָדַי. וְתִזְכְּנִי לְהִיּוֹת מִמַּעַט בְּעֶסֶק, רַק לְעֶסֶק בְּתוֹרָה וְעִבּוּדֵת יְהוָה בְּאֵמֶת כָּל יְמֵי חַיֵּי, אֲנִי וְזַרְעִי וְזַרְעֵי זַרְעִי וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: (לקוטי תפלות - כ"ג)

ובכן תרחם עלי מלא רחמים ותזכני למדת הבטחון באמת בשלמות גדול. ואהיה חזק ואמין בבטחון לבטח באמת בחסדיך הרבים,

שתשוב ותרחם עלי ותשפיע ותתן לי כל צרכי בגשמיות וברוחניות. ותתן לי פרנסתי בשלמות, פרנסת הנפש ופרנסת הגוף בקדושה ובטהרה גדולה, ותתן לי כל צרכי במועדו ובזמנו, כמו שכתוב, עיני כל אליך ישברו ואתה גותן להם את אכלם בעתו. ואף-על-פי שעשיתי מה שעשיתי וקלקלתי מה שקלקלתי ופגמתי מה שפגמתי והרעותי את מעשי וקפחתי את פרנסתי, אשר לפי מעשי הרעים אני רחוק מאד מפרנסה, אף-על-פי-כן אבטח בך כי לא תעזבני לעולם בחסדיך, כי רחמיך רבים יהוה, רחמיך רבים מאד. ואתה טוב ומטיב לרעים ולטובים, טוב לכל, כמו שכתוב: "טוב יהוה לכל ורחמיו על כל מעשיו". ובטובך הגדול אתה זן את כל העולם בלחן ובחסד וברחמים, אתה גותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדך. אנא ברחמיך הרבים, אל תעשה עמי כחטאי ואל תגמלני כמפעלי. ואל יהיו עונותי מכדילים ביני ובין טובך ושפעך הטוב היורד עלינו תמיד, מלא רחמים, חזקני ואמצני לבטח בך באמת. ואל יבהלוני רעיוני ואל יבלבלו דעתי רבוי חטאי העצומים, מלהתחזק בבטחון חזק ואמין בך תמיד, ואזכה לקים מקרא שכתוב: "בטחו ביהוה עדי עד כי ביהוה יהוה צור עולמים". ונאמר: "ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה והיה יהוה מבטחו". ואזכה על-ידי הבטחון לעשות כלי וצנור על-ידו לקבל השפע טובה והפרנסה וכל צרכי, במועדם ובזמנם קדם שאצטרך להם. אלהינו, אבינו, רענו, זוננו, הזן ומפרנס ומכלכל מקרני ראמים עד ביצי בנים, פרנסני וכלכלני בגדבת חסד ומתנת חנם אותי ואת כל ביתי ואת כל התלויים בי ואת כל הנלוים אלי, ותן לי כל צרכי בכבוד ובהתר ובהרחבה גדולה, באופן שלא תבלבל אותי הפרנסה מתורתך ועבודתך כלל. ואל תצריכני לא לידי מתנת בשר ודם ולא לידי הלוואתם, כי אם לידי המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, שלא

גבוש ולא נכלם ולא נפשל לעולם ועד. ואזכה לעסק תמיד בתורתך ובעבודתך באמת כל ימי חיי, אני וזרעי וזרע זרעי וכל יוצאי חלציו וכל עמך בית-ישראל מעתה ועד עולם, אמן סלה: (לקוטי תפלות - פ"ב)

מלא רחמים, חונן לאדם דעת, חנני מאתך וזפני שיהיה שכלי ודעתי בשלמות, באפן שאזכה לבטחון שלם בתכלית השלמות, שאזכה לבטח בך תמיד שאתה תפרנסני ותכלכלני ותתן לי כל מחסורי תמיד, ואתחזק בבטחון בכל-עת יותר ויותר, ואהיה בטוח בחסדך שתושיעני בכל מה שאני צריך להושע בגשמיות וברוחניות, בגוף ונפש ומזון, ולא אפל מן הבטחון לעולם, ולא יוכלו רבוי עונותי העצומים לבלבל הבטחון שלי חס ושלום, רק אזכה להתחזק בכל-עת ובכל שעה בכל מה שיעבר עלי לבטח בך תמיד באמת, עד אין סוף ועד אין תכלית, כמו שכתוב: "בטחו ביהוה עדי עד כי ביה יהוה צור עולמים". ואהיה בטוח בעצם חסדך ורחמיך אשר אינם כלים ואינם תמים לעולם. כי לא כחמאי תעשה לי חלילה, ולא כעונותי תגמול עלי, רק תעשה בגפלאותיך המרבים והעצומים, בדרכי חסדך הישנים והחדשים שאתה מחדש בכל יום ובכל-עת ובכל שעה. ותתן לי כל פרנסתי וכל פרנסת אנשי ביתי וכל התלויים בי וכל הצטרכותנו בהרחבה גדולה קדם שנצטרך להם. ותעזרני ותושיעני בכל-עת בכל מה שאני צריך להושע ותזכני על-ידי התחזקות הבטחון להרבות בצדקה בכל-עת ולא אחשב מיום לחברו כלל, רק כל מה שתשפיע לי בכל יום אפזר לצדקה לעניים הגונים שתזמין לי ברחמיך. ואזכה להחזיק וראי יהוה באמת העוסקים בתורתך ובמצותיך באמת, להחזיקם ולתומכם ולהספיקם כל מחסורם אשר יחסר להם, ולא יבלבל אותי מזה שום מונע ומעכב, רק אתחזק תמיד להרבות בצדקה לעניים הגונים ולפזר

מִמּוֹן הַרְבֵּה עַל כָּל צָרָכֵי מִצְוָה וְתִלְמוּד תּוֹרָה, בְּפֶרֶט עַל כָּל דְּבָר
שֶׁהוּא זְכוּת הַרְבִּים לְדוֹרוֹת. וְאַתְּיָה חֲזַק בְּבִטְחוֹן בְּשִׁמְךָ הַגָּדוֹל הַקְּדוֹשׁ
וְהַנּוֹרָא, שְׂאֵתָה תִגְמַר בְּעֵדֵי לְטוֹבָה תִמְיֵד וְלֹא תַעֲזֹב אוֹתִי לְעוֹלָם,
וַיִּקְרָא בִּי מִקְרָא שְׂכֵתוֹב: "בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר אֲשֶׁר יִכְמַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה

מִבְּטָחוֹ": (לקוטי תפילות - קל"ז)

קונטרס
פסוקי ברחון
להגרי"מ שכטר שליט"א

עֲזְרֵי יַעֲמֵם יְהוָה עֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ:

נמצא כתוב בשם הגאון החסיד מופלג בדורו נר ישראל עמוד הימיני, מורנו ורבונו רבי לייב אב"ד פראג, הנקרא בשם מהר"ל מפראג, שיאמר כל אדם פסוקי בטחון כדי להרגיל עצמו בבטחון ואמונה, וזאת עקר דת הישראלית, וצריך להתחזק בזה מאד מאד, ואחר אמירת הפסוקים, יבקש מהשם יתברך שיזכהו להיות חזק מאד באמונה ובטחון כרצונו יתעלה.

עוד היה אומר המהר"ל מפי זקנו הגאון רבי חיים, שמקובל בידינו מהקדמונים, שאמירת פסוקי בטחון מסגלים לבטל כל גזרות קשות, והיו אומרים פסוקי בטחון במערכות המלחמה וישמו בטחונם בהקדוש ברוך הוא והיו נצולים. וכן מסוגל הוא לומר פסוקי בטחון לפני משא ומתן וכל עסק שהוא. (מספר "משפט צדק" עם תהלים, אות ר"ד).

רְצוּנְכֶם פֶּרֶקְלִיט שֶׁהוּא עוֹמֵד לְעוֹלָם?

בטחו בו בכל עת ואתם עומדים, שנאמר (תהלים קמו) אֲשֶׁרִי שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ שִׁבְרוּ עַל יְהוָה אֱלֹהָיו, אִם אַתֶּם יוֹדְעִים בְּמִי אַתֶּם בּוֹטְחִים, בְּמִי שֶׁעֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ, מְשַׁמְּחֵתִי אֶת הַשְּׁמַיִם וְהַרְקֵעֵתִי אֶת הָאָרֶץ, שְׁמָא זָזוּ מִמְּקוֹמָן?, כִּי מִי שֶׁהוּא בּוֹטֵחַ בִּי אֵין שִׁכְרוּ פּוֹסֵק לְעוֹלָם, לִכְפֹּר נֹאמֵר "אֲשֶׁרִי שָׁאֵל יַעֲקֹב בְּעֶזְרוֹ" וגו' "עוֹשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ" וגו', (מדרש שוחר טוב תהלים קמו).

להיות ביהוה מבטחך הודעתיה היום אף אתה: (משלי כב יט) נראה על הלשון "אף אתה", כי האדם בעת שצריך אל מדת הבטחון, הבע"ד שם בלבד כל מיני השתמטות מזה, כלומר שאינו ראוי לישועה ח"ו, או שמא יגרום החטא, גם מודד עצמו שבטחונו אינו שווה כי הוא חלש בזה, או שמרגיש שסוף כל סוף אינו בוטח, וכזאת הרבה, וע"ז, אמר

"אף אתה" איך שאתה נראה, ואיך שבטחונך נראה, לא תשמע לשום דבר להסיר ממך בטחונך, כי אפילו רשע הבוטח ביהוה חסד יסובבנו, (כמובא במדרש, ילקוט תהלים תשי"ט), וגם קטני אמונה בכלל מאמינים הם, (כמ"ש בספר אמונה ובטחון לחזון איש פ"ב).

וזה לשון הרמב"ן (בס' האמונה והבטחון פרק א') "עוד אמר בטח ביהוה ועשה טוב, כלומר אף על פי שאין בידך מעשים ותדע בעצמך שאתה רשע, עם כל זה בטח ביהוה כי הוא בעל הרחמים וירחם עליך, (עצם הבטחון ממשיך את הלשונה) כמו שנאמר ורחמיו על כל מעשיו ר"ל צדיקים ורשעים, ואמרו בשעה שאדם מצטער שכונה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי, על כן אמר בתחילה בטח ביהוה, כלומר בין שתהיה צדיק בין שתהיה רשע בטח ביהוה" (מובא בס' שער הבטחון דף כד לבעל שומר אמונים זצ"ל).

רק אליו יתברך

אם תדינני אברך מפניך אליך (מפיוטי רבי יהודה הלוי, מובא בספר בטחון איש ד' נ').

בטחון על צד החסד

קנה אל יהוה וגו', ולא יתיאש מלקוות אל יהוה בכל מעשיו מיראת עוונותיו כי השגחת השי"ת תמשיך תמיד אל המייחלים אליו על צד החסד ולא על צד הגמול, (ס' העיקרים פמ"ח).

אמר להם הקב"ה הואיל ובי תליתם בטחונכם, אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילבינו (ישעיהו א' יח) (ילקוט שמעוני ישעיהו א' רמז שפט)

ואמירת פסוקי בטחון הן הן בטחון, והוא ממש כענין שגילה רבינו בלקו"מ (ח"ב סי' מ"ד), בענין האמונה, ז"ל: "האמונה תולה בפה של אדם, בבחי' (תהלים פט) אודיע אמונתך בפי, היינו על ידי שמדברים האמונה בפה, זה בעצמו אמונה.

בטחון, כלל כל המצות

עיקר נתינת התורה לישראל, הוא כדי שישומו בטחונם ביהוה, כמו שנאמר (תהלים ע"ח ז) וישומו באלהים כסלם וגו', וגם כן לספר אחר כך לבניהם, כמו שנאמר (שם ו) למען ידעו דור אחרון, והוא, לפי שעיקר הכל הוא הבטחון השלם והוא כלל כל המצוות, (הגר"א על משלי כ"ב י"ט).

וצדיק באמונתו יחיה, היא הבטחון

וכן המצוות המה תרי"ג והן נכללות באחת, כמו שאמרו בא חבקים והעמידן על אחת והיא "הבטחון" כמו שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, (פירוש הגר"א משלי לה), (ונראה לע"ד מה שפי' כאן "באמונתו" על בטחון, כי תיבת "יחיה" מתפרש על כל צרכי טובת החיים).

בטחון, המעלה היותר גדולה

כי בטחון הוא המעלה היותר גדולה, (ביאור הגר"א ישעיה י' כ')

עד כמה גבוה מדת בטחון

א"ר סימון בשם רבי יהושע בן לוי כל מי שבוטח בהקב"ה זוכה להיות כיוצא בו, מנין, שנאמר (ירמיה י"ז ז) ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה. והנה יהוה מבטחו (עיין פירוש מהרז"ו), אבל מי שיבטח בעכו"ם נתחייב

להיות פיוצא בה מנין שנאמר כמוהם יהיו עושיהם (תהלים קט"ו ח) ע"כ,

(מדרש רבה דברים ה' ח)

[מאמר חז"ל זה מבהיל את הרעיון אף שאינו כפשוטו, ולענ"ד אפשר לומר שיש בכח בעל בטחון לשנות את הטבע ולפעול ישועות בבחי' ישראל ממשלותיו כפי שידוע סיפורים רבים נפלאים על זה אפילו מאנשים פשוטים].

יש מדרגות רבות בבטחון עד אין סוף

כי יש כמה מעלות ומדרגות בבטחון עד אין סוף, בבחי' בטחון ביהוה עדי עד (ישעיה כ"ו), (לקו"מ ח"א רכ"ה).

[לדוגמא, להאמין בהשי"ת שהוא כל יכול ויכול לעזור ולהושיע, ולצפות אליו שיושיע, גם זה נכנס בגדר בטחון, ונדאי הוא האדם להושיע עבור זכות זה לבד, אפילו אין לו שום זכות אחר].

והבטה לישועה גם זה נקרא בטחון

כמ"ש רבינו בליקוטי מוהר"ן (ח"א סי' עו), וז"ל: "בחי' מעלת הבטחון, כי הבטחון הוא בחי' הסתכלות, שמסתכל וצופה בעיניו להשי"ת לבד, ובוטח בו בבחי' (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו, כי על ידי הסתכלות בבטחון גם כן עושה כלי וכו', עכ"ל. וכן ברבינו יונה כתב (משלי ג' כו) "וגם התוחלת נקרא "בטחון", וכן גם תקנה".

ובמדרש, רבי אליעזר ורבי תנחום בשם רבי ירמיה אפילו רשע ובטח ביהוה חסד יסובבנו (ילקוט שמעוני, תהלים רמז תשיט).

גודל וימעלת אמירת פסוקי בטחון

(מספר טהרת הקודש הקדמון)

וזאת אשר שמעתי ועל השמועה נשענתי, וגם בשם אדם גדול
 מצאתי, ולומר פסוקי בטחונות להזהיר באתי, אם אפשר בכל יום מה
 טוב, ועפ"י הכרח פעם אחת לשבוע לרוב. ואלה דברי החכם אשר
 מצאתי כתוב בשמו, "ראוי וטוב לומר פסוקי בטחונות בכל יום ויום
 וראיה לזה מהזהר פרשת וארא וז"ל: דא בטחו ביהוה עדי עד כל
 יומא דבר-נש בעי לאתתקפא ביה בקודשא בריה הוא דהכי אמר
 דוד 'אלקי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי', ומאן דשוויה
 בטחוניה ותוקפיה כדקא יאות לא יכלון לאבאשא ליה כל בני עלמא
 וכו', הדא הוא דכתיב כי ביה יהוה צור עולמים וכו' וגו', [פי': כל יום
 צריך בן אדם להתחזק בהקדוש ברוך הוא וכו' ומי שמשים בטחונו
 וחקו כמו שצריך לא יוכלו כל בני אדם להרע לו], ונראה לי שעל פי
 מאמר הקדוש הזה יסדו לומר פסוקי הבטחונות והיו כאחדים בידם
 לקרותם בכל יום כדי לחזק בטחונם ביהוה" עכ"ל (של החכם הנ"ל), על
 כן באנו עוד להזהיר שיאמר כל אדם פסוקי בטחונות ואז יתתקף
 ביה בקודשא בריה הוא כדבעי, וגם מהטעם שמצאתי כתוב עוד שם
 בדברי החכם הנ"ל, שהעידו שהמה מסוגלים לבטל בהם כל גזרות
 רעות, ובדוק ומנוסה היה להם בכמה מערכות מלחמה שהיו אומרים
 פסוקים הללו, ושמו בטחונם ביהוה והיו ניצולים, וגם הם מסוגלים
 לבעלי משא ומתן לאומרם על הדרכים, וגם בביתם קודם עסקיהם,
 וכאשר זכרנו לעיל בשם של"ה זללה"ה מה שתיקן לומר קודם הליכת
 משא ומתן, וסוף דבריו "והבוטח ביהוה חסד יסובבנו", נמצא כולם
 פה אחד אמרו ולדבר אחד נתכוונו להזהירנו ולהחזיק בטחונינו ביהוה
 ולהיות חוסים בו ולהשליך עליו יהבינו והוא ישלח ברכה באסמינו" -
 אכ"ר.

פסוקי בטחון

וְאַתָּה יְהוָה מִגֵּן בְּעַדִּי, כְּבוֹדִי וּמְדִים דַּאֲשִׁי: (תהלים ג' ד')

אֲנִי שֹׁכֵבְתִי וְאִישְׁנָה, הַקִּיצוֹתַי כִּי יְהוָה יִסְמְכֵנִי: (ז' א')

אֲנִי שֹׁכֵבְתִי וְאִישְׁנָה, לִבִּי אֲטוֹם בְּדַאֲגָה וּפְחָד. הַקִּיצוֹתַי, מִדַּאֲנִתִּי כִּי בְטַחְתִּי כִּי ה' יִסְמְכֵנִי. (רש"י)

לְיְהוָה הִישׁוּעָה, עַל עַמּוֹךְ בְּרִבְתְּךָ סֵלָה: (ט' ט')

וּבְחַז וּבְחֵי צְדָק, וּבְטַחֹו אֵל יְהוָה: (ד' ז')

בְּשָׁלוֹם יִחַדּוּ אֲשַׁבְּבָה וְאִישׁוֹ, כִּי אַתָּה יְהוָה לְבָדָד לְבִטָּח תּוֹשִׁיבֵנִי:

(ד' ט')

וְיִשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי בְךָ, לְעוֹלָם יִדְגְּנוּ, וְתִסַּף עֲלֵימוֹ, וְיַעֲלֶצוּ בְךָ אֲהָבֵי

שְׁמֶךָ: (ה' י"ב)

יְהוָה אֱלֹהֵי בְךָ חֲסִיתִי, הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רִדְפֵי וְהַצִּילֵנִי: (ז' ב')

מִגְּנֵי עַל אֱלֹהִים, מוֹשִׁיעַ וְשָׂרֵי לֵב:

(ז' י"א)

זֶה שְׁמוֹשִׁיעַ וְשָׂרֵי לֵב.

וְיִהִי יְהוָה מִשׁוֹב לְדָךְ, מִשׁוֹב לְעֵתוֹת בְּצָרָה: (ט' ט')

וּבְטַחֹו בְךָ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ, כִּי לֹא עֲזַבְתָּ דֹרְשֶׁיךָ יְהוָה: (ט' י"א)

לְמִנְצַח לְדוֹד, בִּיהוָה חֲסִיתִי, אִיךָ תִּאֲמְרוּ לְנַפְשִׁי, נִדְּוִי הֲרַכְּם

צִיפּוֹר: (תהלים י"א א')

וְאָנִי בְּחֶסֶדְךָ בְּטַחְתִּי, יַגֵּל לִבִּי בִישׁוּעָתְךָ, אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי גָמַל
עָלַי: (ט"ז ב')

מִכֶּתֶם לְדָוִד, שְׁמַדְנִי אֵל בִּי חֲסִיתִי בְךָ: (ט"ז א')

יְהוָה מִנֵּת חֶלְקִי וְכוּסִי, אַתָּה תוֹמִיךְ גּוֹדְלִי: (ט"ז ה')

יהוה מנת חלקי וכוסי, שָׁפַל טוֹבוֹתַי מִמֶּךָ הוּן. אַתָּה תוֹמִיךְ גּוֹדְלִי, אַתָּה תוֹמִיךְ בִּי לְהִחְיֹם בְּחֶלְקִי שְׁבַחְתָּהּ בְּךָ. (תהלים המבואר)

הַפְּלָה חֶסְדֶּיךָ, מוֹשִׁיעַ חוֹסִים מִמִּתְקוֹמָמִים בִּימִינְךָ: (ט"ז ד')

מוֹשִׁיעַ בִּימִינְךָ אֶת הַחוֹסִים בְּךָ מִמִּתְקוֹמָמִים עֲלֵיהֶם (רש"י)

וַיֹּאמֶר, אֶרְחַמְךָ יְהוָה חֲזָקִי: (ט"ח ב')

אֶרְחַמְךָ, אֶאֱהוֹב אוֹתְךָ

יְהוָה סִלְעִי וּמִצִּדֹתַי וּמִפְּלָטִי, אֵלַי צוּרֵי אַחֶסֶה בּוֹ, מִגִּנֵּי וְקַדְוֹן יִשְׁעֵי

מִשׁוֹגְבֵי: (והם י' לשונות לְכוּכֹן בְּמִדַּת הַבִּטְחוֹן) (ט"ח ג')

כִּי בְךָ אֶרְצֵן גְּדוֹד, וּבְאַלְהֵי אֲדָלְגַּ שׁוֹר: (ט"ח ה')

כִּי בְךָ, פִּירֵשׁ"י: בְּמִבְטָחְךָ (בכח הַבִּטְחוֹן שְׁאֵנִי בּוֹטַח בְּךָ).

הֵאֵל תָּמִים דְּרָבוּ, אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה, מִגֵּן הוּא לְכָל הַחֹסִים בּוֹ: (ט"ח ה')

ל"א

י"ל "לכל" בא לרבות לראויים ולשאין ראויים.

חֵי יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרִי, וַיְרוֹם אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי: (ט"ח ב"ו')

וַתִּתֵּן לִי מִגֵּן יִשְׁעֶךָ, וַיְמַיְנֶךָ תִּסְעַדְנִי, וַעֲנֹתְךָ תִּדְבַּנִּי: (ט"ח ל"ו')

זֶה שְׁאֵנִי בּוֹטַח עַל יִשְׁעֶךָ אֶת זֶה נָתַתְּ לִי לְמִגֵּן, קַעֲזֵן לְעֵיל פְּסוּק ג', אֵלַי צוּרֵי "אַחֶסֶה בּוֹ" - "מִגִּנֵּי וְקַדְוֹן יִשְׁעֵי".

כִּי הִמְלִיךְ בְּטַח בְּיְהוָה, וּבְחֶסֶד עָלִיוֹן בַּל יְמוּט: (כ"א ה')

וּבְחֶסֶד עָלִיוֹן הוּא בּוֹטַח שְׁלֵא יְמוּט (רש"י)

בְּךָ בְּטַחוּ אֲבֹתֵינוּ, בְּטַחוּ וְתַפְלְטְמוּ: (כ"ב ה')

אֵלֶיךָ זָעֲקוּ וְנִמְלָטוּ, בְּךָ בְּטַחוּ וְלֹא בּוֹשׁוּ: (כ"ב ו')

גַּל אֶל יְהוָה יַפְלְטֶהוּ, יִצְלַחַוּ בִּי חַפְצֵי בּוֹ: (כ"ב ט')

גַּל אֶל יְהוָה, כִּמּוֹ לְגוֹלֵל, יֵשׁ לְאָדָם לְגוֹלֵל יְהִיבוּ וּמִשָּׂאוֹ לְיוֹצְרוֹ לְמַעַן יַפְלְטֶהוּ. (רש"י)

בִּי אַתָּה גָּחִי מִבְּטָן, מִבְּטִיחִי עַל שְׂדֵי אִמִּי: (כ"ב י')

עֲלֶיךָ הִשְׁלַכְתִּי מִדָּחַם, מִבְּטָן אִמִּי אֵלַי אַתָּה: (תהלים כ"ב י"א)

גַּם בִּי אֵלֶיךָ בָּגִיא צַלְמוֹת, לֹא אִירָא רָע בִּי אַתָּה עַמּוּדִי, שִׁבְטֶיךָ
וּמִשְׁעֲנֵתֶיךָ הִמּוֹ יִנְחַמְנִי: (כ"ג ד')

לְדָוִד, אֵלֶיךָ יְהוָה נִפְשֵׁי אִשָּׁא: (כ"ה א')

אֵלֶיךָ נִפְשֵׁי אִשָּׁא, כִּמּוֹ וְאֵלֶיךָ הוּא נּוֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ, שֶׁכָּל נַפְשׁוֹ תְלוּיָהּ בְּדָבָר זֶה. (מלבי"ם)

אֱלֹהֵי בְּךָ בְּטַחְתִּי אֶל אֲבוֹשָׁה, אֶל יַעֲלֶצוּ אוֹיְבֵי לִי: (כ"ה ב')

גַּם כָּל כְּוִיךָ לֹא יִבְשׁוּ, יִבְשׁוּ הַבּוֹגְדִים רִיקָם: (כ"ה ג')

הִדְרִיכְנִי בְּאַמְתָּרְךָ וְלִמְדֵנִי, בִּי אַתָּה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹתָךְ קוֹיְתִי כָּל
הַיּוֹם: (כ"ה ד')

עֵינַי תָּמִיד אֶל יְהוָה, בִּי הוּא יוֹצִיא מִדְּשַׁת רַגְלִי: (כ"ה ט"ו)

שְׂמֹדָה נִפְשֵׁי זֶה צִילֵנִי, אֶל אֲבוֹשׁ בִּי חִסִּיתִי בְּךָ: (כ"ה ז')

תָּם וַיִּשְׁדַּר יִצְרוּנִי, בִּי קוֹיְתֶיךָ: (כ"ה ח')

לְדָוִד, שִׁפְטֵנִי יְהוָה בִּי אֲנִי בְּתַמִּי הִלַּכְתִּי, וּבִיְהוָה בְּטַחְתִּי לֹא אֲמַעֲד:
(כ"ז א')

לְדָוִד, יְהוָה אוֹרֵי וַיִּשְׂעֵי מִמִּי אִירָא, יְהוָה מְעוֹז חַיִּי מִמִּי אֶפְחָד: (כ"ז א')

אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם תקום עלי מלחמה בזאת אני

בוטח: (כ"ג)

"בזאת" אני בוטח, כי יהנה מעוזי בני.

אל תסתד פניך מפוני, אל תט באף עבדך, עזרתי היות, אל תטשני

ואל תעזבני אלהי ישעי: (כ"ט)

קנה אל יהוה, חזק ויאמץ לבך וקנה אל יהוה: (כ"ז/ד)

ואם נדמה לך שאין הקיווי באמת, תאמין שעל ידי שאתה מתחזק כפי פחדך, ה' יתברך יעזור לך שיאמץ לבך שתקנה אל יהוה כראוי.

יהוה עזי ומגני בו בטח לבי ונעזרתי, ויעלז לבי ומשירי אהודנו:

(תהלים כ"ח ז')

יהוה עז למו, ומעוז ישועות משיחו הוא: (כ"ח ה')

בך יהוה חסיתי אל אבושה לעולם, בצדקתך פלטני: (ל"א ב')

בצדקתך, ולא בצדקתי אפילו שאין בי זכות.

הטה אלי אנה מיהרה הצילני, היה לי לצוד מעוז לבית מצודות

להושיעני: (ל"א ג')

בי סלעי ומצודתי אתה, ולמען שמך תנחני ותנהלני:

(ל"א ד')

תוציאני מדשתי זו טמנו לי, בי אתה מעוזי: (ל"א ה')

בידך אפקיד רוחי, פדיתה אותי יהוה אל אמת: (ל"א ו')

שנאתי השמדים הבלי שוא, ואני אל יהוה בטחתי: (ל"א ז')

אגילה ואשמחה בחסדך אשר ראית את עניי, ידעת בצרות נפשי:

(ל"א ח')

וְאָנִי עֲלִיד בְּטַחְתִּי יְהוָה, אֲמַדְתִּי אֱלֹהֵי אֲתָה: (ל"א ט"ז)

מִה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִּידְאִיד, פְּעַלְתָּ לְחַסִּים בְּךָ נֶגֶד בְּנֵי אָדָם:

(ל"א ב')

שָׂאף שְׂשׂוֹכֵר הַצְדִּיקִים צָפוֹן לְעוֹלָם הַבָּא, עִם כָּל זֶה הַחוֹסִים בְּה' זוֹכִים לְשֹׁכֵר שֶׁהוּא נִרְאָה לְכָל, גַּם בְּעוֹלָם הַזֶּה (מַלְבִּי"ם, עִיש"ב).

חֲזַקוּ וַיֵּאֱמִץ לְבַבְכֶם, כָּל הַמְיַחֲלִים לַיהוָה: (ל"א ב"ה)

אֲתָה סֵתֵר לִי מִצַּד תִּצְרְנֵנִי, רְנֵנִי פִלְט תִּסּוּבְּבֵנִי סֵלָה: (ל"ב ז')

רַבִּים מִכְּאֹזְבִים לְרָשָׁע, וְהַבּוֹטָח בַּיהוָה חֶסֶד יִסּוּבְּבֵנוּ:

(ל"ב ו')

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי תַנְחוּם בְּשֵׁם רַבִּי יִרְמְיָהּ: אֲפִילוּ רָשָׁע וּבֹטָח בַּיהוָה חֶסֶד יִסּוּבְּבֵנוּ. (ילקוט שמעוני, תהלים רמז תשי"ט)

הִנֵּה עֵינַי יְהוָה אֵל יִרְאִיו, לְמַיַחֲלִים לְחֶסֶדֶי: (ל"ג י"ח)

נַפְשֵׁנוּ חִבְּתָה לַיהוָה, עֲזָרְנוּ וּמַגִּנְנוּ הוּא: (ל"ג ב')

כִּי בּוֹ יִשְׂמַח לְבִנּוּ, כִּי בְשֵׁם קִדְשׁוֹ בְּטַחְנוּ: (ל"ג כ"א)

יְהִי חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ, כַּאֲשֶׁר יַחֲלֵנוּ לָךְ: (ל"ג כ"ב)

דְּרָשׁוּתִי אֶת יְהוָה וְעַנְנֵנִי, וּמִכָּל מְגוּרֹתַי הַצִּילֵנִי: (ל"ד ה')

מְגוּרֹתַי, פִּי פִקְדֵי. (מצודות)

הַבִּטּוֹ אֱלֹיו וְנַהְרוּ, וּפְנִיחֶם אֵל יַחְפְּדוּ: (ל"ד ו')

כָּל אֵלוֹ שְׂמֵתוֹךְ צָרְתָם נִשְׂאוּ עֵינֵיהֶם לְמִרּוֹם, הָאִירוּ פְּנֵיהֶם וְלֹא בּוֹשׁוּ בְּמִטְחֹנָם. (תהלים המבואר)

טַעֲמֵנוּ וְדָאוּ כִּי טוֹב יְהוָה, אֲשֶׁרֵי הַגִּבֹּר יַחְסֶה בּוֹ: (ל"ד ט')

פּוֹדֶה יְהוָה נַפְשׁ עַבְדֵּיו, וְלֹא יֵאָשְׁמוּ כָּל הַחַסִּים בּוֹ: (ל"ד י"ג)

מִה יִקְדַּח חֶסֶדְךָ אֱלֹהִים, וּבְנֵי אָדָם בְּצַל פְּנִפִּיד יַחְסִיּוּן: (ל"ז ח')

בִּטַח בַּיהוָה וַעֲשֵׂה טוֹב, שָׁכֵן אֶרֶץ וְדַעַת אַמוּנָה: (ל"ז ג')

שְׁנֵי מִדּוֹת אֵלוּ מוֹעִילוֹת מְאֹד לְמִדַּת הַבְּטָחוֹן, לְהַמְתִּיקַת הַדַּיִמִּים וְלִישׁוּעָה, עֲנָה בִּיטוּל פֶּחַ עֲצָמוֹ, וְאַמוּנָה בְּלִישׁוּעָתוֹ ית'. וְזֶה שָׁכֵן אֶרֶץ "עֲנָה" וְדַעַת "אַמוּנָה".

גוֹל עַל יְהוָה דְּרַכְךָ, וּבִטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה: (ל"ז ה')

גוֹל עַל יְהוָה, גִּלְגַּל צְרַכְךָ עַל ה' וּבִטַח עָלָיו וְהוּא יַעֲשֶׂה צְרַכְךָ. (מַצּוּדוֹת)

בִּי מִדְּעִים יִכְרַתוֹן, וְקוֹי יְהוָה הִמָּה יִרְשׁוּ אֶרֶץ: (ל"ז ט')

קוֹה אֵל יְהוָה וְשָׁמַר דְּרַכּוֹ, וִירוּמָמֶד לְדַשַׁת אֶרֶץ, בְּהַכְרַת דְּשָׁעִים

תְּדַאָּה: (ל"ז ל"ד)

וַיַּעֲזוֹם יְהוָה וַיַּפְלִטֵם, וַיַּפְלִטֵם מִדְּשָׁעִים וַיּוֹשִׁיעֵם בִּי חֲסוּ בּוֹ: (ל"ז ס')

בִּי לָךְ יְהוָה הוֹחֲלֵתִי, אַתָּה תַעֲנֶה אֲדֹנָי אֱלֹהֵי: (ל"ח ז')

חוֹשָׁה לְעֹזְרֵתִי, אֲדֹנָי תִּשׁוּעָתִי: (ל"ח ב"ג)

וַעֲנָה מַה קִּוִּיתִי אֲדֹנָי, תוֹחֲלֵתִי לָךְ הִיא: (תהלים ל"ט ח')

אֵין תַּקְנֵתִי וְתוֹחֲלֵתִי אֵלָּא לָךְ וְלֹא לְרוּפְאִים. (רד"ק)

קוֹה קִוִּיתִי יְהוָה, וַיֵּט אֵלַי וַיִּשְׁמַע שׁוֹעֲתִי: (מ"ב ב')

"וְלֹא יִתְיַאֵשׁ מוֹלָקוֹת אֵל יְהוָה בְּכָל מַעֲשָׂיו מִיִּרְאַת עוֹנוֹתָיו כִּי הִשְׁנַחַת יְהוָה תְּמוּשִׁיף תְּמִיד אֵל הַמְּנִיחִלִּים אֵלָיו עַל צַד הַחֶסֶד וְלֹא עַל הַמְּנִיחִלִּים עַל צַד הַגְּמוּלָה". (סֵפֶר הַעֵיִקָרִים פִּמ"ח)

וַיִּתֵּן בְּפִי שִׁיר חֹדֶשׁ תְּהִלָּה לְאֱלֹהֵינוּ, יִרְאוּ רַבִּים וַיִּירְאוּ וַיִּבְטְחוּ

בַּיהוָה: (מ"ד ד')

אֲשֶׁרֵי הִגְבַּר אֲשֶׁר שָׁם יְהוָה מִבְּטַחוֹ, וְלֹא פָנָה אֵל דְּהַבִּים וְשִׁטִּי

כִּזְבִּ: (תהלים מ' ה')

יִשְׁוֹשׁוּ וַיִּשְׁמְחוּ בְךָ כָּל מִבְּקָשֵׁיךָ, יֵאמְרוּ תְּמִיד יִגְדַּל יְהוָה אֲהַבִּי

תִּשׁוּעָתְךָ: (מ"ו ז')

האזהבים שתבוא להם התשועה על ידך, יאמרו תמיד "יגדל ה'". ר"ל שאכן תבוא להם התשועה ויהללו את ה'. (ע"פ מצודות)

מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, הזחלי לאלהים כי עוד אודנו ישועות פניו: (מ"ב ו')

מה תשתוחחי, קאלו מנחם נפשו ואומר לה' אתה נפשי למה תלך שחוח ולמה תהמי בקול יללה, קנה לה' כי עוד יבא עת שאודה לו על הישועה הבאה לי מעמו. (מצודות)

מה תשתוחחי נפשי ומה תהמי עלי, הזחילי לאלהים כי עוד אודנו ישועת פני ואלהי: (מ"ב י"ב - מ"ג ה')

אלהים לנו מחסה ועז, עזרה בצרות נמצא מאד: (מ"ד ב')

יהוה צבאות עמנו, משגב לנו אלהי יעקב סלה: (מ"ו ה' י"ב)

ואני בזית רענן בבית אלהים, בטחתי בהסד אלהים עולם ועד: (נ"ב י')

אודך לעולם בי עשית, ואקנה שמך כי טוב נגד חסידיך: (נ"ב י"א)

השליך על יהוה יחבך והוא יכלכלך, לא יתן לעולם מוט לצדיק: ואתה אלהים תודדם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה לא יחצו ומיהם, ואני אבטח בך: (תהלים נ"ה כ"ג-כ"ד)

הנה אלהים עזר לי, אדני בסמכי נפשי: (נ"ד ו')

יום אידא, אני אליך אבטח: (נ"ד ז')

ביום שתגדל מוראי אבטח אליך כי גיךך להצילני מנד פולם. (מצודות)

באלהים אהלל דברו, באלהים בטחתי לא אידא, מה יעשה בשוד לי: (נ"ה ה')

באלהים בטחתי לא אידא, מה יעשה אדם לי: (נ"ו י')

חַנְנֵי אֱלֹהִים חַנְנֵי כִּי בְךָ חִסְיָה נַפְשִׁי, וּבְצֶלַע בְּנַפְיֶךָ אַחְסֶה עַד יַעֲבֹר
הַזֹּאת: (נ"ב)

עד יעבר הוות, עד תעבור הרעה. (רש"י)

אַקְדָּא לְאֱלֹהִים עֲלִיוֹן לְאֵל גָּמֹד עָלַי: (נ"ג)

גומר, המושלים לגמור מה שהקטיח עלי (מצודות)

וְאֲנִי אֲשִׁיר עֲזָךְ וְאֲדַנֶּנּוּ לְבַקֵּר חֶסֶדְךָ, כִּי הָיִיתָ מְשֻׁגָּב לִי וּמְנוּס בְּיוֹם
צָר לִי: (נ"ד)

ומנוס, פאדם הנס לאוהבו להמלט. (ע"פ מצודות)

עֲזוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁמֹרְהָ, כִּי אֱלֹהִים מְשֻׁגָּבִי: (נ"ה)

עזו ותקפו של אויבי החזק עלי, אלהי אשמורה ואצפה לעזרני היקנו. (רש"י)

עֲזֵי אֱלֹהִים אֲזַמְרָהּ, כִּי אֱלֹהִים מְשֻׁגָּבִי אֱלֹהֵי חֶסֶדֶי: (נ"ו)

אלהי שאמה עזי ומעוזי, אלהי אשמרה (רש"י)

בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה חֵיל, וְהוּא יְבוֹס צְרִינֵנוּ: (ס"ד)

באלהים נעשה חיל, שעל ידי זה ראינו שבלא עזר אלהי אין לנו תשועה, ולא נושע ברוב חיל רק
באלהים נעשה חיל והוא יבוס צרינו

כִּי הָיִיתָ מַחְסֶה לִי, מִגְדֹּל עֵז מִפְּנֵי אוֹיְבֵי: (ס"ה)

מעולם היית מחסה לי כמגדל חזק. (מצודות, ועי' משלי י"ח י', מובא להלן).

אֲגִוְרָה בְּאַהֲלֶךָ עוֹלָמִים, אַחְסֶה בְּסִתְרֵךְ בְּנַפְיֶךָ סֵלָה: (ס"ו)

אגורה באהלך עולמים, זפני בעולם הזה ובעולם הבא. (רש"י)

אֵךְ אֵל אֱלֹהִים דּוֹמְיָה נַפְשִׁי, מִמֶּנּוּ יִשׁוּעָתִי: (ס"ז)

אך הוא צורי וישועתי, משוגבי לא אמוט רבה: (ס"ז)

בס' בטהון איש דף ג' מביא לשון מפויט רבי יהודה הלוי: "אם תדינני אברך מפניך אלהי".

אֵךְ לְאֱלֹהִים דּוֹמֵי נַפְשִׁי, כִּי מִמֶּנּוּ תִקְוֹתִי: (ס"ח)

אך הוא צודי וישועתי, משגבי לא אמוט: (ס"ב ז)

על אלהים ישעי וכבודי, צוד עזי מחסי באלהים: (ס"ב ח)

בטחו בו בכל עת עם שפכו לפניו לבבכם, אלהים מחסה לנו סלה:

(ס"ב ט)

אתם בני עמי בטחו בו בכל עת. שפכו לפניו לבבכם בתפלה כי הוא מחסה לנו מעולם. (מצודות)

כי היית עזרתה לי, ובצל בנפיד ארנן:

(ס"ב ח)

ישמח צדיק ביהוה וחסה בו, ויתהללו כל ישרי לב:

(ס"ד י"א)

נראות בצדק תענגנו אלהי ישענו, מבטח כל קצוי ארץ וים רחקים:

(ס"ה ו)

נראות, לעשות פעולות נראות נגד אויבינו.

ברוך יהוה יום יום, ועמס לנו האל ישועתנו סלה:

(ס"ח ב)

ועמס לנו, ויתן בשפע ישועה רבה כאשר נוכל לשאת.

אל יבשו בי קויד אדני אלהים צבאות, אל יכלמו בי מבקשיך אלהי

ישדאל: (ט"ד)

בך יהוה חסיתי, אל אבושה לעולם:

(ע"א א)

בצדקתך תצילני ותפלטיני, חטה אלי אנך והושיעני:

(ע"א ב)

בצדקתך, לא לפי מעשי אלא "בצדקתך" תצילני ותפלטיני.

היה לי לצוד מעון לבוא תמיד, צוית להושיעני, בי סלעי ומצודתי

אתה: (ע"א ג)

היה לי כמו מדור שאוכל לבוא להסתר בתוכו תמיד, כי הלא פעמים רבות הושיעני על ידי שלוחיך שהרי אתה לי למעוז פסלע ומצודה מימות עולם, לכן גם עתה הושיעני. (ע"פ מפרשים)

כי אתה תקוּתִי, אֲדַנִּי אֱלֹהִים מִבְּטַחִי מִנְעוּדָי: (ע"א ה')

וְאֲנִי תַמִּיד אֲנַחֵל, וְהוֹסַפְתִּי עַל כָּל תְּהַלְתְּךָ: (ע"א ו')

וְאֲנִי קִרְבַּת אֱלֹהִים לִי טוֹב, שִׁוְתִי בְּאֲדַנִּי אֱלֹהִים מוֹחְסִי, לְסַפֵּר כָּל מְלֻאכּוֹתֶיךָ: (ע"ג ב"ח)

כָּל מְלֻאכּוֹתֶיךָ, הֵינְנוּ לְסַפֵּר כָּל מַעֲשֵׂיֶיךָ הַנִּפְלְאִים וְהַנּוֹרְאִים. (מצודות)

וְאֱלֹהִים מְלֻכֵי מַקְדָּם, פִּעַל יְשׁוּעוֹת בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ: (ע"ד י"ב)
וְאֱלֹהִים מְלֻכֵי מַקְדָּם, וְהָרִי אֶתְּהָ תְשׁוּעַתְנוּ מַקְדָּם. (רש"י)

וְיִשְׁיִמוּ בְּאֱלֹהִים בְּסֵלָם, וְלֹא יִשְׁבְּחוּ מֵעַלְלֵי אֵל וּמִצּוֹתָיו יִנְצְרוּ:

(ע"ח ז')

כְּסֵלָם. פִּירֵשׁוּ בְטַחֲוֹנָם.

וַיִּנְחַם לְבַטַח וְלֹא פָחַדוּ, וְאֶת אוֹיְבֵיהֶם כָּסָה חַיִּים: (פ"ח ג')

וַיִּדְעוּ כִּי אֶתְּה שְׂמֵךְ יְהוָה לְבַדְּךָ, עָלֶיךָ עַל כָּל הָאָרֶץ:

(פ"ג ו"ט)

אֲשֶׁרֵי אָדָם עוֹז לֹא בָךְ, מְסַלּוֹת בְּלִבָּבָם: (פ"ד ו')

עוֹז לֹא בָךְ, פִּירֵשׁוּ אֲשֶׁר שָׁם אוֹתְךָ עוֹז מִבְּטַחוֹ.

יְהוָה צְבָאוֹת, אֲשֶׁרֵי אָדָם בְּטַח בְּךָ: (פ"ד י')

שְׂמִיךְ נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אֲנִי, הוֹשִׁעַ עֲבָדְךָ אֶתְּה אֱלֹהֵי, הַבּוֹטֵחַ אֵלֶיךָ:

(פ"ו ב')

כִּי חָסִיד אֲנִי, שְׂאֲנִי שׁוֹמֵעַ גְּדוּפֵי וְהַרְפַּתִּי וַיְכַלֵּת בְּנֵדִי לְהַנְקִים וְאֲנִי שׁוֹתֵק (רש"י) הוֹשִׁעַ עֲבָדְךָ אֶתְּה אֱלֹהֵי אֲשֶׁר אֲנִי בּוֹטֵחַ אֵלֶיךָ. (ע"פ תְּרַגּוּם יוֹנָתָן)

שׁוֹמֵחַ נַפְשׁ עֲבָדְךָ, כִּי אֵלֶיךָ אֲדַנִּי נַפְשִׁי אֲשֵׁא: (פ"ו ד')

אֲנִי נוֹשֵׂא נַפְשִׁי לְהַשְׁעוֹן בְּךָ. (ע"פ מִצּוֹדוֹת)

וְשָׂדִים בְּחַלְלִים כֹּל מַעֲיִנֵי בְּדָ: (פ"ד)

כל עיוני והבטתי ותוחלתי הקמה בד (מצודות)

בִּי לַיהוָה מִגִּנְנִי, וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מִלְּבָנִי: (פ"ט ט)

הוא יקראני אבי אתה, אלו וצוד ישועתי: (פ"ט ב"ז)

אבי אתה, כל בטחוני יהיה עלי כבטחון הבן על האב. (מצודות)

יֹשֵׁב בְּסֵתֶר עֲלִיּוֹן, בְּצַל שִׂדֵי יִתְלוֹנֵן: (צ"א א)

האיש הישב ובוסם בסתר העליון, הריהו בצל ה' הסניק. (תהלים המבואר)

אִמְרָה לַיהוָה מַחְסֵי וּמִצֻּדֹתַי, אֱלֹהֵי אֲבֹתַי בּוֹ: (צ"א ב)

בְּאֲבֹדֹתַי יִסָּד לְךָ וְתַחַת בְּנַפְשִׁי תִּתְחַסֶּה, צָנָה וְסַחְרָה אֲמַתּוֹ:

(צ"א ד)

בִּי אַתָּה יְהוָה מַחְסֵי, עֲלִיּוֹן שְׂמֵת מְעוֹנָךְ: (צ"א ט)

עו אמרת אתה יהוה מחסי ואת האל העליון שמת למעון מבטחים, לכן לא תאונה אליך רעה וגוי (תהלים המבואר)

בִּי מִלְּאֲכִיזַי צִוָּה לְךָ, לְשִׁמּוֹרֶךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ: (צ"א יא)

בִּי בִּי חֶשֶׁק וְאֶפְלָטָהוּ, אֲשַׁגְּבֶהוּ בִּי יַדַּע שְׁמִי: (צ"א יד)

יְקַדְּאֵנִי וְאֶעֱנֶהוּ עִמּוֹ אֲנֹכִי בְּצָרָה, אֲחַלְצֶהוּ וְאֲכַבְּדָהוּ:

(צ"א ט"ז)

אֲדָרְךָ יָמִים אֲשֶׁבִיעֶהוּ, וְאֲדַאֲהוּ בִּישׁוּעָתִי: (צ"א ט"ח)

בִּי לֹא יִטַּשׁ יְהוָה עִמּוֹ, וְנַחֲלָתוֹ לֹא יַעֲזֹב: (צ"ד י"ד)

אִם אֲמַדְרֵתִי מִטָּה רִגְלִי, חֲסִדְךָ יְהוָה יִסְעֲדָנִי: (תהלים צ"ד י"ח)

אם אמרתי בעת צרה שרגלי עומדת להתמוטט, חסדך ה' הוא התומך וסועד בי. (תהלים המבואר)

וַיְהִי יְהוָה לִי לְמִשְׁגָּב, וְאֱלֹהֵי לְצֻד מַחְסֵי: (צ"ד כ"ב)

בְּלֶם אֱלֹדִיךָ יִשְׁבְּרוּן, לְתַת אֲכָלֶם בְּעֵתוֹ: (ק"ד ב"ז)

כָּל יְצוּרֵיךָ בְּיַבְשָׁה וּבַיָּם אֱלֹדִיךָ מִקְוִיִּם כִּי תִתֵּן לְכָל אֶחָד אֶת אֲכָלֶם בְּשַׁעַת הַנִּכְוָה.

בְּאֱלֹהִים נַעֲשֶׂה חֵיל, וְהוּא יְבוֹס צְרִינּוֹ: (ק"ח י"ד)

בְּעֶזֶר אֱלֹהִים נֶאֱסוּף כַּח אֹמְיָן.

מִשְׁמוּעָה דָּעָה לֹא יִדְא, נְכוֹן לְבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: (ק"ב י"ו)

סְמוּךְ לְבוֹ לֹא יִדְא, עַד אֲשׁוּר יִדְאָה בְּצְרִינּוֹ: (ק"ב ח')

סְמוּךְ לְבוֹ, נִשְׁעָן וּבְטוּחַ עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא (רש"י).

יִשְׁדָּאֵל בְּטַח בִּיהוָה, עֲזָרָם וּמִגְגָּם הוּא: (קט"ו ט')

בֵּית אֶהְרֹן בְּטַחוּ בִּיהוָה, עֲזָרָם וּמִגְגָּם הוּא: (קט"ו י')

יִדְאֵי יְהוָה בְּטַחוּ בִּיהוָה, עֲזָרָם וּמִגְגָּם הוּא: (קט"ו י"א)

יְהוָה לִי לֹא אִידְא, מַה יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: (ק"ח י"ו)

יְהוָה עִמִּי וּמַה יִּוְכַל אָדָם לַעֲשׂוֹת לִי (אבן עזרא)

טוֹב לְחַסוֹת בִּיהוָה, מִבְּטַח בְּאָדָם: (ק"ח ח')

טוֹב לְחַסוֹת בִּיהוָה, מִבְּטַח בְּגִדִּיבִים: (ק"ח ט')

עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה: (ק"ח י"ד)

גְּבוּרַת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה לִי לִישׁוּעָה (רש"י)

גָּמַל עַל עֲבָדֶיךָ, אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרְךָ: (ק"ט י"ז)

סִתְרֵי וּמִגְנֵי אֶתָּה, לְדְבָרְךָ יִחַלְתֵּנִי: (ק"ט ק"ד)

שׁוֹבְרֵתִי לִישׁוּעַתְךָ יְהוָה, וּמִצֹּתֶיךָ עֲשִׂיתִי: (תהלים ק"ט קס"ו)

שִׁיר לְמַעְלֹת, אֲשָׂא עֵינַי אֶל הַהָרִים, מֵאֵין יָבֵא עֲזָרִי: עֲזָרִי מֵעַם

יְהוָה, עֲשֶׂה שְׁמִים וְאֶרֶץ: (קב"א א-ב)

יְהוָה שֹׁמֵרָךְ, יְהוָה צִלְךָ עַל יַד יְמִינֶךָ: (קכ"א ה')

קָמוּ הַצֵּל מִגִּין מַחֹס הַשָּׁמַשׁ, כִּן יִגַּן עַל יְמִינֶךָ לַעֲשׂוֹת בְּךָ חֵיל. (מצודות)

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, אֵלֶיךָ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינַי, הַיֹּשְׁבִי בַשָּׁמַיִם:

(קכ"א ג')

עֲזַרְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה, עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

(קכ"ד ח')

עֲזַרְתֵּנוּ בָּאֵה בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא בִכְחַד יְדֵינוּ.

שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, הַבְּטָחִים בַּיהוָה, בְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֹשֵׁב:

(קכ"ה א')

אוֹתָם הַבּוֹטְחִים בְּה' הִמָּה כֹּהַר צִיּוֹן אֲשֶׁר לֹא יִנְטָה מִמְקוֹמוֹ וְלְעוֹלָם יֹשֵׁב עַל כִּנּוֹ (מצודות)

קִוִּיתִי יְהוָה קִוְיָתָה נַפְשִׁי, וְלִדְבַר הַזֹּחֵלֶתִי:

(קל"ה ה')

קִוּוּי אַחַר קִוּוּי, כְּעֵינַי מִנְּה אֶל יְהוָה חֶזֶק וַיֵּאמְרוּ לְבָד וְקִוְיָה. (לעיל כ"ז, רש"י)

יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה, כִּי עַם יְהוָה הַחֶסֶד, וְהִרְבֵּה עֲמוֹ פְּרוּת:

(קל"ז ז')

יַחַל יִשְׂרָאֵל אֶל יְהוָה, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

(קל"א ג')

אֲמַרְתִּי לַיהוָה אֵלֵי אָתָּה, הֲאֵזִינָה יְהוָה קוֹל תְּחַנּוּנָי:

(ק"מ ז')

הֲלֹא מֵעוֹלָם אָתָּה אֵלֵי וְחִזְקִי, הֲאֵזִינָה גַם עַתָּה בְּקוֹל תְּחַנּוּנָי. (מצודות)

יְהוָה (אֱלֹהִים קד') אֲדַנִּי עַז יִשׁוּעָתִי סִבְתָּה לְרֹאשֵׁי בְיוֹם נַשְׁק:

(ק"מ ח')

מֵעוֹלָם סִבְכָתָה עַל רֹאשֵׁי בַעַת בָּאוּ עָלַי בְּכָלִי נַשְׁק. (מצודות)

כִּי אֵלֶיךָ יְהוָה (אֱלֹהִים קד') אֲדַנִּי עֵינַי, בְּכַה חֲסִיתִי, אֶל תֵּעַר נַפְשִׁי:

(קמ"א ח')

אֶל תֵּעַר נַפְשִׁי, אֶל תִּשְׁפּוֹד נַפְשִׁי, וְהוּא עֵנָן מְלִיצָה כִּי בְצֵאת הַנֶּשֶׁשׁ מִן הַגּוֹף הִיא כְּאֵלוֹ נִשְׁפָּכָה

מִמֶּנּוּ. (מצודות)

יַעֲקֹבְתִי אֵלֶיךָ יְהוָה, אֲמַרְתִּי אָתָּה מַחְסִי, חֲלָקִי בְּאֶרֶץ הַחַיִּים:

(קמ"ב ב')

השמיעני בבקר חסדך כי בד בטהתי, הודיעני דרך זו אלה, כי אליך
נשאתי נפשי: (קמ"ג ח')

נשאתי נפשי, אני נושא נפשי למעלה להסתפל בד ולבטוח עליך. (מצודות)

חסדי ומצודתי משגבי ומפלטי לי, מגני ובו חסיתי, הרוודד עמי
תחתי: (קמ"ד ב')

בכל יום אברכה, ואהללה שמך לעולם ועד: (קמ"ה ב')

טוב יהוה לכל, ורחמי על כל מעשיו: (קמ"ה ט')

טוב יהוה לכל, לרעים ולטובים. ורחמי על כל מעשיו, על כל הבריות שבעולם. (מצודות)

עיני כל אליך ישברו, ואתה נותן להם את אכלם בעתו:

(קמ"ה ט"ו)

פחת את ירך, ומשביע לכל חי רצון: (קמ"ו ט"ז)

ומשביע לכל חי רצון, כדי פרנסתו הוא משביע את טובו ואת רצונו ואת ברכתו. (רש"י ומצודות)

אשרי שאל יעקב בעזרו, שכרו על יהוה אלהיו: (קמ"ז ח')

רוצה יהוה את יראיו, את המיחלים לחסדו: (קמ"ז י"א)

לישועתך קויתי יהוה: (בראשית מ"ט י"ח)

כי אין ליהוה מעצור, להושיע ברב או במעט: (שמואל-א י"ד)

ויאמר, יהוה סלעי ומצדתי ומפלטי לי: (שמואל-ב ב"ב ב')

אלהי צודי אחסה בו, מגני וקרן ישעי משגבי ומנוסי, משעי מחמס

תשעני: (שמואל-ב כב ג')

עצו עצו ותפר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל: (ישעיה ח' י')

הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד, בי עזי וזמרת יה יהוה, ויהי לי
לישועה: (שם י"ב ב)

יהוה אלהי אתה ארוממך, אודה שמך בי עשית פלא עצות מרחוק
אמונה אמן: (שם כ"ה א)

בי היית מעוז לדל, מעוז לאביון בצר לו, מחסה מזרם, צל מחרב, בי
רוח עריצים פורם קיר: (ישעיה כ"ה ד)

בי היית, כי בכח ורועה היית למעוז בעת צר לישראל עם דל ואביון. מחסה, היית להם למחסה
מזרם מים ולצל מחום השמש רועה לומר הצלתם מיד העפ"ם המקאבים לישראל: (מצודות).
בי רוח עריצים פורם קיר, רועה לומר פעם עריצי הגוים על ישראל הנה להם פורם מים המפיל
הקיר, ולולי רחמי האל לא הנה לנו תקומה. (רד"ק)

ואמר ביום ההוא, הנה אלהינו זה קוינו לו וישוענו, זה יהוה קוינו
לו, נגילה ונשמחה בישועתו: (שם כ"ה ט)

יצר סמוך תצר שלום שלום, בי בך בטוח: (שם כ"ז ג)

מחשבות (של ישראל) שהוא סמוך ונשען על השי"ת, הוא שומר שיהיה להם שלום, ומגיע להם
שלום כי בטוחים בך.

בטחו ביהוה עדי עד, בי ביה יהוה צור עולמים: (שם כ"ד)
בטחו בו לעולם, בה' הנורא, חונק העולמים (ע"ד חי העולמים)

או יחזק במעוזי יעשה שלום לי, שלום יעשה לי: (שם כ"ה)

או לשון אם יחזק במעוזי שלא יבקש מעוז אלא מעוזי, שלום יעשה לי ממדת הדיון, שלא יוכל
לקטרג ולומר מה נשתנו אלו מאלו. (רש"י)

ולבן יחבה יהוה לחננכם, ולבן ירום לרחמכם, בי אלהי משפט יהוה,
אשרי כל חובי לו: (שם ל"ח)

אשרי כל חובי לו, לנחמות אשר הבטיח, כי לא יפול דבר. חובי, מחכה לישועתו. (רש"י)

יהוה חננו לך קוינו, הנה זרעם לבקרים, אף ישועתנו בעת צרה:

(שם ל"ג ב)

לבקרים, בכל יום היה לחזק להמקוים לה. אף ישועתנו בעת צרה, אף היה לנו לישועה, אם כבר באה הצרה. (מצודות)

וְהָיָה אַמוּנַת עֲתִידַי חֶסֶן יְשׁוּעַת חֲכַמַת וְדַעַת, יְדָאֵת יְהוָה הִיא אוֹצְרוֹ: (שם ל"ו)

את שהאמנת בהקדוש ברוך הוא בעתים שעברו עליך וצפית לישועה, היה לה לחוסן [ישועות חכמת ודעת]. (רש"י)

וְקוֹי יְהוָה וְחֲלִיפוֹ כַחַ, וְעַלֹּו אֶבֶד בְּנַשְׂרִים, וְרוֹצוֹ וְלֹא יִיגְעוּ, וְלִכּוֹ וְלֹא יִיעֲפוּ: (שם מ' ל"א)

וְשִׂדְאֵל נוֹשַׁע בִּיהוָה תְּשׁוּעַת עוֹלָמִים, לֹא תִבְשׂוּ וְלֹא תִכְלְמוּ עַד עוֹלָמֵי עַד: (שם מ"ה י"ז)

פָּנּוּ אֵלַי וְהוֹשְׁעוּ כָל אִפְסֵי אֶרֶץ, כִּי אֲנִי אֵל וְאִין עוֹד: (שם מ"ה כ"ב)

והיו מלכים אמנך ושרותיהם מיניקתך, אפיים ארץ ישתחוו לך ועפר דגלך ילחכו, וידעת כי אני יהוה אשר לא יבשו קוֹי: (שם מ"ט כ"ב)

וְאֲדַנִּי יְהוָה (אֱלֹהִים קֹדֵי) יַעֲזֹר לִי עַל כֵּן לֹא נִכְלַמְתִּי, עַל כֵּן שְׁמֹתַי פָּנִי בַחֲלָמִישׁ וְאֲדַע כִּי לֹא אֲבוֹשׁ: (שם נ' ז')

הֵן אֲדַנִּי יְהוָה (אֱלֹהִים קֹדֵי) יַעֲזֹר לִי, מִי הוּא יִדְשִׁיעַנִי, הֵן בָּלָם בְּבִגְדִי יִכְלוּ, עֵשׂ וְאַבְלָם: (שם נ"ט)

הן ה' וכו', באמת ה' יעזר לי ומי הוא אם בן אשר יוכל להרשיע ולחייב אותי. הן בולם, באמת כל העומדים עלי ירקבו כנגד הנרקב. עש יאכלם, לפי שהמשילם כנגד אמר לשון הנופל כנגד. (מצודות)

הֵן לֹא קִצְרָה יַד יְהוָה מֵהוֹשִׁיעַ, וְלֹא כִבְדָה אֲזִנוֹ מִשְׁמוֹעַ: (שם נ"ט א')

אֲנִי מַדְבֵּר בְּצַדִּיקָה, רַב לְהוֹשִׁיעַ: (שם ס"ג א')

הֲלֹא אֵתָה הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, וְנִקְוָה לָךְ: (דמיה י"ד כ"ב)

דפאני יהוה וארפא, הושיעני ואושעה, בי תהלתי אתה: (שם י"ז י"ד)

ברוך הגבר אשר יבטח ביהוה, והיה יהוה מבטחו:

ואני ביהוה אצפה, אחילה לאלהי ישעי, ישמעני אלהי:

(מיכה ז' ז')

אל תשמחי איבתי לי, בי נפלתי קמתי, בי אשב בחשך יהוה אור

לי: (מיכה ז' ח')

טוב יהוה למעוז ביום צרה, וידע חסי בו: (נחום א' ז')

ואני ביהוה אעלוזה, אגילה באלהי ישעי: (חבקוק ג' י"ח)

יהוה (אלהים קדי) אדני חילי, וישם רגלי באילות ועל במותי ידרבני,

למנצח בנגינותי: (שם ג' ט')

משביל על דבר ומצא טוב, ובטח ביהוה אשריו:

(שם ט"ז ב')

ובטח ביהוה ישגב: (משלי כ"ט כ"ה)

כי בעולם הזה אין לפחד אלא לבטוח בה' (ביאור הגר"א)

בטח אל יהוה בכל לבך, ואל בינתך אל תשען: (משלי ג' ה')

ואל בינתך אל תשען, אל תתשוב בנדאי אעליית הואיל ונעשה הדבר כבינה, כי הכל בנד ה' ולא בנד בינת אדם. (מצודות דוד)

אל תידא מפחד פתאם, ומשאת רשעים כי תבא: (משלי ג' כ"ה)

בי יהוה יהיה בכסלך, ושמר דגלך מלקד: (שם ג' כ"ו)

בכסלך פירש"י במבטחך.

מגדל עז שם יהוה, בו ירוץ צדיק ונשגב: (שם י"ח י')

הנה שם ה' הוא מגדל עז כי בו עוז לאדם ותוקף עד שלא ינצחחו שום דבר רע ובו יקסה מפל מויק. (רלב"ג)

אל תאמר אשְׁלֹמָה דַע, קִנְיָה לַיהוָה וַיִּשַׁע לָךְ: (שם ב' כ"ב)

לְהַיּוֹת בַּיהוָה מִבְּטַחְךָ, הוֹדַעְתִּיךָ הַיּוֹם, אַף אֶתְּהָ: (כ"ב י"ט)

נראה על הלשון "אף אתה", כי האדם בעת שצריך אל מדת הבטחון, חושב הוא בלבו שהוא אינו ראוי לישועה חס ושלום, או שמא יגרום החטא, גם מודד עצמו שבטחוננו חלש ואינו שנה, וקצאת הרבה, ועל זה אמר "אף אתה", כלומר, גם אתה איך שאתה נראה, ואיך שבטחונך נראה, לא תשמע לשום דבר להסיר ממך בטחונך, כי אפילו רשע הבוטח ביהוה חסד וסובבנו, וגם קטני אמונה בכלל מאמינים הם.

טוֹב יְהוָה לְקוֹנוֹ, לְנַפְשׁ תִּדְרָשְׁנוּ: (איכה ג' ב"ה)

טוֹב וַיַּחֲלִי וְדוֹמָם, לַתְּשׁוּעַת יְהוָה: (שם ג' כ"ו)

טוֹב לְאָדָם שִׁיקְוָה וַיְדוֹם, וַיִּצְפֵּה לַתְּשׁוּעַת ה' (ע"פ רש"י)

נָא גְבוּר דוֹרְשֵׁי יַחֲדָךְ כְּבַבְתָּ שְׂמֹרֵם: בְּרַב־ס טַהֲרֵם רַחֲמֵי צְדָקָתְךָ תַּמִּיד גְּמֹלִים: (תפילת ד' נחזניה בן הקנה)

וְתָן שׂוֹכֵר טוֹב לְכָל הַבוֹטְחִים בְּשִׁמְךָ בְּאַמּוֹת, וְשִׁים חֲלָקְנוּ עִמּוֹהֶם, וְלַעֲוָלִים לֹא יִבּוֹשׁ כִּי כָּךְ בְּטַחְנוּ וְעַל חֲסִדְךָ הִגְדוּל בְּאַמּוֹת גִּשְׁעֵנָנוּ:

(בברכת שמו"ע)

כִּי לִישׁוּעָתְךָ קוִינֵנוּ כָּל הַיּוֹם, וּמִצְפִּים (תמיד) לִישׁוּעָה: (שמו"ע)

הַטוֹב כִּי לֹא כָלוּ רַחֲמֶיךָ, וְהִמְדַּחֵם כִּי לֹא תִמּוּ חֲסִדֶיךָ, כִּי מַעֲוָלִים קוִינֵנוּ לָךְ: (שמו"ע)

לָךְ יְהוָה חֲבִינֵנוּ, לָךְ יְהוָה קוִינֵנוּ, לָךְ יְהוָה נִחַל, אֵל תַּחֲשֵׁה וְתַעֲנֵנּוּ:

(תחנון לשני וחמישי)

הֵן אַתָּה תַקְוֹתִי, וְלִישׁוּעָתְךָ קוִינֵתִי, יְהוָה עֲזֹז יְשׁוּעָתִי:

(זמירות למוצש"ק)

כי בך לבד בטחוני, מלך אל רם ונשא ארון עולמים:

(הקפות לש"ח)

לא על אנשי דחיצנא ולא על בר אלהין סמיכנא, אלא באלהא
 דשמיא, דהוא אלהא קשוט ואורייתה קשוט ונביאיה קשוט,
 ומסגא למעבד טבון וקשוט, ביה אנא דחייץ (כו אני בוטח): (תפלה בעת

הוצאת ס"ת ע"פ זהר ח"ב דף ר"ו ע"א)

להודיע שכל קוץ לא יבשו, ולא יכלמו לנצח כל החוסים בך:

(שושנת יעקב)

אשריך ישראל, מי כמוך עם נושע ביהוה, מגן עזרך ואשר חרב
 גאותך, ויבחשו איביך לך, ואתה על במותימו תדרוך: (דברים ל"ג:

כ"ט)

כל הנשמה תהלל יה הללויה:

מדרשים

בשעה שישוראל נכנסים לצרה, הם אומרים להקדוש ברוך הוא גאל
 אותנו, והקדוש ברוך הוא אמר להם: יש ביניכם ירא שמים. והם
 אומרים: לשעבר בימי משה בימי יהושע בימי דוד בימי שמואל,
 אבל עכשו כל שאנו הולכים היא מחשבת לנו והולכת, שנאמר:
 אשר הלך חשבים. אמר להם הקדוש ברוך הוא: בטחו בשמי והוא
 עומד לכם, שנאמר: יבטח בשם יהוה. ולמה, שכל מי שבוטח
 בשמי אני מצילו, וכן דוד אומר: בך יהוה חסיתי אל אבושה.

(ילקוט שמעוני ישעיהו פרק ג המושך רמז תעג)

רבי חזקיה רבי יעקב בר אחא, רבי יסא בשם רבי יוחנן, לעולם אל יהא הפסוק הזה זז מתוך פיה: "יהוה צבאות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה".

רבי יוסי בן רבי אבין רבי אבהו בשם רבי יוחנן וחקריא (תהלים פד):
 "יהוה צבאות אשרי אדם בוטח בך" (עין יעקב על ירושלמי, ברבות אות י)

כל התולה בטחונו בהקדוש ברוך הוא, הרי לו מחסה בעולם הזה ולעולם הבא: (מנחות דף כט ב)

סגולה מהרמב"ן לומר ע"ב פסוקים אלו

שמהם יוצא השם ע"ב מצירוף אותיות של הפסוקים "ויסע" "ויבא" "ויט" (כמובא ברש"י סוכה דף מה ע"א ד"ה אני והו)

(להוחר שלא תוציא השמות המופיעים בסוף כל פסוק מהשפה ולהוין, רק במחשבה)

ואתה יהוה מגן בעדי, כבודי ומרים ראשי והי: ואתה יהוה אל תרחק, אילותי לעונתי חושה יל: אמר ליהוה מחסי ומצודתי, אלהי אבטח בו ס"ט: עיני יהוה אל צדיקים, ואנניו אל שועתם עלים: יהוה אלהים צבאות השיבנו, האר פניך ונשעה מה"ש: חנני אדני, פי אליך אקרא כל היום לל: אני שכבתי ואישנה, הקיצותי פי יהוה יסמכני אכ"א: ידעתי יהוה פי צדק משפטיו, ואמונה עניתני כה"ת: למה יי תזנח נפשי, תסתיר פניך ממני והי: יהוה אלהי ישועתי, יום צעקתי בלילה נגדך אליה: לולא האמנתי לראות בטוב יהוה בארץ חיים לאי: שובה יהוה חלצה נפשי, הושיעני למצון סדך הה"ע: ישבעו עצי יהוה, ארזי לבנון אשר נטע י"ל: ויהי יהוה משגב לך, משגב לעתות בצרה ומב"ה: הנה כי בן יברך גבר, ירא יהוה הר"י: למה יהוה תעמד ברחוק, תעלים לעתות בצרה הק"ם: הודו ליהוה קראו בשמו, הודיעו בעמים עלילותיו לאי: ברכו יהוה כל צבאיו, משרתיו עשי רצונו כל"י: קוה קויתי יהוה, ויט אלי וישמע שועתי לוי: נדבות פי רצה נא יהוה, ומשפטיו למדני פה"ל: על פן אודך בגוים יהוה, ולשמך אצמרה נל"ד: רוצה יהוה את ראי, את המלחלים

לחסדו יי"י: זה היום עשה יהוה, נגילה ונשמחה בו מל"ה: באו נשתתחה ונכרעה, ונכרעה לפני יהוה עשנו החיים: דרשתי את יהוה ועני, ומכל מגורותי הצילני נתי"ה: יהוה מלך תגל הארץ, ישמחו איים רבים הא"א: חלצני יהוה מאדם רע, מאיש חמסים תנצנני ירתי: שפטני כצדקך יהוה אלהי, ואל ישמחו לי שא"ה: זכרו ליהוה ישב ציון, הגידו בעמים עלילותיו ירתי: אודה יהוה כצדקו, ואזמרה שם יהוה עליון איים: ואני עליך בטחתי יהוה, אמרתי אלהי אתה לכי"ב: ובשם יהוה אקרא, אנה יהוה מלטה נפשי ושר"ה: מה גדלו מעשיך יהוה, מאד עמקו מושבותיך ירתי: הריעו ליהוה כל הארץ, פצחו ורננו וזמרו לה"ה: ואני אליך יהוה שנעתי, ובבקר תפלתי תקדמך ביום: יהוה אהבתי מעון ביתך, ומקום משכן כבודך מני"ד: אם אמרתי מטה רגלי, חסדך יהוה יסדני אני"י: כי אתה יהוה מחסי, עליון שמת מעונך העים: ימין יהוה רוממה, ימין יהוה עשה חיל רה"ע: ראי יהוה בטחו ביהוה, עזכם ומגנם הוא יי"י: יהוה הצילה נפשי משפת שקר, מלשון רמיהה"ה: יהוה ישמרך מכל רע, ישמר את נפשך מיי"ד: יהוה ישמר אתך ובואך, מעתה ועד עולם וי"ל: מי מלל גבורות יהוה, וישמעו כל תהלתו יי"ה: יהי חסדך יהוה עלינו, כפאשר יחלנו לך סא"ל: אל תעזבני יהוה אלהי אל תרחק ממני ערתי: עבדו את יהוה בשמחה, באו לפניו ברננה עש"ל: אודה יהוה מאד בפי, ובתוך רבים אתללנו מיי"ה: גדול יהוה ומהלל מאד, ולגדלתו אין חקר ירתי: אודה יהוה בכל לפי, אספרה כל נפלאותיך די"י: יהי כבוד יהוה לעולם, ישמח יהוה במעשיו החי"ש: וזכר רחמיך יהוה, וחסדיך כי מעולם הנה עמ"ם: הנה עין יהוה אל יראיו, למנחלים לחסדו יי"ה: יהוה מנת חלקי וכוסי, אתה תומוך גורלי יי"ה: יהוה בשמים חיון פסאו, ומלכותו בכל משלה מנ"ה: כי רוצה יהוה בעמו, ופאר עניים בישועה פיי"י: סודך יהוה לכל הנפלים, וזוקף לכל הכפופים נמי"ם: יהי שם יהוה מברך, מעתה ועד עולם יי"ל: ויהי יהוה לי למשגב, ואלהי לצור מחסי הר"ה: פני יהוה בעשי רע, להקרית מארץ זכרם מציה"ה: יהוה אדנינו, מה אדיר שמך בכל הארץ ומי"ב: ישא ברכה מאת יהוה, וצדקה מאלהי ישעו ירתי: והתענג על יהוה, ויתן לך מושאלות לבך עמ"ה: שמע יהוה ותני, יהוה הנה עזר לי מחיי"ה: שובה יהוה עד מתי, והנחם על עבדיך דמ"ב: אהב יהוה שערי ציון מכל משכנות יעקב מיי"ק: חי יהוה וברוך צורי, ונרום אלהי ישעי"ה: כי בחר יהוה בציון, אנה למושב לו חביו"ה: קראתי בכל לב ענני יהוה, חןך אצרה יאה"ה: צדיק יהוה בכל דרכיו, וחסיד בכל מעשיו יב"ם: יהוה שמרך יהוה צלך על יד מיניך הי"י: יחל ישראל אל יהוה מעתה ועד עולם מרי"ם:

שמע ישראל יהוה אלהינו יהוה אחד

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

סְגוּלָה לְאַרְיֵכוֹת יָמִים

מזבא מהרב חיד"א זי"ע

בספר 'שומר ישראל' הנדפס בסוף ספר 'עבודת הקודש'

עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מְאֹשֶׁר:

דְּרַכֶּיהָ דְרָכֵי נְעֵם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:

מִגִּדְלָה עַד שָׁם יְהוּדָה, בּוֹ יְרוֹץ צַדִּיק וְנִשְׁגָּב:

ואח"כ יאמר תפלה זו:

יְהִי רַצוֹן מִלְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתִּתְמַלֵּא רַחֲמִים
עָלֵינוּ, וְעֵשֶׂה לְמַעַן אֲבוֹתֵינוּ הַקְדוֹשִׁים, אֲבָרָהּ אִישׁ הַחֶסֶד, יִצְחָק
נְאֻזָר בְּגִבּוֹרָה, יַעֲקֹב כְּלִיל תְּפָאֶרֶת. וְתִבְטַל מֵעָלֵינוּ כָּל גְּזֵירוֹת קִשּׁוֹת
וְדַעוֹת, וּבְצֵל כְּנָפֶיךָ תִּסְתַּיְרֵנוּ, וְנִהְיֶה בְּרִיאִים בְּכָל אֲבָרֵינוּ וְגִידֵינוּ,
וְתִשְׁמְדֵנוּ מִכָּל צָרָה וּמִכָּל פֶּחַד וּמִכָּל חוֹלִי, וְתִצְיֵלֵנוּ מִכָּל מִינֵי
בִישׁוּף וּמִכְּלַבּוֹל הַדַּעַת, וְאֵל יִדְוֶה לְבָנוּ וְאֵל יִחְשְׁכוּ עֵינֵינוּ, וְנִהְיֶה
מִיּוֹשְׁבִים בְּדַעְתֵּינוּ, וְתֵן כֹּחַ וּבְרִיאוֹת לְעִבּוֹדְתֶיךָ וּלְיִדְאֶתְךָ,
וְתִאָרֶךְ יְמֵינוּ בְּטוֹב וּשְׁנוֹתֵינוּ בְּנְעִימִים, וּבְכָל אֲשֶׁר נִפְגָּה נִשְׁפִּיל,
וּבְכָל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה נִצְלִיחַ. אָמֵן. כֵּן יְהִי רַצוֹן:

לאחר מכן יאמר פסוקים אלו,

(והם פסוקי בטהון בר"ת שם הו"ה ב"ה)

יְהִי חֶסֶדְךָ יְהוָה עָלֵינוּ, כְּאֲשֶׁר יִחַלְנוּ לָךְ:

הִרְאֵנוּ יְהוָה חֶסֶדְךָ, וַיִּשְׁעַךָ תִתֵּן לָנוּ:

ואני בחסדך בטחתי, יגל לבי בישועתך
אשירה ליהוה כי גמל עלי:

הנה אל ישועתי, אבטח ולא אפחד
כי עזי וזמרת יה יהוה, ויהי לי לישועה:

אלו חמשה פסוקים הם מסוגלים וטוב לאדם להיות רגיל בהם מספר שמוש תהלים מרב האי גאון

עזי מעם יהוה, עשה שמים וארץ:	(תהלים קכ"א ב')
השלה על יהוה יתקד, והוא יכליקד:	(שם נ"ה כ"ג)
שקר תם וראה ישר, כי אחרית לאיש שלום	(שם ל"ז ל"ז)
בטח ביהוה ועשה טוב, שכן ארץ ורעה אמונה	(שם ל"ז ג')
הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד, כי עזי וזמרת יה יהוה ויהי לי לישועה	(ישעיה י"ב ב')

מספר המידות - ערך בטחון

- ב. על ידי בטחון בא שלום:
- ג. על ידי בטחון אין אדם צריך לחברו גם אין אדם מכלימו:
- ד. על ידי בטחון אדם נצול מדאגה:
- ה. על ידי בטחון יזכה לידע שמות הקדש:
- ו. מי שאין לו מדת הבטחון, ישמור את עצמו שלא לביש שום אדם גם יזהר להתפלל בכונת הלב:

- יב. מי שיש לו בטהון, לא יתקצרו ימיו:
 יד. על ידי שתיקה יזכה לביטהון:
 יח. על ידי הביטהון האדם נתקרב להשם ותברך:

שיר על אמונה

מאת בעל עבודת פנים זצוק"ל

רבנו של עולם איך בעט דיר זייער העלף אלע אידן און אויף מיר,
 איך פארזיכער זיך נישט אין קיינעם נאר אין דיר,
 איך האף נישט צו קיינעם נאר צו דיר.
 מיין הילף איז נישט פון קיינעם נאר פון דיר,
 אן דיין הילף קען מען נישט אריבער גיין דעם שוועל פון טיהר.
 אן דיין פח קען מען זיך נישט געבן קיין דיר,
 איך פארלאז זיך נישט אויף קיינעם נאר אויף דיר,
 דיין רחמנות און דייער חסדים זענען אן א שיעור.

רבנו של עולם מען דארף אנקומען צו דיר,
 יעדע רגע און יעדע מינוט, אויף יעדן טריט און יעדן שריט,
 סיי זוען ס'איז חס ושלום שלעכט און סיי זוען ס'איז גוט.

דבונז של עולם איך בעט דיר זייער, העלף מיר!
איך זאל קענען היטן מיינע אויגן,
און מיינע דייד פון מזיל זאלן זיין געוואויגן
און מיין הארץ, זאל זיין פאר דיר געבויגן,
און אלע מיינע מעשים זאלן זיין בראוי וכהויגן.

לעילוי נשמת

אחינו האברך החשוב הרה"ח ר' יחיאל מאיר
בן ר' אברהם זצ"ל
נלב"ע י"ב טבת תשס"ח
נפש נקי הבחור נתן צבי בן ר' אברהם זצ"ל
נלב"ע י"ד טבת תשס"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

זקנינו הרה"ח רבי אליעזר דוד בן רבי יחיאל
צבי עקשטיין זצ"ל
נלב"ע י' תמוז תשנ"ו
וזוגתו מרת שרה בת רבי יחזקאל גולדמן ע"ה
נלב"ע ט' סיון תשמ"ט
דודנו הרה"ח ר' שמחה בונים בן רבי אליעזר
דוד עקשטיין זצ"ל
נלב"ע י"א אדר א' תשע"א
דודנו הרה"ר ר' נחמן בן רבי אליעזר דוד
עקשטיין זצ"ל
נלב"ע כ' אייר תשע"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

זקנינו הגאון הצדיק רבי גמליאל בן רבי לוי הכהן
רבינוביץ זצ"ל

נלב"ע כ"ב אדר ב' תרפ"ט

וזוגתו מרת אסתר מירל בת רבי יעקב עקיבא ע"ה

נלב"ע ט' תשרי תרפ"ט

דודנו ר' שבתאי בן רבי גמליאל הכהן רבינוביץ
זצ"ל

זקנינו הגאון הצדיק ר' לוי בן רבי גמליאל הכהן
רבינוביץ זצ"ל

נלב"ע ב' אדר תשע"ה

וזוגתו מרת מיכלא איטא בת רבי יחיאל מאיר
זילבר ע"ה

נלב"ע י"א ניסן תשנ"ז

דודנו הרה"ח ר' שלמה בן רבי אברהם מן זצ"ל

נלב"ע כ"ט אב תשע"א

דודתנו מרת פרומא בת רבי לוי ויינשטיין ע"ה

נלב"ע כ"ד אלול תשע"ד

דודנו הר"ר שמואל שמוחה הכהן בן ר' ישראל
רוזנפלד זצ"ל

נלב"ע כ"א טבת תש"פ

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

זקנינו הרה"ח ר' דוד בן רבי חיים שמואל אינגבר
זצ"ל

נלב"ע ח' סיון תשס"ט

וזוגתו מרת שושנה רייזל בת רבי אליעזר ע"ה

נלב"ע ה' תשרי תשס"ז

זקנינו הרה"ח ר' חיים בן רבי לוי יצחק מרקובסקי
זצ"ל

נלב"ע כ"א כסלו תשנ"א

דודנו הרה"ח ר' יעקב זאב בן רבי אהרן דב בער
זצ"ל

נלב"ע ו' מנחם אב תש"ע

וזוגתו מרת ברוריה עזימה בת רבי משה ע"ה

נלב"ע ג' אדר א' תשע"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הר"ר גמליאל זצ"ל בן יבדלחט"א ר' חיים לייב
ויינשטיין

וזוגתו מרת לאה ע"ה בת יבדלחט"א ר' שמואל
רבינוביץ

נלב"ע י"ב אייר תשס"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יצחק מאיר צבי
בן רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל
נלב"ע ז' ניסן תשפ"א

ת.נ.צ.ב.ה.